

77-C-208

VĚSTNÍK

I. ŘÍŠSKÉHO SJEZDU ČESKOSLOVENSKÝCH UČITELŮ VYSOKÝCH ŠKOL

V PRAZE DNE 14. A 15. KVĚTNA 1922.

REDIGOVALI:

PROF. DR. ANT. BEER

A PROF. DR. FR. KADERÁVEK.



V PRAZE 1922.

NÁKLADEM I. ŘÍŠSKÉHO SJEZDU ČESKOSLOVEN. UČITELŮ VYS. ŠKOL
TISKEM Dra EDUARDA GRÉGRA A SYNA V PRAZE.

O B S A H.

Proslov p. presidenta republiky T. G. Masaryka	Str. 60
--	------------

ČLÁNKY A REFERÁTY:

Bidlo Jaroslav: Mezinárodní součinnost vědeckých společností (Resoluce 170.)	165
Bydžovský Bohumil: Jak připravovati reformu studia? (Resoluce 204; resoluce o vysokoškolském vzdělání učitelů obecných a měšťanských škol 208.)	197
Dědina Václav: Československá vlastivěda (Resoluce 118.)	115
Felber Viktor: Úprava vědeckého studia technického — Součinnost učitelských sborů s posluchači a samospráva studentstva	244 262
Friedrich Gustav: Listy z činnosti Českého ústředního spolku učitelů vysokoškolských	3
— Československá encyklopedie (Resoluce 104.)	100
Haškovec Prokop Miroslav: Rozdělení zkoušek na filosofické fakultě (Resoluce 218.)	209
Hlava Jaroslav: Reforma organizace lékařských fakult (Resoluce 228.)	218
Hodža Milan: Kulturní jednoty československá	69
Horáček Cyril: O nebezpečí nivelisace vzdělání (Resoluce 99.)	94
Horák Jiří: Jak by se mělo provádět soustavné studium folkloristické vysokoškolskými odborníky?	111
Hráský J. V.: Je účelno zakládati nové vysoké školy? (Resoluce 146.)	125
Jakubec Jan: Podpora vědecké publikační činnosti studentstva (Resoluce 278.)	276
Jedlička Josef: Obecné úvahy o reformě školství (Resoluce 197.)	182
Kalda Frant.: Požadavky lektorů (Resoluce 282.)	280
Kostlivý Stan.: Výměna studentstva z Čech na Slovensko a obráceně (Resoluce 254, 262.)	251
Mathesius Vilém: Jak nejučelněji seznamovati cizinu s českou prací vědeckou? (Resoluce 177.)	174
Mířička August: Reforma studia na fakultách právnických (Resoluce 242.)	233
— Stavovské požadavky profesorů vysokých škol (Resoluce 309.)	301

Koupí od <i>M. Volant</i>
Darem od _____
v <i>Opavě</i> za Kčs <i>20.-</i>
Inv. č.: <i>33.418</i>
Sign _____

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND
 Č. Inv.: *0597*

	Str.
Novák F. A.: Požadavky asistentů	282
(Resoluce 286.)	
Novák Vladimír: Jak přiblížit vysoké školy lidu?	79
(Resoluce 93.)	
Novotný František: O významu studia klassických jazyků pro studium na vysokých školách	148
(Resoluce 161.)	
Posejpal Václav: Naše vysoké školy před převratem a jejich rozvoji po převratu	21
Srdínko Otakar: První říšský sjezd československých učitelů vysokých škol	1
— Úprava studijního roku na vysokých školách	294
(Resoluce 299—300.)	
Švambara Václav: Geograficko-statistický atlas republiky Českoslo- venské	105
Tille Václav: Zahraniční studium našich studentů	270
(Resoluce 275.)	
Ursíny Michal: Slovenské vysoké školy technického směru	119
(Resoluce 146.)	
Vilhelm Jan: Docentská otázka a požadavky soukromých docentů	286
(Resoluce 293.)	
Votoček Emil: Mezinárodní součinnost vysokých škol	162
(Resoluce 164.)	

* * *

Delegáti	10, 29, 49, 324
Členové a účastníci sjezdu	16, 33, 49, 324, 325
Organisace sjezdu	37—40
Program sjezdu	42—44
Řád sjezdový	44—48
Jednací řád sekcí	48
Vyobrazení	22, 23, 25, 27, 28, 39, 41, 45, 47, 55, 57, 59
Zprávy	51, 326

REJSTŘÍK JMENNÝ.

- A**ppel J. 233.
Appelová Vl. 275.
- B**abák E. 91, 178, 229.
Baudiš J. 179.
Baudyš E. 165.
Baxa B. 307.
Bažant Zd. 162, 164.
Beer A. 56, 192, 208, 312 n.
Bidlo J. 148, 160, 164, 165, 173, 174,
181, 191, 197, 205, 215, 309.
Bydžovský B. 157, 160, 193, 196, 197,
207, 215, 217.
- C**isler J. 231.
- D**ědina V. 115.
Drachovský J. 92, 267.
Dušek 243.
- F**elber V. 139, 244, 270, 285.
Foustka B. 85, 92, 102.
Frankenberger Zd. 172, 231.
Friedrich G. 3, 100, 103, 104.
- G**roh Fr. 159, 208, 216, 301.
Groh Vl. 158, 164.
- H**abrman G. 229.
Haša R. 140.
Haškovec L. 91, 93, 206, 231.
Haškovec P. M. 208, 218, 300.
Hendrich J. 196.
Henner K. 239, 240.
Hlava J. 218, 230, 231, 232.
Hodža M. 69.
Hoppe Vl. 103.
Hora V. 173.
Horáček C. 94.
Horák J. 111, 144, 146.
Hostinský B. 300.
Hráský J. V. 125, 142.
Hruška V. 191.
Hynek K. 134, 138, 232, 259, 310.
Hýsek M. 278.
- J**akubec J. 276.
Janko J. 217.
Janovský V. 232, 280, 285, 286, 310.
Jedlička J. 182, 197.
- K**adlec K. 171, 242, 244.
Kaizler V. 140.
Kalda Fr. 280.
Kolář A. 216.
Kolář J. 251, 256, 265, 279.
Kolesa A. 67, 115.
Kössler A. 159, 206.
Kostlivý St. 205, 207, 208, 233, 244,
250, 251, 261.
Kozák J. 103.
Krejčí D. 93, 242.
Krek G. 63.
- L**ederer A. 268.
Lomšakov A. S. 67.
- M**acek J. 99, 196.
Macka V. 136, 146.
Mathesius V. 160, 162, 164, 174, 181,
194, 217.
Mildschuh V. 240.
Miřička A. 233, 239, 243, 301.
Murko M. 172.
- N**ovák Fr. A. 282, 293.
Novák Vl. 79, 93, 94, 99, 100, 104,
109, 110.
Novotný Fr. 148, 161, 192, 194, 197,
206, 216.
- O**rel 145.
- P**antoflíček J. 85, 91, 92, 94.
Pastrnek F. 145, 146.
Pazourek J. 196.
Pelnář J. 93, 230, 260.
Pithardt J. 194.
Porzeziňski V. 66, 173.
Posejpal V. 21.
Pražák A. 257.
- R**ůžička St. 228.
Růžička Vl. 231.
Ryska K. 111, 115, 125, 131, 145, 144,
145—147.
- S**alač A. 294.
Srdínko O. 1, 53, 78, 91, 133, 218, 294,
301, 312 n.
Stocký A. 160, 164, 165.

Svoboda E. 195.
Syllaba L. 158, 206, 231, 257, 260, 285.

Šamberger Fr. 179, 259.
Šebor Z. 132, 139.
Šimek K. 249.
Šrobár V. 68, 321.
Švambara V. 104.
Švehla K. 230, 285.

Theurer J. 265.
Tibál A. 63, 326, 327.
Tille V. 270.
Trkal V. 284.

Ursíny M. 119, 136, 144, 145, 146, 256,
280, 284, 310, 320.

Vážný J. 156, 160, 180, 191, 206, 208,
241.

Velich A. 294.
Vilhelm J. 286, 294.
Vorovka K. 158.
Votoček E. 162.
Vrba J. 279.
Vvsoký H. 158.

Weigner K. 159, 173, 285.
Weingart M. 92, 131, 138, 207.
Wenig K. 160.
Weyr Fr. 182, 193, 197.

Zahradník Fr. 232.
Zavřel J. 164, 165.
Zibrin M. 142, 258, 260.
Zimmer E. 172.
Zubatý J. 255.

1922.

V PRAZE 14. a 15. KVĚTNA.

ČÍS. 4.

VĚSTNÍK

I. ŘÍŠSKÉHO SJEZDU ČESKOSLOVENSKÝCH UČITELŮ VYSOKÝCH ŠKOL

V PRAZE DNE 14. A 15. KVĚTNA 1922.

Redigují: Prof. dr. Ant. Beer a prof. dr. Fr. Kadeřávek.
Sjezdová kancelář a redakce v Praze II., Kateřinská 32.

První všeobecná schůze.

Dne 14. května o 11. hod. dopolední v zasedací síni
poslanecké sněmovny N. S.

Předseda sjezdového výboru MUDr. **Otakar Srdínko**, profesor
Karlovy university a poslanec N. S., zahájil sjezd těmito slovy:

Pane presidente,

páni předsedové obou sněmoven, páni ministři a ostatní páni čle-
nové čestného předsednictva, páni ministři cizích států a delegáti
cizích universit i domácích korporací a úřadů,
vzácní hosté, dámy a pánové,
milí kolegové, členové i účastníci sjezdu!

Ujímaje se slova, abych zahájil I. říšský sjezd českosloven-
ských učitelů vysokých škol, dávám výraz upřímné radosti všech
členů sjezdu, že první schůzi naši vyznamenal svou přítomností náš
milovaný pan prezident republiky dr. Masaryk.

Pane presidente!

Dnes po obnovení vlastního státu poprvé shromážděné učitel-
stvo vysokých škol, jichž vyučovacím jazykem jest čeština a slo-
venština, používá této slavnostní příležitosti a vzdává Vám oddaný
a upřímný dík za ohromnou Vaši spolupráci na díle osvobození.
Jest jisto, že bez Vašeho díla celoživotního nebyl by dnes národ
československý svým vlastním pánem. Na universitě vytvořil jste
vědeckou školu s mnoha tisíci odchovanci, v politice úspěšně jste
razil cestu novým směrům reálnosti a konkrétnosti a z války jste
vyšel jako vítěz svou neúmornou vytrvalostí, přesnou soustavností,
osobní odvahou a statečností i svou velikou láskou k vlasti a lid-
stvu. Veškeré české a slovenské učitelstvo vysokých škol a zvláště
universita Karlova jest hrda, že dala národní revoluci vůdčí troj-
hvězdí, dra. Štefánika, prof. dra. Masaryka a doc. dra. Beneše, troj-
hvězdí, pod jehož vůdcovstvím akademická inteligence v armádě

za hranicemi dovedla spoluorganizovat československé legie a v národě samém spolu se spisovateli a politiky připravila předpoklady politického převratu. Vy, pane presidente, jako badatel a učitel vysokoškolský na katedře, jako politik na tribuně parlamentu i jako vůdce národního odboje ve válce vytvořil jste nám všem vzory vlastenecké práce pro národ i lidstvo, které zůstanou učitelstvu vysokých škol vždy jasným ideálem.

Jsouce dnes shromážděni před Vámi jako presidentem svého národního státu, hlásíme se bez výhrady k Vaším zásadám i metodám, jichž správnost byla tak velikolepě dokumentována úspěchem, a prosíme Vás dnes i vždy v příští době o radu a pomoc pro zdárný vývoj našeho vysokého školství.

Vážený sjezde!

Vítaje všechny účastníky této slavnostní schůze, dávám výraz veliké radosti naší nad tím, že dlí zde mezi námi vysoce slovní delegáti a zástupci cizích vysokých škol a sice prof. dr. André Tibal, delegát Francie, prof. právnické fakulty na Sorbonně dr. Demogue, delegáti lublaňské university rektor prof. JUDr. Gregor Krek a prof. MUDr. Zd. Frankenberg, delegát varšavské university prof. PhDr. V. Porzeziński, prof. PhDr. Baudouin de Courtenay z Varšavy, delegáti Komitétu pro umožnění studia ruských studentů v R. Čs. a Svazu ruských univerzit prof. inž. A. S. Lomšakov, P. N. Novgorodcev, K. Šindler, G. Krivošejin, V. Francev a N. Jastrebov, delegáti Ukrajinské volné univ. v Praze rektor prof. A. Kolessa, prof. Š. Smal-Stockyj a prof. St. Dnistrjanskij a dále prof. university v Kristianii dr. Olaf Broch.

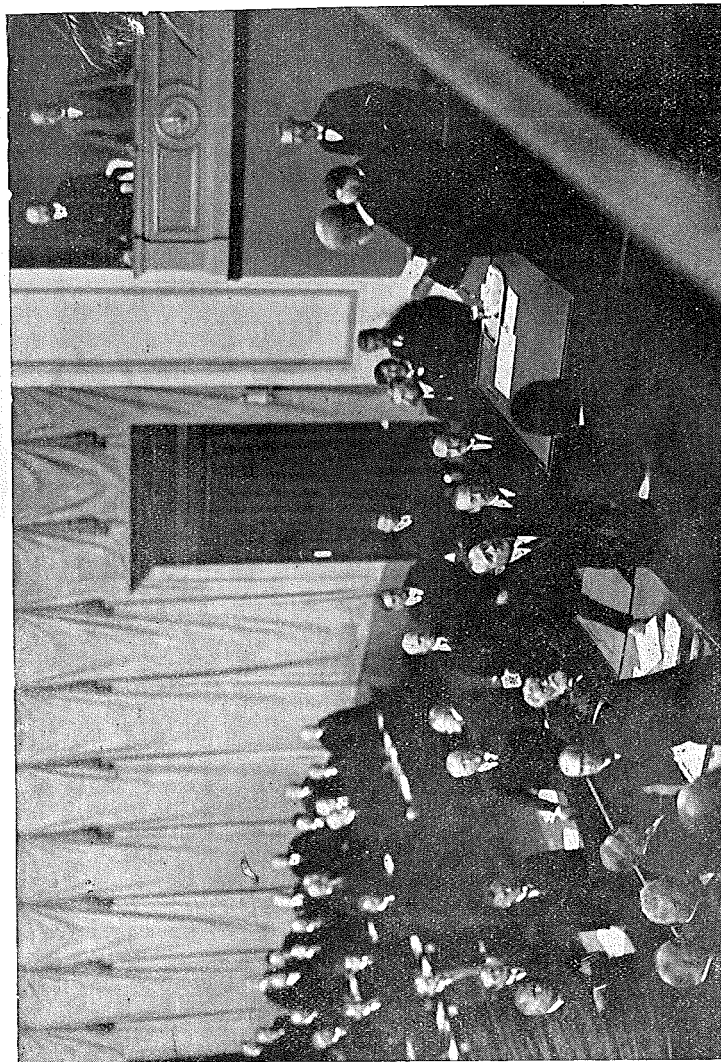
Rovněž vřele vítám přítomné zplnomocněné ministry a ostatní zástupce cizích států a to: mř. vyslance bulharského p. min. dra. Spas. Duparino, mř. vyslance Francie p. min. F. Cougeta, mř. vyslance Rumunska p. min. C. Hiotta a první tajemníky Velké Británie, Rakouska a Spojených Států Severoamerických.

Ostatní pozvané vysoké školy, nemohouce pro krátkost doby a obtíže cestovní vyslati delegáty, zaslaly vřelé projevy účasti a přání sjezdovému jednání, a rovněž tak někteří páni ministři cizích států. Projevy tyto oznámí váženému sjezdu p. hlavní tajemník.

Účast Vaše, slovní páni kolegové ze zahraničí, na našem I. říšském sjezdu jest pro náš stav i pro celý československý národ novým důkazem pevných svazků přátelských, pro jejichž upevnění instituce vysokoškolská se jeví pojičkem nejvhodnějším.

Stejně vysoce si ceníme pozornosti, která sjezdu našemu byla prokázána přítomností delegátů obou sněmoven N. S. a sice jak pana předsedy poslanecké sněmovny tak pana předsedy sněmovny senátu, dále pak přítomností pp. členů vlády republiky československé.

Rovněž srdečně vítám všechny delegáty pozvaných korpo-



Proslov p. presidenta republiky na zahajovací schůzi I. říšského sjezdu českosl. učitelů vysokých škol dne 14. května 1922.

rací a úřadů, pány a dámy, kteří jako hosté neb referenti žurnálů se dostavili a konečně i Vás, milí kolegové, kteří v tak hojném počtu k sjezdu jste se dostavili nejen z Prahy, nýbrž i z ostatních vysokoškolských měst, Brna, Bratislavy i Příbramě.

Pro úplnost sděluji, že němečtí učitelé našich vysokých škol na naše pozvání ani delegátů nevyslali ani se neomluvili.

Vážený sjezde!

Úkol tohoto I. sjezdu jest dalekosáhlý, veliký a předem možno tušiti, že sjezd v četných otázkách, které si vytkl řešiti, učiní pouze první pokus vytyčiti další programové směrnice pro vývoj našich vysokých škol a pro postup v některých naléhavých a důležitých otázkách kulturních.

Nebylo-li vysoké školství v bývalém státě vůbec opatřeno náležitě, měrou dvojnásobnou platilo to o vysokém školství českém. Klassickým dokladem utrpení českého vysokého školství za Rakouska jest v místnostech i zařízení zanedbaný stav university Karlovy, v jakém vstoupila do nového státu, a druhým stejně křiklavým dokladem jest historie požadavku druhé české university. Slovensko svých vysokých škol, ba ani středních v bývalém království Uherském vůbec nemělo.

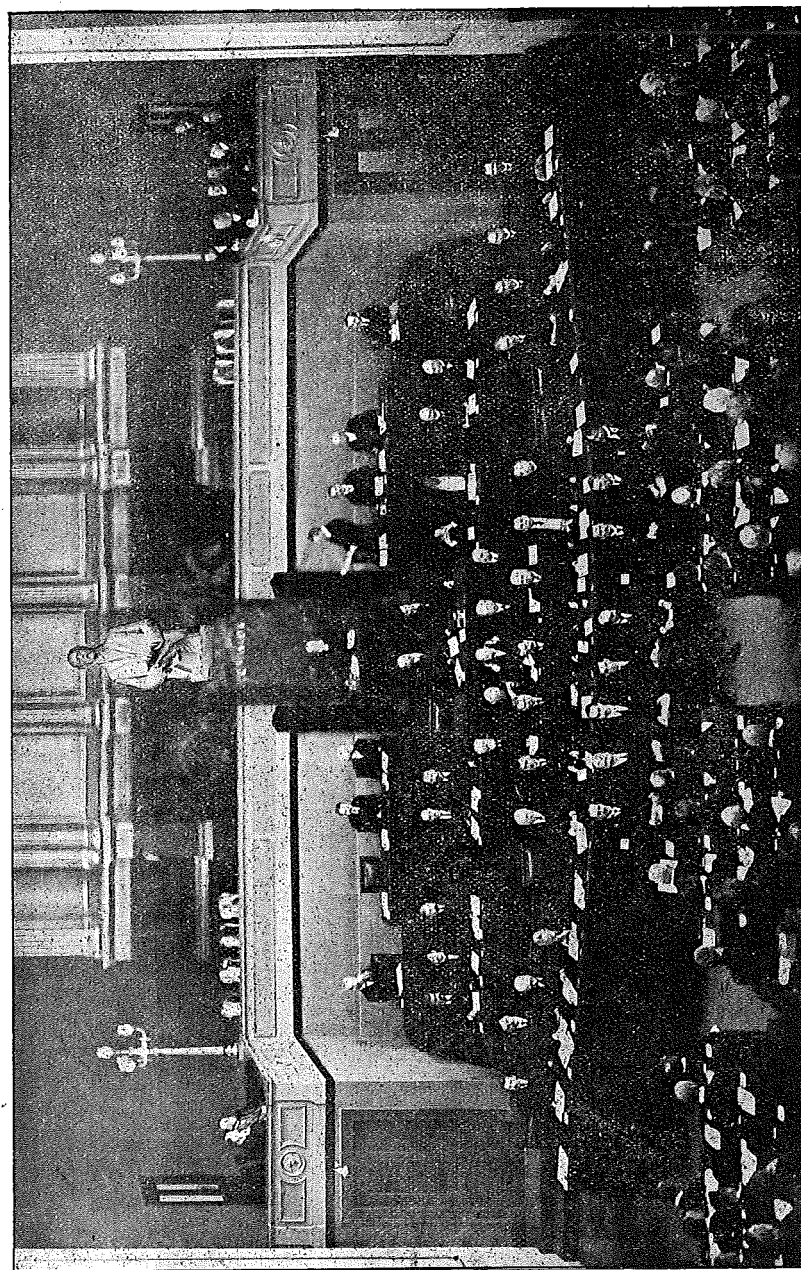
S obnovením vlastního státu nastal utěšený rozvoj československých vysokých škol, který s sebou přinesl a uložil veliké úkoly a povinnosti nám, vysokoškolským učitelům. S nadšením a láskou k radostnější nyní práci učitelské a s vnitřním zanícením pro badání vědecká chceme věnovati všecky své schopnosti a síly práci pro národ, stát i lidstvo.

Jest pravda, že doby převratové dávají namnoze vítěziti kvantitě nad kvalitou, což přináší všem vzdělancům a zvláště inteligenci vysokoškolské ústrky duševní i hmotné, leč my pevně věříme, že se s uklidněním dostaví opět zasloužené oceňování kvality a proto trpělivě snášíme strastiplné poměry svého stavu, abychom tak dali vzor veškeré ostatní inteligenci celého národa, jejímiž jsme učitelé a vychovatelé. Bez idealismu se nikdy na světě nedosáhlo nic velikého a šťastných výsledků a úspěchů velikých činů nelze udržet bez idealismu! Vyslovuji naději, že se nám podaří uvéstí řešení aspoň některých otázek, položených na denní pořad sjezdu, do správných kolejí. Otázky nerozřešené neb takové, o nichž mínění pánů členů sjezdu se budou valně rozcházet, bude třeba dále podrobiti veřejné diskussi nebo jednati o nich na sjezdech příštích.

V á ž e n é s h r o m á ž d ě n í !

Prohlašuji první říšský sjezd československých učitelů vysokých škol za zahájený a vyprošuji si pro usnesení sjezdová účinnou podporu jak pana presidenta tak vlády československé republiky i laskavou pozornost celé veřejnosti.

Předseda udílí slovo hlavnímu tajemníkovi Phdr. **Ant. Beerovi**, prof. Masarykovy university, jenž řekl:



Předseda sjezdu prof. MUDr. O. Srdínko zahajuje sjezd a oslovuje p. presidenta republiky.

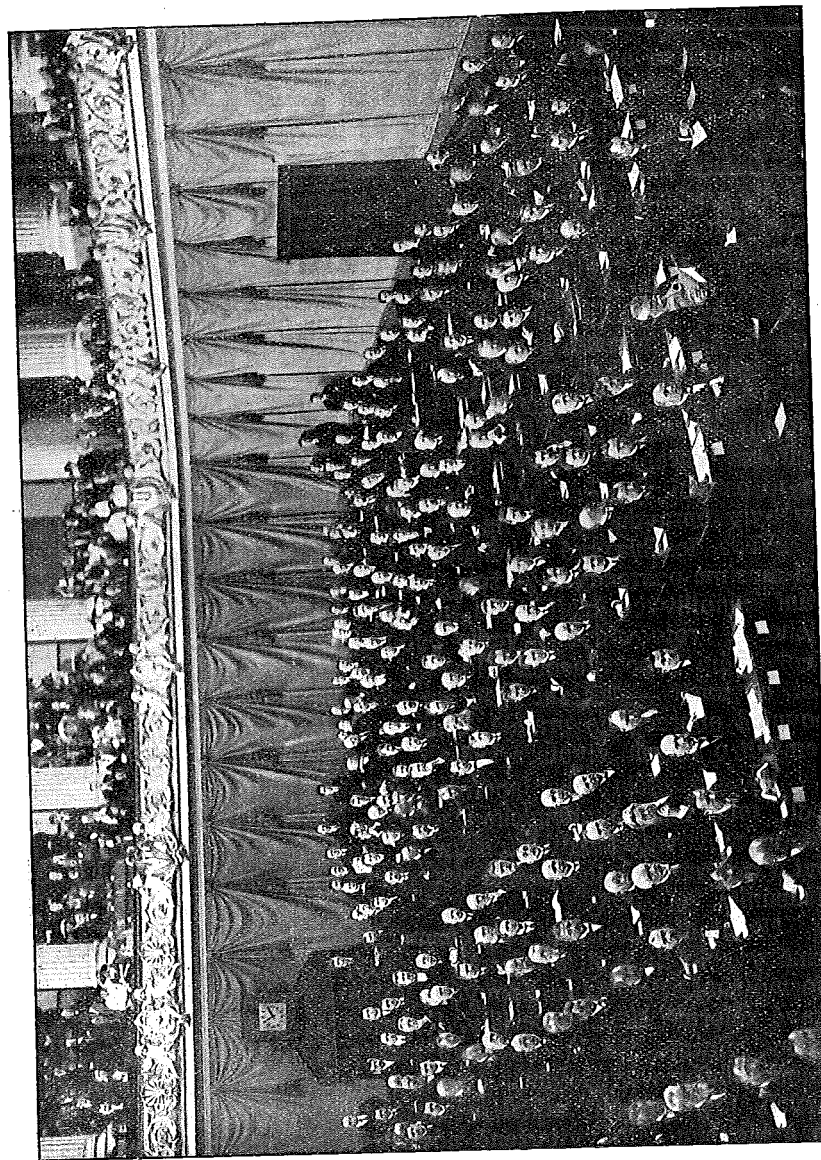
Vážené shromáždění! Obnovení našeho samostatného státu, založení nových vysokých škol, po nichž — buciž toho zde vděčně vzpomenu — opětovně, ale marně volaly zvláště vědecké sjezdy našich přírodovědců a lékařů, nové úkoly, jež nutně případnou vysokým školám v organizaci národního života, i potřeba reforem úměrných změnám, jež uspíšila válečná i poválečná doba, to vše byly přirozené podmínky a pohnutky, aby výbor Ústředního spolku československých učitelů vysokoškolských pomýšlel svolati sjezd všech učitelů vysokých škol, jež by stanovil směrnice pro budoucí práci organizační a zaujal stanovisko k otázkám nejnaléhavějším. A vskutku, již v lednu 1921 byl zvolen sjezd. výbor, jehož úkolem bylo svolati sjezd o hlavních prázdninách do sídla nejmladší university — Bratislavy. Volba místa byla uvítána s nadšením, ale drsná skutečnost hmotných překážek vedle jiných příčin donutila výbor, aby sídlem I. sjezdu byla zvolena Praha. Pan prezident republiky, byv požádán výborém, přijal protektorát našeho sjezdu. Nelze tu líčiti běh přípravných prací, stačí, řeknu-li, že se sjezdový výbor setkával všude se zvláštním porozuměním, projevujícím se skvělou účastí cizí i domácí, školskou i mimoškolskou, i se zvláště účinnou podporou ministerstva školství a národní osvěty, i ostatních orgánů vládních, úřadů akademických všech vysokých škol, veřejného tisku českého i slovenského, jiných korporací, jednotlivců i kolegů. Jim všem vyslovuji jménem sjezdového výboru povinný dík. Že úkoly našeho sjezdu byly pochopeny, svědčí fakt, že se z 550 profesorů a docentů vysokých škol přihlásilo za členy a účastníky sjezdu 484, čili plných 88 procent.

Kromě zastoupených universit zahraničních poslaly omluvné přípisy s přáním všeho zdaru sjezdovému jednání akademické senáty universit v Cambridgi, Bělehradě, Krakově, Londýně, ve Lvově, v Lublíně, Římě, Štrasburce a dále Sdružení vysokoškolského učitelstva v Záhřebě.

Svou nepřítomnost omluvili vyslanci a zplnomocnění ministři Belgie, Velké Británie, Holandska a Švédska.

Dále se omluvili všichni nepřítomní páni ministři, dr. Baxa, předseda Ústřední správní komise hlavního města Prahy, rektor Karlovy university prof. dr. B. Němec a prezident Čes. Ak. prof. dr. K. Vrba.

Jménem sjezdového výboru dovoluji si navrhnouti váženému shromáždění, aby do čestného předsednictva sjezdového byli zvoleni: zástupce Francie p. dr. André Tibal, profesor Karlovy university a ředitel francouzského institutu Arnošta Denise v Praze, zástupci university lublaňské p. rektor dr. Gregor Krek a prof. dr. Z d. Frankenberg, zástupce university varšavské prof. dr. V. Porzeziński, zástupce Komitétu pro umožnění studia ruských studentů v Československé republice prof. inž. Alexej Štěpanovič Lomšakov, zástupce ukrajinské volné university v Praze rektor prof. dr. Alexandr Kolessa; dále profesor



Zahajovací schůze sjezdová v zasedací síni poslanecké sněmovny
dne 14. května 1922.

university varšavské dr. Jan Baudouin de Courtenay, prof. university v Kristianii dr. O. Broch a prof. právn. fakulty na Sorbonně dr. Demogue.

Návrh byl přijat na znamení souhlasu hlučným potleskem.

Potom za napjaté pozornosti všech přítomných ujal se slova p. prezident republiky **T. G. Masaryk** k tomuto projevu:

Pane předsedo sjezdu, Excellence, dámy a pánové!

Děkuji Vám, pane předsedo, za Vaše přátelská slova; nemá-li můj dík a účastenství na sjezdě být pouze formálním, dovolíte mně několik slov. Podle programu budete diskutovat o vysokoškolské reformě, o přiblížení vysoké školy lidu, o mezinárodním povolání vysokoškolského studia a o velmi vážné otázce studentské. Právem budete také jednat o otázkách stavovských, zejména o otázce docentské, která v našich poměrech vyžaduje řešení. Je přirozeno, že o těchto otázkách s hlediska státního také přemýšlívám.

Váš sjezd je viditelným důkazem, jak naše vysoké školství vzrostlo. Vzpomínám si, jak jsem hned v začátcích první university pocítoval potřebu university druhé; máme teď university tři a mimo to ostatní vysoké školy. Školy tedy jsou — teď je jen třeba, aby byly opravdu vysokými, na výši vědy, vzdělání a výchovy.

Věda dosáhla své dokonalosti a moci specialisací; v specialisaci musíme pokračovat. Avšak člověk od přírody baží nejen po poznání jednotlivých částí světa, nýbrž i po poznání světa a života celého. A proto vždycky vedle odbornictví toužilo se po vzdělání všeobecném a po filosofii. Člověku nestačí učenost a mnohovědnost, on touží — jak zní program moderní doby — ve všech duchovních oborech po pravdě. Chce mít rozřešeny otázky životní, přemýšlí o smyslu života a světa.

Vysoká škola musí podávat potřebné vědomosti, musí učit, Vedle toho musí akademickou mládež učit badat a chtět nechtět; také vychovávat; každý profesor je vychovatelem, třebaže o tom neví a o to nestojí. Je mládeži vzorem svým slovem, svou metodou a jednáním.

Už před válkou ve všech zemích mnoho se uvažovalo o reformě vysokých škol a reforma vysokých škol nutně předpokládá reformu škol středních a lidových. Válka a revoluce touhu po pronikavé reformě školské zesílily. Reforma škol však znamená především reformu učitelů. Výchova mladých — vzpomínám tu slov jednoho ministra vyučování — není nesnadná; obtíže dělá výchova starých. Je třeba, aby učitel a zejména učitel vysokoškolský rozsah a hloubku této vytoužené nové a veliké reformace promyslel a prožil. Český vysokoškolský profesor má tu mnoho co doplnit a, dovolte mně to říci, co opravit.

Republika a demokracie přinesla nám svobodu a tím svobodnou školu, svobodné učitelstvo. Je to vymoženost ohromná, ještě nedocenená, ještě plně nepochopená. Očekávám od svobodné školy

mnoho pro vývoj národa: učitel a žák na našich školách nemusí již, jak bývalo, křivit svou duši před nikým.

V požadavcích reformních zdůrazňuje se teď přání, aby vysoké školy se přiblížily lidu. Požadují se lidové university, žádá se opět a opět popularisace věd, extense universitní a podobné. Také požadavek vysokoškolského vzdělání národního učitelstva sem spadá. Jistě je to důkaz všeobecného duchovního hladu. Co posud v tomto směru učiněno, zdá se mně jen pokusem a přechodem k definitivnějším institucím. Vysoké školy nemohou a nesmějí se vzdát vědecké přesnosti a odbornictví, popularisace vědy nesmí vést ke zpovrchnění, vzdělaneckému labužnictví a nebezpečné polovzdělanosti, avšak — úkol je dán a vysoké školy musí se jím opravdově zabývat. Není pochybnosti, že všechny naše školy podávají dost zbytečného a že opravenou metodou vyučovací mohlo by se podávat více a lepšího. Dotekl jste se také, pane předsedo, nivalisace vzdělání. Je to opravdu vážný problém naší doby ve všech zemích; sám musím se věci často zabývat a činit praktické rozhodnutí. Pocítuji těžce, že nemáme přesnějších pravidel pro postup úředníků vysokoškolských k poměru k úředníkům se vzděláním nižším. Školské a úřední vysvědčení samo není vždy dostatečným měřítkem kapacity a výkonnosti; vedle školy platí také životní zkušenost a sebevzdělání. Aristokracie vzdělanecká a učenecká je sociálně nejméně oprávněnou. Souhlasím s Platonem, ale Plato volal po vládě moudrých, nikoli pedantů.

Válka a revoluce přivedly ku platnosti demokracii s principem majority a režimem parlamentním. Rozšíření a uplatnění všeobecného práva hlasovacího nutně rodí obtíže, s nimiž demokratický režim všude zápolí. Majorita sama o sobě nezaručuje správnosti, pravdy a práva; boj politických stran sílí stranickost a strany nevysílají do vlád, úřadů a parlamentu vždycky svých lidí nejlepších. Znalost a prakse administrační a politická nejsou volbami dost zaručeny; a proto právě v demokracii dán je veliký problém vůdcovství, jak vzdělat politické vůdce a jak jim zabezpečit vedení. V monarchiích věc byla rozhodnuta.

Tento problém týká se vysokých škol v míře svrchované; studenti a profesori jsou voliči, jsou vojáky, studenti jsou budoucími učiteli a úředníky, profesori jsou poslanci a vyššími úředníky. Je již proto úkolem vysokých škol v řešení problémů sociálních a politických vydatně spolupůsobit. To neznamená účastnit se vždycky politické činnosti ve stranách a v parlamentě, nýbrž především zabezpečit na vysokých školách poznatky a vzdělání pro politiku v pravém slova smysle kuturní. Pravým vůdcem politickým není jen poslanec, ministr nebo prezident, často vedou národy více a lépe vůdcové neviditelní, vůdcové již nežijící. Vysoká škola je především povolána, aby pěstovala třeba že theoreticky politiku vědeckou, aby učitelé a žáci vybědli z abstraktních neplodných hesel,

z vřavy stran a straniček, zapominajících dost často na celek národní a státní.

Válka a revoluce vedle účinků dobrých mají právě také účinky nedobré; proti těm vysoké školy a školy vůbec, učitelé a žáci, musí se postavit. Je nám všem třeba energičtější a úspěšnější pracovitosti a svědomitosti. Věda je práce, vysoká škola má dnes ten vznešený úkol, svou pracovitostí dávat vzor a v tom být vůdcem.

Vysoké školy a školy vůbec si uvědomí, že řešení otázek hmotných samo nestačí. Neříkám, že otázky hmotné nejsou důležité; jsou velmi důležité. Každý dělník je hoden své mzdy. Ale stejně důležité jsou pro jednotlivce a národy otázky duchovní.

Vysoké školy nesmějí pěstovat jednostranný intelektualismus, sice stanou se duchovními kasárnami. Inteligence nespočívá jen v mnohovědnosti; otázky umění, náboženství, mravnosti a vzdělání jsou neméně důležité. Starý režim politický a kapitalismus podporováním jednostranného intelektualismu vedly k tomu zpovrchnění, z něhož zrodila se válka. Proto socialismus, jako odpůrce kapitalismu, a všechny reformní směry právě v této věci musí nastoupit cestu nové.

Velmi často, zejména se strany inteligence, zdůrazňuje se potřeba organizace. Ano, organizace je třeba a ve všech oborech; a je také třeba organizace celku. Ale nesmíme zapomínat, že organizace sama snadno se stává mechanickou a materialistickou. Vedle organizace je třeba tvoření; každý jednotlivec ve svém oboru musí svou práci rozhojňovat fundus instruktus a musí se snažit vytvořit nové a lepší.

Proto také nesouhlasím s tou inteligencí, která tak často volá po politice »silné ruky«. Politika sama vůbec nás nespasí; potřebné je, aby každý myslící jednotlivec, a zejména inteligent vysokoškolský, našel a měl duchovní centrum, aby v chaotickém reji idejí a idejček měl mravní stanovisko a východisko. Vnější autorita, sice dovednější a organizovanější nestačí. To přece válka jasně dokázala. Autorita jen vnější, slepá poslušnost, odměny a tresty, samy nestačí. Vzdělanec vysokoškolský musí usilovat o uznání autority duchovní; ta spočívá na autonomii ducha a kritického rozumu; ale každá vědecká práce je vědeckou spoluprací. To a právě to opravdový inteligent musí pochopit; najde sebe, ale nebude se izolovat, přeceňovat a vyvyšovat; uzná práci každého a zaujme své stanovisko v harmonickém celku vědní soustavy. Věda je v pravém smyslu slova demokratická, není anarchická.

Věda a vysoké školy samy sebou a svou podstatou jsou světovými: usilují o poznání celého světa, a svým učením i svou metodou vedou ke sblížení jednotlivců a národů. Poctivé a svědomité pozorování a studium stejných předmětů přírody a společnosti, správné úsudky vedou ke shodě a jednotě všech myslících: moc vědy spočívá v důvodech, ne v násilí. Klademe ve vědě důraz na metodu; kdo si osvojil vědeckou metodu ve svém oboru, vyná-

sází se i v oborech jiných postupovat vědecky. Vědecká metoda charakterisuje a spojuje vzdělance.

Věda je mezinárodní; tím není řečeno, že by neměla jistý národní ráz; neboť vědec-badatel jako člen určitého národa má své mravní a národní vlastnosti. V metodě, ve volbě předmětů atd., jeví se v každé vědě ráz národní. Mimo to vědec jako člen svého národa má být hlasatelem a strážcem národních ideálů. Pravá světovost a mezinárodnost vzniká z organizace uvědomělých národů. Národní uvědomělost není totožná s národní domýšlivostí a výlučností — pravá věda je skromná, je lidská a vede k lidskosti.

Dnes všichni staneme před problémy, danými světovou válkou a revolucí; krise poválečné doby ukládá každému myslícímu učiteli a zejména učiteli vysokoškolskému přemýšlet o osudech a úkolech našeho národa a státu. Přeju Vaším poradám zdar v zájmu vědy, školství a republiky.

Projev p. presidenta republiky byl přijat bouřlivým potleskem.

Potom následovaly projevy zahraničních delegátů, přijaté všechny stejně srdečným potleskem.

Zástupce Francie prof. dr. **André Tibal** řekl:

Monsieur le Président, MM. les Professeurs, Mesdames, Messieurs!

Ce m'est un très grand et périlleux honneur de prendre la parole au nom de l'enseignement supérieur français devant une si illustre assemblée, devant tant d'hommes qui se sont également signalés par leur dévouement professionnel, par leur valeur scientifique, par leur amour de la patrie enfin et les services éclatants qu'ils lui ont rendu. S'il m'est permis de parler de mon humble personne, je sais, depuis 3 ans que l'honneur d'enseigner à l'Université Charles (ce sera une période inoubliable de ma vie), quelle sympathie votre intelligence porte à la culture française. Vos professeurs, d'autre part, vos étudiants que nous voyons et souhaitons de voir toujours plus nombreux en France, peuvent vous dire quelle curiosité et quelle affection nous animent vis-à-vis de ce vigoureux effort intellectuel et scientifique qui se marque partout dans le monde tchécoslovaque. Permettez-moi donc, M. le Président, MM. les Professeurs, Mesdames, Messieurs, de vous apporter les vœux ardents que forment les Universités françaises pour la prospérité de l'enseignement supérieur tchécoslovaque.

Za universitu lublaňskou učinil rektor prof. JUDr. **Gregor Krek** tento projev:

Gospod prezident! Slavni zbor!

Ko se osmelim oglasiti se k besedi kot zastopnik nejm la jše univerze, vseučilišča Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani — oglasiti se k besedi v tem sijajnem zboru prosvetnih delavcev in na

mesta, kjer deluje najstarejša severna universitas litterarum, slovita, častitljiva alma mater Carolina, si ne morem utajiti, da mi je nekoliko tesno pri srcu navzlic radostnim čustvom, ki me navdajajo v trenutku, ko si jemljem čast, izreči par besedi v tej odlični družbi. Menim pa, da sme naša mlada univerza k Vam govoriti kakor hčerka k svojim starišem: prostodušno in priprosto, kakor ji je pri srcu. Saj bi se najrajši ne smatrala za Vašega gosta, temveč za članico tiste vgladne družine, ki ji nadčeluje Vaš univerzitet kot spoštovani in ljubljeni starešina.

Kakor Vaša alma mater, tako je tudi ves Vaš narod, čeprav sam še mlad, po svoji kulturi in svojih izkustvih starejši od nas. V tem zmislu Vas tudi spoštujemo in ljubimo kot svoje stariše.

In do bri stariši ste nam bili vsekdar! Skozi vso tišto temno dobo nemškega nadvladovanja je bil češkoslovaški narod tedanjim avstrijskim Jugoslovanom, zlasti pa tudi nam Slovencem pravi otec, varuh naših kulturnih interesov; zastavonoša nam je bil in posvetovalec in mogočna opora v vseh življenskih vprašanjih naše mlade kulture.

Slavna gospoda! Ljubljanska univerza Vam nikdar ne pozabi, da je Vaš narod spremljal stremenje Slovencev po lastni univerzi ne samo s simpatijo, temveč da se je ramo ob ramo z nami boril za to njihovo kulturno zahtevo. Nikoli ne bomo pozabili, kako so se o priliki vsedijaškega shoda na češki tehniki dne 11. novembra 1901 zavzemali za ustanovitev ljubljanske univerze Vaši profesorji in Vaši politiki, na čelu jim velespoštovani takratni prorektor Hráský. In nikdar Vam ne pozabimo, da se je pri veliki univerzitetni debati v avstrijski poslanski zbornici dne 6. decembra 1901 prijavila k besedi desetorica najuglednejših Vaših parlamentarcev, vsi pripravljene izbojevati nam uresničenje starodavnih naših želja. Večina je sklenila »Konec debate«. Toda ta in vsa ostala Vaša prizadevanja so bila le na videz brezuspešna. Kajti utrjevali ste z njimi v nas zavest, da se dviga onstran Donave močen steber Slovanstva, zmožen in pripravljen podpreti naše narodno prosvetno stremenje.

In že ta zavest nam je bila neprecenljiva pomoč v naših težnjah. Ona nam ni dajala obupati. Navdajala nas je solnčnih nad za boljše bodočnost in podžigovala našo aktivnost. Le s pogledom na velikega brata, ki je dosegel s a m o s v o j i n s a m o n i k e l m a l o d a n e v s e, na kar je danes upravičeno ponosen; le ozirajoč se na krasni zgled velečastnih stečevin Vašega naroda je moglo biti to malo, nepoznano in zaničevano slovensko pleme v zasledovanju svojih ciljev tako vztrajno in delavno. Le tako pa se dá tudi razumeti, da smo se navzlic odklonilnemu stališču zbornične večine na tilhem resno pripravljali na veliki poklic, ki nas je čakal, ko se ustanovi končno vendarle tudi v srcu Slovenije najvišji učni in znanstveni zavod. Le tako, gospoda moja, je bilo mogoče, da smo po prevratu, ko je naša nova država dejansko izpolnila stoletno željo slovenskega naroda, razpolagali v skoraj vseh glavnih strokah ju-

ridične, filozofske in teološke fakultete z učitelji, s katerimi se je dala ta želja udejestvovati častno in v resnično korist našemu ljudstvu.

Prva moja beseda more biti torej samo ta: Hvala Vam za Vašo neštetokrat preizkušeno zvestobo v pretekli dobi!

In druga beseda je: Najsrčnejša hvala Vam zopet s e d a j z a prijazno vabilo k temu shodu in za ljubeznivi pozdrav, ki sta nova dokaza za prisrčna čustva, ki vežejo češkoslovaške visoke šole z našo univerzo. Imam Vam sporočiti najiskrenejše njene pozdrave in njeno željo, naj bi Vaša posvetovanja obrodila obilo plodov, V a m v korist, pa tudi n a m!

Tu imam pred očmi ne samo aktualna akademična vprašanja splošnega značaja in poedina, sila važna specialna temata, temveč tudi in pred vsem problem reforme študij, ki se naj prilagode čim najtesneje sočasnim pridobitvam človeškega duha. Učni in izpitni red Vaših visokih šol je tisti predmet, ki mora nas Jugoslovane še posebno zanimati. Nam nedostaje še marsikatera obvezna stolica osobito na tehniški in medicinski fakulteti; nam manjkajo pa tudi zadostna gmotna sredstva za ustanovitev, oziroma izgraditev številnih institutov. Naravno je torej, da si želimo že v interesu našega dijaštva vzajemno delovanje Vaših in naših visokih šol po kolikor možno enakih načrtih. Nadejam se, da bodo Vaši sklepi pospeševali napredek v študijskem obratu samem pri Vas in pri nas. Pričakujem si pa od sporednih reform, kakor tu tako tam še posebej, da bodo gladile pota medseboj nemu občevanju in spoznavanju in da bodo pospeševali tako koristno izmenjavanje d i j a k o v med Vašimi in našimi zavodi. Enaki ali podobni učni interesi pa bodo tudi upotili z naše strani tako zaželjene osebne in znanstvene stike med visokošolskimi učitelji češkoslovaške in jugoslovske narodnosti.

To vzajemno občevanje in medsebojno »pozdravljanje«, skozi stoletje otežkočeno in ovirano vsled nasprotujočih tendenc neprijateljskih nam narodov in vsled nenaklonjenosti oficelnega Dunaja, se bode odslej razvijalo mnogo lažje in intenzivneje. Novo življenje zacvete izpod razvalin sedaj, ko so naši narodi ne le s srcem, temveč tudi po svoji realni in oficelni politiki edini: če Bog da, za v e d n o s l o ž n i sinovi velike matere Slavije!

In tako smo se sešli pod najlepšimi avspicijami, da bode ta shod v korist nam vsem, osobito tudi predragemu narodu češkoslovaškemu!

Slavni zbor! Kdor govori o r e a l n i politiki, ima hkratu na ustnicah le e n o ime; ime, čigar pomen bodo pojmovali morda šele naši potomci po vsej njegovi tehtnosti. Dovolite torej, da svoje skromne, tode resnično občutene besede zaključim s tem imenom polnim čara za vsakogar, ki čuti slovansko! Globoko se klanjam pred tistim možem, ki se mu ima ne samo Vaš narod, temveč tudi doberšen del našega naroda v veliki meri zahvaliti za svojo osvoboditev in s tem za svobodni razvoj znanstva v osvobojenih naših državah. Globoko se klanjamo vsi pred vzvišeno osebo gospoda

prezidenta republike, ki je izhajal iz našega poklica in tako obseva ves naš stan z izrednim bleskom in ki je ta naš stan in ta naš shod še posebno počastil s svojim protektorstvom in s svojo visoko navzočnostjo.

Češkoslovaškemu narodu in Prvemu prezidentu bratske republike Slava!

Za universitu varšavskou promluvil prof. PhDr. V. Porzeziński:

Panie Prezydencie! Szanowni Państwo!

Uniwersytet Warszawski wysłał mnie jako delegata na zjazd profesorów szkół wyższych Republiki czesko-słowackiej z poleceniem pozdrowić w jego imieniu szanowne grono pracowników nauki bratniego narodu, którzy się zebrałi w celu omówienia szeregu najistotniejszych zagadnień doby obecnej w zakresie szkolnictwa wyższego. Dla mnie stanowi to tem milszy obowiązek, że jestem wyrazicielem uczuć i nastrojów, wypływających z naszych tradycji starodawnych. Otóż stosunki polsko-czeskie datują od samego zawarcia dziejów dwu bratnich narodów. Naród czeski, bardziej wysunięty na zachód, wcześniej od nas zaczerpnął z obfitych skarbów kultury zachodnio-europejskiej i jest znanem powszechnie, jak znaczne były wpływy czeskie w okresie powstania piśmiennictwa naszego. I w czasach późniejszych mamy obfite ślady związków kulturalnych i np. założenie w r. 1348 uniwersytetu w Pradze, pierwszego w Europie środkowej, odbiło się echem w naszym kraju, gdzie w r. 1364 Kazimierz Wielki położył podwaliny naszej almae matris Cracoviensis. Znowu w epoce walki i prześladowań religijnych Polska przyjmowała w swoich granicach braci-czechów, którzy zmuszeni byli uchodzić z ojczyzny. Nasi Jagiellonowie zasiadali na tronie czeskim i t. d. i t. d. Wielebym potrzebował czasu na pobieżne nawet zestawienie licznych faktów przeszłości, stanowiących wymowne świadectwo o stosunkach wzajemnych naszych przodków, a więc z konieczności sie ograniczając, zaznaczę jeszcze, że z odrodzeniem narodu czeskiego na początku w. XIX. złota nic tradycji starodawnych została nanowo podjęta. Oczywiście, że znaczne przeszkody wpływały ze smutnego a bolesnego faktu pozbawienia obudwu narodów bratnich niezależnego bytu politycznego. Teraz, kiedy nasze kraje rodzime odzyskały wolność, kiedy odpadły te więzy, które nas skurwały, nastał nowy okres w dziejach naszych stosunków wzajemnych. Z szczerą radością możemy stwierdzić, że w zakresie, co bezpośrednio obchodzi nas tu zebranych, w okresie nauki i w ogóle kultury duchowej, już zapoczątkowano niejedno o znaczeniu doniosłym i wymienię np. udział wzajemny w zbiorowej pracy naukowej i wykłady uczonych czeskich w Warszawie, a polskich w Pradze, przekłady autorów polskich na czeski i odwrotnie i t. d., i t. d. A te nasze wspólne wysiłki, zaciesniając coraz bardziej nasze starodawne stosunki w zakresie wartości duchowych, przyczyniają się

niezawodnie do zacieśnienia związków, łączących nasze narody i w innych dziedzinach życia ku wzajemnemu pożytkowi i chlubie. Niech żyje bratni naród, niech jego wysiłki twórcze przyniosą plon jak najobfitszy, niech żyje jego nauka, niech żyją jej pracownicy.

Za ruský sbor profesorský a Svaz ruských akademických organizací zahraničních pozdravil sjezd prof. inž. A. S. Lomšakov takto:

Dnes, v den zahájení sjezdu vysokoškolského učitelstva československého, ruský sbor profesorský a Správa svazu ruských akademických organizací zahraničních používají naskytnuvší se příležitosti, aby sjezdu vyjádřili nejen svá srdečná přání úspěšné činnosti sjezdové, ale aby též projevili pocit hluboké úcty k představitelům české vědy a vyučování na tak vysoké úrovni stojícím.

Kromě toho pokládáme za svou povinnost poukázat na bezmeznou srdečnost a zvláštní pozornost, s níž jsme my, Rusové, byli uvítáni Vámi, zástupci české vědy, jakož i ostatními vrstvami národa československého, jenž nám poskytl nejenom pohostinství, ale i materiálně i mravně umožnil vyučovati a pomáhati při studiu našim krajanům, jakož i pokračovati v našich přerušovaných vědeckých pracích.

V říjnu loňského roku konal se zde v Praze sjezd všech našich akademických organizací v cizině. Při tom byli jsme přijati tak, že navždy jsme uvěřili, že československý národ, jeho vědečtí pracovníci i jiné kruhy jsou pravými přáteli Ruska, na něž v těžkých dobách lze spoléhati: další naše styky s Vámi jen utvrdily první dojem. Ubezpečuji Vás, že vždy, všude a za všech okolností setrvají v našich srdcích pocity vděčnosti, úcty a příbuzenských svazků.

Dovolte, abych ještě jednou projevili svoji vděčnost a úctu, jakož i přání dokonalého zdaru sjezdu!

Za Ukrajinskou volnou universitu promluvil rektor dr. A. Kolesa takto:

Пане Президенте, Світлий Зборе!

Připadl mi čestný úkol pozdraviti jménem Ukrajinské volné university, vlídně přijaté na české půdě, sjezd profesorů vysokých škol, jenž se poprvé koná v osvobozené a sjednocené Československé republice.

Co nejsrdečněji pozdravuji zástupce vědy bratrského národa, jenž podal přátelskou ruku naší vědě a naší akademické mládeži a takto upevnil tisícileté historické poutko dobrých přátelských, česko-ukrajinských styků v oboru kulturním, jež zanechává nejrtrvanlivější stopy v psychice národů.

Kult a rozvoj přátelské vzájemnosti mezi slovanskými národy, toť jeden z nejdůležitějších úkolů našeho kijevského Cyrilo-Methodějského bratrstva, v němž zejména zdůrazňována byla touha po pravdě, k níž vede cesta vědy. Jest to vyjádřeno známými slovy

jednoho z členů tohoto bratrstva, Ševčenka: »Ščob usi Sloviane staly dobrymy bratamy i synamy sonča pravdy.« »Aby všichni Slované se stali dobrými bratry a syny slunce pravdy.«)

Toto hledání pravdy bylo položeno za základ a heslo Cyrilo-Methodějského bratrství biblickými slovy: И уразумѣте истину, и истина свободитъ васъ. (Pochopíte pravdu a pravda osvobodí vás.)

Tato touha po Pravdě projevuje se s nepřemožitelnou energií a silou u čs. národa v celých jeho dějinách. Kráčí spolu se svobodným politickým ruchem i vzkříšením národa, počínaje velikými Vašimi učiteli jako Hus a Komenský až k současnému Masarykovi.

A na čs. národě splnila se citovaná mnou evangelická slova Kijevského Methodějského Bratrstva. Ta jasná touha po Pravdě sloučena jest nerozlučně se jmény Vašich velikých učitelů-buditelů, zpečetěna, když byla toho potřeba, krví Vašich nejlepších synů, dala Vám volnost!

Ve chvíli státní samostatnosti vyrostly i nové úlohy československé vědě. Přišla do stadia netoliko posílená vnitřní organizací, nýbrž začala jeviti i značnou expansi svých vlivů.

Silou událostí stala se starobylá zlatá Praha velikým kulturním střediskem vědeckým představitelům těch slovanských národů, kteří nemohou volně pěstovati svou nauku na rodné zemi.

I my, ukrajinští učitelé, užívajíce zde Vaší kultury i vědy, chtěli bychom se Vám odvděčiti: vřelým přáním našeho srdce je, abychom mohli československé učence-učitele přivítati co nejdříve v dávném sídle krále Danyla a v zlatověžatém Kijevě!

Končím blahopřáním:

Nechť v září a pod teplými paprsky nové svobody upevní se tyto slavné Vaše historické tradice, nechť rozvíjejí se hojně a plodně české vysoké školy, nechť zkvétá a přináší trvanlivé výsledky československá věda — pro dobro svého národa a celého Slovanstva a přispěje tudíž k uskutečnění nejvyšších kulturních snah a ideálů celého lidství.

Sláva české vědě a československému národu, sláva jeho představiteli a protektorovi tohoto sjezdu — Masarykovi!

Za vládu uvítal sjezd ministr školství a národní osvěty MUDr. **V. Šrobár** těmito slovy:

Menom vlády československej republiky pozdravujem Váš sjazd. Zákonodárstvo oslobodeného štátu československého zriadilo potrebný počet vysokých škôl. Tým bola vykonaná prvá povinnosť štátu. Nové vysoké školy však nutno zabezpečiť a dať im základnu a zaistiť podmienky potrebné k rozvoju. Najdôležitejším úkolom pri tom je rozvoj vedeckého života. Tento úkol spočíva vo Vašich rukách. Je Vašou povinnosťou a bude tiež Vašou zásluhou, ak vehlas našej vedy prenikne všetkými vzdelanými národmi. Z programu Vašeho jednanja je vidieť, že prvý sjazd vysokoškolských profeso-

rov v republike československej je venovaný tomuto veľkému a vznešenému úkolu. Prajem Vám k tomu mnoho zdaru!

Předsedou požádán, ujal se slova prof. Komenského university a poslanec N. S. PhDr. **Milan Hočža**, aby proslovil slavnostní přednášku:

KULTÚRNA JEDNOTA ČESKOSLOVENSKÁ.

V nových a obnovených štátoch na východe strednej Európy scelily sa i tie národné zlomky, ktoré ešte nebol zasiahnuť prúd štátotvorného nacionalizmu, sjednotivšieho Itálie a Nemecka. I v týchto, pred vyše polstolietím vzniklých národných štátoch, a teraz i v štátoch našich, súčasne so sjednotením politickým, vyžiadali si pozornosť štátnikov problém jednoty psychologickej a kultúrnej. Náhle a revolučne odohraly sa presuny z dynastickej legitimacy do slobody a sebaurčenia a tým aj do zodpovednosti, zpod suverenity a civilizácie cudzej do suverenity a civilizácie vlastnej, a my si dnes musíme uvedomiť, nakoľko naša národná povaha po cudzej suverenite a cudzej civilizácii zdedila také rysy, ktoré by súladnému vyvrcholeniu našej národnej kultúry mohli byť na závade. Otázku psychologickeho stmelenia malo Nemecko po sjednotení politickom cez celé desaťročia a máme ju vo štvrtom roku po utvorení alebo doplnení našich štátov i my, i Juhoslovania, i Poliaci, i Rumuni. Hodláme-li vyplniť isté poslanie v duchovnom živote človečenstva, treba nám vidieť jasne a bez okras, nakoľko má naše kultúrne snaženie dejinné predpoklady vnútornej jednotnosti.

Ani v dobe po rozklade ríše veľkomoravskej nevykazujú naše kultúrne dejiny žiadnej stopy, ktorá by dopúšťala pochybností o stálom trvaní československej kultúrnej jednoty: Dobrovský a Michal Miloslav Hodža shodujú sa v tom, že staročeština a slovenčina boli »sestry«, slovenčina z nich dl'a Hodžu »staršia«. Českoslovenčina ako kultúrna jednotka, s dvojným kmenovým názvom, žije trvale vo spisbe i v Česku i v zákonníkoch uhorských. Viktorín z Všelrd uvádza svoju »Knihu o napravení padlého« predmluvou. Že chce »Čechom a Slovákom« priviesť zdroj ku vzdelaniu vo viere kresťanskej. Uhorský šľachtic, vedúci právnik a kodifikátor svojej doby, Werböczy, hovoriac roku 1514 v Tripartitu o národnosti uhorských poddaných, shrnuje nás pod jeden pojem: »Bohoemi et Slavi«. Uhorský zákonný článok 13. z roku 1608 ustanovil rovnocennosť uhorských národov týmito slovami: »Officia absque illo nationis vel religionis discrimine Hungaris videlicet et Germanis et Slavis seu Bohoemis aequaliter tribuantur.« Teda v zákonodárnom akte, ktorý uznával národnosť nášho kmenu v Uhrách, keď z neho začala vznikáť »natio«, tedy pojem národno-politický, naznačení sme ako národná jednotka, totožná s češtvom. »Slavi seu Bohoemi« potvrdzuje českú a slovenskú národnú totožnosť zrovna tak, ako uznával obdobný výraz uhorského zákonníka »Rasciani sive Serviani« národnú jednotnosť kmenov srbských.

Veky pätnásty, šestnásty a sedemnásty vrhly nás do víru kultúrnych bojov. Jaroslav Vlček právom pripisuje význam tomu, že ve veku sedemnástom Slovensko stalo sa útočiskom československej reformaçnej slovesnosti. Otrás tak živelný, akým bol boj o vieru, neomylné by bol zviklal našu jednotnosť, keď by ona nebola bývala organická a historicky stvrdená, keď by nebola bývala dosť silná zmôcť medzi nami politické hranice. Najprudší duchovný náraz strednej Európy nerozbil nás na Čechov a na Slovákov, ale len v spoločnom československom kruhu na tábor reformácie a proti-reformácie, tak, ako aj všetky iné národy. Reagovali sme naň jednotne. Jedon Jesenský stáva sa spolupracovníkom prekladu bible a spoločného spisovného jazyka, druhý padá na Staromestskom námestí spolu s českými pápmi a Benediktí z Nedožier stavia sa po bok vedúcim československým gramatikom. Obstáli sme túto zkušku ako národno-kultúrna jednotka, nesená jednými nábožen-skými svetovými názormi, jedným jazykom a jednou bibliou.

Identitu našu nevládal teda rozložiť ani ten sociálno-psycho-logický dualizmus, ktorý vtedy už od stoletia dolíhal na nás mocou dvoch štátnych svrchovaností a mocou dvojakých civilizačných sústav. Na národnú povahu stále pôsobí aj duchovný smer sociálno-politických sriadení. Maďarskí dejezpytci, ako Acsády a Márki, súhlasia v tom, že po celé stoletia hybnou silou uhorského sociálneho sridania a smýšľania bolo zákonodárstvo Štefana Werböczyho, ktoré roku 1514 po Dóžvskej sedliackej vzbure s barbarskými sankciami vyslovilo, že »poddaní, svobodu svoju raz navždy ztra-tivší, upadli svojim zemským pánom do bezpodmienečného večí-tého sluhovstva«. Pred tým ešte, r. 1487, potvrdil kráľ Vladislav aj v Česku zákon o »Servis glebae adscriptis«, ale česká nábožen-ská filozofia s Tomášom Štútným už na svite 15. veku zoprela sa proti útisku poddaných a na rozhraní 15. a 16. veku bol v Česku humanizmus dosť silný a úrodný, aby mohol z neho vyrásť Všeherd, ujímajúci sa ponižovaných a olupovaných sedliakov a hlásajúci, že úradník je pre ľud a nie ľud pre úradníka. V uhorskom ovzduší ne-bolo proti Werböczymu — až na krotké námietky niektorých du-chovných — ani intelektuálneho bojovníka, ani myšlienkového prídu. Bez rozmachu k sociálnej spraviedlnosti, bez bojov o človeka a jeho pravdu plynie v Uhrách stádový život massy, tupý, dusený výsadnými kastami šľachty a hierarchie. Česko je osvetovým stre-diskom ideovej revolúcie, Superior Hungaria nemou periferiou. V Česku náboženstvo a humanizmus zhušťuje sa na vysokú civilizačnú ideu, prestupujúcu hranice národov a štátov, na ideu bojov za dobro a pravdu a národnú samostatnosť. V Uhorsku boje cirkevné vy-vlastňujú si šľachtický odboj a ľudovým vrstvám zostáva z viery len formalizmus a nauka o poslušensve a trezlivosti. Energia vynika-júcich jednotlivcov trafia sa v službe cudzím ideálom. Daniel Krman, v ktorom prebývaly revolučné vznety, spechá pod odbojný prapór oligarchu Rákóczyho.

Z takovýchto složíek tvorilo sa v Uhorsku prostredie, v ktorom

prežívali Slováci. Hungarizmus zdolával, alebo aspoň deformoval nielen massy, ale i nevšedných i sebe silnejších jednotlivcov. A tu zase je pozoruhodné, v akom vzťahu nachodili sa ku českosloven-čine tí, ktorí vzdor dusivému ovzdušiu, vládali sa povzniesť k svoj-ráznemu kultúrnemu vzletu.

Anton Bernolák, pôvodca prvého pokusu o samostatnú spi-sovnú slovenčinu, nebol vodcom nového duchovného smeru, ale len mluvníčnym a slovníkovým kodifikátorom tých slovenských jazy-kových zvláštností, ktoré sa dialekticky vyskytovaly. Talenty mala bernoláčtina dva: ľudového spisovateľa Juraja Fándlyho a bás-nika vysokých umeleckých kvalít Jána Hollého. Fándlyho spisy nosia známky vplyvov osvietenských a nedonášajú ničoho, čo by sa podstatne lišilo od všeobecného, i českého, ľudového, buditeľ'ského tónu, i ľahkého, cirkevného kriticismu. Kvádre k slovenskej národnej myšlienke snášal Hollý. On síce napísal allegorický chvalozpev o Bernolákoví, ktorého »Vševládny Otec, najvyšší ľudstva panov-ník« vraj naznačil, aby šiel zachrániť matku Slovenku od vtreľkyne Češky, ale je nesporné, že práve on, hneď po Kollárovi, celou svo-jou epikou staval ideu slovenskú na dejinný základ Veľkej Moravy a Cyrillo-metodejstva. Bolo by teda omylom a nespravodlivosťou hľadať v Hollom pevca slovensko-národného separatizmu. Boj o če-skoslovenskú rozľuku rozvíril sa až v rokoch štyridsiatych devät-násteho veku.

Ľudovít Štúr, iniciátor rozľuky, objasňoval roku 1846 svoj krok obširným výkladom filozofickým a jazykozpytným a len lenno dotknul sa svojich pohnútok rázu politického. Keď o dva roky pozdej-šie spely veci k revolúcii a keď Slováci zavítali do Prahy priprav-ovať sa na slovanský sjazd, vylíčil českému obecenstvu v Havlíč-kových Národných Novinách príčiny rozľuky sám Štúr takto:

»Avšak se nám, chtějícím se vedrat v politický život, od to-hoto zástupců, t. j. tehďaz ještě jen šlechty, i naši i maďarské, od vůdců politického života vůbec, soukromě i veřejně, ve veřejných schůzkách i listech, výčitky dělaly, že my, jsouce v Uhersku, jeho se nedržíme, alebrž k jiné vlasti se přiznáváme, že my, jsouce doma, nejsme doma, stojíce literaturou naši k Čechům, politicky s námi spojeným, a tak že si ani s národností naši v Uhersku, zde nedo-máci, žádného práva osobovati nesmíme. Předhůzka tato byla z jed-něch stran upřímně, z jiných neupřímně míněna, na každý ale způsob pro nás k úplnému povšimnutí. Přistupoval k tomu náš život spole-čenský, který jakékolivěk slabé znaky byl dal mezi námi, vystupo-val a vykonával se vždy v řeči nám domácí, t. j. slovenské, a my sme i do tamtoho se vdráti i tento zvednouti hleděli, bylo nám tedy i zde dáno na rozváženou. Pohnutky tyto vzbudily první myšlénky o slovenčině, pěstovány jsouce mnohými při tom ještě okolnostmi. Majíce všecko toto na mysli a nemohouce v okolnostech tehdejších pod bičem maďarským žádným způsobem zavést vyučování řeči české po školách, i z této příčiny chopili isme se řeči lidu, jemu již ze života známé a povědomé, a tak slovenčina měla za úlohu spojit

stavy, získať na kolik možno stav ten, jeň zastupoval u nás život politický, vydobýť pro nás pŕidu domáci pevnou, na nŕž by nás nikdo z nevlasteneckého smýšlení anebo z něčeho horšŕiho obviňovati nemohl... Nikdy isme my na odtržení nepomyslili...»

Tento Štúrov prejav háďže na pohnŕtky k rozluke silnejšie svetlo, než jeho dva sväzky knŕh, ktoré vydal na odôvodnenie svojho podujatia roku 1846. Štúr si vysoko vážil Lva Thuna, vyhlásivšieho v rokoch 1842 a 1843 prvotní zásady austroslavizmu a v tomto rámci československú vzájomnosť, ale nezďalo sa mu, že by na takejto nehotovej osnove bolo možné vďči maďarizácii obhláňif slovenský kmen. V rokoch sedemdesiatych vyslovil Gumplovic z vážnu pochybnosť o budúcnosti Slovákov z tej príčiny, že v dobe, keď šľachta bývala nositeľkou národno-politickej myšlienky a štruktúry, Slováci nemali v čele národnú šľachtu a tak ich organizácia v národ sa nedovršila. Podobný pocit mal v rokoch štyridsiatych L'udovít Štúr. On chcel budovať na drobnú šľachtu, vtedy ešte nie vonkoncom pomaďarčenú; vo svojich politických podujatiach kráčal ruka v ruke s jej slovensky cítiacimi — alebo aspoň: maďarsky necítiacimi — predstaviteľmi; on niekdy cititeľ francúzskej revolúcie, keď činne začal zasahovať do politiky, neváhal v celom politicko-filozofickom výklade (Magyarismus und das XIX. Jahrhundert) velebiť mravnú povýšenosť sústavy Metternichovskej. V čele so zbytkami ešte nepomaďarčenej šľachty hodlal utvorif v rámci štátnosti uhorskej slovenskú národnú individualitu a v tejto koncepcii tkvie skutočná pohnŕtka k jeho rozchodu s českoslovenčinou. Ako vidno, Štúrova škola v jej vzťahoch ku československej otázke prekonaná je všetkými udalosťami, ale túto stránku štúrovčiny prekonali vlastne už sami Štúrovi vrstevníci.

Štúrovi kritici a odporcovia družili sa hneď od roku 1846 vo dvoch smeroch. Ján Kollár žiadal sotryť bezpodmienečne, vtedy už bez jazykových oprav, na ktoré bol myslel roku 1837, pri spoločnej českoslovenčine, tak jazykove, ako aj národno-kultúrne. Ale vývoj vecí bol silnejší než Ján Kollár. Slovenčina ustálila sa jazykove i národno-kultúrne podľa osnovy, ktorá v podstatných rysoch proti Štúrovi roku 1846 polemicky hájil Michal Miloslav Hodža.

Hurbanova a Štúrova nábožensko-filozofická prísne ortodoxná škola vytýkala Hodžovi racionalizmus a v tých dobách upiatého protestantizmu nepostráďala táto výťka na Slovensku istej príhany. Ale Hurban sa mýlil; Michal Miloslav Hodža, zvaný slovenským Gellertom, bol biblickým básnikom vrúcneho náboženského citu a pozitívno-kresťanského nazierania, ale práve hlboká kresťanská etika uvolnila ho od formalizmu a v humanistickom ponímaní náboženstva blížila ho s Kollárom a Kuzmánym. »Opravďový Slovák je aj opravďový človek« hlásal on; alebo: »slobodný duch... nemá nikde záväzku, keď nie sám v sebe«. Na tomto stanovisku nikdy sa Hodža nesišiel so Štúrom, ktorého si úplne bola podmanila Hegelovská škola so svojimi náhl'admi na svrchovanú moc štátu. Utkal sa s ním predovšetkým v otázke vtedy rozdu-

júcej, v názoroch na šľachtu a jej úkoly v duchovnom živote národov. V dobe revolučnej a priamo predrevolučnej, na uhorskom sneme v roku 1847 a 1848 v polemike s Ludvíkom Kossuthom samozrejme i Štúr postavil sa proti sociálnym výsadám šľachty a za zrušenie poddanstva, ale Hodža odmietal šľachtu ako vedúcu složku v národnej ústrojnosti zásadne a bezpodmienečne. Svojím sklonom k humanizmu a demokratizmu javí sa nám tedy mimovoľne ako predstaviteľ československej mravnej idey, a vskutku, aj po stránke formálnej, delí ho od Štúra v náhl'adoch na českoslovenčinu celý myšlienkový svet. Hodža je za slovenčinu, lebo v slovenčine vidí prvotný jazykový prejav našej spoločnej kultúry a historie. Háji dokonca aj iniciatívu Bernolákovu, lebo kontinuitu českých kultúrnych dejín pokladá dobou od 1620 do 1820 za prerušenú. Právom slovanskej rýdzosti a starobylosti žiada teda pre slovenský jazyk prvenstvo, ale v oblasti československej osvety. Naproti Štúrovej fonetike dáva slovenčine pravopis etymologický a gramatický i slovníkove tlačí Štúrovčinu nazadna kol'aje pôvodné, ktoré po vedckom zistení javily sa jako češtine tesne blízke, značne bližšie, než myslel a mienil Štúr. Jeho vzťah k češtine je stále klidný. »Čech — hovorí — v istom smysle aj Slovensko poslavyjanil.« »Kto nemôže byť celok, slobodne predsa robí, keď sa ku celku ako čiastka pripojí...« »Ani my, potomci, akže samochtiac otcov našich celkom zaznať nechceme, povážnosti historicko-pozitívneho základu toho, na ktorom sa spolu s Čechmi postanovili, umknúť dobrým svedomím nemôžeme, nesmíme.« Naproti Štúrovým výkladom o rôznosti českého a slovenského národného ducha, vystihuje Hodža rozdiel v českej a slovenskej povahe proustoďušne takto: »My aj rozumom cítime, vy aj srdcom rozumujete.«

Pri všetkej pietnej úcte k osobnosti Štúrovej sotrvávali väčšinou aj jeho druhovia a citelia, vzdor jazykovej rozluke pri uznávaní československej národno-kultúrnej jednoty. Nielen biskup Štefan Moyses podporoval v rokoch päťdesiatych československý spisovný jazyk, ale aj vedúci historik doby matičnej, Franko Sasin ek, neváhal vysloviť, že »niet medzi Čechmi a Slovákmí takých mluvičných rozdielov, že by sme sa museli deliť na dve národnosti.« Literárne orgány Slovenska v rokoch šesťdesiatych a sedemdesiatych, »Orol« a »Sokol«, pri všetkom láskavom pestovaní slovenského jazyka, alebo práve z lásky ku slovenskému jazyku, neustále lnuly k akémusi duchovnému síručenstvu s češtvom. Medzítým však celé obdobie rozluky vyznelo konečne tragickým tónom.

Dr. Jozef Miloslav Hurban, Štúrov druh verne oddaný, v revolučnom roku 1848 a potom v bojoch cirkevno-národnostných snáď na celom Slovensku najhybnejšia agitativna sila, bol vždy mužom vyhraneného citu, plného zvuku a veľkého gesta. Až do roku 1843 nebolo nad neho vrúcnejšieho Čechoslováka a od prvých počiatkov rozluky bola to jeho polemika, čo mala najostrejšie hroty. Roku 1875, keď na Slovenskú Maticu, na slovenské tri stredné školy a na celý slovenský život zaľahla svrchovanosť maďarského

štátu celou svojou ťažbou, získanou vyrovnaním z roku 1867, odvrátil starý Koloman Tisza a postup proti slovenskej národnosti povestným výrokom, že »slovenského národa niet«. Hurban bol vtedy už temer sám jediný z tej družiny, ktorá práve na uhersko-vlastenskú oprávnenosť bola osnovala ideu slovenského osobitného národa a rozchod s českoslovenčinou. Na potupu, vrhnutú dielu jeho a jeho vrstevníkov od zodpovedného predstaviteľa uhorského štátu, odvetil Hurban veľkým rozhodnutím. Znovu proklamoval naprostú duchovnú a formálnu jednotu československého nacionalizmu a vrátil sa vo slovenskom almanachu Nitre ku českému spisovnému jazyku. Tak sa zdalo, že nový beh skromných slovenských osvetových dejín ide odčiniť dielo posledných tridsiatych rokov.

Ale už bolo pozde. Slovenčina práve cez týchto 30 rokov zakotvila sa vo svojráznej spisbe, a po Sládkovičovi a Kráľovi a Kubánym a Bottovi nebolo snadno zvrátiť dejinný fakt samobytného slovenského spisovného jazyka. K tomu okázala výzva Hurbanova zo Slovenska odznela síce, ale z lesa českého neodpovedala jej plná ozvena. Od roku 1860 prebehnuť vývoj český dráhu, oddelenú od slovenčiny a Slovenska vysokými priehradami. Ladislav Rieger hájil ovšem československé stanovisko ešte i v protestnom spise proti složeniu rozšírenej ríšskej rady, ale vlastne už vtedy bolo češstvo pevne sovreté v tenatách štátoprávneho historizmu. Duch Clama Martinica, získavšieho na viedeňskej ríšskej rade, programom historicko-politických individualít, vrele prejavy sympatií od maďarskej šľachty, vznášal sa, nevtierave, ale tým nie menej vlivne, nad českým verejným životom. Českému štátoprávnomu historizmu, ako ho formulovaly stavovské tradície, už ani Morava nebola svojská: akoby tedy bolo svojským Slovensko? Ono sa »odtrhlo« a tvorí nemú súčasť inej historicko-politickej individuality, ktorej pripisuje sa dogmatická nedotknuteľnosť zrovna tak, ako svojej vlastnej... Slovensko, ovládané štátnosťou uherskou, rozluku vo spisovnom jazyku previedlo a český štátoprávny historizm ju potvrdil.

Ako dedičstvo po stoliatiach politickej rozdelenosti, kde cudzie severenité svojou, nám cudzou civilizáciou ubíjaly nám nacionalizmom a vnášaly k nám partikularizmom, máme dnes vo svojej národnej ústrojnosti zdanlivé poruchy. Jednu v podobe tesno príbuzného síce, ale predsa dvojnásobného spisovného jazyka a druhú v podobe určitých, tiež historicky daných odstínov v národnej psychologii. Otázkou našou tedy je, nakoľko sú tieto poruchy rázu trvalého a či môžu ohrožovať našu národno-kultúrnu jednotu.

Florinského teóriu o slovenčine ľahko prekonali slavisti ako Pastrnek a Vondrák. Fakt, že máme dve historicky ustálené formy jazyka, nepokladá za porušenie národnej jednoty ani prísne objektívny a kritický Jagič.

On v češtine a slovenčine vidí proste len dve krídla jednej, totožnej jazykovej jednotky. Zasluguje však plnú našu pozornosť otázka, aká je v týchto dvoch krídlach nášho jazyka vývojová

tendencia: či odstredivá, či sústredivá. Pred jedným štvrtstoliem vytýkal slovenským spisovateľom pôvodca slovensko-juhoslovensko-polskej teórie jazykozpytec Czambel, že do slovníku i skladby a frazeologie vnášajú prvky české a tým že zadávajú čistotu slovenčiny. Svoje obavy demonstroval na príklade z vety jednej novinárskej úvahy: »Snadno a rýchle to vykoná pilný hospodár.« Podľa Czambela je táto veta neslovenská, je česká. Po slovensky mala by podľa jeho učenia znieť takto: »Ľahko a skoro to urobí usilovný gazda«. Je zrejmé, že iné je »ľahko« a iné »snadno«, iné »skoro« a »rychle«, je odstínový rozdiel medzi »urobením« a »vykonaním«, medzi pilným a usilovným, taktiež medzi gazdom a hospodárom a rýdze slovenské sú ovšem tieto synonymné výrazy všetky. Už sa len dá predpokladať, že Bernolákovec, katolícky knez Juraj Fándly, prvý jazykový separatista-literát, mal vycibrený smysel pre čistotu sloven. jazyka a predsa nazval svoje ľudové hospodárske spisy »Pilní, domajši a poľní hospodár«. Myslím, že by Fándly ťažko snášal Czambelovu výčitku pre počesťovanie slovenskej reči. Jasne vidno, že čo Czambel a jeho škola pokladá za počesťovanie, nie je nič iného, ako postupné obohacovanie nášho jazyka z vlastných starých, len ešte nedostatečne známych zdrojov. Z nich menovite zo zapadlých a vedecky ešte nezistených nárečí vyvierajú jazyku neprehľadná hojnosť a pestota rázovitých synonymov, hojnosť taká, akou môže sa pochľubiť len málo jazykov na svete. Že sú tieto výrazy zväčša totožné s výrazmi českými a staročeskými, to je práve dôkazom našej pôvodnej jazykovej jednoty a je zrejmé, že vlastne len obava pred týmto dôkazom hnala Czambelovu školu do tendenčného a marneho a vedecky už beztak dostatočne odbaveného ťaženia. Veď tento boj, keď by viedol k cieľu, vo svojich dôsledkoch nehirzil by češtinu, ale okypťil by naše vlastné bohatstvo, ztenčil by veľkolepý poklad nášho vlastného jazyka. Ostatne Czambel veľmi loyálne sám obnažil svoju tendenciu. Vo spise »O prítomnosti a minulosti a budúcnosti československej jednoty« hovorí, že slovenský jazyk treba opraviť tak, aby sa skladbou a frazeologicky priblížil k jazyku maďarskému. Je pochopiteľné, že zdravý smysel slovenského ľudu odmieta i jeho teóriu i jeho prax.

Zostáva dnes slohová hranatosť už len u tých slovenských i českých spisovateľov, ktorým cit pre čistotu jazyka otupila maďarská škola, alebo vplyvy nemeckej frazeologie. Spisovatelia, čerpajúci svoj jazykový materiál z rýdzej mluvy ľudovej, Mrštíkovec, Holčček, sú priekopníkmi novej češtiny, ktorá vo svojej skladbe a slovníku dnes už nie je tak neprístupne uzavrená ani vlivom pôvodnej rýdzej mluvy ľudu slovenského. Zo zachovalej ľudovej mluvy slovenskej bude sa dovršovať i spisovná čeština. Sám spisovný jazyk slovenský rozvíjal sa v nedostatku národného školstva od svojich počiatkov cez celých sedemdesiatšesť rokov voľne bez vedeckej kontroly a je svrchovane na čase, aby sme si odchovali aj slovenské jazykozpytecké pokolenie, ktoré by prezkúmalo hojný jazykový sklad, zakopaný v slovenských nárečiach. Už dnes zná-

Lajúci sa smysel pre mluvičnú správnosť a dôslednosť vynúti si sústavný brus reči a z oboch našich jazykov viditeľne sa odstraňuje umelý nános. Je teda vývojová tendencia našich jazykov zrejme sústredivá a bude sústredivou v tom pomere, ako oživne živý styk češtiny jednak so Slovenskom, jednak s inoslovanskými jazykmi. Jazyková otázka nepôsobí tedy rozkladne proti našemu národno-kultúrnemu celku. Naopak, naše krajomluvy v Česku, na Morave a na Slovensku vykazujú patrné známky jednoty, tak, ako aj poznatky národopisné a s nimi spolu dnes už všetky objektívne podmienky národno-kultúrnej totožnosti.

Sociálna filozofia i sociológia novej doby právom poukazuje však na to, že národná jednota má i podmienky rázu subjektívneho. Nescelily sa alebo docela i rozpadly sa i národné zlomky tožného jazyka i národopisu, a naopak, utvorily sa politické jednotné organizmy i z rôznorodých národných prvkov, nepospájaných nijakým ani pokrevným, ani jazykovým príbuzenstvom. Pred nami tedy, zskúmajúcimi podmienky národno-kultúrnej jednoty československej, stojí nielen otázka, či jedni byť môžeme, ale i tá, či jedni byť chceme. Nielen, či jedno nahodilé pokolenie na jednej i druhej strane v okamžikoch svetového prevratu spojilo energie svojej kolektívnej vôle k tvorbe národnej jednoty, ale či smeroval k nej národ v prejavoch svojho chcenia i v minulosti, v rôznych svojich pokoleniach. Či rovnako reagoval na veľké kultúrne udalosti, ku ktorým prišlo mu zaujať stanovisko. Či v jeho kultúrnych výkonoch bola spájajúca pohútka a či v tom, čím prispel ku kultúrnym prejavom človečenstva, bola idea jednotná, alebo aspoň pribuzná.

Neomylné zrejším prejavom našej totožnosti bola doba Veľkomoravskej a jej stanovisko ku kresťanstvu a jeho cirkevným organizáciám, kde moravsko-slovenčina i česko-moravsko-slovenčina v rozhodujúcich chvíľach tvorenia národov vystupovala ako jeden jednoliaty kultúrny celok. Nie je bez významu ani zjav feudálneho predstaviteľa stredovekého Slovenska vo 14. veku Matúša Čáka, ktorý vo svojich válečných podujatiach stále gravitoval k Morave. Husitský výboj v horejší Hungarií mohol mať akékoľvek mocenské pohútky, ale je nesporné, že veľikú rozhodujúcu časť Slovenska ideovo sdružil k jednému odbojnému cieľu. A vo výsledkoch svojich bol priamo živlom národno-tvorným. Veď popri katolicizme, vtedy bez výhrady medzinárodnom, sjednotil cirkevný odboj tie mravné sily, ktoré staly sa prejavom špecificky národným, československo-národným, vôči súčasnému civilizovanému svetu. Rénan, uvažujúci o historicko-mravných predpokladoch švajčiarskej jednoty, hovorí: avoir souffert, j'ai, espère ensemble, voilà ce qui vaut mieux que des douanes communes... Že sme spolu trpeli, radovali sa a dúfali, to nám je viac hodno než všetky spoločné colné šranky... Mučeník zemän Jesenský z Hornieho Jasena v rozhodujúcom boji za jednu ideu nášho národa, padnuvší na staromestskom popravisti spolu s českými pánni, je nesmrteľným symbolom československého jednoho utrpenia, československej jednej nádeje, československej jednej vôle.

Separatistom chcel byť Ján Hollý? Nad hašterivostí dňa silnejšou bola v ňom dejinná idea národa a on stal sa pevcom slávy veľkomoravskej a cyrillo-metodejskej a tým zase len veľstvom českoslovenčiny. Kto by pochyboval, že Čechoslováci Šafárik a Kollár boli platnými mincami z hodnôt, driemajúcich vo slovenskom ľude? Michal Hodža, Štefan Moyses, Andrej Radlinský, Franko Sasinek, Jozef Hurban, Andrej Sládkovič boli tvorcami samostatnej slovenskej kultúry, politicky niektorí z nich v zajatí domácej ideologie a psychologie, ale ich konečnou metou, i mimovoľne, je stále československá národno-kultúrna jednota. Ľudevít Štúr dal sa politickému logismu zaviť až ku národno-politickej rozluke. Ale keď viedol českých a slovenských dobrovoľníkov na Myjavu, hlásal im československé bratstvo; keď prišiel pred bojom za ideál národa do Prahy, vyhlásil: »Nikdy jsme my na odtržení nepomyslili«. Najhodnotnejšie svoje dielo »O národních písních a pověstech plemen slovanských« — vydal po česky. Keď výkon tejto rýdzej, slovenskej individuality dospel k najvyššiemu vystupňovaniu, vyznel nevdojak zase len v smysle československej kultúrnej jednoty. A v týchto, často trebárs mimovoľných prejavoch slovenských reprezentatívnych ľudí po čas celej ich borby a práce, je dejinný dokument, že Slovák, i najhlbšie ponorený do svojho partikularizmu, vo svojom kultúrnom konaní a vo svojej kultúrnej hodnote bol i je vždy složkou tej — ako Rénan hovorí — jednej duše, jednej duchovnej základy, ktorá nám znamená jednotnú československú kultúru.

Sú v každom národe celé skupiny, ktoré sa prechodne, alebo aj dôsledne vymykaly z kultúrneho snaženia svojeti, alebo ktoré ešte nedospely na výšku národného a kultúrneho uvedomenia. Tým skôr u nás, kde svojský duchovný život a jeho prejavy cez stáročia dôsledne hatila cudzia civilizácia. Chybili by sme, keď by sme si nevšimli Kjellena, ktorý s úctyhodným porozumením Le Bona hovorí, že je nevyhnutel'nou učiteľ'kou praktickej politiky národná psychologia, lebo praktická, tedy v našom prípade štátna politika spočíva vo veľkej čiasťke na charakterových zvláštnostiach národov a na správnom ocenení jejich náladovej hĺbky. Arnošt Denis vniknul do psychologie našich dejín a do ich najskrytejších záhybov tak hlboko, že by sme škodili sami sebe, keď by sme si nevšimli jeho výstrahu. ednu z príčin Štúrovskej rozluky vidí on v tom, že Češi vtedy nehodnotili správne psychologický stav svojich slovenských vrstevníkov: Po zániku mocenských činiteľ'ov, rušivších naprostý súlad našej jednoty v minulosti, je úlohou nášho pokolenia, tvoriaceho štátnu našu organizáciu, poznať a potom odstraňovať zdedené psychologické poruchy, akéhokol'vek sú dosahu a kdekol'vek sa zjavia. Výchovou a láskou privnúť i blúdiacich, je tiež jednou úlohou nášho veľkého zúčtovania s minulosťou, lebo náš štát vzniknul na pohoreniskách nedávneho moderného poddanstva duchovného i sociálneho, a nechce byť púhym útvarom bez mravného obsahu, ale dobrovoľným nástrojom cieľ'ovedomej práce k ideálom ľudskosti.

Naše Slovensko je ako po dlhom neduhu rekonvalescent, ale v jadre zdravý a berúci sa k bujarej sile. Slovensko sa osvedčilo hodným služby a práce všetkých nás, lebo jeho predstavitelia, i vzdor otrasom vnútorným a búrkam z vonku vydali svedectvo českoslovenčine i vtedy, keď jej duch v Česku prechodne klesal, a tento dôvod činí nezvratnou tú pravdu, že štát náš, vo svojom celku nevzniknul umele, ani nahodile, ale ako logický výsledok našich dejín, ako štátoprávny výraz kolektívnej vôle nášho národa, prejavovanej i pod cudzími suverenitami dôsledne po celé stáročia.

*

Po Hodžovčej prednáške, hlučným potleskom provázené, končí predseda sjezdu prof. dr. O. **Srdínko** prvú všeobecnú schůzu.

I. sekce pro otázky všeobecné.

Oddělení A.

Dne 14. května o 3. hod. odpo. v budově čes. techniky.

Předseda: prof. PhDr. V. Novák (Brno).

Místopředseda: prof. dr. inž. J. Pantoflíček (Praha).

Tajemník: prof. dr. Fr. Kadeřávek (Praha).

Předseda vítá členy, účastníky i hosty a připomíná hlavní zásady jednacího řádu. Poněvadž má sám první referát, prosí, aby převzal předsednictví pro tu chvíli pan místopředseda.

Prof. dr. V. Novák (Brno) ujímá se, požádán místopředsedou, slova k přednášce:

JAK PŘIBLÍŽITI VYSOKÉ ŠKOLY LIDU.

Bude tomu pomalu sto let, kdy se poprvé ozvaly hlasy po zlidovění universit. Stalo se tak v Anglii, kde tehdy aristokratické university v Oxfordu a Cambridge byly jen pro bohatce. Výsledkem těchto snah bylo zřízení university Londýnské (1832) a Durhamské (1832), které byly upraveny i pro studium méně majetných posluchačů. Pokračující demokratizace vysokých škol vynutila si i v konservativních kruzích university Oxfordské úvahu o »University-Extension« — rozšíření university, a vyskytlo se tu dokonce 7 různých návrhů, jak přiblížit vysoké školy lidu. První kurs (8-mi přednáškový) měl ve čtyřech venkovských městech severní Anglie, James Stuart, profesor university Cambridžské, »O astronomii«. Stuart zavedl již stručné obsahy přednášek (»syllaby«), vysvětlivky na dotazy, činné posluchači po přednášce (»classes«) a písemné práce posluchačů každého týdne (»weekly papers«).

Později doplněna byla tato zařízení knihovnami (»traveling libraries«), jež provázely přednášejícího a obsahovaly příruční knížky, aby posluchači mohli domácím studiem doplňovati výklad v přednáškách. Při vysokých školách pak byly zahajovány o prázdninách »prázdninové kursy« (»summer meetings«) provázené pracemi v laboratořích, dílnách a pod. Toto praktické využití vysokoškolských zařízení (sbírek, dílen, pracoven, observatoří atd.), jakož i pomocného personálu, internátů, mensy atd. rozšířilo se zejména na ústav založený jako »University-Extension«.

sion-Colleges», kde vedle prázdninových kursů jsou celoročně také kursy večerní. Vynikajícími takovými školami jsou např. universita v Readingu, jejíž krásné zahrady květinové a ovocné hojně jsou vyhledávány obyvateli blízkého Londýna, a škola v Exeteru, zařízení zvláště pro předměty technické.

Spojené Státy severoamerické brzo pochopily význam popularisování věd a již r. 1890 založena tam »Společnost pro rozšíření akademického vzdělání« (»The American Society for the Extension of University Teaching«), která se starala nejen o přednášky, ale i o výchovu přednášečů. Prázdninové kursy byly rozšířeny i na pěstování umění, vyučováno kreslení, malbě a modelování a vzdělání hudebnímu věnována patřičná pozornost. Zasluhou spolku C. L. S. C. — t. j. Chautauqua Literary and Scientific Circle — rozšířily se tyto kursy neobyčejně, zvláště zřízením praktických přednáškových místností, internátů, hřiště, hudebního pavilonu atd. v krásné krajině státu Newyorského, kam i pro osvěžení a pobavení putovaly tisíce posluchačů a posluchaček.

Není mým úkolem líčiti historický vývoj universitní extenze a dokazovat tak její potřebu, zvláště ve státě demokratickém a v tomto shromáždění, stačí, přejdu-li hned na poměry u nás. Pro nás jest příznačno, že se ve věci universitní extenze ujal iniciativy prof. Masaryk (v dubnu 1896) a že první extensní přednáška v Praze byla přednáška prof. Masaryka »O vývoji evropské společnosti v XIX. století (dne 6. dubna 1899). V této přednášce promluvil Masaryk o významu vědy a jejím popularisování pomocí školy, žurnalismu, časopisů, knih, knihoven a přednášek.

Přednášky universitní extenze a prázdninové kursy pro učitele škol obecných a měšťanských záhy se ujaly a to nejen v Praze, ale i v četných městech českých a moravských a brzy (1904) přejal starost o přednášky na Moravě výbor pro lidové přednášky, zřízený při české technice v Brně. Také v Praze připojila se česká technika k spolupráci a vytvořen společný výbor přednáškový pro všechny české vys. školy pražské. Totéž nastalo v Brně po zřízení Masarykovy university a otevření vys. školy zemědělské a zvěrolékařské.

Máme tedy u nás universitní extenze přes 20 let. Uvážíme-li skrovné prostředky, kterými výbory disponovaly (pražská extenze začala se státní podporou 6000 K, brněnská s 600 K!), překvapí každého práce, která tu byla vykonána, hlavně nezištností mnohých přednášečů, součinností kulturních spolků našich, zvláště v městech venkovských a přispěním učitelských organizací, které přejímaly náklad na kursy prázdninové. Již v prvním desetiletí uspořádáno v Praze téměř 200 přednáškových kursů s návštěvou přes 20.000 posluchačů, a na venkově konáno skoro 700 přednášek s celkovou návštěvou 177.000!

V době válečné ovšem »utichly Musy«; zato po převratu ohlásil se všeobecný »hlad po věděni« a extensím nastala rušná práce.

V přechodné době přítomné, kdy se pomalu vrací poměry normální, potřeba jest přemýšlet, zda nynější stav extensí vyplňuje dokonale svůj úkol, či zda je tu potřeba změn, oprav a jakých.

Kritika musí býti opravdová a nesmí se ohlížeti na to, že především posuzujeme sami sebe. A tak nutno předem říci, že naše extenze nebyla a nejsou ani úplným napodobením původních extensí anglických a amerických, neboť náš přednášející nestará se mnoho o to, zda a jak mu bylo porozuměno a většina návštěvníků poslouchá extensní přednášky více pro pobavení — nehrozí z nich otázka a zkoušky a tak nelze mluvit o naučení se novým věcem a poznatkům. I když pak účel mnohých přednášek a kursů jest jen orientální, není-li po ruce potřebné literatury, vyznívají i takové přednášky pro velkou většinu posluchačů na plano. Byly by tedy anglické »classes« »weekly papers« a podobná zařízení na místě, alespoň u kursů a to zvláště učitelských, kde je považují přímo za nezbytné.

Také doplnění některých kursů, zvláště z věd přírodních, praktickými cvičeními v laboratořích zvýšilo by jejich význam i cenu nesmírně.

Již třikrát jsem se o takové kursy pokusil (r. 1910, 1913 a 1921 v Brně, naposled s kol. Nachtikalem) a to s úspěchem, jenž mne poučil o výhodách takového praktického doplnění přednesené látky, jehož si dobude posluchač vlastní prací. Celkem bych řekl, že se při našich extensích přehlíží spolupráce posluchačů, ač je přece zřejmo, že věděni a poznání nabývá každý hlavně vlastní prací a vlastním přičiněním.

V počátku našich extensí byly některé kursy přednáškové uveřejňovány a r. 1906 založena i »Sbírka přednášek a rozprav«. To byla věc dobrá a měla by se uvést v nový život. Vznikla by tak záhy knihovna velmi poučná a řešen byl by alespoň částečně problém, o nějž usiluje Masarykova Akademie Práce vydáváním vědecko-populárních příruček.

Vůbec se mi zdá, že naše extenze vysokoškolské utkvěly příliš na určité, ustálené formě a nejeví žádoucího pokroku. Byly toho příčinou nejen nedostatečné prostředky, ale i křížení se plánu extenze se zařízením novými. Tak povstaly středoškolské kursy velikonoční, extenze středoškolské, osvětové Svazy, Akademické kursy vyučovací pro dělníky, akce pro zřízení lidové university Husovy atd., nehledě i k četným místním korporacím venkovským a k novějším institucím dělnickým, které se zvláště pečlivě ohradily proti světu ostatnímu. V těchto korporacích není jednotného názoru o přednášejících ani o účelu přednášek, někde se vstupné vybírá, jinde jsou přednášky zadarmo, také otázka honoráře za přednášky vrhá často podivné světlo na různé úsudky o práci duševní, nehledí se ani k soustavnosti ani k úrovni posluchačstva a dle toho bývají výsledky po značné práci a zmaru velkých prostředků poměrně nepatrné.

Ale ani na vysokých školách nebylo a není dosud ustáleného

názoru o tom, jak se má přiblížit vysoká škola lidu a která část lidové výchovy má se přímo vysokým školám svěřit. Tak jako bývali před 20—30 lety mezi vysokoškolskými profesory jednotlivci, kteří se zásadně vzpírali vstupu žen na university, tak také vysokoškolské extenze měly i na vysokých školách dosti nepřátel, kteří se buďto dívali na lidové přednášky jako na věc »mody«, která brzo přejde, nebo byli zásadně proti tomu, aby vysokoškolští učitelé přednášeli posluchačům, kteří neprošli maturitou.

A tak není snad nadarmo uvědomovati si i dnes postavení vysokých škol v osvětovém životě národa i státu, jež tak pěkně vyjádřil prof. Drtina ve své přednášce: »O významu universit v moderním vývoji národním« (v Písku dne 15. srpna 1907) slovy:

»Dnes je dvojitý úkol vysokého školství vůbec: Je místem myšlení volného, soustavného vědeckého badání, kde pokrok se umožňuje a výzkumy vědecké se dějí, kde zároveň dorost vědeckých pracovníků v methodický postup badání se zasvěcuje a vychovává; je však na druhé straně též vrcholem a korunou všeho školství, je nejvyšším ústavem školským v národě, odkud věda, vzdělání, poznání má ve všechny vrstvy národa se šířit, je osvětovati, zušlechťovati, povznášeti. Vysoké školy v nové době jsou ústavy vědecké, jsou však zároveň přední kulturní činitelé národního života, jsou strážci vědeckého a mravního pokroku, jsou nejvyšší střediska výchovné a vyučovací práce v národě!«

Vysoké školy tedy nejsou zavřené tvrže, pouhá obec učitelů a žáků, ústavy pěstující vědu jen pro vědu, ale nejvyšší školy, které hledí k potřebám života plynoucího kolem jejich bran a zdí, které si všímají veřejných požadavků, otázek, úloh, jež zaujímají mysl národa a snaží se ukázat cestu k splnění těchto potřeb, nalézti odpovědi na veřejné otázky a řešení problémů, jež jsou důležité pro národ a lidstvo. Jen jako důležité soustrojí, které dobře zapadá do koleček ostatního života národního, udrží vysoké školy svoje vynikající postavení a národní svůj význam. Ani jejich studentstvo ani jejich učitelé nesmí se vzdalovati veřejného života a nedbatí jeho hlasu ve všech věcech obecné důležitosti a touze po dalším vzdělání.

Studenti po skončení studií a vykonání zkoušek nemají zapomínati vysokých škol, ale spíše přibližovati je širokým vrstvám, mezi něž se mísí a to správnými informacemi, skutečnými průkazy své zdatnosti, aby tak dokázali důležitost a moc vzdělání.

Na druhé straně vysoké školy nemají propouštět své abiturienty s pouhými vysvědčeními a přáním zdaru v praktickém životě, ale raději s heslem »N a s h l e d a n o u !«

Tak jako byly dříve konány velikonoční kurzy vysokoškolské pro profesory středních škol, tak by bylo možno a to pravidelně pořádati podobné kurzy pro abiturienty a bývalé studenty na všech fakultách vysokých škol. Kdyby to byly pak i »classes« i »weekly papers« atd., myslím, že by z těchto kursů byl prospěch obapolný. Vysoké školy by se tím přizpůsobovaly životu a

bývali chovanci jejich měli by ve vysokých školách stálou poradnu i podporu pro celý život!

Tuto část universitních extensí lze nejnadněji provést. A zdá se mi, že v tomto úkolu vysokých škol je začátek cesty k zlidovění a to správné cesty! Na tomto nejvyšším stupni vysokoškolské extenze převládal by patrně směr praktický. Byly by tu také kurzy theoretické, ale to by byl vždy prostředek pro snadnější ovládnutí praxe, byla by to theorie, již jinak chápe praktik mající četné zkušenosti, než ji kdysi chápal student, který jí nedovedl ani ocenit ani si jí vážiti. S tohoto stanoviska by pak vysokoškolští učitelé upravovali své kurzy — a snad i měnili své přednášky na vys. škole. V administraci tohoto podniku pomáhaly by zdárně fakulturní studentské spolky, které by snadno rozšířily svou organizaci i na abiturienty a »staré pány« a tak by podepřeli zdatně socialisaci vysokých škol.

Nemyslím, že by podobné odstupňování měla míti i další cesta vysokých škol a lidu. Rozdělení dalšího úkolu vysokoškolských extensí řídit se bude jednak dle předmětů a jednak dle požadovaného účelu. A tady nastává velké množství otázek, jichž nelze řešiti v úzkém rámci tohoto referátu. Mají se »zlidověti« všechny předměty přednášené na vysokých školách, a není-li to možno, kterým dáti přednost a v jakém rozsahu tuto popularisaci provést? Pokud se účelu extensí týče, mají vysokoškolské extenze vychovávat i připraviti ke vstupu na vysokou školu, mají býti zřizovány kurzy odborné, přihlížející k potřebám obchodu, průmyslu, zvelebení životní atd., nebo se má věnovati extenze jen vzdělání povšechnému?

V těchto otázkách budou se mínění jistě různiti a snad i protichůdně rozcházet. Jedné podmínky nutno však vždy šetřiti, aby se totiž úkol extensí nad míru nezvyšoval. Úkol profesora vysokoškolského, jenž má vedle učebné své povinnosti pracovati vědecky a pečovati o vědecký dorost, jež již tak obsáhlý, že nelze mu kurzy a extensemi zabrat všeký volný čas, který mu vedle povinností zmíněných zbývá pro život akademický, veřejný a konečně i rodinný!

Také není každému dáno umění vědu popularisovati. To dovedou jednotlivci a nelze tu prikazovati. Mnohý vědec a znamenitý odborník, jenž vychovává generace výtečných žáků, nedovede přizpůsobiti svůj výklad širokým vrstvám. Užívá cizích slov, vědeckých názvů, vynechává dle svého úsudku jednoduché premisy, předpokládá mnoho a pod. a přednáška lidová jež mu spíše krutou trýzní, než úkolem, jež by si oblíbil a s láskou pěstoval.

A tak na jednotlivých vysokých školách bude se výběr předmětů i rozsah extensí řídit náhodnými podmínkami počtu vhodných přednášců. Z toho plyne důsledek, aby dosavadní výbory lidových přednášek při vys. školách pražských, brněnských, podobně v Příbrami a brzy snad již i v Bratislavě — nějak souvisely! Myšlenka, aby tuto spojitost umožnil Č. Ú. S. U. V. se mi líbí, a za-

sloužila by pečlivě úvahy a propracování. Již nyní, kdy se na pí. na moravských prázdninových kursech setkávají učitelé pražských i brněnských vysokých škol, ukazují se výhody takového společenství.

Dle mého soudu by měly být konány ve vysokoškolské extensi kursy a přednášky z nejpotřebnějších a nejužitečnějších nauk, obsahující zároveň věci časové a také pro morální výchovu lidu důležité. Neplňme pouze ducha poznatky a vědomosti, ale vychovávejme při tom i lidské srdce. V přítomné době zvláště tato výchova jest důležitá. Nechť se lidu předkládá látka vybraná a pečlivě vynikajícími učiteli zpracovaná, učitelé, kteří milují tento úkol lidových a již také přednášky své tiskem vydají. Znovu zde připomínám doplnění dosavadních přednášek odpovědmi přednášejícího na dotazy, případnými úlohami a třeba i zkouškami, cvičeními a pracemi v laboratořích, observatořích a pod.

Poskytnou-li extense vysokoškolské lidu věci potřebných a užitečných, ukáží-li zájem na potřebách širokých vrstev a podají-li časové doklady toho, jakou moc a váhu má správné pěstování věd pro pokrok národní, najde lid svou cestu ke školám vysokým, sblíží se s nimi, porozumí jejich požadavkům a bude je podporovati.

Konečně jest potřebí zmíniti se ještě o prostředcích k provádění uvedené úlohy vysokých škol. Odpusťte, že jako fysik připomínám tu základní zákon fysiky: zákon zachování energie, čili pravidlo, že nic není nadarmo, ale také nic není zadarmo. Výbor pro pořádání lidových přednášek honoroval dříve jednu přednášku 40 korunami. Později stoupla tato částka na 50 respektive 60 korun; navrhuje-li se nyní 250 Kč za jednu přednášku, jest to při zdražení více než 12tinásobným jistě remunerace skrovná. Ale i tento nepatrný peníz za přednášku, která namnoze vyžaduje mnohé přípravy (zvláště při přednáškách s demonstracemi a světelnými obrazy, které si přednášející většinou sami zhotovují), bude vyžadovati značnějších příspěvků jak od vlády tak i veřejnosti.

Veřejnost se nepozastaví nad mírným vstupným do přednášek, jehož nelze zrušiti již dle výše zmíněného zákona — a nad příspěvkem za syllaby a jiné tiskopisy. Vláda bude nucena přiděliti větší část z obnosu pro lidovou výchovu na vysokoškolské extense, než jaká byla určena letos nebo loni. Naprosto pak nelze připustiti, aby velká většina peněz ustanovených na lidovou výchovu, byla (jako se to stalo minulého roku) přesunuta na účet zcela jiný.

V této otázce bude také nutno upravit poměr vysokoškolských extensí k ostatním institucím pro lidovou výchovu. Jest jasno, že veškerý úkol tento vysoké školy převzítí nemohou, ale stejně jest zřejmo, že vysoké školy jsou na prvním místě povolány, aby kreslily plán této výchovy a určovaly v něm místo jednotlivým pomocným složkám. Společnou dohodou

na schůzích, kde by byli přední zástupcové všech těchto lidových společností, dala by se tato důležitá otázka rozluštití a tak by se prospělo celku.

Ke konci několik slov pro »domo mea«. Může mi býti vytknuto, že jako dlouholetý předseda výboru pro pořádání lidových přednášek při české technice v Brně (od r. 1904) a nyní veškerých čs. vysokých škol v Brně, měl jsem zajisté příležitost mnohé z uvedených zde námětů již realizovati a že bych tudíž měl pověděti, zda jsem se o to pokusil a s jakým zdarem.

Mám v této věci klidné svědomí. Počátky extense v Brně a na moravském venkově byly obtížné, prostředky vládou poskytované (napřed 600 K, potom 1000 K!) nedostatečné, a bylo potřebí mnoho přípravné práce, aby se extense vůbec ujala a pak vžila. Když konečně nastala příležitost, pouštěl jsem se dále. V kursech jsem na počátku přednášky odpovídal na písemné dotazy, jež jsem ke konci přednášek předešlých si vyžadoval, v kursech feriálních pěstoval jsem tyto »classes« při odpoledních vycházkách a jak již dříve uvedeno, pokusil jsem se třikrát zaměstnávat své posluchače cvičeními a řešením jednoduchých úloh. Konečně jsem se pokusil i o malou kopii americké Chaütta uquy.

Vypracoval jsem v r. 1920 pro ministerstvo školství a nár. osvěty plán, jak přeměnití zámek Židlochovický (asi 20 km od Brna) v stálé sídlo feriálních kursů učitelských, opatřené dílnami, laboratořemi i malou observatoří, a jak tu zařídití stálou vzornou hospodářskou školu po vzoru dánském. Bohužel návrh tento i s výkresy a fotografiemi, jež jej provázely, leží zapomenut v archivu ministerstva.

Po přiblížení vysokých škol lidu pracoval jsem již jako asistent vysokoškolský od r. 1892 v tehdejší přednáškovém spolku v Praze a r. 1896 jsem měl první přednášky se světelnými obrazy a pokusy v četných městech v Čechách. Nejen v extensích, ale i při každé příležitosti jsem zdůrazňoval nutnost přiblížení naše vysoké školy lidu. Ukazoval jsem sám na sobě, jak se to děje drobnou prací a dovolil jsem si při slavnostních příležitostech, jako na př. při otevření nových budov české techniky v Brně v r. 1911 jako tehdejší rektor pro tuto věc i manifestovati. Mám za to, že i dnes, v shromáždění členů všech čs. vysokých škol jest vhodno pro přiblížení vysokých škol lidu slavnostně se prohlásiti a pro úkol tak národně důležitý manifestovati. (Potlesk.)

Místopředseda prof. dr. inž. Pantoflíček: K slovu se přihlásil pan prof. dr. Břetislav Foustka.

Prof. dr. Foustka (Praha): Vážené shromáždění! Vzácní páni kolegové! Dovolte mi především, abych si od váženého předsednictva a od Vás vyprosil trochu delší čas nežli pět minut pro řečníka v debatě stanovených, protože zároveň mluvím za vysokoškolské extense pražské.

Jsem povděčen, že právě na sjezdě vysokoškolském byl v čelo odborného jednání postaven tak důležitý problém kulturní, jako je otázka lidovychovy a její poměr k vysokým školám. Neboť otázka ta je svrchovaně důležitá a teď již opravdu aktuální. V souvislosti s rozvojem demokratismu hlásí se čím dále tím neodkladněji nové proudy a nové touhy v národech. A nejde teď již jen o vážné sociální problémy společnosti, ale také — tvrdím to neustále — o duchovní otázky, o samu duchovní podstatu osobnosti nového člověka, ba tyto otázky budou čím dále tím palčivější a budou muset být řešeny, do b ř e řešeny, aby se místo pravého osvíceného demokratismu nevyvinul lživý demokratisma kulturní plochosti.

Mnoho se teď ve vědě a filosofii uvažuje o p o v o l a n o s t i demokracie. A vskutku problém demokratické kompetence je stěžejním problémem demokratismu vůbec. To ostatně poznal již nesmrtelný a božský filosof Platon, když kritisoval vady a nesnáze tehdejší dekadentní a demagogické demokracie athénské, jakou měl před očima, a stavěl proti ní ve svém ideálním Státě vládu povolaných a především filosofů.

A od samých začátků novodobé demokracie až do dnešních dob nechybějí hlasy, které vyslovují pochybnosti, zdali demokracie je poslední formou společenské organizace lidské a zdali demokracie, jak ji dnes vidíme, je schopna trvale převzít otežku vlády nad světem a zdali neznamená vládu prostřednosti, jež by konec konců ohrozila kulturní pokrok a samu svobodu. Nemusím zde, v tak osvíceném sboru, citovat mnoho dokladů — chci jen připomenout, že nejkritičtější hlasy nevycházejí z konservativních a aristokratických kruhů, protidemokraticky naladěných, ale že je slyšíme právě z úst těch, kdož s demokracií smýšlejí upřímně. Dovolte mi však, abych z velké řady uvedl aspoň některá jména. Když sir Henry Maine studoval ve svém Popular Government americkou demokracii, litoval, že politický život v ní přechází čím dále tím více do rukou zvlá méně cenných. A Hartpole Lecky (Democracy and Liberty) upozorňuje na nebezpečí, aby se demokracie v praxi nezvrhla ve vládu nevědomosti. Francouzský akademik Emil Faguet, jenž přece tak horoucně miluje svou Francii a demokratický pokrok, při svém pozorování současného života leká se přímo některých jevů francouzského života a vytýká především, že se ve francouzské demokracii zahostuje škodlivá nepovolanost nejen v politice, ale i v soudnictví, ve školství, ba i v soukromém životě. Nechci Vám stavět před oči aristokratického filosofa Nietzscheho, jenž o demokratismu mluví dokonce jako o jevu kulturní dekadence a jenž ústy Zarathustrovými volá: »Lidé vyšší, poznejte: na veřejném náměstí nikdo nevěří člověku vyššímu. A chcete-li tam mluvit — buďtež. Ale obecnostvo zamžourá očima a myslí si: Jsme si všichni rovni!« Ale co pak říci o tak upřímném demokratu a přímo sociálním demokratu, jako je sociolog Robert Michels, jenž nejen vidí nebezpečí pro demokracii v oligarchických tendencích, rodících se v lůně samé demokracie, ale staví přímo chmurnou prognosu demokracii pro malou vzdělatelnost mas lidových, ba dokonce soudí,

že »věcná nezralost mas není pouze přechodným zjevem, jež by se — se vzrůstem demokracie v nazítří socialismu — dala vymýtit«. Ta spíše, jak on soudí, vězí v podstatě mas samé, jakožto masy, která třeba by byla organizována, tož přece vzhledem k souboru úkolů, jež má řešit, je imanentně neschopná, protože beztvárná a potřebující dělby práce a specialisace a vedení . . . To je jistě soud až příliš pesimistický. Ale i tak střízlivý a oddaný demokrat jako je slavný Bryce, otevřeně mluví o těžkých nesnázích demokracie a o tendencích, jimž musí být čeleno.

A podle mého soudu i může být čeleno. Já nesdílím pesimistických obav celé řady myslitelů, mám mnohem příznivější mínění o vzdělatelnosti širokých vrstev lidových nežli na př. Michels, ba já upřímně věřím v příští lepší, vyšší, ušlechtlejší a krásnější demokracie, osvícené demokracie. Ale nezavírám oči před vadami dosavadních demokracií a soudím, že ona lepší demokracie sama nepadne s hůry, ale že musíme veškerou silou pracovat, aby taková osvícená demokracie byla vytvořena. Taková demokracie nesmí znamenat žádnou vládu prostřednosti, žádné zplošení politické a kulturní, žádnou nivelisaci v špatném slova smyslu. Těším se, že ještě kolega a senátor Cyril Horáček promluví více o nebezpečí takové nivelisace, a proto se omezují pouze na poznámku, že, běží-li o nivelisaci, běží-li o vyrovnání, zejména kulturní, tedy že se toto vyrovnávání musí uskutečňovat nikoli směrem dolů, nýbrž směrem vzhůru až do bodu, kde by široké vrstvy lidové mohly nejprve aspoň uvědoměle chápat pravé vůdce.

O ty pravé vůdce také běží a velmi běží. Neboť otázka demokratické povolnosti je stejně otázkou vyspělosti mas, jako otázkou způsobilých vůdců. A jsem rád, že při slavnostním zahájení sjezdu pan prezident republiky se dnes ráno aspoň slovem zmínil také o problému vůdcovství.

Široké vrstvy lidové, pokud jsou nevypělé, těžko si budou vybírat dobré vůdce. Proto v nevyvinutých nebo zase již v dekadentních demokraciích mohou vládnout demagogové. A na druhé straně, dokud široké vrstvy nebudou míti dobrých vůdců, těžko bude se značnějším zdarem povznášet masy k vyšší úrovni. Pravému a osvícenému vůdcovství může také bránit — jak to vidět i v současných demokraciích nebo aspoň v některých jejich částech — tendence nivelisační nejen v oboru sociálním, ale především v oboru duchovním; a to nepravá tendence nivelisační, která neuznává rozdíly v povolnosti, ba nechce vůdcovství jednotlivců výše vzdělaných a opravdově vzdělaných a necení si ostatně vyššího vzdělání vůbec.*)

A přece bez vůdcovství opravdu vynikajících duchů, skutečně vzdělaných, poctivě a nezištně sloužících ideálům ušlechtilého demokratisma, demokracie neobstojí. Kdybych se neobával, že slovo aristokracie má dnes z příčin historických velmi špatný zvuk, ne-

*) Netřeba snad podotýkat, že vzděláním rozumíme nejen vzdělání intelektuální, ale i citové a mravní, prostě vypěstění celé osobnosti.

ostýchal bych se prohlásiti: pravá demokracie a vůbec demokracie žádná neobstojí bez vůdcovství duchovní aristokracie. Mým aristokracií v původním slova smyslu, t. j. lidí nejlepších. Často i špatnější demokracie, mají-li štěstí nalézt dobrého vůdce, mohou spěti k pokroku. Ovšem vůdcovství povolovaných je zpravidla možné v demokraciích již vyspělejších a osvícenějších. Je tu jakýsi *circulus vitiosus*. Ale ten právě musí být překonán. A překonán býti může jenom tenkrát, jestliže ti, kdož jsou povoláni k vyšším duševním cílům, si uvědomí jako nezvratnou svou povinnost připravovat půdu v širokých vrstvách lidových pro demokratickou povolanost a jestliže se budou snažit poctivě a dobře duchovně masu vést, povznášet je, ukojovat jejich duševní hlad, učit je kritické soudnosti a činit je způsobilějšími k řešení velikých úkolů, k jakým lidstvo volá nová doba již dávno a zvláště teď v kritických dobách poválečných, kdy při rekonstrukci světa je zapotřebí tolik tvůrčí činnosti.

Jen tak může být postupně vypěstována opravdu ušlechtilá a osvícená demokracie. Není to úkol snadný, ale je to kategorický imperativ doby a my musíme mít odvahu naší široké veřejnosti otevřeně a s kompetentního místa říci: Demokracie stojí a padá především s rozvojem nebo úpadkem pravé vzdělanosti a osvícenosti. A musíme prosit, aby nám nebylo špatně rozuměno, neboť činíme tak z opravdové lásky k demokracii a protože si upřímně přejeme, aby naše široké vrstvy lidové a celý náš národ československý vůbec dospěl vysoké a dle možnosti harmonicky ujednocené vzdělanosti, abychom nejen mohli obstát v soutěži světové, ale abychom byli mezi prvními. Nepochybuji, že při rozumné práci by se toto dílo mohlo dobře a poměrně brzo zdařiti při vynikajících schopnostech národa československého a zvláště při jeho směřování k duchovnosti, již jsem se naučil vážit si hlavně v cizině mezi národy s kulturou po výtce praktickou.

A tu jsem přesvědčen, že právě university a jiné vysoké školy vědecké a umělecké, teoretické i víc praktické jsou určeny k tomu, aby se uchopily iniciativy v práci za osvícenou demokracii, aby této práci vtiskly svou pečeť, aby jí soustředily pod svým praporem, aby určovaly její směry a aby jí opravdu vedly.

Jeho Magnificence pan kolega dr. Vl. Novák z Brna, v řeči přede mnou, v níž bylo tolik dobrých podnětů o jednotlivých stránkách lidovýchovných, se zmiňoval, a to právem, že vysoké školy mají na svých bedrech především vyšší odborné vzdělání, vypěstování vědeckého dorostu a pod. Ale doba si nejnalehavěji žádá po vysokých školách také úkolů nových v souvislosti se všemi novými proudy, v souvislosti s celým bohatým životem a nově se rodícími touhami lidstva dvacátého století.

Doba je vhodná a povinnost nalahavá. Nebo není pochyby, že při velké touze po vzdělání a při všelikých pokrocích kulturních dostává se v našem národě v oboru lidovýchovy jistá krize, která záleží v tom předně, že přes veliký kvantitativní rozvoj činnosti

osvětové a lidovýchovné počíná se pocítovati jistý nedostatek vedení. V prvnějších dobách stály v čele lidovýchovné činnosti u nás universitní a vlastně vysokoškolské extenze, založené z iniciativy a z úsilné osobní spolupráce profesora T. G. Masaryka a kruhu, jenž se k němu seskupil, bezmála před 25 lety. Tato instituce při skrovných prostředcích a pro opravdový idealismus těch, kdož s nadšenou obětavostí se věnovali osvětové práci v národě, vykonala nedoceněné dosud dílo kulturní. S rozvojem však národa československého vznikaly zvláště v posledním období rozmanité nové instituce vzdělávací a lidovýchovné; máme jich teď řadu, ba z usnesení parlamentu zřízeny i úřední okresní sbory osvětové; koná se neobyčejné množství přednášek a vzdělávacích podniků v našem národě nejenom v městě, ale i po venkově a to často i malých místech. Činnost je tedy hojná. Vzpomeňme na př. jen práce Svazu osvětového. A přece, zdá se, něco zde chybí, je jistá roztržitost, nejednotnost, není dost organisování a hlavně není vedení. Nechci kritizovat příčinu toho, na to bude více místa v odborných poradách, jež máme na mysli, ale vedle toho je pozorovat, a to je ještě více na pováženu, že při tomto šíření osvětové činnosti, při jejím rozdrobování a rozměňování dostává se jistá nepřijemná situace, že lidovýchova nestojí všude na výši doby, že není dost kritické pozornosti k obsahu a správnosti poznatků a tak nevím, zdali se neocitáme v jakémisi nebezpečí zplošování lidovýchovy.

Jsou tu i jiné některé vnitřní obtíže, na př. podvojnost výchovných organisací, jako jsou okresní osvětové sbory a místní organisace svazu osvětového a p. Velkou nesnáz působí také zpolitisování lidových institucí výchovných — strany politické jako strany zakládají svoje osvětové organisace, a tu při nejlepší vůli, a třeba by ani nebylo nejmenšího úmyslu, snadno vzdělávací a osvětová činnost může být ovládána zřeteli stranickými na úkor stránky ryze osvětové a objektivně nestranné. Vada je také v neorganisovanosti finančních základů celé lidové výchovy. Co říci na př. tomu, že se vysokoškolským extensím ze značných fondů pro lidovýchovu při ministerstvu osvěty nedostává žádné subvence? Že se pocítují tyto mnohé vady a nedostatky vyplývá z toho také, že vznikla myšlenka vytvořit jakousi ústřední lidovýchovnou instituci, míním »Masarykův lidovýchovný ústav«. Ale i tu je ještě řada nejasností a nesnází, které se snad podaří urovnati, aby zdravá myšlenka byla také důstojně a dokonale provedena.

Když toto všecko uvážím, zdá se mi, že je nezbytně zapotřebí, aby byla vytvořena nová, silná a zdravá instituce lidovýchovné vyššího řádu, která by vzala pevně do ruky vedení lidovýchovné činnosti, která by dobře vycítovala potřeby doby a která by mohla býti vzorem osvětové a výchovné práce pro široké vrstvy lidové. Proto jsem již 3. října 1921 ve výboru vysokoškolských extensí podal návrh, aby dosavadní vysokoškolské extenze byly přetvořeny v »Lidovou universitu československou«. Byl jsem po několik let proti názvu »Lidová universita«, pokud bylo nebezpečí, že tímto ná-

zvem budou se krýti instituce, jež názvu nebudou vlastně odpovídati, a vskutku již činěny byly pokusy o taková zřízení na některých místech. Ale doba nyní vyzrála k tomu, aby mohla býti vybudována, a to z vysokoškolských extensí, opravdová lidová universita, v níž obě slova jejího názvu jsou opodstatněna. Má to býti universita (Vysoká škola) svým vědeckým základem, svou metodou a také v tom smyslu, že by jejími přednášči byli učitelé vysokých škol vědeckých i uměleckých; má býti lidová svým podáním, které by bylo přístupno širokým vrstvám lidovým. I nejvyšší vědecké poznatky lze lidu přiblížit. Její vysokoškolský charakter byl by dokumentován tím, že by měla poskytovat vzdělání předně všeobecné, jež má vštěpovati vyšší a ušlechtilejší celkový životní a světový názor založený na poznatcích vědeckých, na poznatcích filosofie, na poznatcích etiky, za druhé — vzdělání odborné, jež má v jednotlivých oborech podati speciální vyškolení odborné, sahající podle možnosti do hloubky. A za třetí (a to je nejvlastnější charakter vysokoškolské tradice) má to býti i při formě nejsrozumitelnější a nejpřístupnější přece vzdělání kritické, které hledí ukázati, co je v lidském poznání a vědění pevného a jistého, co je problémem nebo hypotézou, aby posluchač byl takto veden k samostatnému a soudnému uvažování.

Návrh byl přijat a bylo usneseno, aby v dorozumění s pražskými, brněnskými a bratislavskými extensemi byla vytvořena »Lidová universita československá« se třemi sekcemi nebo místními lidovými universitami (českou, moravskou, slovenskou). Její stanovy jsou vypracovány a budou předloženy akademickým senátům universit a vysokých učení technických v republice.

Chtěli bychom, aby tato Lidová universita:

1. ujala se vůdcovství v lidovýchově, aby byla jakýmsi nejvyšším areopagem lidovýchovným, aby působila svou vědeckou povahou, svou autoritou, svým kriticismem.
2. Aby byla nejvyšším efektivním orgánem, skutečným tvůrčím činitelem lidovýchovným svými přednáškami, svými cykly po městech a venkově a svými semestrálními kolegiemi.
3. Měla by býti vychovatelkou přednášců, kteří by pomáhali šířiti vzdělání i do malých a odlehlých míst.
4. Chtěli bychom, aby svým vlivem, svým příkladem, celým svým působením čelila tomu, aby se lidovýchova nezplošovala, aby čelila polovzdělání a kulturní prostřednosti a podprostřednosti a nepravé nivelisaci.
5. Chtěli bychom, aby vyhovovala skutečným potřebám kulturním našeho národa a zejména jeho širokých vrstev lidových; proto
6. musí taková lidová universita zůstatí neustále v těsné souvislosti se všemi kulturními a sociálními proudy a vůbec s celým životem národa. Ona by měla především ukázat, co to znamená, že věda se nesmí lišit od života.
7. Měla by čelit zpolitisování a přepolitisování osvětlné činnosti.

8. Měla by takto přispívati k vybudování pravého a osvětlného demokratismu kulturního.

9. Měla by ukázati, co to znamená přiblížit universitu lidu, aniž se tím poškodí oprávněná historická prestiž university a vysokých škol vůbec; měla by takto svým povznášením lidových vrstev přiblížovat je k oné úrovni, o níž jsem mluvil s počátku, k bodu, kde nastává uvědomělé chápání a následování pravých vědců, aby se splnilo prorocké slovo Brownigovo:

Vy již objímáte v sobě dav,
Nuž dovolte, nechť dav obejmeme v sobě i vás.
A výsledek jistě as bude nový:
Dřív jen lidem byv, lid stane se pak Vámi.
To by bylo žít, vpřed se brát a mít v něm
své bytí a zajistiti si diadem...«

Takovým způsobem by byla také připravována demokratická povolání, schopnost a způsobilost širokých vrstev lidových, jež je nezbytnou podmínkou trvání a rozvoje pravé demokracie.

A. Lawrence Lowell, president Harwardské university, dobře řekl: Whether popular government will endure or not depends upon its success in solving its problems; t. j. »Zdali lidová vláda bude mít trvání čili nic, závisí na zdaru, s jakým rozřeší své problémy.«

Problém lidového vzdělání a lidové výchovy je jedním z nezákladnějších problémů demokracie a rozřeší jej, o to se musíme pokusit — my!

Čtěl bych mít, vážení kolegové, daleko větší výmluvnost, nežli mám, abych Vás nejen přesvědčil, že otázka tato je nesmírně důležitou otázkou našeho národa, ale abych Vás všechny také roznítil k poctivé, nadšené a vytrvalé práci pro osvětlný kulturní demokratism a k soustředění této své práce v naši příští »Lidové universitě československé«. (Živý souhlas a hlučný potlesk.)

Místopředseda: Rád bych upozornil, že program sekce je dosti velký, a sotva bychom jej absolvovali, kdyby páni nedbali co největší stručnosti. K slovu jest přihlášen pan prof. dr. Srdínko.

Prof. dr. V. Srdínko (Praha): Vzhledem k tomu, že byla vyčerpána doba řečnická, vzdávám se slova.

Místopředseda: Ještě se hlásí pan prof. Haškovec.

Prof. dr. L. Haškovec (Praha): Projevují souhlas s vývody prof. Nováka a podněty prof. Foustky a navrhuji, aby byl projev souhlas se založením lidové university i připojuji se k navržené resoluci, v jejímž rámci i tato otázka může býti dále řešena.

Prof. dr. E. Babák (Brno): Nemůžeme doporučiti stanov, kterých neznáme, nýbrž můžeme jen doporučiti výboru, aby uvažoval o návrhu. Upozorňuji však, že nám do Brna a do Bratislavy nebylo pranic oznámeno, že se zamýšlí universitní extenze zrušiti a místo universitních extensí, které jsou schopny vývoje a nebyly tak

špatné, jak by se zdálo, založiti lidovou universitu. Má to veliké obtíže, leda by vážené shromáždění připustilo, aby se stanovy přečetly a projednaly, ale na to nezbude času. Věc se měla řešiti v dohodě s extensemi brněnskými a bratislavskými. Upozorňuji také, že jsem se doslechl, že dle stanov mají býti i zkoušky, které budou míti jakousi veřejnou oprávněnost. To by ovšem bylo na pováženou tak beze všeho tuto věc schváliti.

Prof. dr. B. F o u s t k a: Mám jen tu poznámku, že návrh pana kol. Haškovce nezněl v tom smyslu, aby sjezd schválil stanovy en bloc, nýbrž aby se věc vzala na vědomí a odkázala úvaze výboru. To je zcela moudrý návrh. Dále dovoluji si upozorniti, že jsme s Brnem jednali o věci. Stanovy jsou promyšleny, propracovány. Otázka zkoušek, která je navržena, není definitivní a není v tom smyslu, že by měly míti veřejný charakter, nýbrž má býti jen vyhověno přání, které se ozývá z kruhů posluchačstva, abychom vydávali kolokviijní vysvědčení, tedy jakési vysvědčení o zkoušce, aniž by taková zkouška dávala oprávnění, na jehož základě by kandidát mohl se domáhati určitého postavení a pod.

Místopředseda: Poznámám, že je připravena resoluce, která byla schválena výborem a bylo by dobře, aby se přečetla. Jest jisto, že při široké otázce, která se projednává, bychom dnes nepřišli ke konci.

Prof. M. W e i n g a r t (Bratislava): Dovolují si uvést malou poznámku k tomu, co řekl p. kol. Babák. Mohu dosvědčiti, že stanovy lidové university nebyly projednávány jenom v Praze, nýbrž že byl návrh poslán i do Bratislavy a na jeho základě že se u nás připravují stanovy místní odbočky lidové university. Dále mohu prohlásiti, že není to nic jiného než extense, v hrubých rysech plán extense jest zachován, jenom program jest rozšířen a složení výboru pozměněno. Dále dosvědčuji, že zkoušky v tomto návrhu stanov nejsou prohlášeny za neodlučitelnou a nezbytnou součást, nýbrž že se v jednom paragrafu stanov praví, že se má sestaviti zvláštní zkušební řád.

Prof. dr. J. D r a c h o v s k ý (Praha): Upozorniti chci na dvě věci. Budeme-li zakládati novou lidovou universitu, je důležité, abychom ji budovali na zkušenostech získaných při dosavadních extensích, tedy aby se nezhodilo prostě to, co bylo vykonáno. Jest důležité pracovati na tom, co je zde již postaveno, a neodkládati starou osvědčenou věc a stavěti něco nového. Z toho důvodu žádám, aby byla zachována kontinuita mezi starým a novým. Dále ze zkušenosti víme, že v některých místech jest přednášek nadbytek, v jiných však že jich není vůbec. Není vůbec soustavnosti v pořádání výkladů a je potřebí, aby se přišlo v úzký styk s těmi, kdo jsou povolatelé a sběratelé vzdělávaného materiálu, neboť nezáleží nám na tom, aby přišli na přednášku jen vyšší osobnosti z místa, nýbrž je nutno, aby přednášku poslechl právě ten lid, který po vzdělání touží. Tamní poměry znají lokální interesenti: s nimi musíme býti ve styku, aby s vysokým učením pracovali ruku v ruce.

Prof. dr. V. N o v á k (Brno): Abych zabránil příliš rozptýlující se debatě, zdá se mi, že bude neúčinnější, přečtu-li resoluci, kterou jsme sestavili. Resoluce je tak široká, že lze návrh na lidovou universitu v ní projednati. Poněvadž resoluce byla projednána výborem vysokoškolského spolku a schválena, myslím, že jsem oprávněn, abych ji pro ukrácení jednání přečetl. Resoluce zní:

1. Ustřednímu výboru ČÚSUV. se ukládá zvoliti komisi, jež by s delegáty jednotlivých výborů pro pořádání lidových přednášek při čs. vysokých školách v naší republice usnesla se na reformách vysokoškolských extensí.
2. Komise tato a zmínění delegáti nechť svolají anketu všech významných korporací pro výchovu lidu (také zástupce ministerstva školství), aby tato práce byla vhodně rozdělena a společně vedena, tak aby se zájmy jednotlivých korporací nekřížily.
3. Budiž požádána vláda, aby částky v rozpočtu na lidovou výchovu prelimitované skutečně protyto podniky povolovala a to nejlépe v rozdělení dle návrhu oné ankety. Při tom důrazně zdůrazniti, že dosavadní položka pro vysokoškolské extense určená nikterak nestačí.
4. Také naše veřejnost budiž zejména při příležitosti vysokoškolských kursů a přednášek informována o významu a důležitosti těchto podniků pro celý národ a žádána za přispění.
5. Panu prezidentu Masarykovi, jako zakladateli vysokoškolských extensí u nás, budiž ústředním výborem ČÚSUV. podána o této akci zpráva a budiž použito případné jeho rady a pokynů.

Prof. dr. D. K r e j č í (Brno): Dovolují si jen formální poznámku. Návrhem pana kol. Haškovce jsme vybočili z rámce jednacího řádu. V něm jest ustanovení, že volné návrhy nejsou přípustny. Já pokládám za volný návrh ten, který je podán v sekci bez ohlášení výboru. Nebylo správné, že se jednalo o návrhu pana kol. Haškovce, ale věc jest uvedena v pravé koleje tím, co navrhl pan předseda, resp. pan referent, poněvadž ta resoluce byla skutečně výborem připravena a ohlášena. Tím arci důsledky, na které jsem chtěl upozorniti, odpadají.

Prof. dr. L. H a š k o v e c (Praha): Akkomoduji se přečtené resoluci.

Prof. dr. J. P e l n á ř (Praha): Dovolují si upozorniti na jednu část lidu, která jest universitě velmi blízká, myslím na pokračovací kursy pro absolventy university. Nevím, jak je to na jiných fakultách, ale bojím se, že to bude spíše špatné než dobré. Jestliže se ukládají tak dalekosáhlé úkoly, zdá se, že se nakládá na jednotlivé obory více

než snesou. Jsou jednotlivé obory, kde je snadno lid vychovávati, jiné obory jsou tomu vzdálenější. Ale nemělo by se zapomínati na lidi universitě nejbližší stojící, na absolventy university, pro které by měly býti zřizovány kursy pokračovací. Poněvadž takový námět nebyl dosud učiněn, dovoluji si skromně na něj upozorniti.

Místopředseda dává hlasovati o navržené resoluci; byla přijata jednolasně. Děkuje prof. dr. Novákovi za jeho přednášku a pak všem pánům, kteří se ujali slova v této otázce.

Předseďa ujmá se předsednictví, vítá zástupce ministerstva školství a nár. osvěty p. min. radu Fr. Mlčocha, pp. prof. dr. Teisslera, dr. Havelku a inž. Masáka, za ministerstvo veřejných prací p. odbor. přednostu inž. E. Zimmerera, za pražskou fakultu theologickou p. děkana dr. J. Vajse, za Paedagogický ústav Komenského p. inspektora Patočku a za Svaz československého studentstva pp. dr. Hajného a MUC. Klepetáře a prosí, aby se ujal slova pan

prof. JUDr. C. Horáček (Praha) k přednášce:

O NEBEZPEČÍ NIVELISACE VZDĚLÁNÍ.

Na programu tohoto sjezdu v sekci pro otázky všeobecné octly se v pořadí za sebou dvě otázky. První: Jak přiblížiti vysoké školy lidu? A druhá: O nebezpečí nivelisace vzdělání. Snad stalo se tak pouhou náhodou, a přece mezi oběma těmito otázkami jest jistá spojitost. Společnou základnou obou jest myšlenka demokracie, kterou proniknuta jest hluboce celá nová doba a celá moderní společnost lidská. Demokracie, jež znamená právní a společenskou rovnost všech lidí a na které jest vybudován také ústavní život tohoto státu.

Obě pak zmíněné otázky týkají se poměru demokracie ke kultuře a vzdělání občanstva. Neboť není pochybnosti, že demokracie má i důležité poslání kulturní. Jest to povznesení všeobecného vzdělání ve směru extensivním a právě thema o přiblížení vysokých škol lidu se jím podrobně zabývá. Vysoké školy nemají býti exklusivními, aristokratickými učelišti, nýbrž přičleněny jim mají býti instituce, které by usnadňovaly i širokým vrstvám lidovým čerpati z živého pramene poznání vědeckého. Vysoké školy mají tedy šířiti vzdělání i mimo vlastní posluchárny, i mimo úzký kruh těch, kterým příznivý osud popřál voliti povolání, k němuž třeba přípravy vědecké. To jest úkolem vysokých škol v státě demokratickém a tím plní demokracie svůj důležitý úkol kulturní. Po této stránce jest tedy demokracie podporou a záštitou kultury a snah osvětových.

Než demokracie — líp by snad bylo říci špatně chápaná demokracie — může projevovati i jisté tendence, které vývoji kulturnímu nejsou příznivé, nebo jsou mu přímo nepřátelské.

Nebudíž zde mluveno o různých výstředních a politováníhodných úkazech jakéhosi obrazoborství a nepřátelství k cenným dílům uměleckým, kterými zpravidla provázeny bývají, jak dějiny

dosvědčují, revoluční převraty politické a sociální, spatřující mylně v ušlechtilosti umělecké nebezpečný a nenáviděný aristokratism. Pravá demokracie dovede dojísta destruktivní taková hnutí, jež pokolení lidské ochudila o mnohé nenahraditelné výplody umělecké, udržeti v patřičných mezích. A právě skutečné vzdělání lidu, o něž demokracie usiluje, jest nejbezpečnější ochranou proti takovým divokým pudům ničení a boření.

Ale vedle toho požadavek politické rovnosti rád bývá přenášěn i na jiné sféry života společenského, zejména hospodářské i kulturní. Než rovnost znamená v důsledcích svých nivelisaci, po stránce hospodářské nivelisaci majetkovou, po stránce kulturní, nivelisaci vzdělanostní. Nejostřeji se projevují tyto tendence v různých programech komunistických počínajíc od primitivního Babeufa až do dnešního sovětského ruského. Dle těchto názorů příroda sama není demokratická, nýbrž aristokratická. Lidé nerodí se všichni zcela stejní. Jeden jest zdravý, druhý neduživý, jeden krásný, druhý ohyzdný, jeden silný, druhý slabý, jeden nadaný, druhý obmezený. Tuto přirozenou nerovnost lidí třeba uměe pokud možno korigovati. To jest zákonodárstvím. Nikdo nemá, na základě svých přirozených schopností získati si více důchodů a majetku než druhý a jedním z prostředků, aby tak nemohl, jest také nivelisace vzdělání. Různé schopnosti duševní budtež uměle vyrovnány a stlačeny tím, že nikomu nemá dána býti příležitost k vyššímu vzdělání než druhému. Pro všechny stejná výchova, stejné školy, stejné vyučování. Ideálem společnosti lidské jest prostřednost, prostřednost nejen politická a majetková, nýbrž i duševní a kulturní.

Jest zřejmo k jakému úpadku společenskému a kulturnímu v takový komunistický primitivism vedl. Na štěstí právě příroda sama svými věčnými zákony, proti nimž špatné zákony lidské jsou malomocny, tendencím takovým klade odpor a žádné komunistické společenské zřízení nezabrání tomu, aby vynikající talenty nedošly své platnosti.

Ale i tam, kde zdravý rozum lidský neoctl se dosud v zasetí umělých utopistických teorií, nedá se upříti, že ve špatně chápané demokracii jest sklon k podceňování vyššího vzdělání a k nivelisaci kulturní.

Zejména tam jest úrodná půda pro polovzdělání. Požadavek všeobecného rozšíření vzdělání, jeho extense na vrstvy co neširší, sám sebou zajisté zcela chvályhodný, vede přece jen k tomu, že obor poznatků takto šířený nemůže býti soustavný ani ucelený a že vede na mnoze ke stupni vzdělání nikoliv úplnému, nýbrž jen polovičatému.

A tu nelze upříti, že právě polovzdělání může pro společnost lidskou aneb aspoň pro určitý národ, jehož široké vrstvy jen takové poloviční vzdělání si osvojily, chovati v sobě jisté nebezpečí. Co jest to polovzdělání? Jest to mezerovitě osvojení si různých poznatků ze všelikých oborů vědění na vzájem nesouvislých, postráda-

jíci soustavného uzákladnění. Takové polovzdělání vede k vědomostem kusým a špatně stráveným, polovzdělanec ví ze všeho něco a z ničeho nic pořádně. Jest ve všem diletantem, ale myslí, že rozumí všemu. Kdežto plné vzdělání jest skromné a čím hlubší, tím více naplněno pokorným vědomím, jak úzce jsou omezeny hranice poznání lidského, jest polovzdělání osobivé, domýšlivé, nelekající se žádné záhady a řešící naivně a primitivně nejtěžší problémy. A tak polovzdělání může se státi škůdcem vzdělání skutečného.

Ale jest ještě jeden nepřítel vzdělání a tím jest dnešní povalečný materialism. Ten vede snadno k přezírání práce duševní. Tak bylo již ve světové válce, ve které platila jen brutální přesila a násilí. Osvědčilo se opět staré přísloví »inter arma silent Musae«. Pro vědy a umění nastaly zlé časy. Co nebylo hmotným statkem, co nesloužilo k úkoji hmotných potřeb, ztratilo význam a vážnost. Na každou duchovnou práci pohlíželo se s patra, příslušníci svobodných povolání, učitelé, spisovatelé, umělci pokládáni za zbytečné členy společnosti lidské.

To mělo ovšem důsledky své v hodnocení práce duševní. Za války i po válce nastala, jak známo, nesmírná drahota hlavně následkem poklesu ceny papírových peněz. Ale drahota nejevila se všude stejnoměrně. Nejvíce stouply v ceně prostředky nutně výživy, daleko méně jiné předměty, nejméně však výkony duševní. Pro ony bylo uznáno nutným v á z a n é hospodářství a stanovení úředních maximálních cen. Pro duševní práci cen takových nebylo uznáno potřebí stanoviti, s prací duševní nikdo nemohl lichvu provozovati. Když pak následkem takového znehodnocení peněz došlo k vyrovnávání mezd a platů, ovšem až po těžkých sociálních zápasech a mnohých útrapách, tu opět mnohem rychleji a spravedlivěji vyrovnání to nastalo při výkonech práce tělesné než duševní.

A tak se stalo, že nejnižší práce hmotné dnes jsou líp odměňovány a placeny než výkony, vyžadující vysilující práce duševní. Práce svalová jest výš ceněna, než činnost mozku, řemeslo více než umění. Nádeník má dnes často vyšší důchod než technik, poslucha vyšší než učitel, metař vyšší než úředník, sazeč vyšší než spisovatel, natěrač vyšší než malíř, kameník vyšší než sochař.

A jedním z nejtýpčtějších příkladů tohoto vývoje jest onen zjev, který se všeobecně jeví v nivelisaci platové, to jest v tendenci, aby odměna za výkony zejména úředníků a zřízcenců státních a veřejných byla pokud možno přizpůsobena stejné úrovni. Taková nivelisace platová u nás skutečně provedena byla různými zákony, kterými prolomena byla zásada, že výše platu má se řídití předběžným vzděláním a schopností. Zaveden automatický postup, započítána léta od vstupu do služebního poměru, ba i dřívější, bez ohledu na věk, ve kterém se tak stalo a na školskou přípravu, která k tomu byla vyžadována, výše platů řídila se nikoliv výkonností, nýbrž mírou spotřeby, to jest poměry rodinnými a t. d. Tak se stalo, že

zřízcenci zaměstnaní podřízenými manipulacími výkony mají větší platy, než jich představení, od nichž se vyžaduje zodpovědná a vysilující práce duševní, že hlídač má vyšší plat než inženýr, pisář vyšší plat než soudce, školník vyšší plat než profesor, zedník vyšší plat než stavitel. Kdežto mzdy dělnictva nejnižších kategorií stouply minimálně naproti stavu předválečnému deset až dvacetkrát, zvýšily se platy vyšších kategorií úřednických sotva čtyřikrát až pětkrát, ale také jen dvakrát až třikrát. To znamená, že při desateronásobném až třicateronásobném zvýšení cen, jak jej vykazují indexové číslice cenové, životní míra nižšího dělnictva celkem se opět skoro vyrovnala, což jest ovšem úplně spravedlivé a lze se sociálního stanoviska jen vítati. Ale naproti tomu životní míra duševních pracovníků zůstává stále ještě dvakrát a třikrát tak hluboko, než byla v dobách mírových.

V jiném směru pak snahy po nivelisaci vzdělání projevují se tím, že upouští se od zásady, aby vyšší a zodpovědné úřady obsazovány byly jen lidmi kvalifikovanými, to jest těmi, kdo odborné své vzdělání řádně prokáží. Hlásá se t. zv. amerikanism, dle něhož vysvědčení jest c á r e m papíru nic neznamenajícím a jen praktická osvědčenost má býti rozhodující a nahrazovati každé vzdělání školské. Neznamená dojistá školní vysvědčení vždy ještě praktickou způsobilost a jsou možny výjimky, že i bez soustavného vzdělání školského lze si osvojití určitou míru vědomostí. Ale případy takové zůstanou vždy přece jen výjimkami a nemohou státi se pravidlem. Kdyby tomu bylo tak, pak by všechno soustavné vyučování, ať již všeobecné neb odborné, stalo se zbytečným, pak by bylo možno všechny vyšší školy prostě zavřítí a zůstaviti každému, aby dle své libosti bez jakýchkoliv odborných studií mohl stavěti domy, konstruovati mosty, léčiti nemocné, zastupovati rozepře a t. d. K jakým důsledkům by to vedlo, lze snadno předvídati. Tak zvaná škola života jest dojistá důležitým výchovným prostředkem pro život praktický. Ale nečiní zbytečným školské vzdělání odborné. Podceňování soustavného vzdělání odborného, jevíci se v t. zv. amerikanismu, jest rovněž zjevem protikulturním a vzdělání ohrožujícím.

Všechny tyto úkazy jsou v dnešní době velmi povážlivé a nemohou zůstatí bez neblahých účinků po stránce sociální a kulturní, ale i po stránce národní a politické.

Po stránce sociální znamená to vlastně hluboký sestup sociální, ba do jisté míry zproletarisování inteligence národa. Vyšší úředníci, profesori, lékaři, technické a vůbec příslušníci t. zv. svobodných povolání, pokud nemají převážně znak samostatných podnikatelů, nenáležejí více, jak tomu bylo před válkou, ke středním stavům společenským, aneb náležejí k nim jen podle jména. Dle reálných svých důchodů poklesli mezi stavy nižší a životní míra mnohých manuálních dělníků jest mnohem vyšší než těchto pracovníků duševních. Platí o nich pořekadlo o »skvělé bídě«, jsou nuceni oni

i členové jich rodin doplňovali nedostatečné své důchody různými vedlejšími výdělky, často rázu nikoliv nepovážlivého. To nemůže přispívat ani jejich vážnosti ani společenské důstojnosti.

Tato deklasifikace má ale také velmi stinné následky kulturní. Jest pravda, že vysoké poslání věd a umění jest a má býti povzneseno nad zájmy hmotné. Ale i pěstitelé věd a umění musí býti živí, musí býti živí i jejich rodiny. Běda společnosti a národu, ve kterém vědci a umělci mrou hladu a musí chodit po žebrotě. Takový národ nelze zvát národem kulturním, kultura takového národa nalézá se v úpadku a jest odsouzena k zániku. Poněvadž v dnešní době tendencí hmotně materialistických cení se jen to, co hodně platí, a na vše ostatní pohlíží se s despektem a pohrdáním, nebude nikdo domáhat se vyššího vzdělání, nikdo nebude dlouhou řadu let trávit v lavicích školních a nikdo nevěnuje čtvrtstoletí nejkrásnějšího věku svého života namahavé a nákladné theoretické přípravě k budoucímu povolání, když ví, že bez toho všeho nalezne lepší a hmotně výnosnější existenci všude jinde. Má-li šestnáctiletý učeň neb příručí vyšší plat než pětadvacetiletý doktor neb inženýr, bylo by přece pošetilostí věnovat se dlouhému a drahému studiu a jest líp vstoupit do praktického života. Ale v tom jest právě veliké nebezpečí pro celou kulturu. Až toto přesvědčení pronikne v širší vrstvy, budou se rodiče rozmýšletí dávat své děti do vyšších škol, po jejich absolvování jim nekyne žádné lepší budoucnosti, tyto školy stanou se zbytečnými a budou prázdny. Jaké paradoxon! Na jedné straně honosíme se stálým a přímo horečným zřizováním nejrůznějších vysokých učilišť a na druhé straně pracujeme soustavně k tomu, aby z těchto učilišť nám vycházel vzdělaný proletariát.

Avšak tendence tyto nejsou také bez povážlivých účinků na vývoj náš národní a politický. Jest známo, že děkujeme osvobození národa k novému životu především těm vrstvám, jež zahrnujeme pod pojem inteligence. Byli to naši vlastenečtí spisovatelé, profesori, učitelé, kněží, kteří v dobách, kdy národ upadl v staletý spánek své politické poroby, stali se jeho buditelé a vůdci. Ale bylo by omylem domnívat se, že inteligence probuzeného národa už své poslání splnila a úkol svůj dohrála. Inteligence jest a zůstane v každém národě jeho duševním vůdcem. I v národě demokratickém, jakým jest národ náš, ba zde tím spíše. Národ bez inteligence byl by hromadným davem vlečeným pudovým hnutím bez pevného cíle a určitého ideového programu a stal by se dříve neb později po těžkých vnitřních zápasech a otřesech kořistí mocnějších a cílevědomých sousedů, ztratit na vždy svou politickou samostatnost. Tím osudem neblahým by bezpečně postižen byl i národ náš, kdyby přestal vážit si své inteligence a vydal ji na pospas primitivním instinktům živlů protikulturních. A právě ony snahy, jež až přímo nebo nepřímou usilují o nivelisaci vzdělání, o snížení kulturní výše na jednu hladinu mělké prostřednosti, vedou na konec k oněm sociálně, kulturně i národně nebezpečným důsledkům. U velkého bratrského národa slovanského máme před očima žalostný obraz hospodářské,

kulturní a politické zkázy a rozvratu, kam zavedla jej nebezpečná hesla, z nichž jedním bylo také nivelisace vzdělání.

Jest proto nejen právem, ale jest přímo povinností učitelů vysokoškolských celého československého národa na sjezdu tomto shromážděných, aby pozvedli závažný a varovný hlas svůj proti proudům a naukám, ať již odkudkoli vycházejících a kýmkoli podporovaných, jež mají za účel úroveň vzdělání v národě našem nivelisovati a tím kulturní poslání jeho ohrožovati.

Tomuto svému varovnému volání a hlubokému přesvědčení necht' dá sjezd výraz v tomto resolučním usnesení:

Sjezd československých učitelů vysokoškolských v uvážení, že spěti k nejvyšším vrcholům věd a umění jest přirozeným právem každého jednotlivce, že národu nepočetnému, jako jest národ náš, jest vzdělání nejmocnější zbraní a oporou k dosažení a udržení státní a politické samostatnosti, prohlašuje, že bude vždy na stráži, aby snahy vědecké nebyly nijak obmezovány, nýbrž aby ve všech směrech a všemi prostředky zákonodárství a správy veřejné byly podporovány. Sjezd odsuzuje všeliká opatření a pokusy, kterými úroveň vzdělání, ať přímo nebo nepřímou, by měla býti snižována a nivelisována, a žádá, aby se všechny složky a orgány našeho samostatného státu politického postavily ve služby myšlenky národní osvěty, tak aby národ náš, jako dosud, i v budoucnosti vždy byl v prvních řadách všech národů kulturních. (Výborně! Potlesk).

Předseda: Pánové, dovoluji, abych uvítal pana ministra školství a nár. osvěty dr. V. Šrobára, který se dostavil do naší schůze. (Potlesk.) Ke slovu se hlásí prof. Macek.

Prof. dr. J. Macek (Praha): Já bych rozdělil problém nivelisace vzdělání ve dva: a) Vyrovnání podmínek požadovaného vzdělání pro velmi různé agendy veřejné správy. Vyžaduje-li se maturita pro agendy, pro které stačí dobře měšťanská škola, je to plýtvání vzděláním. b) Vyrovnávání odměny za práci s nutně různým předchozím vzděláním, čili vyrovnávání důchodů pracovních u pracovníků různě cvičených. Toto vyrovnávání se děje na úkor pracovníků vzdělanějších a zkušenějších. Víte, jak mnohem méně se znásobilo služné pracovníků s vyšším vzděláním, s vyšší služební dobou naproti služnému u pracovníků s nižším vzděláním a necvičených. Když se bude postupovati tím prvním způsobem, je to neekonomické, já bych to tedy nazval nehospodárností, postup druhý pak jest nespravedlivý. Chtěl bych uvést ještě třetí způsob tak zv. amerikanismus, já bych jej nazval podceňováním vzdělání. Je to dosazování lidí na vedoucí místa bez kvalifikace pouze s legitimací. To však bych nenazval nivelisací vzdělání, nýbrž prostě snižová-

ním vzdělání, a k této věci nemusíme zaujmouti stanovisko, nýbrž stačí tuto věc nazvat pouze pravým jménem.

Předseda: Poněvadž si nikdo nepřeje slova, dám hlasovati o navržené resoluci. Kdo je pro přijetí přečtené resoluce, ať laskavě zvedne ruku.

Resoluce je přijata.

Děkuji jistě jménem vás všech panu prof. dr. Horáčkovi za jeho obsažný referát a prosím, aby se ujal slova

prof. dr. G. Friedrich (Praha) k přednášce:

ČESKOSLOVENSKÁ ENCYKLOPEDIA.

Vážení pánové! Chci promluvit o potřebě vydati novou československou encyklopedii a naznačiti prostředky, jak by se dílo toto mohlo provést.

Bylo by jistě velmi neskromné, kdybych chtěl vzbudit zdání, že přicházím s návrhy do podrobností hotovými, neboť jsem si dobře vědom toho, že podniknutí tak rozsáhlé vyžaduje mnohých a důkladných úvah předběžných, má-li opravdu zdárně býti uvedeno v život. Proto prosím, abyste má slova považovali jenom za podnět k takovým předběžným úvahám.

Velké všeobecné encyklopedie, v nichž se přehledně a slohem snadno srozumitelným podávají výtěžky vědeckého badání ze všech oborů vědních, jsou jistě velmi užitečným prostředkem k popularisování vědeckého poznání. Počátky toho druhu literatury jsou sice již dosti staré, ale teprve nejnovější doba dospěla v tomto směru k velké dokonalosti.

Ve stísněných poměrech, z nichž naše vědecká činnost teprve ponenáhu postupovala k vyšším cílům, bylo to projevem velké odvahy, když Dr. Fr. Lad. Rieger r. 1860 v čele mnohých nadšených pracovníků začal vydávati známý Naučný Slovník. Ačkoliv u mnohých spolupracovníků dobrá vůle byla větší než odborná výskolenost, byl Riegrův Naučný Slovník skvělým výtvorem národní energie a mnohé články jeho mají posud velkou cenu, takže i za našich časů lze v díle tom najíti o nejedné věci vždy ještě správné poučení. V celku svém tento naučný slovník ovšem již dávno zastaral, a když v letech osmdesátých byla pražská universita vrácena národu v té způsobě, že stará universita byla rozdělena na dvě — na českou a německou — bylo jednou z prvních starostí učitelů české university, aby byla vydána nová všeobecná encyklopedie v jazyku českém. Není neznámo, že u kolébky tohoto nového díla stál a první přípravné práce řídil mladý profesor české university Dr. Tomáš Garrigue Masaryk. Když však mezi přípravami k podniku, který se mohl státi chloubou českého snažení, bylo sporem o pravost Rukopisů veřejné mínění nebezpečně rozvášněno, přešlo vedení začaté práce do jiných rukou na nenahraditelnou škodu věci samé. Tak se stalo, že nová encyklopedie — Ottův slovník naučný — s jejímž vydáváním bylo

začato r. 1888, začala vycházeti bez součinnosti právě nejlepších odborníků české university. Po čase se poměry sice zlepšily, ale dílo přece jen trpělo vážnými nedostatky, na něž bylo s vážné strany poukazováno, dokud ještě vycházelo. Přes to však lze říci, že Ottův naučný slovník vyplnil svůj úkol na svou dobu čestně.

Veliké pokroky ve všech oborech věd a techniky, které se staly od doby, kdy naučný slovník začal vycházeti, způsobily, že množství jeho článků, obrazů a map pozbylo své praktické ceny a dříve nebo později nutno pomýšleti na dílo, které by bylo důstojným jeho nástupcem. To byla myšlenka, kterou jsem se často zabýval v době světové války, kdy víra v lepší a velkou budoucnost našeho národa neodolatelně ovládala naše duše.

V nejprudší vřavě válečné v úzkém kroužku stejně smýšlejících přátel pronesl jsem mínění, že v nových poměrech po znovuzřízení samostatného státu bude čestnou povinností vědeckých pracovníků, aby svému národu dali novou encyklopedii všeobecných vědomostí. V době přechodných nesnází poválečných nezdálo se býti vhodným o tomto záměru jednati ve veřejnosti. Když se však začalo pomýšleti na uspořádání sjezdu vysokoškolských učitelů, měl jsem za to, že nastala příhodná chvíle, aby o této otázce bylo promluveno veřejně.

Jsem si tím jist, že se nesetkám s vaším nesouhlasem, pravím-li, že mezi těmi mnohými věcmi, jichž náš kulturní život potřebuje k svému dalšímu rozvoji, jest na jednom z prvních míst veliká všeobecná encyklopedie sepsaná s použitím všech nových výmožeností vědeckých, prodchnutá ve všem duchem svobodného vědeckého hledání ryzí pravdy.

Dílo takové nemůže býti zdárně provedeno bez spolupráce všeho učitelstva vysokých škol, neboť jenom v těchto kruzích jest soustředěna převážná většina odborníků, jichž vědomostí jest k tomuto dílu nezbytně potřebí. O tom, že k sepsání takového díla máme s dostatek sil, není jistě pochybností a proto se nechci — a pro krátkost vyměřeného času ani nemohu — pouštěti do podrobnějších úvah v tomto směru.

Velké encyklopedii, která mi zde tane na mysli, nikterak by nebylo na závalu podniknutí, které slibuje uvésti v život náš kolega prof. Rádl. Masarykův naučný slovník, který pod Rádlovým vedením jest ohlášen, bude podle svého rozsahu moci podávati jen zcela stručné poučení o jednotlivých oborech vědních. Tedy velká encyklopedie všeobecná bude i po vydání slovníku Rádlova nebo vedle něho vždy ještě přáním, o jehož splnění jest žádoucí usilovati.

Svízelná jest otázka, zdali a jak by mohlo takové velké dílo býti vydáno, a proto chci naznačiti cestu, po níž by se podle mého mínění mohlo dojíti k cíli.

Pro vydávání díla tak nákladného hledati soukromého nakladatele nevedlo by asi k cíli, o tom jsem úplně přesvědčen.

Proto mám za to, že jedině náš spolek mohl by vydáváním díla

podniknouti tak, aby také jeho zevní výprava byla důstojným pomníkem kulturního rozvoje národního. Arci nemajetný náš spolek nenulil by sám opatřiti veliké prostředky peněžité, bez nichž na vydání díla není naděje. K tomuto účelu bylo by nutno zříditi zvláštní družstvo, jemuž bych dal název »Družina přátel české encyklopedie«. Družstvo by se skládalo z příznivců zakládajících, z příznivců přispívajících a z členů činných. Přiměřenou úpravou stanov bylo by lze dosáhnouti toho, aby rozhodující vliv v tomto družstvu měl náš ústřední spolek prostřednictvím delegátů, které by do tohoto družstva vysílal. Družstvo vedlo by náklad na vydávání encyklopedie.

Tímto uspořádáním věci bylo by možno dosáhnouti vydatných podpor z prostředků veřejných.

Nezávislost na soukromém nakladateli měla by tu výhodu, že podnik byl by veden bez tendencí výdělečných, a proto by dílo mohlo býti prodáváno mnohem levněji, než kdyby je vydával soukromý podnikatel. Zlevnění díla by pak ovšem přispívalo k jeho většímu rozšíření, a tím by zase byla dána možnost vypravit je daleko lépe, než kdyby je vydával nakladatel počítající se ziskem.

Redakci díla by obstarával kruh odborníků zvolených naším spolkem.

K podrobnějšímu propracování celého plánu bylo by ovšem nutno zvoliti prozatím zvláštní komisi při ústředním spolku, která by podrobně uvážila nejen podněty mnou podané, nýbrž i všecky návrhy, které budou podány z Vašeho středu.

S prosbou, abyste se nedali odstrašiti velikostí podniku, který navrhuji, končím v naději, že návrhy svými přispějete velmi podstatně k tomu, abychom s úspěchem již v době nedaleké mohli přikročiti k dílu, které by bylo důstojným odkazem naší generace těm, kteří přijdou po nás, a které by jsouc stále soustavně doplňováno a znovu v duchu nového vědeckého poznání přepracováno mohlo vydatně přispívati k prohloubení vědeckých vědomostí v širších vrstvách naší inteligence.

Pak si dovoluji navrhnouti k referátu resoluci, která snad bude doplněna tím, co jednotliví páni k tomuto podnětu mému přednesou. (Potlesk.).

Předseda: Ke slovu se přihlásil pan prof. dr. Foustka.

Prof. dr. B. Foustka (Praha): Vážení páni kolegové! Chci dáti projev svému upřímnému potěšení nad tím, že vysokoškolské učitelstvo by se podjalo tak velikého a důležitého úkolu vědeckého. Nelekal bych se těch obtíží, poněvadž uznávám toho naprostou nutnost. Nějaký takový slovník zamýšlený, jako je chystaný Masarykův slovník naučný v 6 svazcích, je věc vědecké výpomoci, a to nepatrné vědecké výpomoci snad pro širší obecnost, ale chybí nám opravdu — a myslím, že to pocítují všecky vrstvy národa, — veliká encyklopedie, jakou mají jiní národové. A tedy po zkušenostech, které máme všichni, když běheme do ruky dnešní Ottův slovník naučný, nebo které mají jiné vrstvy ne tak studované, když chtějí čerpati

poučení, ale nacházejí již téměř antikvity, mám dojem, že nastává doba, kdy musíme pomýšleti na opravdu krásnou, velikou, vědeckou, v novém slova smyslu vědy založenou encyklopedii, jednotným duchem ovládanou, a to by byla encyklopedie, která by zasluhovala názvu »Masarykův slovník«. O tom bychom měli uvažovati. Myslím, že bude navržena komise. V české veřejnosti bychom však měli připravovati půdu, aby veřejnost nemyslíla, že navrhovaný slovníkem Masarykovým je věc rozřešena, musíme ukázati, že je třeba velkého monumentálního, vědeckého díla. Jsme-li samostatní a chceme-li býti národem kulturním a držeti krok stejně s ostatními národy, nemůžeme se bez takové encyklopedie obejít.

Doc. dr. J. Kozák (Praha): Já bych si dovil dotaz a prosím pana prof. Friedricha, aby mi vysvětlil, má-li býti uspořádání slovníku takové, že by obsahoval větší souvislá pojednání nebo jen drobné články.

Ref. prof. dr. Friedrich (Praha): Uvažoval jsem o dvou věcech. Žádoucí by byla encyklopedie taková, v níž by byla pojednání sestavená v zaokrouhlených celcích, ale když jsem přemýšlel o věci, přišla mi na mysl povaha lidská. Při encyklopedii takto uspořádané by totiž bylo nutno omeziti výběr spolupracovníků na mnohem užší kruh, a tu by se zajisté mnozí odborníci, nepřibrání k sepsání díla, cítili nemile dotčeni, ne-li odstrčeni, což by jistě nebylo žádoucí. Dále pak mám za to, že dílo takto sestavené, podávající přehledné celky sotva by vzbudilo takový zájem veřejnosti, jakého si musíme přáti. Sotva by po něm byla tak značná poptávka, jaké jest potřebí, aby dílo mohlo býti patřičně vypraveno mapami a jinými obrazy, neboť jen veliký počet odběratelů umožní levnou trhovou cenu. Toho dosáhnouti lze jen při encyklopedii rozvrhující látku podle abecedního pořádku. A proto jsem se na konec rozhodl doporučiti tento způsob úpravy díla. Tedy všecko vědění bylo by tu roztríděno v heslech abecedně sestavených, jako jest tomu v jiných naučných slovnících. Ovšem po věcné stránce představuji si v našem díle daleko důkladnější zpracování látky na základě nových vymožeností vědeckých, a to zpracování při snadné srozumitelnosti tak důkladné, aby se k naší encyklopedii mohli s důvěrou obracet také vědečtí pracovníci, kdykoli by potřebovali poučení o věcech, které nejsou přímo z jejich nejbližšího oboru. Při této abecední úpravě díla bude arcí nutno důkladně promyšlenými odkazy k jiným heslům poskytovat jakousi náhradu za systematické zpracování jednotlivých vědeckých oborů.

Doc. dr. V. L. Hoppe (Praha): Dovolil bych si poukázati k tomu, že velký národ anglický má encyklopedii Britannica, kteráž vyhovuje svému účelu. Pojednání její jsou tak velká a obsáhlá, že James Wardovo pojednání o psychologii jest otištěno ve zvláštní monografii, která má téměř 400 stran. Takový slovník musí vycházeti každých 10—15 let a potom je nutno, aby se vydávání slovníku neprodužovalo, aby byl stanoven program, v jaké době vyjde, na př. v době 6 let. Důležité je také, aby další vydání byla stále zdokona-

lována. Encyklopedie Britannica má již 11. vydání, které je velmi dokonalé a chystá se nové 12. vydání této encyklopedie.

Předseda: Přeje si někdo slova? — Není tomu tak. Ne-přeje-li si pan referent doslov, prosím, aby přečetl resoluci.

Ref. prof. dr. G. Friedrich: Resoluce zní:

»Sjezd uznává potřebu vydání nové velké encyklopedie všeobecných vědomostí, k jejímuž provedení jest potřebí součinnosti všech vědeckých pracovníků československých

Sjezd ukládá ústř. výboru ČÚSUV., aby se postaral o zřízení komise odborníků, která by podrobně uvážila, čeho jest potřeba zaříditi, aby československá encyklopedie mohla býti vydávána.

O výsledcích jednání komise buďtež zpraveny místní spolky a od nich vyžádány další pokyny.

Až to vše bude vykonáno, budiž v život uveden orgán, který by pečoval o finanční zajištění díla.»

Myslím, že jsem shrnul vše, co bylo dlužno říci. Pokud se týče vydávání, o tom jsem se zmínil v posledním odstavci, a právě okolnost, že by vydávání díla bylo v rukou našich nebo družstva, tedy někoho, kdo není jako nakladatel ovládán tendencemi výdělečnými, umožnila by, aby dílo vycházelo častěji. Když by náklad byl rozebrán tak, že by výdaje byly uhrazeny, snáze by se mohlo pomýšletí na vydání díla nového, kdežto soukromý nakladatel má jistý počet exemplářů na skladě, pak oznámí, že dotiskne a že vydá dodatky. Bude-li tento podnik míti v rukou spolek, máme bezpečnou záruku, že se bude starati o nové doplňky a snáze se odhodlá rychle vydati nové zdokonalené vydání, i kdyby všechny výtisky předešlého vydání nebyly ještě rozprodány. A právě protože mi jde o to, aby se dílo znovu a znovu rychle za sebou omlazovalo, navrhuji, aby se vydávání této encyklopedie ujal přímo spolek sám. Bylo by tedy nepopíratelně velkou výhodou, kdyby dílo vydáváno bylo námi.

Vydávání díla by bylo lze co možná nejvíce urychlit, kdyby ještě před začatím tisku byly shromážděny rukopisy pro všechna hesla toho kterého svazku. Tak by se dosáhlo toho, že by každý díl, mohl býti velmi rychle vytištěn, a řádné organizační práce by se za jisté podařilo, aby se vydání celého díla neprotahovalo na příliš dlouhou řadu let. To vše jsou však již podrobnosti, o nichž bychom se tu zbytečně šířili, lépe bude ponechat tyto úvahy komisi, jejíž zřízení se navrhuje v druhém odstavci resoluce. Proto prosím, aby ste navrženou resoluci laskavě přijali.

Předseda: Kdo hlasuje pro přečtenou resoluci, prosím, aby zvedl ruku. — Resoluce je přijata.

Dále je na programu referát p. prof. V. Švambery. Žádám pana referenta, aby se ujal slova.

Prof. dr. V. Švambers:

GEOGRAFICKO-STATISTICKÝ ATLAS REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ.

Asi počátkem roku 1918 obíral jsem se úvahou o úkolech geografie u nás po válce. Byl jsem přesvědčen, že není daleký okamžik, jenž položí rozhodnutí o našem osudu do vlastních našich rukou. Sestavil jsem tehdy seznam desiderát, jež se vyskytnou pro geografii v novém neodvislém státě, a načrtl program geografické práce po válce v hlavních rysech. Mezi desideráty byl také geograficko-statistický atlas. Stýkali jsme se tehdy pravidelně s p. kol. Pantoflíčkem, a když zasvitl konečně den 28. října 1918, podjali jsme se oba ještě s několika kolegy a příslušnými kruhy vojenskými spolupráce na založení vojenského ústavu zeměpisného. V téže době na podzim r. 1918 pracovalo se v našem geografickém ústavu universitním na mapové přípravě pro Paříž, hlavně za vedení prof. Dvorského, dra. Boháče a celé řady jiných pánů. I když prof. Dvorský a prof. Pantoflíček odjeli do Paříže, zůstala u nás jistá pracovní kartografická a našla tu útočiště i kartografická sekce vojenského zeměpisného ústavu. Návštěvy cizích misí a opětované požadavky různých institucí ukázaly tehdy jasně, jak výhodným by bylo, kdybychom na místě dlouhých výkladů slovních anebo i manuskriptních map nebo také nevhodných již vydaných map mohli předložit systematickou kolekci map, jež by podávaly obraz nově tvořeného státu po každé důležitější stránce. V tom ohledu Poláci byli na tom lépe, neboť prof. Romer¹⁾ mohl s munificencí finančních ústavů polských již za války vydati geograficko-statistický atlas Polska, o jaký my, ovšem ve větším měřítku, usilujeme. Byla-li s naší strany mapová příprava mírového jednání v Paříži na výši, která byla cizinou uznávána, bylo to vykoupeno obětavostí malého kroužku lidí, pracujících až po krajní mez fyzického vyčerpání.

Po návratu prof. Pantoflíčka z Paříže vyměnili jsme si ihned své názory o této otázce a pokračovali v debatě o tom i později. V jedné chvíli se zdálo, že dojde k vydání nějakého menšího atlantu statistického. Nebylo mně to sympatické. Měl jsem za to, že drobné, urychlené dílo nevykoná svého úkolu ani zde ani v cizině a že oddálí při jisté nesoudnosti na dlouho vydání velké, solidní práce, kterou jsem pokládal jedině za vhodnou. Jest přece úkolem jistě lákavým, podati obraz nového státu hned po jeho zrození a stejně vybízí první census Československem provedený ke grafickému zpracování. Před 60 léty jsme šli v této otázce napřed před jinými zeměmi. Atlas prof. Hickmannem r. 1862 a 1863 vydaný²⁾ stál i zpracováním i grafickou úpravou na výši doby

¹⁾ E. Romer: Geograficzno-statystyczny Atlas Polski. Warszawa i Kraków 1916. 32 listů. Reprodukce Freytaga i Berndta ve Vídni.

²⁾ Hickmann A. L., Industrial-Atlas des Kgr. Böhmen. Praha, Mercy 1862 a 1863, 12 map v měř. asi 1:900.000. S textem.

a měli jsme tehdy něco, k čemu dospěli jinde mnohem později. Atlas Hickmannův nebyl atlantem čistě industriálním, nýbrž byl to atlas, který bychom nazvali dnes fyzicko-statistickým. Ovšem od té doby Čechy nebo československé země dožily se podobného zpracování jenom v rámci Rakouska-Uherska a následkem toho také jen v malém měřítku po čtvrt století vydáním fyzicko-statistického atlantu Chavanneova.³⁾ Drobný atlas Křížkův z let sedmdesátých nevyhovoval ani věcně ani úpravou a jest důkazem, že jistá potřeba takového díla správně se pocítovala. Teprve v posledních létech zase se objevily systematické práce mapové, ale jenom s hlediska hospodářského a sice hospodářské mapy Rakouska-Uherska, vydávané prof. Heiderichem,⁴⁾ většinou s objemným textem, a záhy po utvoření našeho státu hospodářský atlas Republiky od prof. Pfohla,⁵⁾ jenž byl již dříve vydával hospodářské mapy Rakouska. Ovšem atlas Pfohlův nepodává vlastně map — ostatně je autor také sám nazývá kartogramy — a dílo Heiderichovo není také atlantem, neboť mapy jsou tu, pokud se typografické úpravy týče, přílohou k jednotlivým pojednáním.

Po jistých úvahách přikročili jsme k dalšímu propracování projektu. Jednalo se nejprve o měřítko map, otázka nadmíru důležitá, dnes tím důležitější, ježto zvětšeným měřítkem roste náklad nepoměrně rychle. Naše republika má protáhlý tvar ve směru rovníkovém. Mapa její přetíná list ve směru od szz. k jvv., takže ponechává v sv. a jz. rohu značný prostor, jež lze vyplnit mapkami polovičního měřítka mapy hlavní, nebo lze vůbec na celý list nanést v tomto polovičním měřítku 4 mapky. S tím jsme mohli počítati a šlo o to, stanoviti hlavní měřítko map. Načrtli jsme v geografickém ústavu universitním obrysové mapy státu v měřítkách, jež přicházela v úvahu a to v 1 : 1,000,000. 1 : 1,250,000. 1 : 1,500,000 a 1 : 2,000,000 a v příslušném k tomu měřítku dvakrát a 4krát zmenšeném. Hlediska, která byla rozhodující pro konečnou volbu, byla: možnost znázornění určité látky v tom kterém měřítku po stránce vědecké, možnost tato také po stránce technické, formát typograficky přípustný. Z důvodů úsporných, jak již praveno, nechtěli jsme voliti měřítko zbytečně velké. Ježto značná řada listů musí býti vyplněna kartogramy, při nichž jednotku administracní tvoří soudní okres, nanесли jsme soudní okresy aspoň pro

³⁾ Physikalisch statistischer Handatlas von Oesterreich-Ungarn, herausgeg. v. J. Chavanne. Vídeň, Hölzel 1887. — 25 listů v měř. většinou 1:2,500,000.

V Německu vydali podobný atlas o decenium dříve R. Andree a O. Peschel: Physikalisch-statistischer Atlas des Deutschen Reiches. Lipsko, Velhagen u. Klasing 1878. — 25 map s textem 1:3,000,000.

⁴⁾ Heiderich, Wirtschaftsgeographische Karten und Abhandlungen zur Wirtschaftskunde von Oesterreich-Ungarn. Vídeň, Hölzel, od r. 1917, 1:1,500,000.

⁵⁾ Pfohl E., Wirtschafts-Atlas des Tschecho-Slovakischen Staates, Liberec, Stiepel 1920. — 40 listů v měř. 1:1,500,000; později také s českým textem.

jistou část Čech na tyto mapy různého měřítka, abychom mohli posouditi, které měřítko je ještě snese. Na první pohled bylo by snad svůdné sáhnouti k měřítku 1 : 1,000,000, ale ukázalo se, že by formát atlasu byl tím příliš zvětšen a atlas stal by se také příliš nákladným. Nechci zde dále rozvíjeti otázku měřítka, ale sděluji jen konečný výsledek, že jsme zůstali při základním měřítku 1 : 1,250,000 a ovšem také měřítkách s tím souvisících, 1 : 2,500,000 a 1 : 5,000,000. Na jednu důležitou okolnost upozorňuji si při tom upozorniti. Mapa Republiky v měřítku 1 : 1,000,000 jest příliš dlouhá, takže ji rozloženou na stole průměrný zrak nepřehlédne jako celek. Při měřítku 1 : 1,250,000 lze toho již lépe dosíci.

Listy v tomto měřítku budou míti kreslenou plochu 31.5×73 cm, kdežto list v měřítku 1 : 1,000,000 měl by plochu 41×94 cm. S průměrným okrajem bude míti atlas s přeloženými listy formát asi 38×42 cm.

Nyní přidružil se k nám ještě p. ředitel dr. Machát a ve spolku ještě s jinými odborníky, j. dr. Boháč, prof. Brdlík, ministr dr. Burger a j., konstruovali jsme návrh obsahu atlantu. Rozumí se samo sebou, že jsme se ohlíželi po vzorech cizích a přibrali jsme i atlanty odborné. Vzorem byl nám v první řadě atlas finský⁶⁾, třebaže poměry země byly jiné. Pokud jde o vzhled map, tu jsme od počátku počítali s jemnou elegancí odborných atlantů Bartholomeových⁷⁾. Objem atlantu odhadovali jsme předem asi na 60—70 listů, kterýžto počet byl jen nepatrně překročen. Celou látku rozčlenili jsme v 6 oddělení, a sice: 1. Geografie, 2. Demografie, 3. Zemědělství, 4. Průmysl, 5. Doprava, obchod a peněžnictví, 6. Školství, osvětla, kulturní a sociální poměry. Každému z těchto oddělení přidělen určitý počet listů podle jeho významu tak, aby bylo dosaženo souměrnosti. Při tom bude také znázorněno postavení našeho státu v Evropě a jeho historický vývoj. Značný počet listů nelze ovšem podle povahy látky provésti jinak než v kartogramu, ustanovili jsme si však jako zásadu, všude tam, kde bude lze, konstruovati mapu skutečně geografickou. Doufáme, že budeme moci jako doplněk k atlantu připojiti ještě přehlednou čtyřlistovou mapu Republiky v měřítku 1 : 500,000 podrobně od základu propracovanou. Vydávání celého díla spočívá v rukou skupiny oněch pánů, jež jsem již jmenoval, a potom v rukou užší redakce (prof. Pantoflíček, řed. Machát a prof. Švambers), jež jako technického dozorce přibrala kartografického odborníka majora Semíka ze zeměpisného ústavu ministerstva Nár. Obrany. Uvažovali jsme střízlivě o potřebě a proveditelnosti každého jednotlivého listu a zařadili sme jej do programu teprve tehdy, když jsme nabyli kladného přesvědčení. Byli jsme si dobře vědomi, že v mnohém směru jest látka málo propracována, jsme si také vědomi, jaké nesnáze působí nestejnorodost látky,

⁶⁾ Atlas de Finlande. Société de Géographie de Finlande. II. vydání 1910 (I. vydání 1899).

⁷⁾ Ku př. J. B. Bartholomew and A. J. Herbertson. Atlas of Meteorology. Edinburg, 1899.

pokud se jedná o české země na straně jedné a Slovensko a Podkarpatskou Rus na straně druhé. Jsme přesvědčeni, že lze je překonat. Položil jsem si také otázku, zdali by nebylo lépe pracovat nejdříve k vydání atlantů odborných a z nich teprve pokusit se složit jeden velký geograficko-statistický atlas Republiky. Zodpověděl jsem si ji negativně. Předně nemáme všude s dostatek látky, abychom mohli vydati speciální atlanty odborné aspoň v těch odborech, z nichž má sestávat náš atlas, za druhé bylo by jistě vážné nebezpečí, že tyto atlanty pro svou přílišnou speciálnost byly odkázány na užší kruh odběratelů a následkem toho příliš zdraženy, za třetí jest pravděpodobné, že by vyšly jen ojedinelé, takže by na některé, třeba důležité odbory vůbec nedošlo. A kdyby na podkladě těch, jež by vyšly, měl být konstruován atlas univerzálnější, tu by postrádal již půvabu novosti a originalnosti a snad i potřeby. Tyto důležité vlastnosti však má náš projektovaný atlas. Ostatně spíš lze doufat, že všeobecný atlas dá podnět k zpracování otázek, s nimiž by se jinak třeba nehnulo, a očekávám také, že právě pro ony odborné atlanty, jichž potřeba bude prokázána, bude znamenati náš atlas I. vydání, na jehož podkladu půjde se dále.

Redakce uvažujíc o postupu při vydávání, má za to, že musí míti aspoň 30 listů hotových, než uvede první mapy na trh, aby pravidelné vydávání bylo zaručeno. Této opatrnosti vyžaduje již sama estetika map, které se nedaří při překotné práci. A to jest také jeden z nejdůležitějších úkolů redakce, aby atlas po této stránce činil dojem jednoduše a vyrovnanosti. Ústav, jenž bude reprodukcí prováděti, stojí před krásným a vděčným úkolem, jenž může být znamenitou školou jeho personálu a založiti i v cizině pověst jeho, neboť takové příležitosti nevyskytují se každoročně. Já sám osobně bych si přál, aby Zeměpisný ústav ministerstva Národní Obrany podjal se tohoto úkolu a na tomto thematic ukázal, co umí. Před cizinou byla by to vhodná příležitost upoutati na sebe pozornost i těch kruhů zeměpisných, jimž jest vojenská kartografie již poněkud vzdálena, pro ústav sám znamenalo by to pak školu, která chrání před jednostrannou strnulostí, lpěním na určitých typech a tříbí estetické nazírání na mapu.

Nemohu zde opomenouti ještě sdělit, že p. kol. J. Beneš z vysoké školy technické, když z Věstníku sjezdového seznal, že se hnulo u nás otázkou geograficko-statistického atlantu, dal mně k dispozici svou zajímavou úvahu o některých úkolech statistiky, kde klade důraz na to, aby pro každý soudní okres, jako jednotku, s níž se pro kartogram počítá, byly uváděny také určité fyzické znaky, jako na př. výška nadmořská, poměry vodopisné, klimatické atd., tedy charakteristika, již by podle mého soudu uvítal nejen ten, kdo prakticky statisticky pracuje, ale zvláště antropogeograf, jenž především uvažuje o vlivu půdy na člověka. Jistý náběh v tomto směru, ovšem pro obvody příliš veliké, učinil před půlstoletím Kořistka při svém rozdělení Čech v přirozené kraje za úče-

lem statistiky agrární, nepokročil však v tomto směru ke grafickému znázornění. Ale právě v těchto dnech podplukovník dr. Čermák^{*)} podal pro Čechy střední výšku všech soudních okresů, tedy aspoň jeden znak, a to jeden z nejdůležitějších, jež si p. kol. Beneš přál.

Podal jsem tuto suchými slovy první zprávu o tomto podniku. V této chvíli a i pro nejbližší léta jest to jistě největší československý podnik literární významu internacionálního, neboť to jest právě jistou předností mapy, že jest při nepatrné legendě na listu samém přístupna odborníkům všech národů a že podává rozsáhlé kvantum látky mnohem rychleji než objemné často svazky. Ovšem pro konstruktéra mapy tají listy jím vydané jistě nebezpečí, neboť musí se často rozhodnouti pro tu neb onu variantu, aniž by zároveň své důvody mohl učiniti srozumitelnými tomu, kdo jeho mapy používá a kritizuje. Již z toho důvodu hledí autoři původních map doprovoditi je vysvětlujícím textem. V našem případě jest to zvláště nutno a vznikne tak nová příručka určitého směru.

Pravil jsem již na počátku této úvahy, jak důležité jest, abychom mohli tímto srozumitelným způsobem mluvit s cizinou. Myslím, že konáme práci užitečnou i v tom ryze propagačním směru, poskytující graficky vážně zpracovanou látku z různých odborů, jež zpravidla pro světové i odborné výstavy bývá kvapně a někdy i neodborně upravována. Kdo býval na výstavách doma i v cizině, ten ví, jak důležitou roli tam hrají mapy a kartogramy a jak nestejně ceny většinou bývají.

Podnik jest jistě vážný, nikoliv však odvážný, neboť jednali jsme po zralé úvaze, ponechavše stranou všecky illuse. Dokončen bude jistě před světem důkazem vysoké kulturní vyspělosti československého národa, neboť bude také od A až do Z jeho vlastní prací.

Tomu není tak při polském a i jiných atlantech.

Užívám vzácné příležitosti našeho sjezdu, abych apeloval nejen na podporu vysokoškolských kolegů, ale zvláště na ony instance úřední, jichž příspěvní musíme se dovolávat, a byl bych šťasten, kdybych příštímu sjezdu československých učitelů vysokoškolských tak asi po 4 letech mohl předložit úplný exemplář tohoto díla, jemuž na cestu ještě rád bych zvolal pozdrav, jež na universitě píšeme v čelo diplomů doktorských: Q. F. F. F. Q. S.

P ř e d s e d a: Přeje si někdo slova? — Nikdo se nehlásí. Navrhuje pan kolega nějakou resoluci?

Ref. prof. dr. V. Š v a m b e r a: Zde není třeba resoluce.

^{*)} Čermák J., Průměrné nadmořské výšky soudních okresů v Čechách. Československý vojenský zeměpisný ústav. Výroční zpráva za rok 1921. Praha 1922, p. 37 a n. s mapkou.

Předseda: Nepřeje-li si již nikdo slova, tedy zajisté v souhlasu s vámi děkuji oběma pánům přednášejícím, panu kol. Friedrichovi a p. kol. Švambergovi, za přednesené referáty.

Končím schůzi a děkuji vám všem za účast.

Schůze skončena v 6 hodin večer.

I. sekce pro otázky všeobecné.

Oddělení B.

Dne 14. května o 3. hod. odpo. v budově čes. techniky.

Předseda: prof. inž. Kar. Ryska (Brno).

Místopředseda: prof. MUDr. K. Hynek (Bratislava).

Tajemník: doc. PhDr. Jiří Horák (Praha).

Předseda: Vážení pánové! Zahajuji jednání a vítám srdečně Vás všechny. Zejména vítám pana kol. Kolessu (Potlesk), zástupce university ukrajinské, a prosím ho, doufaje ve Váš souhlas, aby zaujal místo v čestném předsednictvu. (Potlesk.)

Prosím, aby se ujal slova k referátu doc. PhDr. Jiří Horák:

JAK BY SE MĚLO PROVÁDĚTI STUDIUM FOLKLORISTICKÉ VYSOKOŠKOLSKÝMI ODBORNÍKY?

Všestrannější a hlubší studium lidového života počalo se u nás v letech devadesátých, zejména v době Národopisné výstavy, která podala přehled vykonané práce a ukázala, co kde chybí. Mezery a nedostatky pokoušelo se doplnit badání dalších desetiletí, jehož výsledky jsou roztroušeny po odborných časopisech národopisných, po monografiích a krajinových sbornících. Cíl jest ještě daleko, nad to pak dobytím samostatnosti přibylo nám několik úloh velmi důležitých. Jest čestnou povinností naší vědy pečovati — daleko usilovněji než dříve — o soustavné prozkoumání národopisného bohatství na Slovensku a v Podkarpatské Rusi; důležité zájmy všenárodní přikazují nám, abychom upozornili cizinu na svéráz a umělecké nadání lidu československého díly soubornými, jejichž vnitřní cena i vnější úprava by snesly měřítko světové kritiky. Naši přední odborníci uvažovali o těchto otázkách velmi podrobně namnoze již před válkou a proto jsem přesvědčen, že vše, co přednesu, jest jim dobře známo. Jde mi jen o to, shrnouti cenné návrhy, abychom měli jakýsi podklad pro diskusi, a budu šťasten, podaří-li se provést aspoň některé z těchto podnětů.

Již tvůrcům Výstavy bylo jasno, že základní vada našeho badání národopisného tkví v nedostatku soustavnosti a proto Společnost Národop. musea od počátku svého trvání měla na zřeteli vydání rozsáhlé encyklopedie národopisné. Dějiny tohoto podniku jsou

známy, stačí snad, připomenout-li, že »Národopis lidu československého« byl zahájen široce založeným dílem o Moravském Slovensku. Dva svazky již vyšly, třetí, jímž bude ukončen díl II., vyjde do prázdnin.

Konečně tedy máme pevné středisko publikační, dílo, v němž možno ukládati podrobné monografie o jednotlivých oblastech národopisných, ale jsme též povinni společným úsilím zabezpečiti další vydávání, neboť soupis vzbudil živý zájem doma i v cizině a nesmí zůstatí torsem. Jak mohou po této stránce spolupůsobiti vysoké školy? Členové našich universit stojí v čele národopisných prací, ale jsou mnohé úkoly, při nichž by se mohli uplatniti studenti a mladší pracovníci daleko vydatněji než dosud. Bylo by ovšem nutno zvýšiti dotace příslušných seminářů, aby ředitelé mohli poskytovatí schopným posluchačům jednak odměny úměrné vykonané práci, jednak stipendia na prázdninové exkurse, kromě toho však bylo by třeba, aby náš nejdůležitější ústav ústřední, t. j. Národopisná společnost českoslov. byla podporována mnohem účinněji než dosud. Dnes lze říci, že Národopisná společnost nemůže ani zdaleka plniti své významné poslání kulturní a vědecké. Kdyby Národopisná společnost byla zabezpečena hmotně, mohla by každoročně vysílati několik stipendistů, doporučených universitou do určitých oblastí národopisných, mohla by podporovati místní pracovníky (učitele, profesory škol středních) atd.

1. Mám na mysli především úplnou bibliografii národopisu československého. Ovšem v plánu Soupisu bylo také pamatováno na bibliografii jednotlivých oblastí, ale Soupis bude vycházeti dlouho a souborného knihopisu bychom nezbytně potřebovali již nyní, neboť dnes si jej musí každý pořizovati sám. Největší obtíže působí časopisy a publikace krajinské, které v našich knihovnách ústředních jsou zastoupeny neúplně, někdy pak vůbec chybějí. Zejména starší ročníky obsahují mnoho látky. Také v tomto případě běží o hmotné zabezpečení. Odborníci universitní by organizovali podnik, vybrali by schopné spolupracovníky, některé části by zpracovali sami. Celá akce byla by soustředěna při Národopisné společnosti tak, aby se každoročně mohly vydávati doplňky.

2. Bohatá látka národopisná jest uložena též v našich krajinských museích. Tyto ústavy většinou vznikaly v letech devadesátých, někde byly přímo vyvolány přípravami k výstavě, ovšem nedostatek místa i hmotné podpory způsobil, že leckde nebylo možno předměty vhodně umístiti ani katalogisovati. Jde tu zejména o památky slovesné, t. j. o rukopisné sborníky písní, lidového podání, skladby a paměti písmáků, špalíčky, knížky lidového čtení staré časopisy, knihy s počátku XIX. stol. atd. Navrhují, aby odborníci universitní, nebo — podle jejich návodu — zkušební pracovníci místní provedli katalogisaci těchto sbírek především v těch oblastech, které po Moravském Slovensku mají býti zpracovány v Soupise. Postupně bylo by možno přikročiti k oblastem ostatním;

opisy podrobných katalogů budou uloženy v Národopisném museu, čímž získáme lepší přehled a usnadníme práci.

3. Je přirozeno, že redakční sbor Soupisu poněkud omezil svůj program zejména, pokud běží o lidové umění slovesné. O písni stará se Ústav pro lidovu píseň, který má svůj archiv a, jak doufám, bude moci čas od času pokračovati v práci sběratelské, ale mnohem nepříznivější jsou poměry v oboru lidové prosy. Odborníci vědí, že naše zásoba přesných záznamů lidových povídek jest žalostně malá. Máme sbírku valašských pohádek Tillových, sborníky Kubínovy, drobné zápisy Hoškovy, sbírku povídek hanáckých a opavských, na Slovensku texty Czambelovy, Mišíkovy a Holubyho. Ale tím není nijak vyčerpána látka, vždyť na př. nová rozsáhlá sbírka Kubínova z Podkrkonoší zřejmě dokazuje, že i v Čechách možno sebrati mnoho zajímavého. Dnes jest však velmi obtížno vydávati vědecké sbírky lidových povídek, navrhuji tedy, abychom při Národopisném museu založili archiv lidové prosy a zvykosloví (v nejširším rozsahu). Práce sběratelské vedli by naši odborníci, aby se zbytečně nehromadily bezcenné texty, k zápisům připojily by se životopisy vypravěčů.

Vzpomínám si, jak mne překvapila rukopisná sbírka lidového podání, kterou chová ve svém archivu Literární společnost finská v Helsingforsu. Od let třicátých XIX. stol. ukládají se tam texty povídek, písní, přísloví, zařikacích formulí atd., vše jest přesně katalogisováno, rozříděno a přístupno vážným pracovníkům. Jest to svého druhu jediná sbírka na světě, nevyčerpateľná studnice pro všechny badatele finské i cizí. Velmi bohaté jsou také rukopisné materialie Zeměpisné společnosti v Petrohradě, z nichž hojně těží ruská věda. Tyto vzory — pro nás, žel, již nedostižné — tanou mi na mysli a přál bych si, abychom aspoň nyní v tom směru zahájili práci. Sebralo by se jistě mnoho a budeme-li míti archiv, odstraníme také jiný závažný nedostatek našeho národopisu, na který nedávno důrazně upozornil prof. Niederle. V kritickém rozboru zvykoslovných záznamů o lidové svatbě poznamenal, že mnohé popisy svateb (zejména u nás) »vyznačují se bezcennou pruderií a tím, že si všímají stále jen věci nicotných«... (Život starých Slovanů, I, 88 pozn. 8.)

Výtka jest správná; podrobnější studium každého přesvědčí, že většina sběratelů líčí náš lid stále ještě v růžových barvách romantické idylly. Potřebujeme sbírky kryptadií, mezi nimiž často najdeme rázovité ukázky obhroublého humoru nebo vypravovatelského umění, potřebujeme pravdivého vyličení života na vsi, zejména v oblastech, v nichž se dosud udržely primitivní poměry. Nemyslím, že by bylo nutno vydávati tyto prameny, stačí, budou-li uloženy v archivu, aby byly po ruce badatelům.

Připouštím, že tyto návrhy lze provésti jen za usilovnější součinnosti inteligence, zejména oněch kruhů, které mají stálý styk s lidem a dovedou si dobýti jeho důvěry (lékaři), ovšem musíme doznati, že zájem o národopisné práce značně ochabl a že nyní jest obtížno dovolávati se spolupráce.

4. Vím ze zkušenosti, že všude se najdou jednotlivci, kteří by rádi přiložili ruku k dílu, ale často nevědí, čeho se chopiti. Potřebovali by podrobného návodu, který jim nemůže dáti extense sebe důkladnější. Tu by bylo třeba příruček přístupně zpracovaných odborníky. Objasním na př. na zvykosloví, jak si představují tyto příručky národopisu československého. Látka jest vyložena přehledně bez rozsáhlého aparátu srovnávacího, prameny domácí, rozdělené podle jednotlivých oblastí, jsou uvedeny podrobně; vyspělejší pracovník snadno se přesvědčí, co v jeho kraji bylo sebráno a nepodnikne práce již vykonané. Kromě toho však v knížce najde poučení, ze kterých oddílů zvykosloví máme dosud málo zpráv a bude upozorněn na ne jeden vděčný úkol. Kdyby takto byly popsány i jiné obory národopisné, měli by pracovníci, odloučení od velikých knihoven dobré pomůcky a snad by se probudil zájem i tam, kde ho dosud není.

5. Mimo to navrhuji, aby v krajích národopisně zachovalejších byla uspořádána účelná extense (zde by obdobná akce finská mohla být vzorem), věnovaná právě zapomínaným oborům lidovědným a zajímavým otázkám, kterých si sběratelé nevyšmájí, ačkoliv by mohli z odpovědí vytěžit cenné příspěvky. Přípravuji si takové přednášky a nalézám, že mnoho pramenů, zejména v dotaznících, které většinou zůstaly hlasy volajících na poušti.

6. Snad by se doporučovalo svolati ve vhodné době sjezd národopisných pracovníků, aby se seznámili, přednesli své stesky i návrhy a poradili se o vhodné organizaci důležité pro nás, nezbytné pro Slovensko.

7. Na Slovensku bude nutno v některých oblastech stavěti téměř od základů, poněvadž maďarská vláda nepřála slovenským pracím národopisným, pokoušejíc se potlačit vše, co připomínalo kulturní i plemennou odlišnost Slováků od Maďarů. Doufejme, že mladá universita Komenského i po této stránce zahájí nové období a že se jí — v družné spolupráci s Maticí Slovenskou, jejíž vliv je rozhodný — podaří vybudovati pevné základy pro souborná díla v národopisu slovenském. V Karpatské Rusi práce Volod. Hnatjuka a jiných učenců ukrajinských tvoří dobrý základ, také ruští učenci (Petrov, Francev a j.) zabývali se touto oblastí, ale žeň jest hojná a dělníků málo.

8. V tom právě tkví hlavní obtíž, že na Slovensku a v Karpatské Rusi jest způsobilých pracovníků daleko méně než u nás. Avšak i naši odborníci stěžují si na nedostatek dorostu a na chabý zájem o badání národopisné. Dávám návalu, zda by nepomohlo, kdyby se při státních zkouškách z češtiny a slovenštiny přihlíželo k národopisu více než dosud a kdyby si odborníci universitní rozdělili látku přednáškovou tak, aby student v 8 semestrech poznal účelně upravenou encyklopedii národopisu československého. Tato otázka souvisí se složitým problémem nové úpravy střední školy a učitelských ústavů, ale nepochybují, že při reformě nebude zapomenuto národopisu, jehož

výchovný význam se uznává všeobecně. I z tohoto důvodu jest nutno postarati se o vhodné knihy pomocné.

9. Nezapomínejme ani na propagační hodnotu národopisu. Nedávno mne upozornil dobrý znatel poměrů zahraničních, že ze všech podniků, seznamujících cizinu s naší kulturou, snad nejvíce úspěchu měla výstava lidového umění československého, uspořádaná v Paříži r. 1920. Víme to ostatně i z vlastní zkušenosti, pozorujice obdiv cizinců, kteří spatří národopisné sbírky u nás nebo v Turčianském Sv. Martině. Avšak větší příliv cizích návštěvníků ukládá nám nové povinnosti; naše rázovité stavby dřevěné, naše keramika a jiné výtvořiny našeho lidu přímo volají po důstojných publikacích; otázka skansenů nesmí zapadnouti a snad i o národopisné výstavě slovanské bude možno — v dohledné době — uvažovati konkrétněji. Na všech stranách jest plno práce. Ovšem poměry stále ještě nejsou příznivé, nemůže všechno býti najeďnou, ale jest třeba, aby se odborníci universitní těmito úkoly stále zabývali, aby užívali svého vlivu a aby si university zachovaly iniciativu ve všech podnicích národopisných, zejména, aby se domáhaly hmotného zabezpečení Národopisné společnosti. Právě před sto lety Fr. Lad. Čelakovský vydal první svazek svých Slovanských národních písní, jimiž mladá věda česká projevila svou pohotovost a živě uvědomění slovanské. Úctu k dílu velikých zakladatelů nejlépe projeví, kdo si vytkne cíle vyšší a najde v sobě dosti síly, aby jich dosáhl. (Potlesk.)

Prof. dr. A. Kolesa (Praha): Zdůrazňuje význam folkloru pro poznání národního ducha. Ukrajinci pozorně sledují práce československé folkloristiky, poněvadž susedství obou národů je tisícileté. Zdůrazňuje význam apokryfu v literárním studiu národopisném. Při bibliografii mělo by se přihlížeti k apokryfům. Studia folkloristická mají význam prvořadý, ovšem nutno je pěstovati soustavně srovnávací metodou. Souhlasí s vývody referentovými a a zejména by se přimlouval za zodbornění studia folkloristického.

Poněvadž vývody referentovy nekončily určitým návrhem, sdělil předseda, že náměty v referátu obsažené budou odevzdány kulturnímu výboru ke zpracování, případně realizování.

Předseda uvítal dostavivší se zástupce ministerstva školství a nár. osvěty, min. radu Fr. Mlčocha a min. radu dra. Fr. Matouše-Mábohана. (Potlesk.)

Předsedou požádán, ujal se slova doc. PhDr. V. Dědina k přednášce:

ČESKOSLOVENSKÁ VLASTIVĚDA.

Přední kulturní národové světa opatřili si přičiněním svých povolání kruhů a odborníků přírodní a kulturní obraz svých vlastí, utvořili totiž soubor všech poznatků, které byvše přehledně seskupeny podle různých oborů vědních, sloužily a slouží jednak vzájemné informaci odborníků o současném

stavu těchto vědních oborů k příslušnému území státnímu se vztahujících, dále poskytly takto pevný informační základ činitelům vládním a konečně — což mělo největší význam kulturní — zřídily svým národům pramen sebezpoznání.

Pro náš národ, nabyvší právě své politické samostatnosti, jest úkol podobný nanejvýš aktuální potřebou. Jest třeba, abychom si uvědomili povahu svého prostředí přírodního, které jest a bude vždy podkladem našeho rozvoje hospodářského a kulturního; dále jest učiniti předmětem vlastivědného poznání tělesné vlastnosti československého lidu, jeho kulturní — vědní i umělecké — vlohy a jeho jazyk. Jest také třeba souboru dosavadních našich poznatků archeologických a historických; mimo jiné jest příkazem doby sepsati objektivní dějiny Němců a jiných národností v oblasti našeho státu žijících. Krátce: úkolem naší doby jest vytvořiti úplný okruh československé vlastivědy, jež by v přiměřeném rozsahu zobrazila dnešní stav vědy, pokud má nějaký vztah k Československé republice. Nechat nikdo nenamítá, že některé obory vědní jsou ve stadiu nehotovosti! Věda nebude nikdy hotova — a smysl vlastivědy československé bude záležeti mimo jiné právě v tom, aby byla zrcadlem současného stavu vědy, pokud má vztah k naší nejširší československé domovině, aby uvědomivši si dnešní mezery v našem poznání, vytkla výzkumné úkoly pro doby příští. Naznačené zde dílo potřebuje býti především řádně rozčleněno, aby tak celý rozsah a obsah jeho jakož i smysl celého návrhu byl zřejmý. Předběžný návrh na rozčlenění naší vlastivědy předkládá se tu za tím účelem, aby — bude-li celý návrh v zásadě přijat — sloužil za východisko definitivního rozčlenění úkolu vlastivědného. Při tom poznamenávám, že po stránce přírodovědecké vyšel návrh z úřady s četnými členy profesorských sborů, pokud jde o filologické a kulturně historické části, byl návrh sestaven laskavou spolupomocí profesora bratislavské university p. Mil. Weingarta, pokud šlo o dějiny politické a právní, obdržel jsem cenné pokyny od p. prof. Kaprasa a v oboru vědy užité byl mi laskavě nápomocen prof. vys. školy technické p. Fr. Kadeřávek. Všem vzdávám při této příležitosti své povinné díky.

Podle tohoto předběžného návrhu obsahovalo by československé dílo vlastivědné 10 oddílů.

Oddíl I. — Přírodovědný obsahuje geologii Československa, kartografii, fysický zeměpis, klimatologii a meteorologii, pak čsl. botanogeografii, zoogeografii, nerosty na půdě Československa, ložiska uhlí, rud atd.

Oddíl II. — Anthropologie bude míti za svůj předmět především čsl. lid, pak jiné národy na půdě Československa, archeologii předhistorickou a) paleolith, b) neolith, národopis, anthropologický a politický zeměpis.

Oddíl III. — Filologie má obsahovati tyto oddíly: Původ a dějiny jazyka československého, nářečí, mluvnice, slovní podklad jazyka

československého, dějiny literatury, rozčleněné v a) dobu cyrilometodějskou, b) dobu do XIII. století, c) dobu husitskou, d) česko-bratrskou, zv. zlatý věk, e) emigrantskou n. úpadkovou, f) osvícenskou, g) dobu romantismu a h) dobu nejnovější od r. 1848—1918. Sem náleží i dějiny literatury Němců československých.

Oddíl IV. — Dějiny politické bude lze rozčleniti analogicky asi k dějinám literatury. K nim pak pojí se oddíl: Pomocné vědy historické, dějiny umění výtvarných a dějiny hudby, dějiny Němců a dějiny Maďarů v oblastech republiky.

Oddíl V. — Územní vývoj čsl. státu: Právní dějiny české koruny, incl. rakouského centralismu, právní dějiny Slovenska, ústava československá, poměr mezi státem a církví v historii i v dnešních poměrech.

Oddíl VI. — Tělesná výchova: hygiena u nás, tělesná výchova školská, tělocvičné korporace, skauting, turistika a sport, sociální péče, vojenství.

Oddíl VII. — Školství a výchova: dějiny školství a výchovy, školství obecné, školství střední, odborné, obchodní a vysoké. Lidová výchova.

Oddíl VIII. — Věda užitá (vědy technické): se zřetelem k čsl. republice: půdoznanství, zemědělství, lesní hospodářství, průmysl zemědělský, zdroje energie, kovoprůmysl, dřevařský, textilní a chemický průmysl atd., pak stavitelectví a dopravnictví.

Oddíl IX. — Národní hospodářství: Rozpočet bývalé říše R. U. Rozpočet republiky Československé. Daně. Finance a bankovníctví, družstevnictví a sociální politika; jiné hospodářské organizace (ústavy, korporace, časopisy).

Oddíl X. — Věda a umění: Dějiny pěstění vědeckých odvětví u nás. Vědecké ústavy mimoškolské, knihovnictví, umělecké spolky, umělecké ústavy, obrazárny, musea.

Doporučovalo by se zvláště, aby v tomto rámci vlastivědy byly podány také dějiny pěstění jednotlivých oborů vědních v zemích českých, a pokud i Slováci (rodem i svým uvědoměním) účastnili se výzkumu vědeckého vůbec a na poli vlastivědném zvláště. — Toto zrcadlo kulturní naší práce bylo by v zájmu příslušných oborů, v zájmu našeho národního sebevědomí a sloužilo by i propagaci poznání našich schopností a práce na fóru mezinárodním, a to tím spíše, že dosavad se utápěla naše vědecká práce i podíl na technických výzkumech pod titulem kulturní práce německé.

Nelze předbíhati rozhodnutí Vašemu, kompetentních činitelů a sborů, avšak v zájmu větší určitosti dovoluji si po úradě s některými pp. profesory vysokých škol vysloviti některé zásady, jimiž by se toto kulturní dílo mělo řídit. Spisovatelé jednotlivých oddílů nechať vědomostí rázu odborného u čtenáře nepředpokládají. Jediným předpokladem bude úroveň průměrného absolventa střední školy. Výklad budiž psán, ač vědecky, přece srozumitelně, spád jeho nebudiž však zdržován

snahami popularisačními. Pokud jde o fyzický rozsah, tu — ač nebudeme jistě mechanicky napodobovati různých vzorů, lze poukázati na encyklopedii polskou, s jejímž vydáváním bylo započato r. 1912 a jež podle předběžného plánu má obsahovati 25 svazků, z nichž každý obsahuje průměrně po 20 tiskových arších.

Československá vlastivěda jakožto základ národního sebezpoznání bude mít pro náš národ zároveň význam propagace naší vědecké práce v zahraničí. Ostatní národové světa budou dále mít možnost čerpati z ní informace o všech přírodních a lidovědných — hospodářských, kulturních a politických — faktech našeho prostředí, naší národní podstaty a našich snah. Z toho důvodu bude snad záhodno připojiti ke každému oddílu resumé v některém světovém jazyku, ať v jazyku francouzském, anglickém nebo ruském.

Národy slovanské, resp. jejich vědecké kruhy bude třeba zpravititi o tomto kulturním podniku a dáti příslušným jejich činitelům v úvahu, zdalž by — pokud se to již nestalo — měli možnost současně podniknouti tutéž práci, aby takto dílo vědeckého sebezpoznání stalo se zároveň základem vzájemného poznání národů slovanských. Rusové vykonali před válkou na poli vlastivědném velký náběh pod titulem »Rossia« a lze očekávati, že — jakmile se vyléčí z těžkých ran světové války a nešťastné revoluce — navážou opět tam, kde nit kulturního jejich vývoje byla přestřižena. Vlastivědná díla jednotlivých větví Slovanstva budou úhelnými kameny k vybudování jeho kulturní jednoty, k níž musí jednotliví členové rodiny slovanské v zájmu trvalého sebezachování a sebeuplatnění v kulturních dějinách lidstva pracovati.

K otázce, kteří činitelé budou u nás povoláni, aby se díla vlastivědného ujali, jest odpověď dosti na snadě. Jsou to především naše vysoké školy všech odvětví. Na povolaných představitelích tohoto školství bylo by pak, aby podle svého uznání rozšířili soubor činitelů, kteří by se díla spoluujali.

Referent necítí se býti povolán, aby před řečené činitele našeho vědeckého života předstoupil se žádostí významu tak dalekosáhlého a navrhuje tedy, aby První říšský sjezd čl. učitelů vysokých škol vzal příslušný návrh za svůj a zvolil prozatímní komisi přípravnou, jež by byla pověřena úkolem, další kroky rázu věcného i formálního v zájmu vybudování československé vlastivědy provést.

V závěru dovoluji si formulovati svůj návrh v ten smysl, aby byla schválena resoluce tohoto znění:

První říšský sjezd československých učitelů vysokých škol vyslovuje se pro bezodkladné zahájení příprav v zájmu vybudování československé vlastivědy. Po úvaze, že sepsání tohoto výlučně vědeckého díla a jeho jednotlivých oddílů přísluší především vědeckým silám vysokoškolským, vyslovuje sjezd názor, že

bude povaze a významu řečeného díla kulturního odpovídati, když naše vysoké školy a jednotlivé jejich sbory profesorské při splnění určitých podmínek a záruk, které si snad vyhradí, budou v dorozumění s jinými vědeckými institucemi našimi, autoritou svou a spoluprací svých členů dílo toto účinně podporovati. Zatímní komisi současně k tomu cíli zvolené se ukládá, aby v tomto smyslu vykonala další práce přípravné. (Potlesk.)

Resoluce referentem navržená byla při hlasování přijata jednomyšlně. Do přípravné komise, jejíž zřízení referent navrhl, byli zvoleni na návrh prof. dra Friedricha: prof. dr. Gustav Kabrhel, prof. dr. Fr. Kadeřávek, prof. dr. Jan Kapras, doc. dr. Jan Ježek a doc. dr. Václav Dědina.

Slova se ujímá, požádán předsedou, prof. Ing. M. Ursiny (Brno) k přednášce:

SLOVENSKÉ VYSOKÉ ŠKOLY TECHNICKÉHO SMERU.

Moderný štát vyrástol už dávno z úzkeho rámca právneho a správneho štátu. Má už aj iné úlohy. Žijeme v dobe nepredvídaného hospodárskeho rozkvetu, a každý štát musí sobrať všetky svoje sily, aby nepodlahol vo veľkom národohospodárskom boji a nedostal sa tak do hospodárskeho a potom aj kultúrneho područia cudzieho národa a štátu. Veď aj v živote národov a štátov je to práve tak ako v živote jednotlivcov. Len finančne silný, hmotne zabezpečený je opravdu voľný a slobodný, hospodársky slabý, od cudzej pomoci závislý, stáva sa fyzickým a aj kultúrnym otrokom silnejšieho. Svetová vojna len zostrila ešte tento boj všetkých proti všetkým. Preto je príkazom sebazachovania národov a štátov, aby sa národohospodársky čo najviac zabezpečili.

Boly časy, keď roľníctvo bolo základom a silou štátu, dnes pribudly k nemu priemysel a kupectvo. Pestovať tieto základy blahobyti národa a štátu je svätou povinnosťou. To platí všeobecne; pre Slovákov však dvojnásobne. Slovenské poľné hospodárstvo je väčšinou na stupni dosť primitívnom, slovenského priemyslu a kupectva skoro niet. Povzniesť slovenské poľné hospodárstvo, stvoriť slovenský priemysel a slovenské kupectvo je úlohou práve tak vážnou, ako tie právne a správne poriadky, okolo ktorých sa slovenská politika dnes točí.

Ale hospodársky rozkvet Slovenska nie je možný bez intenzívnej pečlivosti o žriedla novodobého národohospodárskeho rozvoja, o vysoké školy technického smeru. Veď bez nich niet pokroku, ba niet ani zdravého života hospodárskeho. A v tomto smere očakávajú slovenských inženierov veľké úlohy.

Slovenský roľník potrebuje pedologické výzkumy pôdy, melioráciu svojich pozemkov, reguláciu potokov a riek, umelé hnojivá, gazdovské nástroje a stroje, výzkumné stanice semenárske a mn. i. Potrebuje svojské hospodárske podniky, ako škrobárne, liehovary, pivovary, cukrovary atd. Len potom zpeňaží svoje výrobky úplne a vyťaží z pôdy všetko, čo sa dá vyťažiť.

Pre priemysel a kupectvo je Slovensko ako stvorené. Príroda darovala mu celé svoje bohatstvo: nerasty a rudy, zlato, striebro, meď a iné vzácne kovy, uhlie, soľ, tuhu, oleje a naftu, minerálne pramene a t. d. Len jeden príklad. V r. 1912 dalo slovenské Rudohorie železnej rudy 1,524.430 tun, t. j. 76,5% celkovej výroby v bývalom Uhorsku. V tom istom roku daly Čechy, Morava a Sliezske železnej rudy celkom 1,029.912, teda skoro o 50% menej ako Slovensko samo. A koľko iných pokladov je ešte skryté v lone slovenskej zeme a čaká na slovenského inžiniera. Viem, že mnoho slovenských baňských podnikov dnes nezaraba, že sú pasívne, ale tu treba zistiť, čo je toho príčinou. Som presvedčený, že povestné maďarské hospodárstvo má i tu mnoho na svedomí.

Slovenské komunikácie, železnice i cesty treba doplniť, ba reorganizovať od základov. Slovenská železničná sieť nezodpovedá ani terajším pomerom politickým ani budúcemu hospodárskemu životu na Slovensku. Orografické a politické pomery sú príčinou, že dosiaľ smeruje na juh, k bývalému hlavnému mestu Budapešti, teraz sa musí obrátiť na severozápad, ku stredisku našej republiky, k Prahe. Potrebujeme v prvom rade druhú priečnu železnicu Slovenskom. Ani hospodársky, ani politický nesmieme byť závislými jedine na železnici Košicko-Bohuminskej. A koľko vedľajších a miestnych železníc potrebuje Slovensko, ak chceme spojiť rad našich miest, aby sa vytvoril zdravý kultúrny a hospodársky život na Slovensku. Naše cesty sú nedokonalé. Niet riadne udržiavaných ciest hlavných; o okresných a obecných veru ťažko hovoriť, veď sú kraje, kde ich vôbec niet. Väčšina slovenských ciest musí sa prestavať a mnoho nových musí sa založiť.

Naše slovenské potoky, riečky a rieky robia dosiaľ skoro len škodu, miesto toho aby slúžily k účelom hospodárskym. Slovenské horské vodstvo má nesmierné množstvo vodnej energie.*) Ak sa premení na elektrickú, môže zásobovať celé Slovensko silou, potrebnou pre čiastočnú elektrizáciu železníc, pre veľký a drobný priemysel, pre remeslá a živnosti, osvetľovanie miest a t. d. Že lacná hybná sila priamo vyvoláva nový priemysel, je všeobecne známo. Preto prestavba slovenských železníc a ciest, regulácia potokov a riek má pre Slovensko aj eminentne hospodársky význam. Od toho závisí, či celé široké kraje, rozkvitnú

*) Podľa štatistiky stav. radcu Vicziána z r. 1913 dáva 6 hlavných riek Slovenska 403, 740 HP (Nitra 8, 930, Šajava 14, 740, Hernád 19, 080, Poprad 54, 710, Hron 97, 130, Váh 209, 150). Číslo toto dalo by sa vhodnou upravou zmiených tokov značne zvýšiť.

aleba či zostanú chudobné a biedne ako dosiaľ. Pre slovenských inžinierov je tu vďačnej roboty na desiatky rokov.

Politický prevrat a s tým spojené zmeny hraníc štátu a aj obcí na pomedzí dá našim geometrom práce dosť a dosť. Z lesného bohatstva na Slovensku žijú dosiaľ cudzie a nám nepriateľské živly. Podľa štatistiky prof. Haši má naša republika 4,796.990 ha hôr; z toho v Čechách 1,538.478 ha (32%), na Morave a ve Sliezske 802,512 ha (16,7%), na Slovensku a Podkarp. Rusi 2,456.000 ha (51,3%). Zakladáme sice aj my všelijaké drevárske spoločnosti, ale mohlo by potom byť ešte horšie. Preto ak nemajú sa kynožiť naše hory aj našimi ľuďmi, je treba, aby o správu lesného majetku a o rozumné jeho využitie staral sa svedomitý a odborne vzdelaný lesný inžinier.

Väčšina našich slovenských obcí nemá polohových a ani regulačných plánov, nemá osvetlenia, vodovodu a ani kanalizácie, nemá dosť verejných stavísk: škôl, nemocníc, budov úradných a pre všetky tieto práce niet povolaných odborníkov ani vo štátnych úradoch, ani v súkromnom povolaní. Priemysel na Slovensku je v rukách cudzích, nám priamo nepriateľských. Treba ho prevziať, poslovenčiť. Verím, že slovenské a české peňažné ústavy vykonajú v tomto smere svoju povinnosť, ale nevykonajú ju úplne, keď nebudú mať po ruke dosť domácich odborníkov, inžinierov.

Ale domácich inžinierov nebude, keď nebude slovenských vysokých škôl technického smeru.

Je sice pravda, že vedy technické sú internacionálne, ale nie menej je pravdou, že pre národ a zem najvýhodnejšie dajú sa pestovať len na vlastnom území, vo vlastnej škole.

Učitelia domácej vysokej školy prinášajú predovšetkým lásku svojmu kraju, bez ktorej ťažko si myslieť úspešnú prácu. Oni znajú najlepšie domáce pomery a potreby svojej zeme a preto vedia, na čo treba upozorňovať inžinierský podrast. Berú priamu účasť na technickom a technicko-hospodárskom živote svojho územia a sú pestiteľmi odbornej literatúry, ktorá v prvom rade berie do ohľadu domáce okolnosti. Učitelia vlastnej vysokej školy zkušajú prírodné bohatstvo svojej zeme, sú poradcami praktických inžinierov a domáceho priemyslu a tiež rôznych obecných a štátnych úradov. Vysoká škola technického smeru so svojim vedeckým zariadením (laboratória, výzkumné ústavy, knihovňa, zbierky a t. d.) povznáša odbornú úroveň nielen inžinierov ale aj širokej verejnosti vôbec.

A tu som sa dostal k veci, o ktorej treba povedať niekoľko slov. Slováci ako celok nie sú podnikaví. Ťažko sa púšťajú do niečoho nového, neznámeho, prenechávajú to obyčajne iným. A tak cudzí bohatnú z pokladov Slovenska a z mozolov slovenského ľudu. Nevieť, čo je toho príčinou, či vrodená konzervatívnosť nášho ľudu a či zanedbávanie, ktorého sa dostalo slovenskému ľudu od bývalej maďarskej vlády. Asi obidvoje. Ale to nemôže tak ostať, Slováci musia ťažiť z prírodného bohatstva svojej

zeme a zo svojej práce. Nepochybujem o tom, že keď slovenský človek bude mať v tomto smere vodcov, ktorí ho poučia a povzbudia, že sa tiež dá do roboty. Poučovanie ľudu vo smere technicko-hospodárskom je síce v prvom rade úlohou nižších škôl odborných, ale smer a ducha tejto výchovy dávajú vysoké školy technického smeru.

Štúdium na domácej vysokej škole je prístupnejšie, lebo je materiálne ľahšie. To robí mnoho. Veď väčšina slovenskej študujúcej mládeže je nemajetná, áno chudobná. Ťažko sa jej žije v cudzom meste, vzdialenom od rodného kraja, od rodičov a priateľov, ktorí mu jedine môžu pomáhať. Kol'ko bied a trápenie zažije chudobný akademik, vzdialený na stá kilometrov od rodného kraja, o tom dalo by sa veru mnoho rozprávať. Tak mnohý zapadne alebo aspoň pri ťažkej duševnej práci a stálom nedostatku predčasne vyčerpá svoje fyzické a duševné sily. Preto sú pre Slovákov vlastné vysoké školy, ústavy na vlastnom území priamo životnou potrebou.

Aký vplyv má blízkosť vysokej školy na najbližší kraj, vidí sa dobre z nasledujúceho príkladu. Česká technika v Brne mala v zimnom semestri 1921-22 celkom 1299 posluchačov, z tých bolo z Brna a najbližšieho okolia, odkiaľ sa môže denne dochádzať do školy, 335 poslucháčov, teda 25,8%. V tom istom čase bolo zo Slovenska 61 akademikov, teda 4%. Nekričí to a nie je tu náprava potrebná? A ešte jedno číslo. Tiež v zimnom semestri 1921-22 mala nem. technika v Brne 358 poslucháčov zo Slovenska, teda ľudí, ktorí nechcú byť Slovákmi. 61 a 358! Či nie sú to hrozné čísla? A potom chceme stvoriť na Slovensku slovenský priemysel. chceme prebrať do svojich rúk teraz židovskomaďaróuske podniky! Nie je to ironia? A aká je národohospodárska perspektíva Slovenska a tým aj našej republiky?

Slovensko dostalo svoju univerzitu, lebo ju potrebovalo. Nie je síce dosiaľ úplná a vybudovaná, ale to príde časom. Slovensko musí dostať aj svoje vysoké školy technického smeru, lebo ich práve tak potrebuje. Musí dostať vysokú školu technickú, baňskú, hutnícku, lesnícku a poľnohospodársku. Že sú na Slovensku životné podmienky týchto vysokých škôl a že ich Slovensko súrne potrebuje, myslím, že som dostatočne dokázal.

Že Slovensko má nárok na vlastné vysoké školy technického smeru, o tom, myslím, niet pochybnosti. Sriadenie univerzity v Bratislave je uznaním tohoto práva. Otázka je len, či Slovensko nežiada mnoho, keď chce mať aj vysoké školy technického smeru. Podívejme sa na to vo svetle štatistiky; Československá republika má teraz 4 univerzity (Praha 2, Brno a Bratislava po 1), 4 techniky (Praha a Brno po 2), zverolekársku vysokú školu (Brno), poľnohospodársku a lesnícku vysokú školu (Brno), baňsku vysokú školu (Příbram) a vysokú školu obchodnú (Praha), celkom teda 12 vysokých škôl. Má ďalej 2 katolícké theologické fakulty (Olomouc,

Bratislava). 2 evangelické theologické fakulty (Praha a Bratislava) a maďarskú právnickú akademiú v Košiciach.

Náklad na tieto vysoké školy činí v roku 1922 153,049.685 Kč. Na vysoké školy na Slovensku pripadá z tohoto celkového nákladu:

Univerzita v Bratislave 14,186.554 Kč, katolícka theologická fakulta v Bratislave 296.209 Kč, Maďarská právnická akademická v Košiciach 183.747 Kč, udrzovanie stavísk býv. baňskej, lesníckej a hutníckej vysokej školy v Štiavnici a pre slovenskú techniku 200.000 Kč; spolu 14,866.510 Kč.*)

Pri počte obyvateľstva Československej republiky okružle 13,500.000 duší pripadne na 100.000 obyvateľov nákladu na vysoké školy 1,133.700 Kč. Slovensko má teraz okružle 2,940.000 obyvateľov. Pripadlo by teda naň vysokoškolských výdavkov 33,324.780 korún. Pripadá však len 14,866.510, teda o 18,458.270 Kč menej. Má teda Slovensko ešte dostatočnú rezervu na ďalšie vysoké školy.

Niet pochybnosti o tom, že výdavky na vysoké školy sú už teraz veľmi značné a zväčšia sa ešte, keď sa naše vysoké školy zariadenia tak, ako to žiada moderný pokrok vedy a umenia. Ale šetriť na vysokých školách, hlavne ale na vysokých školách technických, bolo by osudnou chybou. A keď sa už má šetriť, malo sa tak urobiť, keď sa zostavoval vysokoškolský program našej republiky, ak sa vôbec zostavoval. Nechcem nikomu ničoho brať, ale musím predsa len podotknúť, že nepovažujem za potrebné, aby asi 3,000.000 Nemcov malo 2 vysoké školy technické a asi 9 mil. Čechov a Slovákov tiež len 2. Myslím tiež, že niektoré nové vysoké školy môhly byť bezovšetkého na Slovensku, tak lesnícka, ktorá je teraz v Prahe a v Brne, v Štiavnici, poľnohospodárska, ktorá je tiež v Prahe a v Brne, v Košiciach. Bolo by sa tak aspoň čiastočne vyhovelu potrebám Slovenska a bolo by sa zgzadovalo stá miliónov. Veď v Prahe a v Brne nebolo pre tieto školy skoro ničoho a v Štiavnici a v Košiciach skoro všetko. A potom, keď už chceme za každú cenu gazdovať, či bolo treba pri každej vysokej škole všetkých fakúlt? Nemohla sa prírodovedecká fakulta v Brne pripojiť k českej technike? A je potrebná aj v Bratislave? Na to všetko sa malo pomýšľať, keď bol čas, a nie chcieť teraz šetriť na tom, na čom sa šetriť nemá a nesmie.

Je samozrejmé, že ani vysoká škola technická na Slovensku nemusela by mať všetky odbory. Pre počiatok stačili by iste odbory: stavitel'ský, strojný a elektroinžinierský. Ostatné odbory: chemický, architektonický a, ak nebude pre to samostatných vysokých škôl, tiež lesnícky, poľnohospodársky, baňský a hutnícky, pripojily by sa neskoršie a dl'a potreby.

Nie je tak jasná otázka, kde by sa mala sriadiť vysoká škola technická na Slovensku. Tu treba vziať do povahy toho dôležitých momentov: školský, národný, politický a t. d. Len niečo by som pri

*) Čo stojí evanj. theologická fakulta v Bratislave, som nemohol zistiť. Ale nebude to mnoho a nezmení ničoho na tom, čo bolo povedané.

tom povedal. Nesúhlasím s tým, aby sa slovenské vysoké školy zakladali na periferii Slovenska a v cudzom kultúrnom prostredí. Ak tieto školy majú vyplniť nielen svoje odborné ale aj národné a kultúrne poslanie, majú byť v slovenskom ovzduší, dl' a možnosti vo strede Slovenska. Len potom budú mať vplyv na slovenský život. Ale sú aj iné a iste odôvodnené náhl'ady, a preto nechávam túto otázku budúcnosti. Pripomínam len, že je na Slovensku dost miest, kde sa vysoká škola technická dá provizorne umiestniť (Štiavnica, Baňská Bystrica, Košice). Definitívne staviská bude treba stavať všade.

Námietky, ktorých sa proti vysokej škole technickej na Slovensku užíva, nie sú podstatné. Hovorí sa predovšetkým, že by nemala poslucháčov. Toto tvrdenie, ktoré často počujeme, neobstoí. Veď Slovensko má už dnes 34 stredných škôl (gymnázii, reálnych gymnázii a reálok) s 5 pobočkami. A bude ich stále pribúdať. Ale aj pri tomto počte stredných škôl a pri veľkých ťažkostiach, s ktorými musí zápasíť chudobný slovenský študent pri terajšej dizlokácii vysokých škôl technického smeru, ktoré som už naznačil, je predsa počet slovenských akademikov na českých vysokých školách technického smeru pozoruhodný. V štud. roku 1920/21 bolo ich 181 (Praha technika 73, Brno technika 52, poľnohospodárska a lesnícka vysoká škola 52, Příbram 4), v štud. roku 1921/22 je ich 223 (Praha 104, Brno 61 a 48, Příbram 10). Ale veď počet jedine nerozhoduje. Poučný príklad dáva nám česká technika v Brne, založená r. 1899, mala poslucháčov v štud. rokoch 1899—1900 38, 1900-01 72, 1901-02 133, 1902-03 214, 1903-04 290! A dnes má 1543! A pri tom je na Morave, ktorá je čo do počtu obyvateľstva menšia ako Slovensko, ešte nemecká vysoká škola technická, ktorá na pr. v štud. roku 1919-20 mala 1778 poslucháčov. Keď aj odrátame 290 cudzincov, zostane ešte vždy 1448 príslušníkov Československej republiky. Teda 2 vysoké školy technické na Morave majú iste aspoň 2500 domácich poslucháčov a z toho je Slovákov 61! Či sa netreba nad tým zamyslieť?

Druhá námietka je, že by nebolo slovenských profesorov. Ale ani túto námietku netreba brať vážne. Znáam slovenských inžinierov a viem, že by sa medzi nimi našlo dost vhodných sil, hlavne pre prvý počiatok, kde bude rámec vysokej školy ešte úzky. O ďalší podrast treba sa postarať náležitou výchovou. Treba posielat mladých slovenských inžinierov do cudziny, aby tam doplnili svoje odborné vedomosti a poohliadli sa potom, čo sa vo svete robí. Tak to robí každý malý národ, lebo veď začiatok je všady ťažký. A okrem toho my Slováci máme ešte tú výhodu, že by sa iste našlo dost českých inžinierov, ktorí by nám pre začiatok vďačne pomôhli.

A tak som, aspoň si tak myslím, dostatočne dokázal potrebu vysokých škôl technického smeru na Slovensku. Dokázal som tiež ich oprávnenosť a možnosť. A preto pevne verím, že ich Slovensko aj v najkratšom čase dostane. Veď viem, aké porozumenie pre túto životnú otázku Slovenska majú naše rozhodujúce kruhy. Minister Dr. Šrobár poveril ma už v apríli r. 1919 vypracovaním návrhov

pre ministerstvo školstva a národnej osvety a minister Habrman ubezpečoval ma tiež svojim zaujmom o túto otázku. Anketa, konaná v ministerstve školstva a národnej osvety dňa 25. júna 1920 za prítomnosti zástupcov zúčastnených ministerstiev a delegátov všetkých vysokých škôl technického smeru, vyslovila sa jednomyselne pre zariadenie vysokej školy technickej na Slovensku už v štud. roku 1921-22.

A konečne poznám vreľý záujem, ktorý má česká verejnosť pre všetko slovenské. Preto pevne verím, že založenie slovenskej vysokej školy technickej je otázkou krátkeho času, blízkej budúcnosti. Žiada to nielen záujem slovenský, ale tiež dobre pochopený záujem celej našej republiky Československej.

Na koniec dovoluji si Vám navrhnouti tuto resoluci: První říšský sjezd československých učitelů vysokých škol schvaluje požadavek vyslovený v referátě prof. inž. M. Ursiny-ho »Slovenské vysoké školy technického směru« a doporučuje ministerstvu školství a národní osvěty, aby zahájilo potřebné přípravy pro zřízení vysoké školy technické na Slovensku a předložilo zákonodárným sborům příslušnou osnovu zákona. (Potlesk.)

Předseda: Bude snad nejlépe, když debata, která se na tento referát a resoluci naváže, bude spojena s debatou o dalším bodu pořadu schůze, t. j. o referátu prof. J. V. Hráského: Je účelno zakládati nové vysoké školy? (Shromáždění projevuje souhlas.) Prosím proto, aby se ujal slova prof. inž. J. V. Hráský (Praha) k přednášce:

JE ÚČELNO ZAKLÁDATI NOVÉ VYSOKÉ ŠKOLY?

Národ český bojoval v Rakousku dlouhý a těžký zápas o své vysoké školy — vyhledával všechny důvody ethické, důvody právní, kulturní, hospodářské, politické, jen aby nároky své řádně uplatnití mohl. Zápas ten trval mnohá desetiletí a přešel v tělo, krev a ideu celých generací, my isme nedovedli a již ani nedovedeme jinak usuzovati, než-li, že má každý národ své přirozené právo na vysoké školství v onom státě, v němž jako národní celek žije.

Tato zásada může se týkati v republice československé jedině národa československého, neboť jimonárodní menšiny vypěstované umělou, násilnou germanisací a maďarisací, beztak gravitující k svým národním státům nejen kulturně, nýbrž i politicky, jako odpůrci našeho státního útvaru.

Vůči Němcům i Maďarům jdou naše vlády v ohledu kulturním mnohem dále, než-li i z příčin oportunitity povinny jsou, než-li nás ustanovení mírových smluv váží. Toho se Němci po 28. říjnu 1918 jistě nenadáli, že do dvou let po převratu jim bude nenáviděná Československá republika zakládat nové vysoké školy, jak tomu vskutku jest.

Když byli říší poslanci v roce 1917 opět k parlamentnímu zasedání do Vídně svoláni, tu jinak seriosní něm. nacionální poslanec Dr. Steinwender propagoval za nadšeného souhlasu Němců své návrhy na zrušení českých vysokých škol, k čemuž bylo by též jistě došlo, kdyby se konečné vítězství bylo přiklonilo k praporům německo-rakouským.

Zcela jinak vytvářely se poměry vysokoškolské v Československé republice, tu nejen, že zůstal status quo pro příslušníky národa poraženého, nýbrž nové vysoké školy byly mu přidány a o další nové vysoké školy vedou Němci agitaci všemi možnými a nemožnými pomůckami.

V senátě národního shromáždění byly v roce 1921 podány návrhy senátora prof. Dra Naegle a soudruhů:

1. Na zřízení vysoké školy výtvarného a užitého umění v Liberci,
2. na zřízení vysokoškolské fakulty lesnické v Praze, resp. Zákupcích,
3. na přeložení sídel něm. university a něm. techniky z Prahy do něm. území.

V návrzích těchto odhadnut byl náklad na nové, resp. na přemístěné vysoké školy německé as na 900 milionů Kč — nehledě k politické absurdnosti těchto požadavků, jsou to důvody finanční, jež naprosté odmítnutí jich v zájmu celostátním podmiňují.

Karakteristickým dokumentem o zvrácenosti poměrů v oboru vysokoškolského školství jest fakt, že v republice Československé mají Češi je dnu úplnou universitu a 2 vysoké školy technické právě tak — jako Němci! Nově založené university: česká v Brně a československá v Bratislavě jsou dosud ve stavu prvopočátečním.

Na dvou čes. vys. školách technických studovalo dle stavu ze dne 31. května 1921 celkem 8.358 posluchačů, na dvou něm. vys. škol. tech. pouze 4.269 posluchačů, tedy polovina počtu prvního!

Z toho jest zřejmo, že na zřizování nových vysokých škol německých ve státě našem nemůže býti vážně reflektováno, co v příčině té Němci podnikají, jsou politické provokace.

Když v létech šedesátých obdrželi Maďaři novou ústavu a s ní svéprávnost v Uhersku, zrušili šmahem všechny české střední školy na Slovensku. Zvěčnělý univ. profesor, geolog Dr. Woldřich, započal svou učitelskou činnost ještě na českém gymnasiu v Prešově — jež bylo pomaďarčeno a teprve nyní se postupně poslovenštuje.

Státní správa republiky naší zdá se býti tak jistá kulturní převahou národa československého, že udržuje vedle něm. university, vedle 2 něm. vysokých škol technických, z nichž pražská má nově připojenou fakultu pro montanní inženýrství, vedle nově zřízené něm. vys. školy zemědělské v Libverdě, vedle utrakvismu na pražské akademii umění, vedle němec. hudební a dramatické akademie v Praze, dokonce i maďarské (jest sice řádové, ale s velikou finan-

ční účastí státu) právnické, na nichž v roce 1921 studovalo celkem 311 Maďarů a 76 Slováků a Rusů, kteříž tam jistě nenabýli povzbuzení k státnímu patriotismu československému.

Ještě horší jsou poměry statistiky škol středních dle klíče národnostního, jest to ovšem neblahé dědictví z dřívějších poměrů, ale má důsledky na udržování jinonárodních vys. škol. V zemích koruny české bylo za války 53% středních škol českých a 47% německých, ve školním roce 1921/22 63% českých a 37% německých, poměr se zlepšil, ale hlavně ztrátou 12 škol německých po rozdělení Těšínska. Dosud poměr ten nepřiblížil se ani procentuálnímu počtu národnostnímu. Němci mají mnohem více středních škol, než jim dle tohoto přirozeného klíče přísluší. Jest přímo neuvěřitelné, že na př. klasických gymnasií československých jest v republice naší méně (29) než jinonárodních, německých a maďarských dohromady (30). Takovými poměry udržuje se i nadbytečný nárok Němců a Maďarů na vlastní vysoké školy. Tím nepravím však, že je českých gymnasií málo, nýbrž, že je německých i maďarských nadbytečně mnoho; náš stát udržuje osmitřídni úplná něm. gymnasia s nepatrnou frekvencí, na př. Znojmo 152 žáků!

V příčině zřízení německé vysoké školy lesnické dlužno zdůrazniti, že by byla žádoucí snad jen tehdy, kdyby toho žádala skutečná potřeba lesního hospodářství, lesní služby a zájem lesnického stavu.

Před válkou, až na několik málo výjimek, vystačily všechny význačnější evropské státy s jedinou vysokou školou lesnickou, byť jich lesní majetek byl nesrovnatelně větší, než majetek státu našeho.

V Německu bylo poměrně nejvíce vys. škol lesnických (8, nyní 6), což se vyvinulo z osobitosti jednotlivých spolkových států a z organizace lesní služby dle systému nadlesních, pro velké jednotky lesních správ, kdežto v Rakousku a v Uhrách byl obvyklý systém revírníků, pro něž se osvědčovaly střední lesnické školy (Hranice, Písek, Zákupy). Francie s 10.000.000 ha lesů má jedinou vysokou školu lesnickou, s omezeným počtem posluchačů (20). Pro veřejnou službu v republice Československé máme již 2 vys. školy lesnické, bez omezení počtu posluchačů, a pouze necelých 5.000.000 ha lesů.

Zřízení něm. vys. školy lesnické v Zákupcích mělo by za následek i zřízení nové střední něm. lesnické školy v Chebu — i bylo by pak pro veřejnou službu lesnickou u nás vlastně již 8 vyšších odborných škol (2 resp. 3 vysoké, 6 středních, z nichž 3 české, 1 slovenská, resp. 2 něm.).

V bývalém Rakousku české lesnictvo marně se domáhalo na vládách, aby pro 1½ mil. ha lesů, ležících v českém území, byla zřízena alespoň jedna řádná škola lesnická z prostředků státních, o vysoké škole ani nemluvě, ale marně — jak srovnati s tím požadavek Němců, aby jim pro půl milionu hektarů vysoká škola povolena býti

měla? Jsem toho přesvědčen, že dvě vys. školy lesnické pro stát československý úplně postačí — nemohu však obejít mlčením snahy některých nezodpovědných kruhů — též aby pražská vys. škola lesnická zrušena byla proto, že v Brně byla zákonem taktéž vysoká škola lesnická ustavena.

Předně přičiňovali jsme se o zřízení lesnické fakulty při vys. škole technické v Praze, kdy ještě o Brnu nebylo ani potuchy a celou řadu stolic učitelských jsme vymohli dávno před speciálním založením fakulty — za druhé dlužno na Prahu jako na kulturní středisko státu nablížit tak, že v ní všechny vys. školy zastoupeny býti musí. Byl by to kulturní skandál rušit lesnickou fakultu v Praze. Aby obě vys. školy lesnické existovati mohly, netřeba než zříditi numerus clausus, jak potřebě hová.

Otázku vysokých montánních škol v republice Československé snadno zodpovíme poukazem ku počtu těchto škol v jiných státech.

Rusko, oplývající nesmírnými poklady nerostnými, mělo před válkou 2 vysoké školy báňské, Francie 2, Belgie se svým obrovským bohatstvím uhlí jedinou, ač tam dva rovnoprávní národové sídlí, Německo sice 4 vysoké školy hornické, ale osminásobnou těžbu co u nás, 5 vys. škol hutnických, ale 18tinásobnou těžbu co u nás. Pro celé bývalé Rakousko byly pouze dvě vys. školy báňské.

V republice Československé jest nominelně sice jediná, česká vys. škola báňská v Příbrami s počtem posluchačů ve stud. roce 1921/22 462, z čehož pouze Němců 52, ale ve skutečnosti jsou vlastně dvě, protože na něm. vys. škole technické v Praze jest pro Němce přípravný montánní kurs I. a II. ročníku úhrnem s 59 posluchači, kdežto III. a IV. ročník jsou pouze v Příbrami — ovšem Němci žádají úplné vybudování montanistické školy v Praze, což by vyžadovalo zvýšení počátečních řádných výloh ročních nejméně 1½ milionu korun a investičního nákladu nejméně 5 milionů, což jsou takové obnosy, pro něž se nemůže vláda nadchnouti, zejména když podle návrhu prof. Dr. Naegle má pomýšlet na přeložení německé techniky z Prahy do německého území.

U propagace nových československých vysokých škol mělo by býti abstrahováno od důvodů separatismu teritoriálního a měly by rozhodovati potřeby věcné, zájem celostátní a nikoliv zájem politicko-stranický.

V popřevratové zakladatelské horečce nebylo těchto zásadních podmínek dbáno a nové vysoké školy zakládány v takovém počtu, že v kulturních dějinách jiných států a národů nikde příkladu toho není, zakládány nové vysoké školy bez celkové h o p r o g r a m u, bez zákona, pouhým usnesením ministerské rady a byly měněny a rušeny třeba prostým rozhodnutím ministerstva školství. Touto nemožnému stavu učinil teprve zákon M a r e š ů v poněkud přítrž, ale konsekvence jeho budou se dále jevití na př. tím, že vysoko-

školská střediska Brno a Bratislava bude nutno postupně vybavovati tak, aby byly úměrně opatřeny jako hlavní město republiky, jako Praha, ač při tom celá východní polovina státního území zůstane bez vysokých škol a bez místních výhod, jež vysoké školy s sebou přinášejí; dále přeměnou hospodářské akademie táboorské v samostatnou vysokou školu zemědělskou v Brně po vzoru vídeňském porušen systém jich organické souvislosti s vysokými školami technickými; též zřízení vysokých škol lesnických nestalo se jednotně, v Praze na technice tvoří pouhý studijní směr, kdežto při vys. škole zemědělské v Brně tvoří samostatnou fakultu.

Nejchoulostivějšími jsou otázky vysokého školství pro Slovensko, aby nevznikla domněnka, že snad se úmyslně zanedbává. Přihlédněme blíže k tomu, která se otázky ty počaly vyvíjeti a nepřehlídíme, že v zemích koruny české byla a jest mnohem větší připravenost pro zřizování nových vysokých škol než na Slovensku, byť potřeba byla stejně naléhavá.

Slovenští poslanci prvního Nár. shromáždění činili svůj vstup do národní koalice mezi jiným též na tom závislým, že na místě bývalé vysoké školy báňské a lesnické v Báňské Štávnici bude zřízena v opuštěných tanních budovách a s použitím této škole patřících rozsáhlých pozemků zemědělských a lesů slovenská vysoká škola báňská a lesnická.

Ministerstvo školství zaujalo k požadavku tomu stanovisko, že stačí trvalí vys. škola báňská v Příbrami pro celou republiku, iakož i že by se Štávnice pro školu tuto nehodila proto, že někdejší nerostné bohatství města toho mizí a tanní hornictví upadá. Vůbec jest Štávnice malým městem s nevýhodným spojením železničním a nehodí se pro sídlo vys. školy. Zřízení vys. školy lesnické bez jiných odborů vysokoškolských bylo by též finančně velmi nákladné.

Z těch důvodů rozhodlo se ministerstvo školství pro zřízení několika středních škol odborných v Báňské Štávnici a ministerstvo zemědělství pro zřízení střední lesnické školy.

O věcech těch jednala anketa v červnu roku 1920 a zástupci slovenských poslanců projevili souhlas s návrhy ministerstva školství, žádali však, aby byla též v úvahu vzata otázka zřízení vysoké školy technické na Slovensku. K vyzvání ministerstva pro Slovensko v Bratislavě vypracoval prof. Ursíny návrh zákona na ustavení vysoké školy technické na Slovensku, v němž doporučuje sídlo školy v Košicích, kde v komplexu budov, v nichž umístěno jest slov. reálné gymnasium dívčí, měšťanská škola a část ředitelství státních drah by některé odbory techniky dosti místa míti mohly.

O námětu tom nařídilo ministerstvo školství místní šetření (18. února 1920), jehož seznáním bylo, že by místnosti uvedené pro techniku stačily, ovšem za předpokladu, že všechny školy a úřady tam umístěné do náhradních místností přestěhovány budou.

Ministerstvo školství vyzvalo zároveň profesorské sbory vys.

škol technických v Praze a v Brně, aby se vyjádřily o zřízení slovenské vys. školy technické v Košicích, zejména pokud jde o otázku, které odbory by se tam zřídit měly?

Sbor prof. české techniky v Praze vyslovil se pro sídlo slov. techniky v Bratislavě z příčin vyspělosti tamního průmyslu, možnosti spolupráce s ustavenou již universitou, možnosti zřízení odboru nautického, co do odborů doporučil stavební, kulturně-technický, zeměměřický, eventuelně zemědělský a lesnický — avšak zdůraznil, že jest nezbytno, aby dříve než nové vys. školy technické zakládány budou, nynější náležitě, dle potřeb doby vybaveny byly a na školách takto zdokonalených by posluchačům slovenským studium umožněno bylo jak stipendii, tak založením koleje pro studující ze Slovenska.

Mládeži slovenské bude ku prospěchu prodlívati v hlavním ústředí naší kultury, ve středisku vyspělé práce technické, její obzor se tím znamenitě rozšíří a vědomí státní příslušnosti posílí.

Přejeme Slovensku vlastní vysokou školu technickou, ale nynější doba jest předčasná pro její založení z mnoha závažných příčin.

Předně nedostatek posluchačstva. Ve stud. roce 1921/22 studuje Slováků na pražské technice 72, na brněnské 59, tedy celkem 131, kdežto Maďarů studuje na něm. technice v Brně a v Praze celkem 350, ale ti nebudou a dobře ani nemohou studovati na českých či slovenských školách pro neznalost jazyka a terminologie.

Vzrůst početnosti posluchačstva na nově založených vysokých školách technických jest velmi pozvolný, čehož důkazem byla brněnská česká technika, teprve po létech, když zříženo bylo přijímání Moravanů na pražskou techniku a když byla brněnská škola poněkud lépe vybudována, zvětšil se počet posluchačů přiměřeně.

Na rychlý přírůstek početnosti pro slovenskou techniku nelze již z těch důvodů reflektovati, že nemožno počítati na příliv odjinud než ze Slovenska a pak, že dosud jest málo úplných středních škol slovenských a počet žáků osmých tříd reálných gymnasií a sedmých tříd reálek činí letos pouze 256, z nichž sotva polovina, tedy as 120 v technických studiih pokračuje, což rozhodně nestačí na přiměřenou frekvenci pěti či šesti odborů, jak z počátku na slov. technice zřízeny býti mají. Zcela jinak tomu bude za 6 let, až z nově založených středních škol, jež letos mají teprve první, nanejvýš třetí třídu, přibudou absolventi. Jde tu neméně než o 8 reálných gymnasií, 13 reálných gymnasií reformních, 1 reálku, celkem o 22 škol, z nichž vyjde as 440 absolventů, z kterých snad na 200 bude v technických studiih pokračovati, ač z reál. gymnasií sotva na 30% lze počítati. Pak bude otevření slovenské techniky spíše aktuální — do těch dob bude možno i to hlavní pro školu opatřiti, to jest plně vědecky a prakticky kvalifikované učitelské síly, jichž nyní jest nedostatek.

Nedostatek ten má své vážné příčiny jednak v založení celé řady nových vysokých škol, jimiž vše pohotově bylo absorbováno

a pak v nuzných odměnách, jež státní správa při soustavě »niveli-sace«, vysokoškolským profesorům poskytuje, kdy každý mladý technický odborník učiní mnohem lépe pro existenci vlastní a své rodiny, věnuje-li se povolání praktickému, než bídě stavu vysokoškolského profesorstva. Doufejme, že do šesti let, až bude ještě více drastických případů zoufalství, na př. že chorý vysokoškolský profesor, nemaje z vlastních prostředků možnost na nákladnější léčbu, pozvolna hyne s vědomím, že sice pro vědu vykonal vše, co mohl, rodinu svou však v bídě zanechá — že tehdy přece rozpojenou se odpovědní činitelé na povinnost svou vůči stavu tak důležitému a zajistí mu přiměřenou existenci — pak ovšem i síly nejlepší opětně se budou hlásit do řad vysokoškolských a nové vysoké školy budou na výši doby. Žádoucné jest, aby v přechodní době ti, kdož na profesorské povolání na Slovensku reflektují, na českých vys. školách se řádně habilitovali.

V poslední době některé nově založené vysoké školy byly tak nuzně vypraveny, že míjely se svého účelu, že profesorské sbory — nedoznávající porozumění pro potřeby školy z míst vyšších — byly proti své vůli nuceny ke krajnímu prostředku stávek; za takových poměrů bylo by s podivením, kdyby nyní ještě nové vysoké školy měly býti zakládány. Jest ještě jeden moment, jenž nepříznivě působí na vybudování vysokých škol technických, zejména jich opatření výzkumnými ústavami sice ten, že ministerstvo veřejných prací úsilovně se snaží výzkumné ústavy do své správy, pro úřad dostati! Příklad toho je boj o »vodárenský výzkumný ústav« ministerstva školství na jedné a ministerstva veřejných prací na druhé straně.

Navrhuji tuto resoluci:

První říšský sjezd československých učitelů vysokých škol schvaluje zásady vyslovené v referátě prof. inž. J. V. Hráského a doporučuje ministerstvu školství, vládě a zákonodárným sborům, by nezákládaly nových vysokých škol, dokud nebudou nynější, již trvajících vysoké školy co do svého vývoje, co do nezbytností zajištěny jak v potřebách věcných, tak osobních.

Pro posluchače ze Slovenska na českých vysokých školách studující budiž ihned povolen dostatečný počet stipendií a zřízena v Praze kolej již pro studijní rok 1922/23. (Potlesk.)

Předseda: Vážení pánové! Vyslechli jste oba referáty a obě resoluce a zahajují o obou zároveň debatu. Jako prvnímu řečníkovi uděluji slovo panu kol. Weingartovi.

Prof. dr. M. Weingart (Bratislava): Vážení pánové! Do-volte, abych k referátům připojil několik slov o svých zkušenostech z krátkého působení na Slovensku, na bratislavské universitě. Úvodem řeknu hned, že se přidávám k vývodům pana prof. Hráského. Není jistě naším úmyslem stavěti se zásadně a definitivně pro všechnu budoucí dobu proti vybudování technického školství vy-

sokého na Slovensku, ale dosavadní zkušenosti naše s universitou Komenského, o kterých si dovolím podatí dále zprávu, rozhodně vedou k tomu, aby s vybudováním dalšího vysokého školství na Slovensku se prozatím počkalo. Dostí veliký úkol v oboru vysokoškolském na Slovensku je náležité vybudování university Komenského. Je to úkol tak dlouholetý a klade takové nároky na státní finance, že je absolutně nemožno chtítí vedle toho budovati na Slovensku ještě druhou vysokou školu. Universita Komenského nemá vedle nemocnic žádných vyhovujících budov. Všecko dosavadní úsilí sboru profesorského v tom směru bylo bezvýsledné. Náklad na vybudování definitivních budov pro celou universitu byl odhadován na 300 mil. Kč. Račte uvážití, kde při dnešním stavu státních financí, státního rozpočtu, má se taková částka sehnati? Máme k jedné nevybudované vysoké škole ještě zakládati druhou? Vždyť takovým postupem se přímo podkopává autorita vysokého školství! Jestliže vysoké školství na Slovensku má býti doplněno, pak prvním naším úkolem je, aby universita Komenského nebyla pouhým torsem, aby byla doplněna chybějícími ročníky fakult lékařské a právnické, aby byla vybudována fakulta filosofická, dosud velmi kusá, a založena fakulta přírodovědecká, protože přírodovědný výzkum Slovenska je do dneška takřka nedotčen. Není sil ani peněz na zakládání nových vysokých škol.

Druhý důvod proti je tento: Jsem přesvědčen, že kterákoli jiná vysoká škola na Slovensku bude řadu let stonati těžce naprostým nedostatkem posluchačů. Račte jen uvážití, jak málo je na Slovensku reálek proti gymnasiím, a i z těch je většina neúplných. Gymnasií je mnohem více a přece má universita Komenského všeho všudy 520 posluchačů, a v tom počtu jsou cizinci, kterých tam není málo, a mimo to jsou v tom posluchači z Čech a Moravy. Není také divu! Dosud slovenských středních škol nebylo a nezůstává tudíž než vyčkatí, až nová generace ze středních škol nám bude vychována.

Třetí překážkou je vliv středoškolské výchovy, kterou dosud slovenský student na maďarských školách musil projítí. Bude prospěšnější, když slovenská mládež bude studovati mezi českým studentstvem v Brně a v Praze, tím se probudí a posílí. Také universita bratislavská potřebuje vlivných českých sil a pracovníků, a jmenovitě bude zkvětatí, jestliže mezi slovenské studenty budou zařazováni studenti čeští. Jest-li Slovensko bude mítí nějaký počet absolventů reálek, kteří by se chtěli věnovati technickému studiu, bude v jejich nejvlastnějším zájmu, aby studovali mezi českými studenty. A až nám takovýmto způsobem bude vychována nová generace slovenská, pak teprve bude možno budovati nové vysoké školy na Slovensku. (Potlesk.)

Doc. dr. Jan Š e b o r (Praha-Bratislava): Vážení pánové! Dopliňuji přednášku prof. Ursínyho, který zapomněl, že máme v Bratislavě také výzkumný ústav zemědělský, který má i pedologické oddělení. Ústav má místnosti naprosto nedostatečné. V malé míst-

nosti tísni se a pracují zástupcové dvou naprosto různých oddělení, některé z místností mají jenom dva a půl metru šířky. Ve vedlejších místnostech, v kuchyni a malém pokojíku, spí naši úředníci, v jednom tře, ve druhém dva. Mimo to jsou tam dvě místnosti pro kanceláře. Největší překážkou zřizování škol v Bratislavě jsou tamní bytové poměry. Tam je neobyčejná nouze o byty. Dokud nebude odstraněna, není ani pomyslení, že by se tam jakákoli nová vysoká škola mohla zříditi. Proto je předním požadavkem, aby nejprve byly řádně vybudovány ty školy, které tam jsou, a až bude postaráno o řádné místnosti pro tyto školy a o byty pro vyučovací síly na nich, pak teprve bude možno přikročití dále a plnití další kulturní požadavky slovenského národa.

Prof. dr. O. S r d í n k o (Praha): Vážená sekce! Dovolte mi malou poznámku k doplnění vývodů váženého kol. Hráského, pokud se týče požadavků nových vysokých škol se strany německé. Pan kol. Hráský uvedl — ač-li jsem dobře sledoval jeho vývody — čtyři nové vysoké školy, které žádají Němci. To by nebylo úplně. Musíme si uvědomiti, že Němci v kulturním výboru vyslovili požadavek zřízení neméně než deseti nových vysokých škol. (Veselost.) Jsou to tyto školy: zvěrolékařská, báňská, obchodní a národohospodářská v Ústí nad Labem, zemědělská v Brně, lesnická, vysoká škola pro tělocvik (Veselost.), paedagogická, umělecká, vysoká škola hudební či konservatoř, a druhá universita. Tak to bylo vypočteno v kulturním výboru, a ať je to z důvodů agitačních či jakýchkoli jiných — ale skromnými tyto požadavky německé jistě nazvány býti nemohou.

Také s české strany a se strany slovenské vznášejí se požadavky na zřízení dalších vysokých škol, o nichž, nevím, byla-li zde řeč. Vedle techniky na Slovensku je to požadavek na zřízení školy žurnalistické, školy diplomatické nebo konsulární, školy pro sociální vědy a potom řady paedagogických fakult pro vzdělání učitelů škol národních, o kterých bude řeč zítra při reformě studia. To by byl asi obraz všeho, co se dalo v poslední době zachytiti z debat ve veřejnosti a v tisku o tom, jaké požadavky v oboru vysokoškolském byly vysloveny.

Soudím, že se musíme dívatí velmi opatrně a střízlivě nejen na požadavky německé, nýbrž také na požadavky české a slovenské, a proto jsem velmi rád vyslechl vývody, které zde vážený p. kol. Hráský přednesl. Co se týče Slovenska, nikdo z nás, z celého sjezdu, nemůže říci, že bychom chtěli upřítí Slovensku právo na vysokou školu technickou. Ke zřízení jejímu jistě jednou dojde, ale je třeba postupovati opatrně, rozumně, poněvadž zřizovati vysoké školy zákony na papíře — jako dosud — nevede k žádnému užitečnému cíli. Budeme-li chtítí zříditi kde vysokou školu, budeme se musiti starati o dvojí: především abychom měli pro ni učitele, a za druhé, abychom školu měli kde umístiti. Pak teprve budeme moci přikročití ke zřizování nových vysokých škol. Tím myslím, že by byly doplněny vývody p. kol. Hráského. (Potlesk.)

Prof. dr. K. H y n e k (Bratislava): Vážení pánové! Jsem dnes již třetí rok na Slovensku a zažil jsem od počátku všechny radosti a strasti budování university Komenského. Kdo žije delší dobu na Slovensku, může si udělati jakýsi přibližný pojem o slovenských poměrech. Jsem tam — jak pravím — již třetí rok, ale netroufám si prohlásiti, že bych tamním poměrům rozuměl. Přes to mám ve věcech slovenských jakýsi svůj názor.

Pro svou osobu vidím kořen otázky slovenské v otázce školské. Školství je základní kámen, na kterém se musí na Slovensku stavěti, a to školství přirozeně národní, pak všechno školství střední, ale také i školství vysoké, které vychovává inteligenci, nejen inteligenci úřednickou, inteligenci závislou, nýbrž vedle toho — a snad ještě nad to — inteligenci nezávislou, inteligenci, která stojí na vlastních nohou, inteligenci hospodářsky silnou, inteligenci takovou, která svým postavením souvisí bezprostředně, žije s lidem. Slovensko je slovenské co se týče jeho lidu, venkova, ale co se týče inteligence, měst, má ještě velmi daleko k tomu, aby mohlo býti nazváno slovenským. Dnešní inteligence, která se nazývá slovenskou, to jest inteligence odpřevratová nebo inteligence popřevratová, není žádnou pravou slovenskou inteligencí. To je inteligence, která snad cítí slovensky, ale je vžita v tak maďarské názory celým svým vychováním, způsobem života, stykem s lidem, svojí jistou panskostí nebo aristokratičností. Ne že bych jí to vyčítal. Je to přirozený důsledek jejího dosavadního vychování, jejího styku s tím tak zvaným rytířským, panským národem maďarským, že dnešní slovenská inteligence žije na základě setrvačnosti dále v téže myšlenkové sféře jako dosud.

Je nutno tuto inteligenci vychovati tak, aby Slovensko bylo slovenské nejen v lidu, nýbrž také ve svých vůdcích. Jak můžeme tuto inteligenci vychovati, o tom není sporu. K tomu je povolána vysoká škola. Co znamená vysoká škola nám samotným, co znamená vysokoškolské vzdělání, ukázaly, myslím, nade vše jasně číselné vývody p. kol. Ursínyho, v nichž dovozoval, že okolí Brna dodává tamním vysokým školám maximum posluchačstva. Ostatně viděli jsme to i v Bratislavě. Když jsme přišli do Bratislavy, počet slovenských studentů byl tam minimální. Gros posluchačů naší slovenské university tvořili židé a Němci, kteří slovensky neuměli vůbec nebo jen málo. Dnes, ve třetím roce našeho působení, byla většina těchto cizorodých živelů zlomena, není to již většina absolutní, ač je jich tam ještě velmi vysoké procento. Ale dneska mluví již slovensky, třebaže ne dobře, poněvadž neměli střední školy slovenské, ale dokázalo se, že slovensky mluví, že ztrácejí pomalu nátěr ovzduší, ve kterém vyrostli. A neračte podceňovati zkušenost, kterou jsme udělali, že takový žid, který je v první řadě žid, třeba německého nebo maďarského jazyka, není tak hrozně zakotven, že i když zachovává vnitřní charakter židovského typu. ten zevní nátěr že se dá seřfítí. Tu zkušenost nelze podceňovati. A není lhostejné, studují-li studenti židovští zde na německé universitě v Praze —

poněvadž když jdou od nás, nejdou na československé školy do Brna nebo do Prahy, nýbrž jdou buďto do Brna na německou techniku, jak ukazují číselnice p. kol. Ursínyho, nebo do Prahy na německou universitu. Je to tedy přece jen jakýsi rozdíl, když i studují na nějaké československé vysoké škole v Bratislavě, československé nejenom vyučovacím jazykem, nýbrž i duchem, anebo studují-li snad sice v Praze, v českém prostředí, kde vidí zevní lesk československého státu, ale na universitě německé, ve vnitřním prostředí německém, naprosto nepřátelském, a prostředí — to zdůrazňuji — silném. Oni tam vidí, koho si připoutati. To je jeden důležitý moment: výchova slovenské inteligence. A tato výchova je možnější, když bude právě inteligence studovati na vysoké škole na půdě slovenské, nehleď k tomu, že se může slovenským studentům při tom umožniti vykonati buď celé studium nebo jeho část na vysoké škole brněnské nebo pražské.

Ještě bych se chtěl zmíniti o otázce Bratislavy. Pro svou osobu bych se klonil pro Bratislavu jako centrum slovenského duchovního života. Každá vysoká škola má své určité prostředí. Není lhostejno, zda je v nějakém zastrčeném koutě či v místě, které již dnes můžeme pokládati za kulturní středisko. Je to důležité dále i z té příčiny, že Bratislava jako budoucí velké obchodní centrum bude reprezentovati náš stát na venek. Bude to centrum obchodu celé republiky s východem, tedy hlavního našeho exportu. Tam se budou sjížděti východní kupci, a není lhostejno, jaký zevní ráz město bude míti. Kdyby byl přišel cizinec do Bratislavy přede dvěma roky, byl by si odnesl podivný dojem o tom, jak vypadá druhé hlavní centrum československého státu. Tam nebylo tehdy viděti, že je to centrum československé. Bude-li míti Bratislava svou vysokou školu technickou, celá Bratislava, všechny její průmyslové závody budou zaplaveny absolventy jejími. To je docela přirozené factum. Hoši, kteří tam budou studovati, již za studií naváží styky v továrnách a již tím po skončeném studiu případnou přirozeně do továren. Toho bychom se tak lehko nedočkali, kdyby technika byla zřízena jinde.

Tím, že přistoupíme dneska k hlasování o technice, není mímno, že bude zřízena již zítra. Víím však z vlastní zkušenosti z bratislavských fakult, že se nikdo nemůže o takovou věc starati tak jako vlastní lidé. Když se dneska usneseme vysloviti se pro zřízení techniky v Bratislavě nebo kdekoli — zkrátka: na Slovensku v době co nejkratší, celá řada lidí bude míti na tom interes, a ti lidé s docela jiným zájmem se budou starati o svou vlastní kůži, než by se staralo komité složené ze členů techniky pražské a brněnské. Ti jsou zahrnuti jinými neodkladnými pracemi, než aby se dali do práce s touž chutí jako sebemenší skupina lidí, kteří pracují pro sebe. My víme, že techniky nebudeme míti již za chvíli, ale víme-li, že pracujeme pro sebe, využijeme všech možností, aby chom dostali techniku v době co nejkratší.

Myslím, že jsem uvedl dostatečné množství důvodů pro zřízení

technické školy na Slovensku, a také ohledy finanční mluví pro, kdyžť slovenské školství je ve státním rozpočtu skutečně zkráceno, takže Slovensko má všechnu příčinu žádati zřízení školy ihned. (Potlesk.)

Po řeči prof. Hynka uvítal předseda ministra školství a nár. osvěty dra V. Š r o b á r a, který se dostavil, vítán hlučným potleskem. a na pozvání předsedovo zaujal místo v čestném předsednictvu. Potom se ujal slova zpravodaj prof. Ursíny.

Referent prof. Ing. M. U r s í n y (Brno): Vážení pánové! Jsem mezi vámi hezkou řadu let, znám vaši psychologii, ale co jsem zde slyšel teď, udělalo na mne dojem špatný přes všechna ta pěkná slova o Slovácích a o jejich potřebách. Ano, uznáváte právo Slovenska na vysokou školu technickou, ale říkáte-li při tom: »Až budou naše školy vybudovány«, pak dáváte Slovákům lhůtu padesáti let. Dáte tedy Slovensku lhůtu takovou? Co si mám o tom myslet, co má o tom myslet Slovák? Nic jiného, než že státní zájmy se zde kryjí se zájmy českými, že se však nekryjí se zájmy slovenskými! Vy jste si zřídili tolik škol. Když chcete šetřit, šetřete na těchto školách! Tedy trochu více opatrnosti a objektivnosti.

Pro každou vysokou školu je třeba jistých příprav, hledání učitelských sil, místností, učebných pomůcek, učebné osnovy atd. Uplyne sama sebou jistá řada let, než Slováci školu technickou budou mít. Rozdělovati prostě naše usnesení, uznati pouze právo Slovenska na vlastní techniku, k tomu bych neradil, protože by to byl nerozum. Když se uvedou důvody, jak učinil pan kol. Hráský, že Štávnice se nehodí za sídlo školy, pak nevím, co o tom soudit. Ve Štávnici existovala báňská škola od roku 1760, byla světoznámá a odchovala síly prvotřídní. A řekne-li se najednou, že se nehodí za sídlo vysoké školy, pak je to trochu silné. Neříkám, že by škola musila být zrovna tam. Je sice pravda, že Štávnice upadá, že báňské podniky její klesají, ale musili bychom zjistiti, proč upadá, zda je to přirozené, anebo zdali zde nepůsobí ještě jiné příčiny. Ostatně, když si vezmeme sídlo naší vysoké školy báňské, Příbram, nedalo by se o ní říci totéž? Ale konečně je to jenom theoretické, protože netvrdím, že by sídlem školy musela být Štávnice.

Pak zde byla řada tvrzení, že škola nebude mít posluchačů, protože je na Slovensku více gymnasií než reálek. Vždyť jsou tam také reálná gymnasia! Rozhodně není možno tvrditi, že by na Slovensku nebylo reálného podkladu pro školu. A co se týče židovských posluchačů: U nás v Brně byli na německé technice, a teprve když dostali pokyn, šli na českou, ale dost neradi. Prosil bych tedy o větší benevolenci, než jsem dosud slyšel. Myslím, že takovýto postup by se přičil i státním zájmům Československé republiky.

Prof. inž. V. M a c k a (Příbram): Vážení pánové! Chápu se slova k vůli vysokoškolským požadavkům slovenským a budu o nich mluvit pouze, pokud tangují odbor báňský. Co se požadavku

vysoké školy technické pro Slovensko týče, byl jsem svého času — tuším v červnu minulého roku, kde my nesúčastněni jsme se tehdy v principu vyslovili — pro. Myslím, že tehdy jsme se nedohodli o místě. Znaje poměry maloměstské jako učitel na vysoké škole v malém městě, plně se připojuji k návrhu českých technik v Brně a v Praze, aby se nedělala se sídlem školy žádná politika, aby se to neřešilo s hlediska místních činitelů, nýbrž aby se to řešilo velkorose, t. j. tak, že sídlem vysoké školy může být jedině hlavní město. Jiný vychází posluchač, když studuje na vysoké škole ve velkém městě, a jiný, když studuje ve městě malém. Víím to sám, který jsem na vysoké škole ve velkém městě studoval a který jsem nyní na vysoké škole v malém městě učitelem.

Co se týče nároků Slováků na vysokou technickou školu, myslím, že není mezi námi nikoho, kdo by byl proti tomu. Jde jenom o její odbory a o čas. Co se týče odborů odpustíte, že se musím vysloviti, že by nebylo oportunní zřizovat na technice, která se má vybudovati, montánní odbor, jak to dost průhledně ve svém referátu pan kol. Ursíny naznačil. Řekneme-li, že vysoká škola technická pro Slovensko má mít báňský odbor, tím zároveň posílíme snahy Němců, aby měli totéž. Řeknou, že jsou stejně početní, jako Slováci, řeknou, že mocí hospodářskou je převyšují. Zda tím ale Slovákům neukřivdíme? Myslím, že ne. K statistice pana kol. Ursínyho podotýkám, že dával nám statistiku množství, ale nikoli kvality, a neřekl, jak situace stojí dnes, neřekl, kolik milonů dnes Československá republika do státních dolů a hutí na Slovensku doplácí, a neřekl, jak dlouho bude to ještě moci stát vydržeti. To jsou věci, kterými se dnes nedá podpíratí potřeba báňské fakulty při příští technické škole na Slovensku. Musíme hleděti, abychom nedali Němcům ni nejmenší zbraně do rukou, čím by mohli podepřítí svůj požadavek na rozšíření prvých dvou ročníků na technice v Praze na celou vysokou školu báňskou. Potom by česká vysoká škola báňská seděla na malém městě, kdežto v Praze by byla báňská škola, na kterou by všechny ty elementy, o kterých zde bylo mluveno, Němci, Maďari, židé, Poláci, šli. Ale jde i o jiné státy. Je tu na př. Rumunsko, které sice nemá školy, ale má průmysl. I odtud by chodili k nám, a tu jde o známosti, které by tu získali. Oni objednávají všechno zde, a to ovšem u firem, které by se naučili na vysoké školy znáti. V tom ohledu musíme tedy být velice opatrní, jak se zřízením slovenského báňského odboru, tak také i s rozšířením německé báňské fakulty na technice.

Podle mého nejlepšího přesvědčení se Slovákům křivda nestala. Vysoká škola báňská ve Štávnici byla samozřejmě zrušena. Vlastně ani zrušena nebyla, nýbrž Maďari si to všechno odnesli a škola nebyla prostě obnovena. Ale svého času byla anketa, na níž slovenští poslanci sami i referent ministerstva se vyslovili, že na místo této školy tam přijde škola na zpracování dřeva, chemické oddělení a horní škola — máme totiž horní školy lezecké a dozorecké — jakož

i střední škola lesnická. Myslím tedy, že se Slovákům křivda nestala a vyslovuji se znovu v tom smyslu, aby báňský odbor při vysoké škole technické na Slovensku se nezřizoval.

Prof. dr. M. Weingart (Bratislava): Vážení pánové! Pokládám za svou povinnost říci několik slov k vývodům pana kol. Ursínyho. Jsem přesvědčen, že je jenom v nejvlastnějším zájmu slovenských studentů, aby vyrůstali v prostředí, které jim může více dát nežli kusá, nově zřízená vysoká škola. Co se týče výtky, že český profesor se staví proti slovenským zájmům, když Slovákům upírá novou vysokou školu, já jako učitel na slovenské vysoké škole pravím: Zájem slovenské školy vyžaduje, aby to, co bylo založeno, bylo řádně vybudováno, aby studenti mohli konati svá studia s prospěchem. O filosofické fakultě na bratislavské universitě Komenského toho říci nemohu, a jistě žádný z druhých pánů, protože tam chybějí tomu všechny podmínky. Není to maličkost — takové překážky, které leží v povaze doby a dnešních poměrů, překonávají. My, členové filosofické fakulty bychom mohli vyprávěti nejenom o potížích ve věcech personálu a budov, nýbrž i v maličkostech, v zařízení, nábytku atd., jak dlouho to trvá, jaké překážky se kupí. Pak byste se nemohli oddávati růžovým nadějím, jak by vypadalo zakládání slovenské techniky vedle university v Bratislavě. Při tom je ještě i moment psychologický, ten totiž, že každá nová věc strhne na sebe zájem, který byl věnován věci předcházející. Tím aspoň v začátcích pozornost by se soustředila na novou techniku a výsledek by byla nedostatečnost obou ústavů. Proto je zájmem Slovenska a slovenské vědy, aby napřed aspoň jedna věc se udělala pořádně, a potom teprve se může přikročiti ke druhé.

Další moment, o kterém bych se zmínil, je moment citový. Že poměr Čechů k Slovákům není nejlepší, že je horší, nežli byl na počátku, bylo už zde řečeno. To je pravda a stykem se slovenskou inteligencí se o tom přesvědčujeme denně. Možná, že kdybychom Slovákům zásadně odepřeli vysoké učení technické, že by se mohlo objeviti i slova »křivda«. Ale o zásadní odepření přece nejde. Především musíme počítati na úsudek rozumných lidí, kteří počítají s reálnými věcmi a nedávají se strhnouti citovými momenty. A tito rozumní lidé řeknou, že je to věcí naší solidnosti, jestliže raději počkáme, nehoníce se za fantomy. Jestliže již dnes se ukazuje na školské počesťování Slovenska — do velké míry ovšem nesprávně, pak jsem přesvědčen, že těm, kdož na počesťování nařikají, dala by se do rukou jenom nová zbraň, poněvadž učitelé na nové technice by musili býti Češi zrovna tak, jako je tomu na universitě.

Prof. dr. K. Hynek (Bratislava): Vážení pánové! Z vlastní zkušenosti musím ukázati na důležitý moment, jakou hraje roli doba, kdy se vysoká škola zřizuje, totiž definitivní určení, že se vysoká škola budovati bude. Doba, kdy se buduje, hraje důležitou úlohu. Kdybychom byli do Bratislavy vtrhli o čtyři měsíce dříve, byli bychom tam našli vše potřebné, že jsme mohli míti kompletní lékařskou fakultu. Naše opoždění o čtyři měsíce zavinilo, že nám

vláda zatím zabrala budovy adaptované pro lékařské ústavy. Zde je viděti v praxi, co znamená slovo v čas. Pan kol. Weingart dobře ví sám, že nikdy ani vysoká škola jako souhrn, ani jednotlivé její fakulty nepodřídí se zájmům celku. Každý tihne svou vlastní cestou. Vždyť i naši filosofové, kteří přišli do Bratislavy poslední, perou se zuby nehty. Ostatně neberu jim to za zlé, ale přímo jim musím vytknouti, že chtějí zaskočiti fakulty, které tam byly dříve nežli fakulta filosofická. (Hlas: To je domácí záležitost!) Vypadá to jako domácí záležitost; ale není. Chci tím ukázati kol. Weingartovi, že když oni si sami nehledí celkové harmonie, nemohou žádati, aby někdo jiný v zájmu nějakého x ustupoval do pozadí.

Doc. dr. J. Šebor (Praž-Bratislava): Vážení pánové! Měl jsem příležitost seznámiti se s bratrem gen. Štefánika i s jinými uvědomělými Slováky a z hovorů s nimi nabyt jsem dojmu, že i když není přímo nepřátelství, že přece je jen mezi nimi jistá nedůvěra k Čechům, že na nás pohlízejí jako na invasi. Proto se přimlouvám, aby v resoluci bylo jasně řečeno, že vysoká škola zřízena bude, nejprve však aby se vybudovaly vysoké školy, které tam jsou, a zároveň aby byly zahájeny přípravné práce pro technickou školu. Kladu důraz na to, že je přáním Slováků, aby na této vysoké škole působili jejich lidé, jako vůbec se jeví na Slovensku snaha, aby školy přecházely do slovenského ovzduší. Tak prosadilo ministerstvo s plnou mocí pro Slovensko, že vinařská škola, která byla utrakvistická, bude přeložena do Modré. Podobné snahy jsou také u vysoké školy technické. Co se týče jeho umístění, bude nutno přihlížeti k požadavkům, které kladou v tom ohledu Slováci sami.

Prof. dr. inž. V. Felber (Praž): Vážení pánové! Má-li vysoká škola prosperovati, je nutno, aby pro ni bylo vybudováno určité prostředí. Vysoká škola, která nemá náležitých ústavů, živoří pouze a vychování, které poskytuje, není vysokoškolské, a taková vysoká škola nemůže býti na úplný prospěch ani státu, ani účelu, jemuž má sloužiti. Jde o to, aby finanční náklad, který je spojen s vybudováním vysoké školy, byl snížen na minimum. I u nás se jeví potřeba celé řady vysokých škol, na př. učení žurnalistického, diplomatického atd. To všechno mají býti samostatné vysoké školy. A tu bych si dovolil upozorniti, že v poslední době byly zřizovány samostatné vysoké školy tam, kde s nákladem daleko menším mohly býti dotyčné odbory přivtěleny k vysokým školám již vybudovaným. Myslím, že mluví-li se o vysokých školách na Slovensku, mělo by se pamatovati na to, že by to nemusily býti zrovna úplně samostatné vysoké školy, nýbrž jenom vysokoškolské fakulty s vlastní autonomií, jimž jiná vysoká škola by byla společným ústředím. Byl to krásný návrh prof. dr. Drtíny, aby fakulty universitní byly sloučeny s technikou v jediný celek. Má-li býti vybudováno školství na Slovensku, snad by bylo možno tuto věc zde provést. Celá řada ústavů universitních mohla by sloužiti zároveň účelům vysoké školy technické. Snad by bylo možno tímto způsobem přikročiti aspoň k vybudování těch vysokých škol technického

směru na Slovensku, kterých je tam potřeba největší. Dával bych tedy v úvahu podnět, že, je-li nutno zřídit vysokou školu a není-li potřebného nákladu, aby byla vybudována při ústavu, který již existuje.

Prof. dr. R. Haša (Brno): Vážení pánové! Dovolte mi jako českému lesníkovi připojit několik poznámek k vývodům pp. kol. Hráského a Ursínyho. České lesnictví prožívá obzvláštní osudy, až do převratu nikdo ho neznal. Neměli jsme také jediné školy lesnické — neříkám vysoké, nýbrž ani ne střední, vydržované z prostředků veřejných. Po převratu dostává se nám tolik lásky najednou, lásky, které ovšem nevěříme a které se přímo bojíme. Dostává se nám rázem šesti lesnických škol, rázem dvou škol vysokých a mimo to čtyř škol středních, tedy více škol, než mělo celé bývalé Rakousko, které mělo jedinou vysokou školu lesnickou a pět středních a při tom mělo lesní plochu více než dvakrát tak velikou jako máme my. A přece i tehdy v Rakousku byla v lesnickém stavu veliká nezaměstnanost. Nebudu se šířit dlouho o této nevděčné otázce, ale konstatuji jenom tolik: československé lesnictvo všech odstínů, jak absolventi škol středních, tak také absolventi škol vysokých až na nepatrný zlomek stojí na stanovisku jediné řádně vybudované vysoké školy lesnické, poněvadž pro druhou a snad ještě třetí a čtvrtou školu není u nás věcných, ani dějinných, ani žádných jiných předpokladů. Je opravdu zvláštním zjevem, že hlas lesnictva našeho v této věci vůbec není slyšán, a když lesnictvo brání se proti tomu, co pokládá za své neštěstí, proti překotnému zřízení dvou vysokých škol najednou, že mu to vynese výtku nezodpovědných živlů. Proti tomu jako český lesník si dovoluji co nejdůrazněji protestovati. A ještě bych měl jednu poznámku. Vůli zákonodárcovou bylo, aby byla zřízena vysoká škola lesnická jediná. Zřízeny jsou vysoké školy lesnické dvě. Jedna zákonem — a podle zákona patří tato škola do Brna. Druhá, mám-li užítí slovy býv. děkana pana dr. Engliše — potichu. Není tomu dávno, že byl vysloven návrh, že ona vysoká škola, která byla podle zákona zřízena v Brně a musila ustoupiti systému dvou škol, má býti eventuálně přeložena. Proti tomu protestuje české lesnictvo a proti tomu musí protestovati také každý, komu naše zákony jsou něčím více nežli pouhým kusem popsaného papíru.

Prof. dr. inž. V. Kaizler (Praha): Vážení pánové! Dovolte mi několik slov k vývodům pana předřečníka.

Otázka vys. škol lesnických řeší se stále jen se stanoviska »kolik«, nehledí se však k veliké důležitosti toho, aby vysoká škola lesnická byla v P r a z e. Uvažuje se tu jen stále o z á v a d á c h dvou vysokých škol, naproti tomu se zcela opomíjejí výhody, které toto řešení rovněž má.

Nemohu se jich pro krátkost času blíže dotknouti, uvádím jen na př. důležitost vědecké soutěže, možnost specialisace studia na různé směry, větší úspěch prakt. studia při rozdělení počtu posluchačů atd. Dlužno uvážiti, jak otázka dvou vysokých škol vznikla.

Před převratem nebylo možno pro Čechy vys. školy lesnické dosíci. Teprve po válce zasadili se lesníci, zejména Ú. J. Čs. Les. o zřízení lesnického odboru při vys. uč. techn. v Praze. Těmto snahám vys. uč. techn. přišlo vstříc a společným úsilím zdařilo se vybudovati les. odbor, jenž zahájil svou činnost a umožnil posluchačům lesnictví z vysoké školy zeměděl. ve Vídni vypuzeným, že mohli v Praze ve studiu ihned pokračovati a je dokončiti. Tu však odvrátili se zástupcové Ú. J. Čs. Les. z pohrutek, jež zde blíže nemohu uváděti, od vysokého učení techn. v Praze, a jali se budovati odbor takový v Brně. Jednostranným vlivem činitelů politických se stalo, že byla vys. škola zeměděl. v Brně s odborem lesnickým uzákoněna. Tak vznikly vysoké školy dvě, neboť vys. uč. techn. v Praze nemohlo se přirozeně svého úspěchu vzdáti.

Odbor při vysokém učení technickém v Praze, jenž existoval již před zřízením brněnské vys. školy zemědělské, byl po vydání zákona o této vysoké škole obnoven na základě jednomyslné resoluce Národního shromáždění, které došlo k přesvědčení, že jest nezbytno, aby v Praze — v ústředí státu — byly zastoupeny veškeré odbory vysokoškolského studia.

Nejde tedy v podstatě o otázku více vysokých škol, nýbrž o to, aby též lesnické vědecké studium bylo možno v Praze.

Jak v zájmu státu, tak i vysokoškolských posluchačů odboru lesnického, kteří budou působiti v nejrůznějších, namnoze odlehklých krajích republiky i v cizině, jest, aby jim byla dána možnost ztráviti aspoň část studijní doby v hlavním městě státu, v středisku národním, kulturním, politickém a společenském. Posluchačům dostává se tak příležitosti seznati bezprostředně život v centru státu, kde mohou navázati důležité styky i pro budoucnost a mohou tím uplatniti zájmy státu v nejdlehlších jeho krajích i v cizině.

Co znamená studium v Praze pro posílení myšlenky státní, jest samozřejmo.

Úsilí brněnských kruhů o zrušení lesnického odboru při vysokém učení technickém v Praze, lze vysvětliti jen snahou zmonopolisovati toto studium pro Brno, nebo obavou, že odbor brněnský mohl by býti přeložen na Slovensko, kde již vysoká škola před převratem existovala, a které se Slováci vzhledem na rozlohu lesů na Slovensku a Podkarpatské Rusi právem domáhají. Takové řešení by ovšem nejlíp odpovídalo skutečným potřebám, ježto by vysoké školy byly umístěny přiměřeně k různorodosti lesních poměrů, jedna na západě v Praze, druhá na východě na Slovensku.

Poznamenávám, že kdyby bylo Rakousko úsilí Čechů vyhovělo, byly by vznikly v oblasti, která tvoří náš stát, též školy dvě, neboť na Slovensku existovala vys. les. škola ve Štiavnici, ano lze za to míti, že Němci v Čechách by si v tomto případě svoji vys. školu lesnickou také byli vymohli. Byly by tedy v oblasti, která tvoří nyní náš stát, vysoké školy tři (nehledě k vysoké škole zeměděl. ve Vídni). Tvrzení, že škola ta stačila pro celé Rakousko, před znalcem poměrů neobstojí.

Pokud se týče nadbytku vyšších lesnických škol, k nimž p. dr. Haša čítá i čtyři t. zv. »vyšší« školy střední, podotýkám, že vznik jejich zavinila Les. Jednota, která si nyní do velkého počtu vyšších škol lesnických stěžuje. Snaha po dosažení vyšší úrovně těchto škol, ve formě jakýchsi akademií s požadavkem vyššího předběžného vzdělání (sextou střed. škol nebo dokonce s maturitou), byla snad na místě, dokud nebylo škol vysokých, ale nyní, kdy máme vysoké školy, jest zcela nemístná. Je třeba školy střední reorganizovati a zřídit vhodně nižší střední školy pro les. personál výkonný, neboť bude dosti absolventů vysokých škol pro lesnickou službu správní a pro činnost vědeckou.

Prof. inž. J. V. H r á s k ý (Praha): Velectění! Mohl bych obšírně reagovati na všechny zde přednesené náměty, ale neučiním toho, nýbrž dovolím si podati jenom několik věcných poznámek ke slovům pana rektora Haši. Zastával stanovisko, aby v republice byla jediná vysoká škola lesnická, a to v Brně. Milý pane kolego, ty věci nejsou správné tak, jak vy se jich ujímáte, to je docela pochybné. A proč? Zdejší, pražské vysoké učení technické bylo vždycky iniciativní ve všech oborech vědy i praxe. My jsme zde dávali ke všemu impuls, my jsme bojovali, hájili, vymáhali a tak se také stalo, že podle návrhu našeho sboru profesorského bylo u nás zřízeno oddělení kulturní, pak odbor kulturního inženýrství, pak jsme vymáhali — to jsem žádal jako poslanec na staré říšské radě — vysokou školu zemědělskou, která byla přičleněna roku 1917, roku 1918 hned na to jsme žádali zde o vysokou školu lesní a ovšem že to šlo pozvolna, ale dosáhli jsme aspoň toho, že byla zde zřízena stolice lesnická. Konečně ze své iniciativy opět vymohli jsme zřízení vysoké školy obchodní. Vážení pánové, naše vysoké učení technické nemůže si to dáti vzít, aby najednou po vůli některých činitelů mělo býti oklešťováno, když samo k tomu nedá souhlasu. Při tom nehledím ani k tomu, o čem se zde byl zmínil pan kolega Kaizler, že je totiž nutno, aby vysoké školství bylo soustředěno ve státním středisku, a že je nutno již pro udržení naší státní celistvosti. Žádný separatism nám nemůže nahraditi to, co dává vysokým školám pražské ústředí.

P ř e d s e d a: Hlásí se ještě někdo ke slovu? (Nikdo se nehlásí.) Není tomu tak. Dříve než dám závěrečné slovo panu kol. Ursínymu jako referentovi, uděluji slovo panu Michalu Zibrinovi, delegátu Ústředního svazu československého studentstva.

Del. Michal Zibrin: Vážení pánové! Jako delegát Ústředního svazu československého studentstva vzdávám vám díky za to, že se obíráte otázkou slovenského vysokého školství. Svaz slovenského studentstva byl korporací, která se touto otázkou obírala nejprve. Vyzvali jsme také veřejnost k součinnosti v tom směru, ale veřejnost neprojevila nížádného zájmu. Proto jsme byli nuceni na poslední valné hromadě Svazu slovenského studentstva v Bratislavě obíratí se touto otázkou sami. Tam profesori bratislavské univerzity jednomyslně souhlasili s tím, aby universita i technika na Slovensku

byla. Na této valné hromadě jsme se jednomyslně usnesli na resoluci, jež je jakoby zorničkou každého slovenského studenta. V této resoluci se jasně praví, že slovenský národ má právo na všechny vysoké školy a že proto valná hromada Svazu slovenského studentstva žádá zákonodárné sbory a zvláště poslance slovenské, aby se přičinili, aby universita Komenského v Bratislavě byla v nejkratší době doplněna, aby byly zřízeny theoretické ročníky a klinické doplněny, jakož i aby byly uvolněny všechny budovy, které patří lékařské fakultě. Fakulty právnická a filosofická necht se vybaví potřebnými profesorskými silami a učebními pomůckami. Fakulta přírodovědecká necht se zřídit co nejdříve. Evangelická theologická fakulta necht je postavena na roveň ostatním fakultám vysokých škol a necht je vybudována po stránce věcné. Dále necht je utvořena samostatná katolická bohoslovecká fakulta. Dále se v resoluci praví, že hospodářský a kulturní rozvoj Slovenska si žádá vysoké školy technické. Proto shromáždění lituje, že byla zavřena báňská škola ve Štávnici a technika v Košicích bez náhrady. Proto shromáždění žádá, aby bylo bez odkladu přikročeno k založení slovenské vysoké školy technické. Pakli by pro obor lesnický a zemědělský nemohly býti zřízeny dvě samostatné vysoké školy, necht se zřídi jejich odbory při vysoké škole technické. Dále se žádá, aby při zřizování druhé školy obchodní bylo pamatováno na Slovensko. Za těmito požadavky stojí slovenské studentstvo bezpodmínečně a pevně. Každý odklad by nás utvrdil v mínění, že zákonodárné sbory nemají porozumění pro kulturní a hospodářské zájmy slovenského národa.

Dovolte mi, abych objasnil některé body této resoluce, poněvadž se přiči zásadám zde v tomto shromáždění vytčeným. Než k tomu přistoupím, vzdávám díky panu prof. Ursínymu, který neustává hájiti našich požadavků ani zde. Lituji však, že pan prof. Ursiny ve své přednášce a resoluci nedotkl se požadavků bratislavské univerzity, o kterou se vláda stará přímo macešsky. Vybudování medicínské fakulty bratislavské je velenutné, neboť první a druhý ročník jsou jenom na papíře, fakticky však neexistují. Musíme si uvědomiti, co to znamená, když student je nucen první a druhý ročník studovati jinde a když by proto měl přestupovati na fakultu jinou. Jen v tomto semestru se našli lidé, kteří pouze z národního přesvědčení šli tam jen proto, aby živel slovenský na téže fakultě zesílil.

Tvrdilo se zde, že pro technické učení nenašel by se na Slovensku dostatek posluchačů. Vzrůst právnické fakulty bratislavské dokazuje pravý opak. Dejte nám slovenské vysoké školy a uvidíte, že posluchačů budete míti na nich dosti! Ve školním roce 1921 studovalo na vysokých školách v Praze a Brně dohromady 80 Slováků na právnických fakultách ve všech čtyřech ročnících. Utvořila se universita v Bratislavě a jenom první ročník její právnické fakulty má v zimním semestru zapsáno 181 posluchače. Před tím nás bylo tedy ve všech čtyřech ročnících dohromady 80 a dnes v jediném

ročníku více než dvakrát tolik. Nejsou to vesměs Slováci, ale ze 70% jsou. Je to zároveň i důkazem, že když dáme na Slovensko vysokou školu technickou, přihlásí se nám s dostatek posluchačů. Co se týká maďarských posluchačů na této fakultě, chtěl bych říci, že posluchači tito nejsou ze Slovenska, nýbrž většinou z Maďarska; jsou to zejména maďarští židé, neboť na maďarských universitách je pro ně numerus clausus, takže maďarští židé jsou nuceni chodit k nám a dělají nám tak zbytečně těžkosti. Mluvílo se zde také, že na Slovensku je málo reálků a že proto vysoké učení technické nemohlo by se tam rozvinouti. Myslím však, že zde pracuje pro nás čas. Jsem přesvědčen, když se rozhodneme Slovensku techniku dát, že se rozhodně na ní začne vyučovat až za nějakých deset roků. Podíváte-li se na statistiku, uvidíte, že roku 1919 studovalo na Slovensku 35, roku 1920 bylo nás 150 a roku 1921 300, kdežto dnes je nás již bezmála 1000. Bude-li tento počet dále vzrůstat stejným krokem, dostaneme za krátký čas pěkný počet slovenských posluchačů.

Referent prof. Ing. M. Ursíny (Brno): Vážené shromáždění! Dovoľte mi k závěru několik poznámek. Ohledně Štávnice nenavrhol jsem, aby tam bylo sídlo příští vysoké školy technické, nýbrž potíral jsem pouze názor, že by tam slovenská technika být nemohla. Také není správné, co tvrdil pan kol. Hráský, že štávnická akademie byla vydrancována. Je sice pravda, že něco bylo odvezeno, ale myslím, že diplomatickou cestou dostaneme mnoho z toho zpět. Tvrzení pana kol. Hráského není tedy docela správné. Má-li však technická škola na Slovensku být zřízena, nutno tak učiniti rychle a ne až za nějakých 15 let, až všechna místa budou obsazena židy a Čechy. Slovensko můžeme okupovati jenom hospodářsky. Všechny filiálky politických stran na Slovensku by mohly zůstat doma, kdybychom měli vyspělý obchod a průmysl. Jednou ze základních podmínek k tomu je technika slovenská. Nemůžeme přece dávat tak velikých stipendií, aby Slovák mohl studovat v Čechách anebo na Moravě. Slovenská slabost obchodní a průmyslová poškozují v první řadě Slováky a v druhé řadě i republiku. Proto je slovenská technika i státním zájmem. Kdybychom ji však měli zakládati, až budou vybudovány všechny školy již trávající, pak bychom se k ní vůbec nedostali. Na takové theoretické stanovisko se postavití je nemožno. Proto vložte do resoluce něco, co by pro Slováky bylo aspoň trochu přijatelné.

Předseda: Závěrem je resoluce změněná, která je výsledkem námětů, které zde byly během debaty projeveny a která spojuje resoluci pana kol. Hráského k bodu třetímu a pana kol. Ursínyho k bodu čtvrtému. Pan tajemník bude tak laskav a přečte nám ji.

Tajemník doc. dr. Jíří Horák (čte):

Resoluce k referátu prof. J. V. Hráského:

První říšský sjed československých učitelů vysokých škol uznává zasluby českých politiků o vysoké školy české v době

před státním převratem, schvaluje zásady vyslovené v referátě prof. inž. J. V. Hráského a doporučuje ministerstvu školství, vládě a zákonodárným sborům, aby nezakládaly nových vysokých škol, dokud nebudou nynější, již trávající vysoké školy co do svého vývoje, co do nezbytností zajištěny jak v potřebách věcných, tak osobních.

V tom zdůrazňuje taktéž vysoké školy slovenské co do úplného vypravení university Komenského v Bratislavě, jakož i uznává potřebu brzkého zahájení soustavných příprav pro ustavení a postupné budování vysoké školy technické na Slovensku.

Pro posluchače ze Slovenska nyní na vysokých školách studující budiž ihned povolen dostatečný počet stipendií, jakož i vybudována buď náležitě Štefánikova kolej pro slovenské studující v Praze.

Zpravodaj prof. Ing. Ursíny: Navrhují, aby v závěru resoluce, kde je řeč o stipendiích pro slovenské studující, bylo uvedeno také Brno a nejenom Praha, ježto Brno je slovenským studentům mnohem bližší. Co se týká stylisace kol. Hráského, vyslovil se příliš pregnantně. To je neopatrné a myslím, že to mělo být lépe uváženo.

Předseda: Vážení pánové, k resoluci učinil pan kol. Ursíny některé poznámky a všichni páni kolegové budou jistě souhlasiti, aby o stipendia pro slovenské studenty bylo postaráno také v Brně a dále aby byl přestylisován počátek tak, aby se navázalo také na referát kol. Ursínyho.

Prof. dr. Orel (Bratislava): Vážení pánové! Ohledně stipendií myslím, že by bylo nejlépe nejmenovati ani Brno ani Prahu, poněvadž většina slovenských studentů půjde přece jenom do Bratislavy, až tam bude vysoké školství řádně vybudováno. Navrhují proto, aby jméno Štefánikovy koleje bylo z resoluce vůbec vypuštěno a celý ten pasus aby byl zevšeobecněn.

Předseda: Věci lze přirozeně vyhověti. Tím by asi návrh resoluce byl před námi. Jednotliví delegáti žádají přečtení pozměněné resoluce. Tajemník docent Horák čte pozměněnou resoluci, jejíž počátek je přestylisován tak, že resoluce navazuje nejenom na referát prof. Hráského, nýbrž také na referát prof. inž. Ursínyho a konec zní takto: ... »jakož i vybudovány buďte náležitě koleje pro slovenské studenty na vysokých školách československých.«

Prof. dr. Fr. Pastrnek (Praha): Dovoľuji si navrhnouti, aby v první části resoluce místo slov »aby nezakládaly nových vysokých škol, dokud nebudou«... byla stylisace v tomto smyslu: »aby se zakládaly nové vysoké školy, až budou«... Tím bychom se vyhnuli tomu negativu, který zní dosti ostře.

Předseda: Lituji, že není přítomen pan kol. Hráský, aby s námi spolupůsobil při přepracování resoluce. Podle mého názoru můžeme však vyhověti návrhu pana prof. Pastrnka. Říká se jím

vlastně totéž, jenomže odpor se nedává tak ostře na jevo. V principu zůstává věc stejná.

Prof. dr. Fr. Pastrnek: Táží se, zda pan prof. Ursíny souhlasí s touto resolucí?

Zpravodaj prof. Ing. M. Ursíny: Já bych navrhoval resoluci jinou. Počátek mé resoluce byl stejný, ale chtěl jsem tam vložit toto: »Zvláštního ohledu zasluhuje Slovensko, kde z důvodů státních, národních i kulturních je třeba vybudovati nejen stávající vysoké školství, nýbrž i zřídit tam vysokou školu technickou.« — Tak jsem to chtěl stylisovati a soudím, že můj návrh je jasnější.

Předseda: Myslím, že podstatně se návrh pana prof. Ursínyho neodchyluje od toho, co je řečeno v resoluci, jenom poněkud jinak je to řečeno. Věcně zůstává resoluce tak, jak jsme ji přestylisovali podle návrhu prof. Hráského.

Prof. inž. V. Macka (Příbram): Táží se pana kol. Ursínyho, zda bude hlasovati pro tuto resoluci?

Zpravodaj prof. Ursíny: Můj původní návrh byl jiný. Prosím, aby se hlasovalo o mém původním návrhu a pak o návrhu pana kol. Hráského.

Předseda: Prosím, aby pan tajemník nám laskavě resoluci kol. Ursínyho přečetl. (Tajemník doc. Horák čte znovu resoluci prof. inž. Ursínyho, náčež pokračuje):

Nyní dovolu, pánové, abych vám přečetl konečnou redakci celé resoluce:

Resoluce k referátům prof. J. V. Hráského a M. Ursínyho o zakládání nových vysokých škol a vysokoškolských požadavcích Slovenska:

První říšský sjezd československých učitelů vysokých škol, uznáváje zásluhy českých politiků o vysoké školy české v době před státním převratem, schvaluje zásady, vyslovené v referátech prof. inž. J. V. Hráského a prof. inž. M. Ursínyho a doporučuje ministerstvu školství, vládě a zákonodárným sborům, aby zakládaly nové vysoké školy, až budou nynější již trvající vysoké školy co do svého vývoje, co do nezbytností zajištěny, jak v potřebách věcných, tak osobních.

Zvláštního ohledu zasluhuje Slovensko, kde z důvodů státních, národních a kulturních je třeba nejen brzkého vybudování stávajícího vysokého školství, nýbrž též zřízení vysoké školy technické.

Předseda: Pánové, kdo je pro tento návrh resoluce, prosím, aby zvedl ruku. (Děje se.) Bůdu konstatovati poměr hlasů. Konstatuji, že pro resoluci je šest hlasů. — Je někdo z členů sjezdu proti návrhu resoluce? (Proti nezvedl ruky nikdo.) Není. Resoluce byla tedy přijata jednohlasně.

Tím je pořad jednání této sekce vyčerpán a přikročím k ukončení schůze. Děkuji znovu zejména panu ministru dr. Šrobárovi a ostatním zástupcům ministerstva školství a národní osvěty, jakož i panu kol. dr. Kolessovi za jejich účast, děkuji všem pánům referentům a všem ostatním účastníkům schůze a tím schůzi končím.

Konec schůze v 6 hod. 30 min. večer.

II. sekce pro mezinárodní vědecké a vysokoškolské otázky.

Dne 14. května o 3. hod. odpo. v budově čes. techniky.

Předseda: prof. PhDr. Jar. Bidlo (Praha).

Místopředsedové: prof. inž. E. m. Votoček (Praha), doc. PhDr.
A. Stocký (Praha).

Tajemník: prof. inž. Kar. Šimek (Brno).

Předseda zahájil jednání uvítáním přítomných, zejména cizích hostů, prof. Olafa Brocha a W. Porzezińského, dále min. rady Dra. V. Appelta a odb. rady Dra. F. Špiška, jakožto zástupců ministerstva školství a národní osvěty. Prof. Broch a Porzeziński byli k návrhu jeho zvolení čestnými předsedy. Návrh tento byl provázen hlučným potleskem.

Když se oba zvolení poděkovali za prokázanou poctu, přednesl prof. dr. Fr. Novotný (Brno) referát:

O VÝZNAMU STUDIA KLASICKÝCH JAZYKŮ PRO STUDIUM NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH.

V programu reformních snah u nás i v cizině je reforma střední školy. Střední škola je samostatný ústav pro vyšší všeobecné vzdělání, a nesmí býti pokládána za pouhou přípravku pro studium na školách vysokých; ale přes to, ba právě proto záleží vysokým školám na tom, jaká bude ona reforma, neboť ono všeobecné vzdělání je pro ně důležitější než odborné vědění samo. Z toho důvodu jest žádoucí, aby i učitelé vysokých škol, shromáždění na svém prvním říšském sjezdu, pojednali o chystané reformě a žádali, aby bylo jejich hlasu v rozhodné chvíli dbáno.

Vybíráme-li z četných otázek o budoucí střední škole jen jednu, totiž otázku o učení klasickým jazykům, není to náhoda ani libovůle. Klasické jazyky určovaly nebo spíše tvořily charakter nejstaršího a až do nedávna nejrozšířenějšího typu střední školy, gymnasia, byly kritériem přijímání posluchačů na nejstarší typ škol vysokých a jsou nevymluvnějším kritériem reformních návrhů. Proti tomu je arci jen hrubý anachronismus mluvit ještě dnes o monopolu klasických jazyků. Ten monopol — možno-li tu mluvit o monopolu — byl zrušen vytvořeným typem nových reálných gy-

mnasií. Naše vyučovací správa, jež proměnila už většinu klasických gymnasií v gymnasia reálná, ukázala, že dovede odstraňovati řečtinu z gymnasií a tím prováděti zásadní reformu střední školy krátkou cestou administrativní, mocí svého úřadu. Ve shodě s touto tendencí jsou i jiná nařízení, jimiž jest učení klasickým jazykům krok za krokem oklešťováno a zatlačováno.

Nyní vystupují i takové plány a návrhy na reformu střední školy, které žádají, aby se řečtině na střední škole vůbec nevyučovalo a jazyku latinskému — pokud jej ponechávají — aby se učilo jen na jedné její větvi, a to jen v nejvyšších třídách a jen jako předmětu odbornému, ne všeobecně vzdělávacímu. Význam klasických jazyků pro všeobecné vzdělání bývá při tom buď pomíjen nebo i přímo popírán.

Kdyby byla střední škola upravena podle těchto návrhů, nebyla by to reforma, nýbrž revoluce ve školství. Víím, že mohou být i revoluce blahodárné; záleží na tom, zdali odstraňují stav nedobry a zavádějí dobrý. Vším způsobem však jest potřebí pilné úvahy, nežli se podnikne revoluce v oboru tak vážném jako je právě školství. Hodlám zde předložit několik myšlenek o vyučování klasickým jazykům jako příspěvek k takové úvaze.

Dokázati o některém předmětu, že má všeobecně vzdělávací význam, je věc velmi nesnadná, ať jde o klasické jazyky nebo o jiné předměty. Je to mnohem nesnadnější než oceňovati význam předmětu pro rozmnožení vědomostí, neboť vědění lze přece jistým způsobem měřiti a vážit i každý jednotlivý obor zvlášť, kdežto vzdělání je jednotný a nedělitelný stav, projevující se tím, jak člověk hodnotí, jak jedná, jak žije. Které složky přispěly k jeho vytvoření, nelze zjistit ani objektivní metodou ani introspekci, neboť mnohá z nich působí, i když už dávno zmizela z vědomí.

Uvědomíme-li si tento rozdíl mezi vědomostmi a vzděláním při úvaze o vyučování klasickým jazykům, budeme vidět jen velké nepochopení v námitce, že se žák na střední škole té latiny a řečtiny mnoho nenaučí, a čemu se naučí, že brzy zapomene. Právě tak zapomene snad i jiné vědomosti z jiných předmětů vyjímajíc asi to, čemu se naučil na obecné škole, ale proto přece nikdo nefekne, že ono další učení těm předmětům bylo zbytečné. Vědomosti se zapomínají, vzdělání se nezapomíná.

Mnohem snazší je dokázati o některém předmětu, že je důležitý pro vědění. O této stránce klasických jazyků promluvíím napřed, přihlížeje zejména k tomu vědění, kterého potřebuje studium na vysokých školách.

Znalost latiny a řečtiny, jakou lze získati na střední škole, má přímý význam především pro studium na universitě, a to nejen na fakultě filosofické, nýbrž i na fakultách ostatních. Filosofické fakulty university Karlovy a Masarykovy dokumentovaly tuto věc zvláštními memorandy, která podaly před prázdninami r. 1921 ministerstvu školství a národní osvěty. Vskutku nehledíme-li ani k vědám filologickým, sotva si lze představití vědecké studium historie nebo

filosofie, které by se musilo vyhýbatí řeckým a latinským pramenům. Tím vědeckým studiem nemyslím jen soukromou práci badatelů, nýbrž i práci těch, kdo se na filosofické fakultě vzdělávají třeba jen pro úřad středoškolských učitelů; ani pro ty se nesmí stát fakulta nějakým vyšším učitelským ústavem. Kdo by tu doporučoval překlady, nedbal by jednak zvláštního rázu antických originálů, jednak té věci, že mnoho z děl napsaných řecky a latinsky není vůbec přeloženo a že zejména my Čechové těch překladů většinou nemáme. Ale i kdyby bylo všechno přeloženo do některého z cizích moderních jazyků, bylo by čerpání z těchto překladů spojeno zase s novým přeléváním, při němž by byla čistota původního pramene druhdy značně zkazena. Docela nemožno by bylo tímto způsobem studovat řeckou filosofii, která přece má ve vývoji myšlení zcela zvláštní význam; ona nalezla všechny základní typy lidského myšlení, a proto se k ní vždy buď vědomě nebo nevědomky vracíme. Klasická studia byla ve vážném nebezpečí na začátku 16. století, v době německé reformace. Tehdy se udržela řečtina proto, že jí byl napsán Nový zákon; myslím, že se i v dnešních bojích udrží, neboť je to řeč, v které jsou napsána díla Platonova.

Upozorňuji ještě na jednu věc. Právě českým historikům — zrovna tak jako slavistům — ukládá nová doba důrazněji než jindy velký úkol účastnit se práce o vědeckém poznání Slovanstva, ano nabízí jim i vůdčí místo v této práci. Tato studia nerozlučně souvisí se studiem doby a kultury řecko-byzantské; bylo by litovati, kdyby jim u nás chybělo pracovníků jen proto, že by na našich školách nebyla pěstována znalost řečtiny.

Ale i jinde než na filosofické fakultě se až dosud studují latinské a řecké texty, třeba že za jiným účelem než v 16. století, kdy z jejich semen vzklíčila moderní věda. Čtou se řečtí matematikové, medikům se vykládají významná díla staré literatury lékařské, právníci studují římské právníky a z řeckých papyrů poznávají nový, dosud neznámý svět. Latina, mohutně podpírající světovost církve katolické, jest jí i církvím reformovaným nutným předpokladem studia theologického, jež se stále a stále vrací k patristice, a o řeckém Novém zákoně platí až podnes to, co o něm řekl Luther: »Prostý kazatel může i z překladu rozumět Písmu, učiti mu, kázat a svatě žít; ale vykládat Písmo a disputovat o něm nelze bez znalosti původního textu«. To jistě neplatí jen o Písmu; každým oborem vědění lze procházeti různými cestami a s různými cíli, ale ne každá cesta a ne každý cíl je věda.

Vím, že se říká: kdo potřebuje při svém odborném studiu klasických jazyků, ať se jim naučí až na vysoké škole samé, jako se učí na př. jazykům orientálním a jako se musí naučiti cizím jazykům moderním. Nechci popírat, že v jednotlivých případech tomu vsutku tak bude, ale nebylo by radno, aby se to stalo pravidlem. Metodu »snadno a rychle« vůbec nepokládám za důstojnou vysoké školy, a ostatně při ní by se posluchač nemohl hned v prvních semestrech s prospěchem účastnit těch přednášek a cvičení, která

znalost klasických jazyků předpokládají. Srovnání s jazyky orientálními není dost vhodné, poněvadž kultura řecko-římská má pro nás Evropany přece jen jiný a větší význam než kultura orientální. Ukazuje se čím dále tím jasněji, že vědu jakožto samostatný obor kultury, nezávislý na praxi, založili Řekové. Typem vědeckého pracovníka je Aristoteles; on také pronesl slova, kterými o dva tisíce let napřed dal program vysokým školám: že čistě theoretické zkoumání je cennější než všechno, co se zdá být přímo užitečné. Řekům je nezištné dívání, theoria, vážným životním úkonem, jenž se zrodil v náboženství a přinesl posvěcený zvuk svého jména i do činnosti myslitelovy.

Něco jiného je znalost jazyků moderních. Je pravda, že bez ní si nelze u nás vědeckého studia, zejména na filosofické fakultě, ani mysliti. Ale moderní jazyky jsou poměrně snazší než jazyky klasické; metoda jejich učení je zcela jiná a myšlení, které se v nich projevuje, jest o tolik bližší myšlení našemu, že k porozumění textu stačí i taková míra znalostí jazyka, jaká by v jazycích klasických nestačila.

Až dosud jsme jednali o klasických jazycích hledíce ke studiu celých textů. K tomu přistupuje zřetel na vědeckou terminologii všech oborů, i technických, jež se z největší části zakládá na jazyce latinském a řeckém. Netvrším, že ta terminologie je důvod, proč by se mělo na středních školách učiti klasickým jazykům, a naopak poznamenávám, že obsahuje vedle obyčejných slov i takové složky, jakých žák na střední škole nepozná. Větším problémem než to cizí slovo jest studentu nejčastěji jistě ta nová věc sama. Ale na druhé straně nelze jen tak podceňovati obtíže, které působí vědecká terminologie na př. posluchači vysoké školy zvěrolékařské, který vyšel z reálky. A nejde jen o odbornou terminologii. Jde o to, aby abiturient střední školy s porozuměním užíval oněch četných slov, vlastních jmen a rčení, která jsou přijata z klasických jazyků do evropské kultury a stala se jakýmsi universálními zkratkami, vyjadřovacími samoznakami vzdělaných lidí. Nechci uváděti příklady směšných omylů v této věci; ale myslím, že není pedantstvím stydět se, když posluchač vysoké školy si plete začátky slov »areopag« a »aeroplan«. Klasické jazyky jsou i moderní společností jazyky monumentálními.

* * *

Ukázalo se nám, že vědění, které vyrůstá ze studia klasických jazyků, není pro učení na vysokých školách nedůležité, ano že jest namnoze pro ně i podmínkou. Záleží však význam onoho studia jen v tomto užitku? Jistě ne, i kdyby byl ten užitek sebe větší. »Užitečnost« v obyčejném smyslu nebo »praktičnost« není chloubou tohoto vyučování, rozumíme-li praktičností jen přímou upotřebitelnost v životě, jejíž kriterium vidí jistý náš literát v tom, zdali si člověk za určité vědění pomůže k automobilu. Buďme rádi, že jsou na střední škole také předměty »nepraktické«: celý národ

nemůže jezdit v automobilech, potřebuje i takových duší, které pracují a tvoří, i když při tom strádají. A co se týče života individuálního, jest věčně pravdivá myšlenka Aristotelova, že výchova nemá připravovat jen k určitému povolání, nýbrž k tomu, aby se člověk naučil důstojně užívat svého volného času.

Ale jest ještě něco většího než užitečné vědění: vzdělání. Tu už nemusíme rozeznávat mezi studijními obory, mezi fakultami, mezi universitou, technikou a jinými vysokými školami, neboť všem stejně záleží na tom, aby ze středních škol vycházeli lidé co nejvíce vzdělání. A jestliže snad jen část jich vstupuje na vysoké školy, záleží zase na všech stejně národu a státu, neboť na jejich práci bude jednou záviseti jeho vedení. Protože, jak jsem řekl, pokládám za nemožné rozebrati individuální stav, kterému říkáme vzdělání, v jeho složky a určití jeho jednotlivé činitele, chci se pokusit jít s druhé strany a dokázati, že škola klasičeských jazyků je plodným zdrojem vzdělání. Nechci pronášet planou chvalořeč; ale také se ohrazuji proti námitce, že mluvím o ideálním učení a ne o skutečnosti. Mluvím o ideálu, protože musím mluvit obecně; cesta je už dostatečně charakterisována cílem, ke kterému vede, i když po ní každý až k němu nedojde.

O metodě, které se užívá na střední škole při učení klasickým jazykům, je rozšířen ustálený předsudek, odbývající ji výrazem »slovičkářství«; i poslední nedoučený pisálek má mezi svými rekvizitami latinský konjunktiv a řecký aorist. Ostatně přijímám výraz »slovičkářství«; jeho hlubší smysl již sám ukazuje, proč nemohou býti jazyky klasické ve škole plně nahrazeny jazyky moderními. Metoda moderních jazyků není slovičkářská, protože by nevedla k tomu cíli, který vyučování moderním řečem má. Rozdíly jsou i ve vlastnostech obou těchto skupin jazyků. Klasické jazyky, z velké části syntetické a mající bohatší tvarosloví a volnější slovosled, poskytují hned začátečníku více příležitosti k plodnému přemýšlení o syntaktických poměrech než analytické řeči moderní; kdo je nucen opět a opět z nich a do nich překládati, provádí logické cviky, stavějící, podvědomý základ soudnosti. Při klasických jazycích je východištěm překladu rozbor věty, ať již vyslovený nebo nevyslovený. Co se jím získává, nejsou věci malé. Rozeznávat subjekt a objekt, aktivum a pasivum musí filosof a právník stejně jako malý primánek, a když přistupuje inženýr k složité konstrukci a rozeznává její podstatné složky od částí pomocných a vedlejších, vykonává touž práci jako gymnasista, když zápasí s periodou Caesarovou a odlišuje v ní věty vedlejší od věty hlavní. Plodem takového rozboru je kritický úsudek o závažnosti a funkci jednotlivých složek; pojmy, příčina, následek, podmínka, účel, a dále příčina objektivní a subjektivní, podmínka splnitelná a nesplnitelná, jsou při onom slovičkářství ve vědomí vytvářovány a ukládány do podvědomí, aby tam byly pohotově pro kategorie myšlení v kterémkoli oboru; připomínám jen, že v přírodovědě vznik-

ly velké zmatky, když nebyly přesně rozeznávány příčiny působící od příčin podmiňujících.

Kromě tvarosloví a skladby jest také význam slov plodným činitelem vzdělávacím. O překládání by se nemělo mluvit s pohrdáním, jak se někdy dělá. To je činnost, která učí srovnávati pojem se slovem, učí rozeznávati pojmy samy, poněvadž vyžaduje, aby bylo odůvodňováno jejich slovní vyjádření. Leckdy má tato metoda příležitost vraceti slova jejich význam, čímž prokazuje obecnému vzdělání službu nad jiné důležitou.

Při překládání — tím slovem zahrnuji zde také výklad — nejde však jen o jednotlivá slova, nýbrž o věty. A tu učí tato metoda vzácnému a krásnému umění chápati cizí myšlenky, neodmítati jich, když jim hned nerozumíme, užívati se do nich a odpovídati na ně myšlenkami vlastními.

Žákova práce jest při tom všem »slovičkářství« zcela jiného druhu než na př. v matematice. Filologická metoda mu ukládá velké množství drobných problémů, jichž nemůže řešiti s jistým očekáváním jediného správného výsledku, nýbrž je tu třeba pracovati i s činiteli nejistými a neurčitými, vážit, tříbiti, posuzovati stupeň pravděpodobnosti nebo jistoty, tedy právě toho, čeho vyžadují problémy většiny pracovních oborů. Nejde tu o normativní a nehybnou logiku, nýbrž o psychologickou stránku života, pokud se projevuje řečí, života jednotlivců i typických projevů života národů. Často stačí rozbor jednoho slova a otevře se hluboký výhled do některé kulturní oblasti.

Při tom všem, co jsem zde naznačil, ustupuje s myslí poznávání řeckého a latinského jazyka, nejví se cílem, nýbrž cestou. Chceme-li přece stanoviti, která jazyková znalost má prospěch z této metody, přicházíme k závěru, který snad překvapí, že největší prospěch z ní má jazyk mateřský. Vskutku každá hodina latiny a řečtiny jest u nás zároveň hodinou češtiny. Tyto cizí jazyky zjednávají náležitý odstup a ukazují na mateřském jazyce všechny jeho charakteristické znaky, o kterých by se byl žák jinak nikdy nezamyslel a o kterých se přece musí zamysleti, má-li znáti svou mateřštinu uvědoměle. Uvědoměle poznáváme jen tehdy, když srovnáváme. Klasické jazyky jsou při tom češtině účinnou ochranou proti podmanivé síle cizích jazyků moderních, jež jest při nynějším chvatném přejímání zejména západního tisku pro náš jazyk velkým nebezpečím, neboť velmi snadno svádí k napodobením, odporujícím genu našeho jazyka.

Klasické jazyky neučí však jen mluvit mateřským jazykem správně, nýbrž i krásně. Co znamená projíti školou latinského slohu, ukazují dějiny slohu francouzského, a političtí řečníci angličtí nestudovali nadarmo Demosthena. Já však zde mám na mysli jen tu drobnou každodenní práci, vykonávanou při školním překládání. Překládání není jen zápas o myšlenku, je to též zápas o stil, zápas plodný i svými nejméně zdařilými pokusy.

O správnosti toho, co jsem nyní uvedl, nebude snad nikdo pochybovat, ale jistě se namítne, že to vše může dát i učení jazyků moderním. Uznávám, že by to mohlo dáti — i když ne tak úplně, právě pro ony specifické rozdíly jazyků klasických od moderních — kdyby se pěstovalo touž metodou jako jazyky klasické. Takto však vidíme, že při vyučování jazyků moderním není prostě kdy na takové filologické pitvání a mikroskopování, poněvadž jeho cíl je jiný. Zvláště však nemůže být předmětem takových cviků a rozborů jazyk mateřský sám, poněvadž by se tu vměšoval do práce jiný činitel, živý citový poměr k řeči. Ani ve filologii nemůže vivisekce nahradit anatomii.

Učení klasickým jazykům přináší však do výchovy ještě i jiné složky. Říká se, že to učení je těžké, a bývá to uváděno mezi důvody, aby bylo odstraněno. Já v tom vidím naopak přednost tohoto učení. Každý »těžký« předmět — klasické jazyky tu arci nejsou samy — nutí k práci, vychovává a cvičí v pracovitosti; nesvdomitým škůdcem školy je ten, kdo práci ze školy odstraňuje nebo ji nesprávným ulehčováním zlehčuje, jako jsou ti učitelé, kteří buď svou metodou nebo i řemeslným vyráběním a rozšiřováním všelikých pomůcek zbavují žáka povinností, aby samostatně pracoval. Podle jedné staré definice je filolog člověk, kterému je každá prozrahálená hodina útrapou. Tato definice pochází ještě z doby, kdy filolog znamenalo tolik, co vědecký pracovník vůbec, a dnes už neobsahuje nic charakteristického. Za to jiná pověstná vlastnost filologů akribeia, přesnost a řekněme i »puntičkářství«, vyznačuje filologovu práci až dosud. A když duch této disciplíny prostupuje i školní učení, když jsou žáci naváděni k trpělivé a přesné práci, k tomu, aby cvičili vůli tuhou pracovní kázní — tu, myslím, jde o velkou věc, o m r a v n í v ý c h o v u v z d ě l a n é h o č l o v ě k a.

* * *

Pokusil jsem se ukázat, v čem vidím vzdělávací význam učení klasickým jazykům. Lituji, že tento úkol připadl mně, klasickému filologu; jsou lékaři, obchodníci, průmyslníci, kteří mají o tom učení podobné mínění, a jejich slova by snad byla přesvědčivější. Ale nepochybuji, že všem vysokým školám bez rozdílu záleží na oné kultuře rozumu a vkusu, slova i vůle a že tedy, je-li má řeč správná, žádnému typu vysokých škol nemůže jíti o to, aby vyučování klasickým jazykům bylo ze středních škol odstraněno nebo tak omezeno, že by přestalo být prostředkem všeobecného vzdělání.

Ovšem nemohu na konec zamlčet, že na klasických jazycích lpí dvojí vina: překáží jednak demokratičnosti školství, jednak pokroku. Obě tyto věci se dotýkají vysokých škol velmi citelně.

Některé z reformních návrhů odstraňují klasické jazyky ze čtyř nižších tříd, tedy z tak řečeného společného základu budoucí střední školy. Tím vycházejí vsříc snaze, aby byla usnadněna recipro-

cita mezi nižší školou střední a školou měšťanskou neboli občanskou, aby tak byl učiněn první krok k demokratisaci našeho školství, jež by se arci nezastavila ani před vědeckou »aristokracií« nynějších škol vysokých. Tato snaha buduje své požadavky na předpokladu, že si všichni lidé jsou rovni, a neostýchá se tvrditi, že klasické učení je jakýsi luxus. Myslím, že není potřebí dokazovati, že onen předpoklad — spíše snad heslo — není správný, zejména ne tam, kde jde o osobní zdatnost, záležející ovšem ne ve výsadách rodu nebo majetku, nýbrž v nadání a pílí. A to je právě úkolem střední školy, aby podle osobní zdatnosti vychovávala a vybírala národu rozumné a duševně povznesené lidi, kteří by mu jednou byli vůdci, správci a strážci. Co pak se týče vědy samé, pokládám za vzácný odkaz renaissance, že vytvořila zvláštní třídu učenců, a myslím, že směřovati a demokratisovati v tomto oboru by neprospívalo ani vysokým školám ani národu. Věda, tvořivá věda, není demokratická; *φιλόσοφον τὸ πλῆθος ἀδύνατον εἶναι*.

Až dosud jsme uvažovali jen o klasických jazycích samých a teprve na konci přicházíme k tomu, že jejich pěstování na střední škole uvádí naši vzdělanou mládež ve styk s antickou kulturou.

Vskutku pak jest antická kultura nejjistějším východištěm pro toho, kdo má být uveden do kultury doby přítomné. Můžeme ji pozorovati se všech stran s náležitým odstupem, očima nezkalenými žádným stranicstvím. Proto se její projevy dobře hodí k podrobným rozborům školním, zejména pokud jde o pojmy politické, právní, sociální, náboženské, filosofické, hospodářské. Antická kultura je neutrální půda, na níž se můžeme sejít všichni. V hodinách klasických jazyků se provádí žádoucí koncentrace poznatků ze všech oborů vědění; příležitost k tomu dává zvláštní myšlenkový obsah antických literatur, v němž se obráží universálnost starověké vzdělanosti proti modernímu nezbytnému odbornictví.

Význam antické kultury pro výchovu uznávají většinou i ti, kdo chtějí odstraniti klasické jazyky ze středních škol; proto navrhuji, aby výklady o této kultuře zůstaly, ale aby byly vřaděny do ostatních předmětů, zejména do češtiny, dějepisu a kreslení. Je to návrh absurdní, neboť chce, aby za několik let vykládali o antické kultuře učitelé, kteří by jí sami vzdělání nebyli. Ostatně to sbírání poznatků a vědomostí z kulturní historie by nebyl styk s antickou kulturou, neboť ten se zakládá na zážitcích, z nichž by se skládal vyšší světový názor vzdělaného člověka; takové zážitky pak může dáti jen trvalý přímý styk s tím, v čem se projevuje život oné kultury.

Důslednější jsou ti, kteří vylučují antickou kulturu z výchovy a soudí, že tato kultura jest už dávno překonána; v moderní výchově jest jen zbytečnou přítěží a překážkou pokroku. Tento úsudek má částečně pravdu; kdo se ohlíží dozadu, zdržuje se tím v cestě vpřed; záleží jen na tom, proč se ohlíží. Na antickou kulturu se ohlížíme proto, abychom porozuměli

podstatě a směru své kultury vlastní. Jest to pro všechny národy evropské civilisace společný poklad myšlenek, talem, výrazů a podnětů, jest to typ kultury, nezávislý na měnivém vkusu lidí a dob, a tím také živé svědomí kultur jiných; věřím, že její volání, které v 16. století obrodilo Evropu, nezavznělo v době novohumanismu naposled. Nám dnes mizí pevná půda pod nohama, všechno se nám rozplývá ve vývoj, dění a funkce, místo ideálu je vůdce, slepým vůdce, pokrok, chybí nám styl a máme jen módy. V takové době není radno, abychom se odlučovali od onoho staletého společenství národů a snad zase na druhé straně se s nimi hleděli spojovati nějakou umělou náhražkou. V onom společenství je obsažena ohromná síla tradice.

Jarní vody, do široka rozlité, mění všelijak obraz krajiny, ale staré řečiště trvá i při nich a trvá i tehdy, když jejich stopy označuje už jen zapomenutý nános. Ohlížení na starověk nás ovšem zdržuje v našem utíkávkém pokroku, ale buďme tomu rádi; ty zadržky nás chrání, aby se náš život nezrychlil až k takové efémernosti, při které by nebylo kdy nejen vytvořiti, nýbrž ani pojmouti nějakou kulturu. Sokrates se často zastavoval a přemýšlel, kdysi prý v myšlenkách stál celý den a celou noc a teprve ráno se pomodlil k vycházejícímu slunci a šel. Dovolují si tvrditi, že které generaci by byl tento stojící a přemýšlející Sokrates směšný, ta že moudrá nebude.

Také studium na vysokých školách nepřeruší svých styků s antickou kulturou, ke kterým jest přiváděno historií věd, dokud zůstane opravdu výchovou k práci badatelské a tvořivé a nestane se jen praktickou přípravou k jednotlivým povoláním. Věda se bude vždy obracet dozadu, do minulosti, ne že by tam hledala dokonalost — ta je jistě v předu, v dobách budoucích, třeba nekonečně daleko — nýbrž hlavně proto, že vždy bude potřebovat silivého vědomí o jednotné práci lidské myšlenky a o jejích výsledcích. Souvislost s prací vykonanou v minulosti zachraňuje stabilitu lidské kultury, neboť je uzdou proti touhy po nerozvážených, dobrodružných a nezodpovědných rozběžích a výletech. To není zpátečnictví, nýbrž pokrok, ovšem pokrok v jiném smyslu toho slova než v obyčejném, prázdném, negativním a diskreditovaném.

Až sem nás zavedly úvahy o klasických jazycích na střední škole. Z toho, co jsem zde stručně uvedl, soudím, že by jejich odstranění způsobilo i vysokým školám více škody než prospěchu a že by se reforma měla starat spíše o to, jak by bylo lze bez jejich podstatné újmy doplniti vyučovací osnovu o ty složky vzdělání, kterých vyžaduje nynější stav kultury. Lze doufati, že se tak stane, bude-li se o této věci rozhodovati ne podle osobních sympatií a antipatií, nýbrž podle věcných důvodů.

Předseda prof. Bidlo zahajuje debatu a udílí slovo:

Prof. Dr. Janu Vážnému (Bratislava): Studium jazyků

klasických má význam přímo jedinečný pro právníky, a to nejen pro theoretiky, ale i pro praktiky, pro každého právníka. Nutno počítati s tím faktem, že nynější naše právo soukromé má všechny své kořeny v právu římském. To platí nejen o našem právu nynějším, ale i o právu budoucím, nyní připravovaném, jehož téměř všechny instituty mají své základy v právu římském. Kdyby tedy vycházeli naši studenti ze středních škol s nedostatečnou znalostí jazyků klasických, vzniklo by nebezpečí, že bude ohroženo nejen studium práva římského, ale i vědecké pochopení práva nynějšího.

Prof. Dr. B. Bydžovský (Praha): Nesouhlasím především s p. kol. Novotným v jeho základním nazírání a všeobecných konklusích, které činil. Potřeba poznati klasickou kulturu je každému patrna, ale neplně z toho, že k tomu, aby si žactvo jistě potřebné prvky klasické kultury osvojilo, musilo současně studovat jazyky klasické v tom rozsahu jako dosud. I když se uvádějí důvody praktické, jako učinil na př. p. prof. Vážný, musí se vždy uvážiti, zda-li za tím účelem je třeba pěstovati klasické jazyky v tom rozsahu, jak se děje dnes. Škola střední má býti všeobecně vzdělávací a je otázka, zdali je možno, aby vedle nadměrně zastoupených klasických jazyků neztrácely se jiné prvky kulturní.

Pokud se týče jednotlivostí, nesouhlasím s prof. Novotným, že pro běžné studium filosofie — nikoli ovšem pro vědecké badání — bylo by třeba znáti klasické jazyky v tom rozsahu, jak se dnes na střední škole pěstují. Studenti něctou latinských a zejména ne řeckých filosofických spisů v originále, poněvadž by toho třeba ani nedovedli. Pamatuji se sami, jak jsme se musili prokousávat Platonem. Víím, jak docela jiný zisk měl jsem po maturitě, když jsem četl Platona v překladě. Odpor proti překladům je zastaralý. Kdo čte překlad, může často oceniti klasickou kulturu docela jinak, než ten, kdo namáhavě musí překládat původní text. Plato byl přeložen pěkně do řady moderních jazyků i do češtiny a je přístupten každému, kdo má zájem o věcnou stránku.

Analogie s renaissancí je úplně pochybena. My jsme od renaissancé již několik set let dál. Renaissance sloužila k tomu, aby převedla hodnoty kultury antické do moderní doby a my nyní žijeme z toho kvasu.

Pan referent pravil, že je důležité, aby vzdělanec používal s porozuměním oněch četných slov, vlastních jmen a rčení, která byla přejata z klasických jazyků. Ptám se, zda-li k tomu je třeba tolik hodin latiny jako dnes? Úplně souhlasím s vysokým stanoviskem, které zastává p. kol. Novotný, pokud se týče ideálnosti školství středního a pokud se týče všeobecného vzdělání. Ani my nechceme, aby škola stala se ryze praktickou a utilitaristickou. Právě my, vysokoškolská profesora, se tomuto směru musíme opirati. Ale jestliže p. referent tvrdí, že škola s klasickými jazyky má tu ideální stránku, nestačí to ještě k odůvodnění její existence. Tuto stránku mají i jiné všeobecně vzdělávací školy a pak jsou tu také ještě i jiné stránky.

Prof. dr. H. V y s o k ý (Praha): Zdůrazňuje význam antického idealismu v dnešní době plné chamtivosti a důležitost, aby tento duch přenášen byl i do školy. Pěkných překladů Platona v češtině zná velmi málo. Ostatně i sebe lepší překlad nemůže nikdy nahradit originálu. Je to, jako kdyby někdo chtěl jeti do Itálie a na konec se spokojil pohlednicí. Význam věd reálních je jistě veliký, ale také význam klasické filologie nesmí se podceňovati. Je známo, že středověká technika, přes to, že neměla takových prostředků, jako moderní, dokázala na svou dobu poměrně více, než dnešní.

Prof. Dr. L. S y l l a b a (Praha) přimlouvá se vřele za studium klasických jazyků, bez něhož není možno hlouběji vniknouti v kulturu antickou. Averse proti klasickým jazykům vyšla asi z toho, že učitelé jejich na středních školách nebyli vždy na vyšší systému. Víme, co dalo humanistické vzdělání generacím minulým i naší, nevíme však, co by dala příštím generacím budoucnost bez vzdělání humanistického. Tvrdím, že by duševní život jejich byl proti našemu ochuzen. Jsem tedy pro latinu a řečtinu, ale volám k povoláním činitelům, kteří reformu budou prováděti: vymyslete náležitou učebnou metodu a postarejte se pokud možno o dobré učitele!

Doc. Dr. Vladimír Groh (Praha): Není možno odlučovati znalost antické kultury od studia a znalosti antických jazyků. Jest to tak, jako by byl uznáván význam matematicko-fysických věd, ale popírána nutnost znalosti matematiky. Otázka překladů je definitivně vyřízena poznáním, že nemohou vyhověti, poněvadž jsou věci, jichž nelze přeložiti. Výtky, které se pronášejí proti klasickému studiu, mívají vesměs na nedostatky zaviněné buď nevyhovujícím stavem žactva neb vyučujícím. Zato však nelze viniti antiku a odstraňovati ji. Odstraněním klasického studia byla by přefata souvislost poznání antiky na nesrovnatelnou škodu kultury domácí.

Prof. Dr. K. V o r o v k a (Praha): Přihlásil jsem se ke slovu proto, poněvadž jsem se s kol. Bydžovským ve středu Mathematice Jednoty účastnil velmi bedlivě úvah, jak by měla býti reformována střední škola. I my bychom si přáli, aby antická kultura pronikla pokud možno naší kulturu, dosud příliš barbarskou kulturu. Také bychom si přáli, aby vzdělání lidí mohli čísti — dejme tomu — filosofické spisy klasické v originálech. Schvalujeme také tendenci vložit na střední školu i předměty těžké. Nepopíráme, že latina a řečtina, pokud jsou správným způsobem na střední škole propagovány, mají veliký vzdělávací význam, ale je třeba rozlišovati mezi vysokým ideálem a skutečností a třeba rozvážit cestu, jak se k tomu ideálu přiblížiti. A tu myslím, že na příklad stotožňovati antickou kulturu se znalostí klasické filologie je proton pseudos, na niž staví své důsledky p. prof. Novotný. Já sám znal jsem některé znamenité klasické filology, ale že by se v nich jevila antická kultura, bohužel říci nemohu. Antická kultura byla také na př. kulturou tělesnou. Tělesná kultura je vyjádřena v Anglii slovem tra-

ning. Tvrdím, že anglická kultura, která tak velmi přihlíží k tělesnému vzdělání, je velmi blízká antické kultuře.

Pokud se týče překladů, řekl p. kol. Groh, že jsou věci, které není možno přeložiti. My si přejeme, aby celá naše kultura se změnila v tom smyslu, že by inteligent měl více volného času a mohl, když dospěje, prodělat po případě těžkou školu klasické filosofie až nazpět k samotným pramenům. Sám si slibuji, že až budu mít více volného času, přečtu si spisy Platonovy v originále. Když jsem odešel z gymnasia po maturitě, ačkoliv jsem měl dosti slušné známky, odnesl jsem si hroznou nechuť k latině a řečtině. Obávám se, aby ta nechuť, nebude-li ta reforma provedena skutečně rozumně, nebyla naočkována nám všem. Pak by nám antická kultura byla klasickými jazyky více oddalována než přibližována.

Prof. dr. K. W e i g n e r (Praha) k vývodům prof. Vorovky poznamenává, že není správně srovnávat tělesnou kulturu v Anglii s tělesnou kulturou antickou. Základní rozdíl je v tom, že tělesná kultura anglická znamenala protiváhu jaksi výchově intelektuální, kdežto tělesná kultura antická byla podstatnou složkou výchovy člověka, chtěla vychovat člověka celého, tělo i ducha stejně.

Doc. dr. A. K ö s s l e r (Praha): Je veliký rozdíl mezi vzděláním a věděním, ale přesné hranice položití nelze. Je pravda, že by bylo možno člověka zcela přírodního, který nemá žádných vědomostí, vypěstovat v člověka charakterního. Není pochyby, že by bylo možno vypěstovati jeho morální stránku, ale tím by nebyl ještě člověkem vzdělaným. Jest třeba ještě vedle tohoto vzdělání a vypěstování charakteru umožniti mu, aby poznal prvky současné kultury, tím že si osvojí základy znalosti věcí, které tuto kulturu tvoří. Ukazuje se, že při nynějším stavu kultury je naprosto nutno, aby doba k poznání této věcné stránky věnovaná, byla na střední škole rozšířena. Přirozený důsledek toho je, nechceme-li žactvo přetěžovati, že některé předměty musí ustoupiti. A tu zase je přirozeno, že se sahá k těm, které mají největší míru hodin a to jsou v dnešní době klasické jazyky.

Prof. dr. F r a n t. G r o h (Praha) obrací se proti tvrzení prof. Bydžovského že »běžné studium filosofické« nevyžaduje vzdělání klasického. Universita nemůže mít na mysli takové studenty, kteří studují, jen aby udělali zkoušky a dosáhli místa na střední škole, nýbrž musí dáti návod k samostatným pracím vědeckým příštím badatelům a že ti musí znáti prameny z originálu, o tom není sporu. — Dále se obrací proti návrhu Jednoty č. matematiků, ve kterém jest připuštěna řečtina v jednom typu školy střední, ale pouze do oktávy se 6 hod. týdně. To je proti všem zásadám paedagogickým. Žádný předmět nemá býti dán na program vyučovací, nemůže-li se v něm dospěti k jakémusi stupni znalosti. Ale za rok se při 6 hod. týdně v řečtině nedokáže skoro nic, zejména když žáci jsou již ve věku, kdy nemají chuti k studiu gramatiky. Než takovou řečtinu, to raději nic. Ať se řekne upřímně: nechceme gymnasium, ale lepší reálku.

Předseda prof. dr. Bidlo vítá za hlučného potlesku přítomných ministra školství a národní osvěty dra. V. Šrobára, který se právě dostavil.

Profesor dr. J. Vážný (Bratislava) akcentuje význam studia klasických jazyků jednak se stanoviska právníckého, jednak pro četbu pramenů, jednak pro terminologii všeobecně-vědeckou. Studium práva římského jest zhora nemožno bez četby originálních textů právnícké literatury římské. K pochopení významů termínů římských —většinou i moderní vědou recipovaných— jest předpokladem plně pochopení slovní, bez znalosti klasických jazyků jest nemožné.

Prof. dr. V. Mathesius (Praha): Připojuji tři poznámky k referátu prof. Novotného a k debatě. První formální poznámka jest, že nebyly předneseny these, abychom věděli, o čem budeme hlasovat. 2. Humanistické vzdělání je i naším cílem a jsme proti dnešní realce, kulturně chudé, ale není dilemma buď dnešní gymnasium nebo realka. Jde o to, jak uplatnit na střední škole humanismus a současně splnit i požadavky, které moderní doba na střední školu klade. 3. Překlady se nesmějí podceňovat. Připomínám jen vliv, který měl překlad bible a v Německu překlad Shakespeara.

Prof. dr. K. Wenig (Praha): Právě matematikové by nás, klasické filology, měli podporovat, poněvadž, kdyby došlo k omezení klasické filologie, jistě potom by následovalo $\frac{9}{10}$ matematiky.

Doc. dr. A. Stocký (Praha): Nemám tak strašných vzpomínek na klasickou filologii jako p. prof. Vorovka. Maturoval jsem před 27 lety, studoval jsem techniku a při tom jsem si zachoval tolik znalostí z latiny, že jsem i na technice i po ní četl latinské klasiky a podrobil se ve 40 letech rigorosu z filosofie jen se znalostmi toho, co jsem si přinesl z gymnasia. To staré gymnasium nebylo tak špatné, mně se spíše zdá, že to mladší je špatné. (Souhlas.) Na starém gymnasiu pěstovala se snad duchovní dresura i to puntičkářství, o kterém se p. referent zmínil, ale tam jsme se naučili pracovat. Dnes se nařiká, že z těch reformních gymnasií přicházejí na universitu ne nedoukové, nýbrž přímo nedochůdčata. Navrhují, aby resoluce prof. Novotného byla přijata.

Předseda prof. dr. J. Bidlo (Praha): Dovolte, abych k tomuto předmetu také promluvil několik slov. Náleží k těm, kteří z praktických důvodů, zejména pro studium historie slovanské si přeji, aby bylo co možno zachováno studium klasických jazyků na střední škole, zejména i řečtiny. Ale ovšem na druhé straně stojím na stanovisku, jak jsem již několikrát jinde prohlásil, že jest potřeba redukce. Není možno, aby studium klasických jazyků bylo pěstováno v tom rozsahu, jako nyní, poněvadž doba má také jiné úkoly. Jinak úplně souhlasím s vývody p. kol. Novotného.

Prof. dr. B. Bydžovský (Praha): Mnozí řečníci stavěli jaksi latinu a řečtinu jako protiklad k matematice. Tento jakýsi lapsus je asi zavinen tím, že návrh na redukování hodin klasických jazyků vycházel z Mathematické Jednoty a že já, jako obhájece tohoto směru,

jsem také matematik. Ale mezi latinou a matematikou není na střední škole protikladu, poněvadž latina a matematika se udržují toliko svou cenou všeobecně vzdělávací. Na dnešní střední škole je rozpor mezi klasickými jazyky a moderními jazyky a mezi klasickými jazyky a jinými složkami kultury. Proto je nezbytně nutno, jak na to poukázal již p. kol. Bidlo, redukovat studium klasických jazyků a nahradit je moderními jazyky. Je veliký omyl, tvrdit-li se, že není možno, aby studium klasických jazyků bylo nahrazeno, pokud se týče formálního vzdělání, moderními jazyky. Lituji, že se o této otázce nevyslovili moderní filologové. Cíl, který se ukládá klasickým jazykům, lze dle mého přesvědčení uložit jazykům moderním. I na těch je možno provádět logickou dresuru, kterou tak vychvalují na klasických jazycích.

Bylo zde mluveno také o badatelské činnosti. My všichni jsme badatelé a právě proto ceníme vysoko jazyky klasické, poněvadž známe jejich význam pro badání. Ale musí se činit rozdíl mezi badatelem a průměrným absolventem střední školy. Má snad proto, že na celé střední škole jediný člověk bude jednou badat o základech práva a studovat latinské prameny, několik set ostatních studentů učit se klasickým jazykům v té míře, aby toho byli také schopni? Tu jest rozhodující otázka ekonomie, přes niž nelze přejít.

Ref. prof. dr. Fr. Novotný (Brno): Hlavní rozpory týkají se poměru mezi kulturou a jazyky a na druhém místě je otázka překladů.

Co se týče prvního, myslím, že kulturu od jazyků, zejména od jazyků antických odtrhnouti nemůžeme a nahradit to vyučováním nebo přednáškami o antické kultuře. Nehledě ani k tomu, že by to nebylo možno z důvodů osobních, poněvadž by o antické kultuře vykládali jednou lidé, kteří sami klasického vzdělání neměli, nejde při vyučování klasickým jazykům jen o kulturu, nýbrž o tu drobnou práci, která se denně provádí ve škole. To jest neustálé třídění, to jest hovor od duše k duši, to jsou neustálé otázky a odpovědi a z těch teprve vyšlehně nějaké poznání nebo zažitek. To přece nelze nahradit přednáškou.

Pan kol. Bydžovský mvsíl, že renaissance již jest věcí hotovou. Když p. kol. Vorovka řekl, že naše kultura je ještě kulturou barbarskou. Renaissance není dle mého náhledu ještě hotova, alespoň ne u nás v Čechách. Možná, že jiní národové již prožili antickou kulturu, ale my isme své renaissance ještě neprožili. Ale i ti, kteří měli svou renaissanci, neodtrhují se tak chvatně od kultury antické. My musíme mluvit o ideálech a ne poukazovati na jednotlivce. Uznávám, že mezi klasickými filology jsou jednotlivci, kteří odpuzují, ale v žádném oboru nesmíme hledět na jednotlivce, nýbrž na ideál. A že ten ideál je ideálem krásným, přiznal i kol. Vorovka.

Navrhují, aby sekce přijala tuto resoluční, která bude předložena plenu sjezdu:

Sekce vyslechši referát prof. Frant. Novotného o významu studia klasických jazyků pro stu-

dium na vysokých školách, souhlasí s jeho zásadním úsudkem, že vyučování klasickým jazykům je důležitou a svéráznou složkou všeobecného vzdělání a že vědění při něm získané jest užitečnou a pro některé obory i nezbytnou přípravou ke studiu na vysokých školách. Z těchto důvodů sjezd doporučuje ministerstvu školství a národní osvěty, provést chystanou reformu střední školy tak, že by osnova přihlížela k požadavkům nynější kultury bez podstatné újmy ve vyučování klasickým jazykům. (Potlesk.)

Prof. dr. V. Mathesius navrhuje, aby se hlasovalo odděleně o obou složkách resoluce a to nejprve o uznání ceny antické kultury a pak, že jest třeba, aby osnova přihlížela k požadavkům nynější kultury bez podstatné újmy ve vyučování klasickým jazykům.

Když referent se tomuto návrhu konformoval, dal předseda hlasovati.

První část resoluce byla schválena jednohlasně, druhá velkou většinou.

Potom se měl ujmouti slova prof. inž. E. Votoček (Praha) k referátu:

MEZINÁRODNÍ SOUČINNOST VYSOKÝCH ŠKOL.

(Za nepřítomného a při univ. slavnostech v Padově meškajícího referenta čte jeho elaborát prof. dr. Zd. Bažant.)

Přípravným výborem sjezdu byl jsem požádán, abych pojednal o vyznačeném předmětě. Ježto mi účast na universitních slavnostech v Padově zabraňuje promluvit o řečené otázce, resp. vyvolati o ní diskusi, omezují se na vytčení některých bodů, jež by po mém mínění mohly přispěti k dosažení těsnějších styků mezi vysokými školami našimi a vysokými školami jiných národů, zvláště národů nám přátelských.

1. Vzájemné styky badatelů vysokoškolských našich a cizozemských buďtež upevňovány hojnou výměnou profesorů, t. j. buďtež badatelé cizí povoláváni k přednáškám na našich vysokých školách a naopak naši — pokud k tomu mají jazykovou způsobilost — posíláni přednášeti na vysokých školách cizích.

Pokud tohoto bodu se týče, sluší vysloviti se s úplným uznáním o morální i materiální podpoře, jaké se snahám těm dostává od našeho ministerstva školství a národní osvěty. Vždyť právě nyní dva z našich vysokoškolských profesorů jsou v Paříži, kde konají přednášky na Sorbonně; před tím pak již někteří francouzští profesori vysokých škol konali přednášky u nás, a s jinými se za stejným účelem vyjednávají. Uvádím jako příklad prof. Moureu-a z pařížského Collège de France, vynikajícího badatele na poli chemie organické.

Jsem přesvědčen, že tato výměna profesorů bude v budoucnosti stále častější, tím častější, čím více pronikati bude v našich vědeckých kruzích přesvědčení, že k intenzivním mezinárodním stykům vědeckým nestačí pasivní znalost jazyků cizích, nýbrž že je nezbytno aktivní jich ovládnutí, tak jak se s ním setkáváme u badatelů cizích malých národů, jako Holanďanů, Dánů, Švédů, Norů a j. Přirozeně se tato znalost cizích jazyků u nás nesmí omezovati na němčinu, jak bývalo pohodlým zvykem až do nedávna, v dobách našeho rakouského otroctví. Nic není pro nás politicky škodlivějšího, než vystupujeme-li vůči německé cizině pod etiketou německou.

2. Další důležitou složkou mezinárodních styků vysokoškolských jest vzájemná výměna publikací jednak odborné vědeckých, jednak takových, jež podávají mohou obraz o činnosti té které vysoké školy. Zahraniční vysoké školy (francouzské, italské i jiné) vydávají za tím účelem ročenky (annuaire, annuario), z nichž vyčísti lze netoliko podrobnosti administrací, nýbrž i zajímavé zprávy o vědeckém ruchu na školách těch a osobách ruchu toho účastných. Podávají se v nich životopisy zemřelých členů sboru vyučovacího, podává se seznam vědeckých a literárních publikací členů sborů řečených, seznam disertací doktorských, předložených v uplynulém roce, a mnohé jiné zajímavosti. Bylo by záhodno, aby i u nás každé z vysokých učení vydávalo takovou ročenku, jak ostatně již činí naše universita Karlova. Podal jsem k tomu cíli na našem vysokém učení technickém příslušný návrh, který byl přijat, takže ročenka naše bude vydána již počátkem příštího semestru a to tak, že obsáhne tentokrátě celá 3 léta uplynulá od dosažení naší svobody.

Aby ročenky takové mohly býti posílány na výměnu za ročenky cizozemské, musí v nich — jak se samo sebou rozumí — býti aspoň část textu, ta, jež by cizím mohla nejvíce zajímati, uvedena také v některém z jazyků světových (na př. francouzském nebo anglickém). Kdyby tomu tak nebylo, neměla by pražádné ceny výměnné, byla by pohozena a nedosáhla by svého informačního a propagačního cíle.

Doporučuji i ostatním našim vysokým školám vydávati ročenky takové.

3. Mezi výměnu publikací náleží i výměna doktorských disertací, jež měla by značnou cenu jmenovitě pro badatele ve vědách experimentálních. Prostřednictvím pražského Institut français dostalo se universitě Karlově i našemu vysokému učení technickému velikého počtu disertací university pařížské, pokud je mi známo, hlavně z věd exaktních a přírodních. These ty jsou cennou pomůckou pro každého badatele příslušného oboru, ježto jsou v nich uvedeny pracovní podrobnosti, kterých pozdější publikace v odborných časopisech uváděti nemohou.

Abychom mohli vyměňovati dissertace naše za cizozemské, bylo by ovšem nutno doplniti řád platný pro dosahování hodností doktorské ještě ustanovením, že disertaci jest kandidát povinen

předložiti buď celou tištěnou, nebo z důvodů úsporných tištěnou aspoň ve výtahu, jenž by resumoval hlavní nové výsledky práce. Výtah ten by ovšem musel zase býti podán nejen česky, nýbrž i v některém ze světových jazyků (franc., angl., atd.), jinak by zasílání našich dissertací do ciziny nemělo smyslu.

Těmito několika stručně načrtnutými návrhy jsem ovšem látku nikterak nevyčerpal. Chtěl jsem jediné podati látku k diskusi, a těšilo by mne velice, kdybych ze Zpráv o sjezdu našem seznal, že jiní kolegové učinili další návrhy, čelící k prohloubení řečených styků, jež jsou nám, synům malého národa přirozeně o mnoho potřebnější, než příslušníkům národů velikých.

Za referátu prof. Bažanta ujal se předsednictví místopředseda doc. dr. A. Stocký, který zahájil o referátu debatu.

Doc. Dr. Vladimír Groh (Praha): Publikování je velmi obtížné při dnešních poměrech i pro pracovníky už známé. Bylo by nutno opatřiti kandidátům příležitost k vydání jejich prací, aby tak nemusili činiti vlastním nákladem.

Prof. dr. V. Mathesius (Praha) upozorňuje, že jeho fakulta se usnesla vydávati sbírku, kde budou uveřejňovány práce z ústavů, vynikající disertace a seminární práce, po případě i habilitační spisy. Něco podobného mohlo by se dít i při navrhovaných ročenkách.

Prof. dr. J. Závřel (Brno): Naše fakulta zahájila mezinárodní styky tím, že vydává samostatně práce členů fakulty — později snad i kandidátů — v samostatných sešitech podle oborů a ty se zase samostatně rozepisují. Výměnou dostává fakulta mnoho časopisů cizích, které by jinak těžko bylo opatřiti. Práce jsou psány většinou česky, ale na konci vždycky je stručné resumé v některém světovém jazyku.

Prof. dr. J. Bidlo (Praha) upozorňuje, že ve schůzi sjezdového výboru bylo usneseno, aby tento referát resp. resoluce, kdyby nějaká byla navržena, byla odkázána ústřednímu výboru.

Referent prof. dr. Z. Bažant navrhuje pak tuto resoluci:

1. Vzájemné styky badatelů vysokoškolských našich a cizozemských buďtež upevňovány hojnou výměnou profesorů, t. j. buďtež badatelé cizí povoláváni k přednáškám na našich vysokých školách a naopak naši — pokud k tomu mají jazykovou způsobilost — posíláni přednáseti na vysokých školách cizích.

2. Další důležitou složkou mezinárodních styků vysokoškolských jest vzájemná výměna publikací jednak odborně vědeckých, jednak takových, jež podávají mohou obraz o činnosti té které vysoké školy. Bylo by záhodno, aby i u nás každé z vysokých učení po příkladu zahraničních vys. škol vydávalo ročenky, z nichž výčistě lze netoliko podrobnosti administrativní, nýbrž i zprávy o věde-

ckém ruchu na školách těch a osobách ruchu toho účastných. Část textu, jež by cizinu mohla nejvíce zajímati, musila by býti uvedena v některém z jazyků světových (franc., angl. atd.).

3. Mezi výměnu publikací náleží i výměna doktorských disertací. Bylo by proto záhodno doplniti řád rigorosní ustanovením, že disertaci je kandidát povinen předložiti tištěnou aspoň ve výtahu, jenž by musil býti podán nejen česky, nýbrž i v některém ze světových jazyků (franc., angl. atd.).

Doc. Dr. E. Baudyš (Brno) namítá proti třetímu bodu, aby totiž disertace byla tištěna, že by musel býti nejdříve změněn rigorosní řád. Kromě toho znamenalo by to takovou záplavu literatury, že by to bylo spíše na závalu než na prospěch. Stačí úplně, když dotyčný examinátor na práci upozorní a doporučí k publikaci.

Prof. dr. J. Závřel (Brno) navrhuje, aby bod o vydávání ročenky byl z resoluce vypuštěn.

Místopředseda dr. A. Stocký upozorňuje, že diskuse není již přípustna a že se musí o resoluci hlasovati tak, jak byla přečtena. Resoluce je konečně jen projev přání a nikdo není hlasováním pro tuto resoluci ničím vázán. Dává o každém bodu resoluce hlasovati zvláště.

Při hlasování byl první bod resoluce přijat jednohlasně, druhý a třetí většinou.

Potom byla schůze na 1/4 hodiny přerušena.

V 5 hod. 5 min. odpoledne zahájil místopředseda doc. dr. A. Stocký jednání a udělil slovo prof. dr. Jaroslavu Bidlovi (Praha) k referátu:

MEZINÁRODNÍ SOUČINNOST VĚDECKÝCH SPOLEČNOSTÍ.

Předmětu, o kterém mi připadl úkol mluvit na sjezdu vysokoškolských učitelů, věnoval obsažný článek v nejnovějším čísle »Nového Athenaea« prof. dr. K. Kadlec, který mi jej ochotně zapůjčil ještě v rukopise k použití, začez mu zde vzdávám veřejně uctivé díky. Již několik let před světovou válkou se vyskytla myšlenka, aby se jednotlivé vědecké společnosti a to především akademie, představující vrchol vědecké činnosti u jednotlivých národů nebo států, sdružovaly za účelem uskutečňování velikých a obecně důležitých vědeckých podniků, na které nestačí vědecké ani hmotné prostředky jednotlivých vědeckých společností. Již v říjnu r. 1899 se konala konference akademií ve Wiesbadenu, na které byly složeny stanovy mezinárodního sdružení akademií a tyto byly pak schváleny na sjezdě v Paříži v dubnu r. 1901. Roku 1911 vystoupilo druhé oddělení petrohradské akademie věd, věnované studiu ruského ja-

zyka a slovesnosti s návrhem, aby se slovanské akademie a vědecké společnosti sdružily ve zvláštní svaz, jehož úkolem by bylo prováděti veliké vědecké podniky, hledící ku povznesení a prohloubení studií slavistických. Na podnět tento také se ozvaly skoro všechny slovanské akademie, pouze akademie krakovská z politických příčin se neúčastnila jednání, které pak bylo vedeno zástupci jednotlivých akademií s druhým oddělením petrohradské akademie r. 1912 v Petrohradě. Jednání však nebylo dovedeno ke konci, zvláště proto, že česká akademie, které se bylo ohlížeti na smýšlení a náladu vysokých kruhů vídeňských, nepřejících myšlenice spojení slovanských akademií pod vedením ruské akademie, se domáhala takových změn v návrhu svazových stanov, které by byly s to, aby rozptýlily různá podezření zvláště u samého protektora, jímž byl tehdejší následník trůnu. Mimo to prezident akademie, prof. Randa, hledal východiště z nesnáží tím, že jednání zdržoval — a tak se před vypuknutím světové války nedošlo ke konečnému ujednání.

Světová válka přirozeně přetrhala všechny dosavadní mezinárodní styky a svazky vědecké součinnosti a bylo tudíž po jejím skončení začít znovu. V květnu r. 1919 se sešli v Paříži zástupci akademií severoamerické Unie, Belgie, Francie, Itálie, Rumunska, Řecka a Japonska a usnesli se na tom, aby byla utvořena »Mezinárodní Unie Akademií« (Union academique internationale = UAI). Na konferenci, jež se konala 15.—18. října 1919, byly schváleny definitivní stanovy a za sídlo Unie byl ustanoven Brusel, kde také byl zřízen správní sekretariát (Bureau directeur de l' UAI.), jehož úkolem jest vyřizovati běžné věci a korespondenci, opatrovati archiv, vésti řádný správní rozpočet a po případě fondy, jichž by se sekretariátu dostalo dary, odkazy nebo věnováními na podniky Unie. Delegáti jednotlivých akademií a vědeckých společností, jež jsou členy Unie, se mají scházeti aspoň jednou do roka, aby jednali o společných podnicích. Podnět k takovýmto podnikům může dávat buď každý člen Unie (t. j. každá akademie a vědecká společnost) nebo kancelář Unie v Bruselu. Tuto kancelář dlužno lišiti od sekretariátu, výše dotčeného. Podněty nebo návrhy jednotlivých členů mohou býti předmětem jednání delegátů, jestliže byly předloženy aspoň 4 měsíce předem, poněvadž jest potřebí, aby jednotlivé akademie mohly svým delegátům dáti o nich potřebné pokyny nebo příkazy. V Unii měly býti původně zastoupeny jen akademie těch národů, kteří nebyli vyloučeni z důvodů válečných, ale v definitivních stanovách bylo toto ustanovení zrušeno a o přijetí té neb oné akademie rozhoduje tříčtvrtinová většina. Naše české vědecké společnosti, Česká akademie věd a umění a Král. česká společnost nauk, staly se členy Unie již koncem r. 1919. Tím vzaly na sebe každá povinnost platiti roční příspěvek 1000 franků na vydržování sekretariátu. Vysílání 2 delegátů do každoročních schůzí bude ovšem vyžadovati výdaje ještě další. Kdyby pak se měl uskutečnit nějaký podnik, ke kterému by daly podnět, nebo podnik, jehož uskutečnění by na sebe převzaly, byly by povinny se postarati o příslušný ná-

klad na něj — ovšem společně s tou vědeckou společností, která by o tutéž věc měla stejný zájem.

Již v prvních schůzích byla podána celá řada podnětů a návrhů, obsahujících společné úkoly Unie akademií. Jsou od sebe dosti vzdálené. Týkají se na jedné straně starověkých dějin klasických, dějin časného středověku, počátků křesťanství a byzantské kultury, na druhé straně zeměpisných a přírodopisných výzkumů v Indonésii a v západní Asii. Vzbuzují dojem nahodilých subjektivních podnětů, daných jednotlivými badateli, kteří se prvních schůzí zúčastnili a nikoliv projevů promyšleného plánu, který by byl plodem obecnějších úvah o nejdůležitějších potřebách vědeckého pokroku vůbec.

Kdyby se mělo takovýmto způsobem postupovati i později, nahromadila by se brzy spousta nejrůznorodnějších podnětů a návrhů a stalo by se nemožným rozhodovati, které z nich a v jakém pořadu mají býti uskutečňovány. Na druhé straně zase by nastal naprostý nedostatek podnětů, kdyby mělo zůstatí v platnosti, že náklad na provádění společného podniku má nésti ta vědecká společnost, která k němu dala podnět. K tomu by nebylo potřebí tak nákladného ústavu jako sekretariát nebo kancelář.

Proto se mi zdá, že bude potřebí hledati jiné cesty k tomu, aby se mohla vyvíjeti mezinárodní součinnost vědeckých společností, která, jak se všeobecně uznává, jest věcí velice potřebnou. Bylo by potřebí především založiti zvláštní časopis, ve kterém by se napřed řádně objasnilo diskusí mezi odborníky, které věci by potřebovaly nejvíce a nejdříve mezinárodní součinnosti vědeckých společností, a pak teprve by mohlo dojíti k ustanovení, co a v jakém pořadu se má opravdu prováděti. A poněvadž vědecká práce se dnes rozpadá na dva veliké obory, které mají málo společného, doporučovalo by se, aby takový časopis byl vydáván ve 2 oddílech, z nichž jeden by byl věnován vědám duchovým a druhý vědám přírodním a technickým. Vůbec pak sama Unie akademií by se měla hned rozdělití na dvě samostatné sekce, duchovědnou a přírodovědnou i technickou, které by neměly nic společného nežli sekretariát.

Před tím, nežli by časopis Unie, věnovaný diskusi o společných úkolech a podnicích, připravil půdu ke skutečné součinnosti, nemělo by vlastně s ničím začínati. Diskuse tato by nepochybně ukázala, že mezinárodní součinnosti a společné práce všech vědeckých společností nepotřebují jen některé podniky vědecké, nýbrž celé vědní obory. Mínilm zvláště takové obory, které u jednotlivých národů jsou zastoupeny jen ojedinělými badateli pro svou vzdálenost praktického života, ač pro pokrok vědy mají veliký význam.

Z oboru mně nejbližšího by to byly dějiny klasického starověku a dějiny byzantské kultury, dále široký a z mnoha odvětví se skládající obor dějin a filologie orientální, jmenovitě indické, arabské a vůbec islámské. Jest příznačné, že z úkolů mezinárodní součinnosti již nadhozených největší počet náleží právě k těmto oborům. Zástupci těchto oborů, kteří v jednotlivých národních akademiích, jež svou součinnost soustřeďují na úkoly hledící k zbadání

vlastních zemí a národů, stojí více méně osamoceně, ode dávna z vlastního popudu a ze skutečné potřeby pěstují styky se soudruhy týchž oborů z jiných národů a tvoří tedy skutečný zarodek a základ organisované mezinárodní práce vědecké. Takovito odborníci by měli býti také především vysíláni jako delegáti do schůzí Unie.

S tohoto stanoviska, že Unie by měla v první řadě pečovatí o rozvoj takových vědeckých oborů, které mají mezinárodní povahu, by vyplývalo, aby na společné podniky její přispívali finančně všichni její členové — ale ovšem ne stejnými příspěvky, nýbrž podle finanční síly jednotlivých společností nebo jednotlivých států, k nimž náleží. Unie vědeckých společností měla by tedy vycházeti ze zásady, že každý člen její má přispívati ku pokroku vědy — podle svých sil. Jestliže velicí národové přirozeně mohou dodati větší počet sil vědeckých, jest spravedливо, aby také hmotně rozvoj vědy podporovali více než národové malí a finančně slabí.

Ustanovení, že náklad na provádění příslušných podniků a úkolů mají nésti ty akademie, které k nim dají podnět nebo uskutečnění jejich na sebe vezmou, by mohlo v základech mařiti národní součinnost vědeckou, poněvadž vědecké společnosti finančně méně silné by byly odsouzeny k pouhému dívání, by jejich podněty byly theoreticky sebe uznanější a věcně sebe odůvodněnější. Vědecké společnosti finančně slabé by byly pouhým pasivním přívěskem společností finančně silných — a společné vědecké úkoly by se řešily v praxi ne podle vědeckých potřeb všeobecně uznaných, nýbrž podle finanční převahy jednotlivých společností. To by zajiště nebylo v zájmu vědeckého pokroku a důsledky takovými by se mezinárodní Unie akademií vzdalovala svého cíle. Jedním z hlavních úkolů Unie by přece mělo býti, pomáhati společnými silami společností slabým, aby spíše mohly svou činnost rozvíjeti v oborech, na které samy nestačí. Kdyby se hořejší ustanovení nemělo změnití, pozbyla by Unie ceny jmenovitě pro akademie naše, českosloveské a vůbec slovanské.

Bylo by v zájmu vědeckého pokroku, aby Unie akademií záhy dospěla k týmž názorům, jaké jsem zde vyslovil. Jest však odůvodněná obava, že národní sobectví velikých a mocných národů, které světová válka silně rozpoutala, bude dlouho ještě překážkou pravé mezinárodní součinnosti i na poli vědy. Ovšem samo zřízení Unie jest věc, která nepochybně povede k náležitěmu osvětlení pojmu mezinárodnosti. Zřízení Unie jest důležitý první krok vedoucí k cíli. I když činnost její bude s počátku více méně nahodilá, nebude bez prospěchu pro pokrok vědy. Značný užitek mohou přinéstí každoroční schůze delegátů jednotlivých vědeckých společností, poněvadž osobním stykem a přímou ústní výměnou myšlenek se docílí zpravidla rychlejšího a trvalejšího výsledku nežli diskusí tištěnou a dlouhým dopisováním, ač ovšem i tyto prostředky součinnosti mají cenu velikou.

Nežli však Mezinárodní Unie Akademií dospěje k náležitěmu

uspořádání a zařízení své činnosti bylo by dobře, kdyby jednotlivé vědecké společnosti od případu k případu v jednotlivých konkrétních otázkách se mezi sebou dorozumívaly a prováděly menší společné podniky asi tak, jak byl loni učiněn pokus o součinnost československých vědeckých společností s jihoslovanskými, při čemž byla uznána potřeba vydávati společnou publikaci, v níž by se v některém světovém jazyku podávaly zprávy o mathematických a přírodovědeckých pracích československých a jihoslovanských, usilovati u vlády království SHS o zřízení biologické stanice, ve které by i příslušníci československé republiky mohli pracovati, a pořádati stále roční užší nebo širší sjezdy zástupců rozličných vědeckých oborů. Československé a jihoslovanské vědecké společnosti nechtějí se sice na ten čas vázati žádnými stanovami, ale přes to prohlásili zástupci jejich na siezdě v Záhřebě (28. října 1921), že své společné jednání pokládají za začátek k utvoření svazu všech slovanských akademií, o který bylo již r. 1912 a 1913 vyjednáváno a který nyní pro nešťastné poměry ruské nelze uskutečnití. Mluvílo se též o tom, aby v nejbližší době bylo navázáno jednání s vědeckými společnostmi polskými. S nimi by československé společnosti mohly snadno sblížití různé společné úkoly týkající se zbadání českých i polských dějin, které se namnoze blízce stýkají, dějin Slovanů polabských, ve kterých dosud hlavně Němci pracovali, české a polské literatury a jazyka a jiných věcí. Při dobré vůli vědců samých jest takováto součinnost snazší nežli bývala za trvání Rakouska-Uherska. Ovšem stojí v cestě překážka, které dříve nebylo, t. neobyčejné ztížení práce vědecké a publikační neblahými poměry finančními, kterými trpí zvláště inteligence ve vědě pracující, odkázaná větším dílem na bídné platy úřednické, tak že jest z veliké části nucena hledati vedlejší výdělků, jichž vědecká práce neposkytuje. Vědecké společnosti práce badatelů buď vůbec nehonorují nebo honorují jen velmi slabě, takže vědecké badání už není ani obětí, jako bývalo dříve, nýbrž přímo askesí. Moderní demokratický stát, který nalézá vždycky dost prostředků k odměňování bezvýznamných politiků, nechává vědu živořit. Přízní absolutistických monarchů a feudálních magnátů vznikala monumentální díla, jež tvoří celé knihovny, ale v době demokratických republik se mohou vydávati jen malá pojednání a spisy vědecko-populární. Bohaté fondy starých mecenášů pozbyly své ceny úpadkem valuty a novovcí váleční zbohatlíci věnují spíše na sport, přepych a surové zábavy nežli na skromnou vědu....

Bylo by nesprávné vytýkati vládě československé republiky, že se nesnažila vyjítí vstříc požadavkům našich vědeckých společností, dlužno však přece říci, že ani se zvýšenými dotacemi nelze mnoho dělati, zvláště má-li se naše věda náležitě uplatnití na fóru mezinárodním, jak podle své jakosti na to má nároky. Naše vláda, aby usnadnila vědeckou práci i mezinárodní styk našich vědeckých společností, se usnesla (4. května 1920), aby náš stát přistoupil k úmluvě o mezinárodní výměně úředních dokumentů, vědeckých a

literárních publikací, uzavřené v Bruselu 15. května 1886, provedla své usnesení 29. ledna 1921 (Sbírka zákonů a nařízení z r. 1922 č. 52.) a ustanovila při knihovně národního shromáždění »Československou mezinárodní službu výměnnou«, takže vedle vědeckých společností i jednotliví vědci pracovníci mohou bezplatně knihy do ciziny zasílati a také přijímatí — ale, ač dlužno s díky toto opatření vítati, není to přece ještě ani zdaleka ta podpora, které by vědeckým pracovníkům bylo zapotřebí. Poněvadž velikou část dotací vědeckých společností spotřebuje administrace (na zvýšené platy) a nelze z nich vědecké práce přiměřeně honorovati, bylo by žádoucí, aby vědecká práce soukromých badatelů byla honorována přímo ze státní pokladny a vědecká práce vysokoškolských učitelů, kteří u nás jsou takřka jedinými představiteli vědecké práce, byla podporována vydatnými osobními přídávky, zejména u těch, kteří vědecky opravdu pracují nemajíce a nehledajíce vedlejšího zaměstnání, které by je od vlastního úkolu jejich oddalovalo. Budeme-li mít dostatek vědeckých badatelů doma, pak teprve se můžeme svou vědou chlubití v cizině a pěstovati mezinárodní styky vědecké. Z příkladu ruských cářů, jako byl Petr Veliký, Alžběta Petrovna a Kateřina II., kteří přes hlubokou nevzdělanost širokých vrstev lidových chtěli mítí ve svém sídle akademii a universitu, mohla by naše vláda a zástupci našeho lidu poznati, jakou cenu má pro stát vědecká jeho reprezentace a měly by tudíž pokrok vědeckého badání podporovati více nežli kteroukoli jinou stránku života státního a sociálního.

Resoluce k referátu jest:

1. Předsednictvo I. říšského sjezdu československých učitelů vysokých škol nechť se obrátí ke Královské České Společnosti Nauk a k České Akademii Věd a Umění se žádostí, aby uvážíce vývody referátu prof. Dra Jaroslava Bidla »O mezinárodní součinnosti vědeckých společností«, upozornily »Mezinárodní Unii Akademií« (Union academique internationale), že je neúčinné a neplodné její ustanovení, podle kterého náklad na provádění určitého společného podniku akademií má vésti ta akademie, která k němu dala podnět, nýbrž že spíše se má státí dohoda, které vědecké poměrně málo pěstované a pro jednotlivé akademie příliš nákladné obory vědní mají býti pokládány za obory vyžadující společného nákladu, který by byl rozdělen podle klíče, hledícího k finanční síle akademií náležejících do Unie. Nechť shora jmenované československé vědecké společnosti upozorní »Unii« (UAI) na důležitost a potřebu vydávání časopisu věnovaného otázkám společné práce všech akademií spojených v Unii (UAI).

2. Předsednictvo I. říšského sjezdu československých učitelů vysokých škol nechť požádá Král. Českou Společnost Nauk a Českou Akademii Věd a Umění, aby uvažovaly a připravovaly sblížení a sdružení s vědeckými společnostmi polskými a bulharskými a pokračovaly v jednání o sdružení s vědeckými společnostmi jihoslovenskými.

3. Předsednictvo I. říšského sjezdu československých učitelů vysokých škol nechť podá rozklad ministerstvu školství a národní osvěty a ministerstvu zahraničních věcí o tom, jak jest důležito pro světovou prestiž našeho státu, aby vědecké badání našich učenců pokračovalo stejným krokem jako v nejpokročilejších kulturních státech. Nechť předsednictvo žádá obě ministerstva za zařazení položky 2,000.000 Kč na odměňování vědeckých prací, doporučených buď Král. Českou Společností Nauk nebo Českou Akademii Věd a Umění, aby jim byl z této položky vyplacen honorář stanovený podle určitého klíče.

Mimo to nechť předsednictvo sjezdu žádá obě ministerstva, shora jmenovaná, aby osvědčeným a zasloužilým vědeckým pracovníkům z řad učitelů vysokoškolských, kteří dokáží, že si nemohou využitkováním svých vědomostí a zkušeností v praktickém životě zjednatí vydatných vedlejších příjmů, jimiž by zvýšili své nedostatečné platy služební, udílela vydatné osobní přídávky badatelské ve výši 10.000 Kč ročně.

Slovo k debatě dostal prof. dr. K. Kadlec (Praha): Pokud se týká akademií, měl jsem příležitost do věci poněkud blíže nahlédnouti. Účastnil jsem se také jednání v Záhřebě, byl jsem několik let sekretářem I. třídy a nyní generálním sekretářem České akademie, ale říkám otevřeně, že pokud běží o ty informace, nečiním si nejmenších ilusí. Pro nejbližší dobu nemůžeme naprosto mysliti na nějakou iniciativní činnost, ať by vycházela od Unie západoevropské nebo od nás. Dnes jsou poměry pro akademie přímo nesnesitelné. Záhřebská akademie na př. má nedostatečnou dotaci, její činnost je ochromena, buď musí dostat od státu značně zvýšenou subvenci nebo musí na řadu let přestat vydávat spisy. Srbská akademie, která dříve vydávala veliká díla, zaslala mi před několika dny dvě knížky, z nichž se jedna vůbec netýkala mého oboru. Patrně se sami styděli poslat mi jednu knížku. Akademie krakovská, jejíž reprezentant sedí v čestném předsednictvu, neposílá žádných publikací — ačkoliv za války a v prvé době po válce dosti vydávala — poněvadž nemůže snéstí náklad na poštovné. Naše akademie, než byla zavedena mezinárodní výměnná služba, měla poslati balík knih do Leidy. Porto stálo 400 K. Představte si, když akademie má výměnu s několika sty čelnými korporacemi i jednotlivci, co to znamená. Zavedení

mezinárodní výměnné služby je jisté zlepšení, ale služba ta je prabídná. Pak také není zavedena pro všechny státy, nýbrž jen pro některé. Když chceme poslat prostřednictvím knihovny Národního shromáždění něco do Krakova, musíme to poslat ministerstvu zahraničních záležitostí do Varšavy a z Varšavy to jde teprve do Krakova. Tím se to ohromně protáhne a ještě i tak to stojí peníze. Byly činěny i jiné pokusy. Akademie sama používala služby našich kurýrů a já sám kupoval knihy pro náš seminář tímto způsobem. Ale za balíček 4½ kg platíme 52 K. Představte si, kolikrát je to 52 K, když máme odeslati bednu knih. Ale i když hledíme k tisku atd., musíme uznat, že dnes je všechno desetkrát až patnáctkrát dražší a že veškeré subvence státní, které akademie dostává, sotva stačí, aby publikace byly vydávány jako dřív. Pro nejbližší dobu není podle mého mínění na nějakou společnou práci pomyšlení a bude to trvat nejméně 5—10 let, než se k něčemu dostaneme.

My jsme členy západoevropské Unie a platíme za toto členství 1000 fr., čili 5000 Kč. Nemáme z toho absolutně nic, poněvadž se dnes nic nepublikuje a chceme-li se účastnit případně takové valné hromady Unie stojí nás to mnoho tisíc korun a zase nemáme z toho nic, než že vyposlechneme, co mluví reprezentanti velkých národů, Angličané, Francouzi atd. Za těchto poměrů, opakuji, nečinně si žádných iluzí.

Ing. E. Zimmler (Masarykova akad. práce): Dovolují si upozornit na jeden objekt, který musí a přirozeně má interest pro všechny akademie a vědecké společnosti a to jest člověk. Bádání o tělesné i duševní schopnosti člověka, o způsobech, jak břemeno práce stále více a více doléhající na lidstvo má být ulehčeno, jak má být práce zradostněna, je zajisté velkým a krásným úkolem vědeckých akademií. Ale o tom jsem neslyšel nic. Já bych prosil, aby zástupcové vědeckých korporací věnovali také naši práci technické náležitou pozornost, aby se domáhali toho, aby nebyla zkoumána jenom příroda neživá, nýbrž také orgán, který vykonává práci — člověk. Já bych prosil, aby bylo uvažováno o návrhu, aby do sekce přírodovědecké byly vzaty také vědy, které se zabývají tvořivou prací člověka. Tím docílíte, že do svých kruhů dostanete většinu zástupců práce tvořivé, průmyslové a obchodní, a to konečně, myslím, že je také velký cíl pro vědeckou práci.

Prof. dr. Zd. Frankenberg (Lublaň): Mohu jen potvrdit slova prof. Kadlce, že od nějaké součinnosti ať privátní nebo oficiální s vědci jinოსlovanskými skutečně nelze dnes očekávat nic, poněvadž jednak tam hraje politika úlohu i v otázkách čistě kulturních, jednak vědecká práce má tam poměry tak hanebné, že je jen radno, abychom se postavili na vlastní nohy a nepočítali na spolupráci s Jugoslavií. Bude-li to možno později, setkáme se tam jistě s nejdělejší příjetím.

Prof. dr. M. Murko (Praha): V resoluci se mluví, abychom se spojili s vědeckými společnostmi polskými a pokračovali v jednání o sdružení s vědeckými společnostmi jihoslovanskými.

Prosil bych o vysvětlení, jde-li jen o Jugoslavií, nebo zda-li se také pomýšlí na akademii bulharskou. Byl jsem upozorněn, že Bulhaři velmi těžce nesou, že nemají žádných vědeckých styků se světem slovanským, ačkoliv si jich velmi přejí a že nedostávají žádné publikace od jiných akademií. Když jsem se informoval blíže, dozvěděl jsem se, že pro poměry poštovní nebylo možno posílati na př. z Lublaně balíky, ale prosil bych, jakmile to bude možno, aby došla bulharská akademie povšimnutí. Dnes jsou snad poměry špatné, ale myšlenka, abychom se dostali zase k nějaké spolupráci s ostatními akademiemi, zvláště slovanskými, musí trvat. Zvláště bych navrhoval, abychom se nejdříve starali o spolupráci se slovanskými vědeckými akademiemi, poněvadž máme mnoho společných úkolů, které by se spolupráci daly zjednodušit a zlevnit.

Prof. dr. V. Porzeziński (Varšava) vyslovuje se vřele pro spolupráci českých a polských vědeckých institucí. Dnešní nedostatky a překážky zaviněny jsou neuspořádanými poměry po válce.

Prof. dr. V. Hora (Praha): Myslím, že by se měly z resoluce vymýtiti otázky rázu stavovského, tedy otázka honorářů atd. a že by se tyto otázky měly odkázati komisi stavovské.

Ref. prof. dr. J. Bidlo: Budu reagovati na jednotlivé poznámky pánů řečníků. Panu inž. Zimmerovi by snad stačilo, kdyby se v té partii, kde se jedná o rozeznávání věd přírodních a duševních, přidalo »vědy přírodní a technické«.

Co se týče přání kol. Murka ohledně bulharské akademie, úplně souhlasím a připojil bych to do resoluce.

Co se týče námítky prof. Hory je mé mínění toto: Velké podpory potřebují především ti profesori, kteří dělají čistou vědu a nemají příjmu z vedlejšího zaměstnání (na př. lékařská praxe atd.). Proto myslím, že otázka zlepšení platů universitních profesorů musí být založena hlavně na této vědecké jejich práci a proto bych trval na tom, aby byla odhlasována i třetí část resoluce.

Prof. dr. K. Weigner (Praha) navrhuje, aby se o jednotlivých bodech resoluce hlasovalo zvláště.

Ref. prof. dr. J. Bidlo: S tím souhlasím a zároveň prosím, aby se o poslední části resoluce hlasovalo tak, že padne-li, přikázána bude do sekce stavovské. (Souhlas.)

Při hlasování přijat 1. a 2. bod resoluce jednomyslně, z 3. bodu byla přijata většinou tato část: Předsednictvo I. říšského sjezdu československých učitelů vysokých škol nechť podá rozklad ministerstvu školství a národní osvěty a ministerstvu zahraničních věcí o tom, jak jest důležité pro světovou prestiž našeho státu, aby vědecké bádání našich učenců pokračovalo stejným krokem jako v nejpokročilejších kulturních státech. Nechť předsednictvo žádá obě ministerstva za zařazení položky 2,000.000 Kč na odměňování vědeckých prací, doporučených buď Král. Českou Společností Nauk nebo Českou akademií věd a umění, aby jim byl z této položky vyplacen honorář stanovený podle určitého klíče.

Další část resoluce: »Mimo to nechť předsednictvo sjezdu žádá obě ministerstva shora jmenovaná, aby osvědčeným a zasloužilým vědeckým pracovníkům z řad učitelů vysokoškolských, kteří dokáží, že si nemohou využítkováním svých vědomostí a zkušeností v praktickém životě zjednatých vydatných vedlejších příjmů, jimiž by zvýšili své nedostatečné platy služební, udílela vydatné osobní přídatky badatelské ve výš 10.000 Kč ročně — byla zamítnuta a odkázána sekci pro záležitosti stavovské.

Předsednictví se ujímá opět prof. Bidlo a uděluje slovo prof. dr. V. Mathesiovi (Praha) k referátu:

JAK NEJÚČELNĚJI SEZNAMOVATI CIZINU S ČESKOU PRACÍ VĚDECKOU?

Prosim za prominutí, jestliže některé věci které budu uváděti, jsou opakováním passáží práce prof. Votočka. Jest to pochopitelné, poněvadž themata obou referátů jsou blízká a referáty byly pracovány samostatně.

Jde-li o to, aby se odborníci jednoho národa seznámili s vědeckou produkcí národa druhého, naskytají se překážky dvojího druhu. Je-li mateřská řeč produkujícího řeč obecně známá, světová řeč v pravém slova smyslu, jde jen o překonání neinteresovanosti národa druhého a o opatření nutných knih a časopisů, zkrátka o odklizení potíží vyplývajících pouze z fyzické nebo duševní vzdálenosti obou národů. Je-li však řeč národa produkujícího málo známá, přistupují k potížím plynoucím ze vzdálenosti ještě potíže vznikající z jazykové nesrozumitelnosti. Čeština jest ovšem řeč málo známá a problém, kterým se zabývá můj referát, jest řešiti se dvou stránek: se strany potíží, plynoucích ze vzdálenosti — zejména z duševní vzdálenosti — ciziny, i se strany potíží, vznikajících z jazykové nesrozumitelnosti.

Metoda, kterou je možno informovati cizinu o české práci vědecké, není jediná, nýbrž je tu method několik. Nejjednodušší, ač ne nejméně důležitá, je informování bibliografické, pořizování soupisů české odborné literatury — s názvy ovšem přeloženými — pro cizí publikace ať periodické, jako je na př. *Indogermanisches Jahrbuch*, do něhož píše českou bibliografii kol. Hujer, ať neperiodické, jako je na př. *Betzova-Baldenspergerova Littérature Comparée*, do níž jsem byl vyzván napsat bibliografii prací o anglických vlivech v české literatuře. I na jednotlivé dotazy soukromé je často třeba pořizovati takové soupisy — sám jsem byl před třemi léty z Anglie tázán na naši literaturu o problému národnostním. Právě odpovídati na takové dotazy soukromé nebo povinnost pořizovati českou bibliografii pro publikace neperiodické ukazují, že poměrně snadná tato práce informační má u nás obtíže někdy velmi svízelné působené tím, že my sami máme vědeckou bibliografii

velmi špatně opatřenu. Je tedy v zájmu dobrého informování ciziny o české práci vědecké, aby česká vědecká bibliografie byla soustavně vybudována a to netoliko pro literaturu nově vycházející, nýbrž postupně i pro produkci let minulých.

Je-li při jednotlivých položkách bibliografických přidáno několik slov o obsahu, blíží se bibliografie jinému, vyspělejšímu způsobu informování, informování cizojazyčnými výtahy. Tento způsob informování, nekomplikovaný a při tom vydatný, měl by býti prováděn u nás soustavně a všechna naše vědecká pojednání v časopisech i všechny naše vědecké publikace knižní by měly být opatřovány francouzskými nebo anglickými výtahy. Mnoho vědeckých časopisů už praxi tu zavedlo a také na př. u Sbírký prací, kterou bude vydávat filosofická fakulta university Karlovy, je cizojazyčné résumé povinné při všech českých pojednáních. Udělat stručný výtah z podrobné argumentace historické nebo z jemného rozboru literárně-historického není sice ani pro autora věc snadná, ale ti, kteří se z toho důvodu staví proti pořizování výtahů ze svých prací, by měli povážít, že je přece lépe, doví-li se cizina alespoň o hlavních myšlenkách autorových, než bude-li znát pouze název jeho práce. Že přidáváním cizojazyčných výtahů se zvětší ochota zahraničních korporací vědeckých k výměně publikací s vědeckými korporacemi našimi, je věc samozřejmá.

Cizojazyčné výtahy nabývají váhy, jsou-li cizině předkládány v souborech, ať už v cizích časopisech jako přehledy periodik (tak třeba v *Revue de Philologie* výtahy z pojednání o klasické filologii, uveřejněných v *Listech filologických*) nebo v samostatných bulletinech, vydávaných námi. Pokus o soustavný takový bulletin, podávající přehled veškeré české produkce vědecké ve francouzských nebo anglických výtazích je *Revue des travaux scientifiques tchécoslovaques*, kterou podle návrhu prof. Kučery a Niederle se usnesla r. 1919 vydávati komise, složená ze zástupců Královské české společnosti nauk a České akademie a která má ročně vycházeti ve dvou svazcích, jednom věnovaném vědám duchovým a druhém věnovaném vědám přírodním. Podle svých zkušeností v cizině věřím pevně, že *Revue des travaux scientifiques tchécoslovaques* vykoná velmi mnoho pro seznámení zahraničních odborníků s českou prací vědeckou a proto považuji za naše právo, abychom žádali od státu dostatečnou pomoc k jejímu vydávání, a za mravní povinnost všech českých badatelů, aby pomáhali ze všech sil při jejím vybudování. Dosavadní zkušenosti s touto pomocí nejsou uspokojivé. Ačkoli se má zpravodajská činnost *Revue* počínati 28. říjnem r. 1918 a máme tedy doháněti téměř tři léta, abychom se dostali k informování pravidelnému a časově nepokulhávajícímu, nepodařilo se dosud dostatí do tiskárny ani první svazky, obsahující přehled u přírodních věd za léta 1919/20,

u věd duchových za rok 1919. Doufám však, že do zimy oba tyto svazky budou v rukou veřejnosti naší i cizí.

Informování výtahy klade před zraky ciziny fakta, nesnažíc se působiti na její úsudek. Tak se všem českým pracovníkům dostává stejně objektivního přístupu na světové forum a to je přednost stěží docenitelná.

Právě pro tuto objektivní nestrannost zaručenou prostě principem postupu zůstane vždy tato metoda základní methodou vši naší informační činnosti. Bude však dobře, bude-li ji doplňovat informování cizojazyčnými zprávami kritickými, které osobním elementem hodnocení jest působivější než informování výtahy, ač se nikdy mu nevyrovná přísnou objektivností. Kritické zprávy cizojazyčné, ať ve způsobu jednotlivých kritik či celých kritických přehledů mají ovšem význam jen tehdy, jsou-li otiskovány v cizích časopisech jako práce českých jejich přispívatelů. Sejdeli nám tudíž na tom, aby Gollovo kritické spolupracovníctví v Revue historique mělo co možno hojně následovníků, musíme se snažit, aby co nejčetnějším českým vědeckým pracovníkům bylo osobními styky s badateli zahraničními umožněno státi se spolupracovníky cizích vědeckých časopisů. Protože to je dnes více než kdy jindy otázka finanční, jest žádati, aby hojnými podporami na cesty dociziny a na pobyt tam a paušální pomocí udržování navázaných styků korespondencí, posíláním knih a jinými druhy společenských úsluh nám bylo umožněno v tom směru pracovati. Předválečné spolupracovníctví Maďarů ve vědeckých časopisech francouzských a německých je ukázkou, čeho tu lze vhodným postupem docílit. Stejně požadavky se připínají i k otázce informování ciziny přednáškami o postupu české práce vědecké.

Jdou-li kritické zprávy o české práci vědecké dosti daleko do minulosti, stávají se historickým přehledem české vědy a i seznamování ciziny s historií české práce vědecké považují za velmi důležitý prostředek informační, neboť tím se nám může podařit reklamovat pro sebe ty vynikající naše pracovníky vědecké, kteří se pro cizojazyčnost svých publikací ztratili z naší vědecké bilance na mezinárodním fóru vědeckém. Proto také bude první duchovědný svazek Revue des travaux scientifiques tchécoslovaques opatřen ve všech svých odděleních historickými úvody o vývoji českého badání. Abychom však mohli tuto reklamační práci prováděti, je třeba, abychom sami podrobně znali historická fakta o vývoji české vědy a proto stejně jako jsem na počátku svého referátu požadoval v zájmu informačním soustavné vybudování vědecké bibliografie, žádám v témže zájmu i soustavnou péči o historii české vědy.

Do rámce pouhé informace už nepatří, ale pro úplnost nemůže být pomínuta poslední možnost, jak seznamovat cizinu s českou prací vědeckou: publikování cizím jazykem. Je to vlastně

informace nejspolehlivější, protože postup myšlenek autorových se dostává před zraky ciziny nejen nepokřiven hodnocením někoho jiného, nýbrž ani nezkrácen. Přes to není možno tohoto způsobu užít důsledně, protože by se pak česká věda naprosto odloučila od kulturního společenství českého a posléze by přestala být českou netoliko jazykem, nýbrž i duchem. S publikováním v cizím jazyku jsou spojeny dva praktické problémy a o obou je tu třeba se stručně zmínit. Předně jde o stránku jazykovou. Ne všem českým vědeckým pracovníkům je snadno psáti po francouzsku nebo po anglicku a všichni potřebují pro svůj text odborné revize kvalifikovaných cizinců. Před časem jsem pomýšlel na to, aby se při našich studentských koloniích v cizině zřídila zvláštní překladatelská služba. Dnes mám za to, že se věc dá snad řešit v souvislosti s Revue des travaux scientifiques tchécoslovaques, která vyžaduje mnoho práce překladatelské a která si časem pro ni vytvoří vhodné orgány. Druhá otázka je, kde tisknout cizojazyčné práce. U nás doma je možno tisknout větší práce cizojazyčné v Královské společnosti nauk, která je však v peněžní tísní, nebo v nově zřizovaných sbírkách publikací fakultních. Je v zájmu věci, o níž jde, se domáhati, aby Královské společnosti nauk byly poskytnuty dostatečné peněžní prostředky k publikování cizojazyčných prací vědeckých a aby také publikační činnost fakult, resp. jednotlivých vysokých škol, byla za stejným účelem náležitě podporována. Podaří-li se umístit českou práci psanou cizím jazykem v cizině, tím lépe, neboť pak je pravděpodobnější, že bude v cizině čtena. Po té stránce je se třeba zase starati o osobní styky českých vědců s badateli zahraničními, aby se dosáhlo takového vlivu na publikační činnost v cizině, jakého dosáhl na př. kol. Baudiš spoluredaktorstvím v časopise Philologica, vydávaným londýnskou Philological Society. O podpoře těchto snah — jakož i o zájezdech českých badatelů do ciziny, aby tam přednášeli o svých výzkumech — platí totéž, co bylo řečeno o osobních stycích s cizinou v odstavcích předešlých.

Celkem mohu požadavky, k nimž jsem ve svých úvahách došel, shrnout v tento návrh resoluce:

1. Aby byla umožněna rychlá informace ciziny o české práci vědecké, jest vybudovati soustavně českou vědeckou bibliografii a to netoliko pro literaturu nově vycházející, nýbrž postupně i pro produkci let minulých.

2. Stejně je v zájmu účelné práce informační v cizině, aby byla věnována soustavná péče dějinám české vědy v celém jejím rozsahu.

3. Všecka naše vědecká pojednání v časopisech i všesky naše vědecké publikace knižní buďtež opatřovány francouzskými nebo anglickými výtahy.

4. Stát poskytniž dostatečné prostředky k vydávání *Revue des travaux scientifiques tchécoslovaques* a všichni čeští vědečtí pracovníci přispívejtež činnou pomocí k tomu, aby tato *Revue* byla co nejdříve vybudována v pravidelný a časově nepokulhávající přehled české produkce vědecké ve francouzských nebo anglických výtazích.

5. Královské společnosti nauk buďtež poskytnuty dostatečné peněžní prostředky k publikování cizojazyčných prací vědeckých a také publikační činnost fakult, resp. jednotlivých vysokých škol, budiž za stejným účelem vydatně podporována.

6. Hojnými podporami na cesty do ciziny a na pobyt tam budiž českým vědeckým pracovníkům umožněno navazovati osobní styky s badateli cizími a budiž jim poskytována i paušální pomoc k udržování navázaných styků korespondencí, posíláním knih a jinými druhy společenských úsluh.

I výlohy s publikováním v cizině buďtež jim hrazeny.

Ke konci svého referátu nemohu než zdůrazniti zřejmou pravdu, že snahy o seznamování ciziny s českou prací vědeckou budou mít plný zdar jen tehdy, podaří-li se nám vytvořiti originální českou vědu, t. j. podaří-li se nám vybudovati českou tradici vědeckou propracováním specificky české myšlenkové base a nahromaděním specificky českých zkušeností badatelských. Proto je také podle mého mínění bohatá a všestranná čsl. psaná literatura vědecká nutnou podmínkou zdárného pronikání české vědecké práce do ciziny.

Prof. dr. E. Babák (Brno): Dovolte mi několik poznámek k referátu. Se vším v podstatě souhlasím, i resoluce je naprosto přijatelná, ale upozorňuji, že nám sice také je důležité to hledisko bibliografické, ale především nám záleží na tom, aby nové věci, které se najdou u nás, přišly ihned v organický styk s tím, co se děje ve světě, poněvadž je škoda, když věc, která se u nás dělá, najde se v cizině za 2—3 léta později a nese jméno cizího objevitele. To se v posledních letech opětovně stávalo, poněvadž jsme byli bez styků z cizinou.

Revue, o které mluvil p. referent, nám mnoho nepomůže. My musíme mítí aktuální spojení s cizinou a tu nám nepomůže ani Akademie, jednak proto, že je nemohoucí, jednak z příčin finančních a konečně proto, že se tam to otiskování českých našich prací, natož pak cizojazyčných výtahů, neobyčejně zdrží. Jest tedy nutno publikovati co možná nejvíce v cizině, a myslím, že není správně, jestliže se v posledních letech propaguje heslo: Ne v německých listech. Těm se nesmíme uzavíratí. Je pravda, že se Němci k nám

chovali leckde odmítavě a chladně, ale to neplatí vůbec. V řadě případů jsme vítáni, poněvadž tam máme své dobré známé. Máme však možnost publikovati i francouzsky. Ve fyziologii na př. máme dva listy, které docela ochotně přijímají naše publikace odborné, i obsáhlé. Když v poslední době jednalo se o zřízení centrální biologické společnosti, dostalo se nám velmi ochotné nabídky, abychom vstoupili do *Société de Biologie* v Paříži. K tomu ovšem je potřebí pomoci státní, poněvadž tam žádají za arch originálních pojednání 400 fr. Počítáme-li, že bychom potřebovali 5 archů do roka, činilo by to 2000 fr., což jistě je velký peníz. Na druhé straně zase musíme uvážití, že pomocí 40 až 50 stručných referátů a několika původních prací, dostaneme se do styku s celým světem, poněvadž tyto *compte-rendus* jsou v celém světě hledány. Bylo by velmi dobře, kdyby tento sjezd docílil, aby, když ne již ministerstvo školství, tedy ministerstvo zahraničí nabídlo nám pro tuto velmi důležitou propagační činnost dostatečnou podporu, která by se ovšem asi ve 2 letech musila zdvojnásobiti, poněvadž začnou také publikační činnost vysoké školy v Brně. Hůře je to s anglickými listy, ale snad i zde podaří se prolomiti chladnost, kterou dosud k nám mají. Jinak s předneseným referátem i s resolucí souhlasím.

Prof. dr. J. Baudiš (Praha): Zde byla propagována myšlenka publikovat hlavně česky. Já naopak myslím, že věda má být mezinárodní a že každá práce má býti přístupna co možná nejširšímu obecenstvu. Kdyby měl každý národ publikovati jen ve svém jazyce, byl by odborník často odkázán pouze na referáty, které někdy mohou býti správné, ale nemusí. Cizina, jak vím ze zkušeností z Anglie, bude jevití daleko více důvěry a úcty k věci, o které se může z autopsie přesvědčiti. Nežeňme ten směr publikovati výhradně česky do extrémů. Na druhé straně bych se přimlouval, aby se publikovalo více francouzsky a anglicky než německy, poněvadž se může stát, že i znamenitě informovaný Angličan a Francouz bude se domnívati, že autorem dotyčného článku je Němec. I psychologický moment je zde důležitý, poněvadž psátí pro cizí vědecké publikum znamená zvyknouti si na jiný zorný bod psychologický. Proto bych se přimlouval, aby poslední bod resoluce byl vypuštěn, poněvadž vidím v tom nebezpečí, že by internacionálnost vědy mohla býti přivedena na zcestí.

Ještě upozorňuji, že na př. Dobrovský a Purkyně psali německy a přece ti lidé nejsou a nemohou býti ztraceni pro náš národ. Ti lidé tím, že byli Češi, měli své zvláštní nazírání a to dělá podstatu národní individuality. Nesmíme se dívatí na vědu jako na krásné umění, které nutně souvisí s jazykem. Věda je něco abstraktnějšího, internacionálnějšího.

Prof. dr. Fr. Šamberger (Praha): Přikloňuji se úplně k tomu, co říkal p. kol. Babák, pokud se týče našich mediků. Od propagace našich prací v češtině do ciziny, musíme žádati 1. aby byla co možná nejjednodušší. 2. aby byla trvalá a 3. aby se referát dostal závčas do rukou odborníků cizích, jak správně podotkl pan profesor

Babák a konečně, aby se to stalo běžným způsobem, kterého se dnes u jiných národů užívá, tedy v časopisech odborných, abychom nezaváděli něco nového, poněvadž než prorazíme s tím novým, bude to dlouho trvat a zatím ztroskotáme.

U nás v oboru chorob kožních a pohlavních máme časopis Českou Dermatologii. O pracích, které tam vycházejí, ihned je referováno ve všech světových jazycích. Referuje se v anglických časopisech odborných, ba dokonce, jak ráčíte vidět (ukazuje časopis), máme docela oznámení v anglickém časopise, že Česká Dermatologie vyšla. Máme dále soustavně referováno v Americkém Archivu Dermatologickém a dále ve dvou časopisech německých. (Dermatologische Wochenschrift a Zentralblatt für Haut- und Geschlechtskrankheiten). Všechny tyto časopisy referují soustavně o všech našich pracích, takže se ihned stanou známými u odborníků.

Tímto způsobem by bylo, myslím, dobře postaráno, aby referáty o našich českých pracích přišly v čas do celého světa. Někde máme potřebu uveřejniti práci in extenso, poněvadž jenom některé práce mohou býti odbyty referáty. Laskavostí bývalého mého čefa prof. dr. Janovského byla mi sprostředkována osobní známost s celou řadou německých kliniků a Dermatologische Wochenschrift uveřejní nám dnes každou práci, kterou zašleme. Dále se mi podařilo se švédským dermatologem Almquistem, holandským dermatologem Mendes da Costa a norským dermatologem Brusgaardem založiti internacionální odborný archiv »Acta Dermatologica«, kde vystupujeme jako samostatný stát, všude máme české názvy atd. V tomto internacionálním archivu publikují já německy, poněvadž je mi němčina zběžnější, můj asistent francouzsky, poněvadž ovládá dokonale frančinu, in extenso práce, které by nám jinde pro nedostatek místa nebo z jiných důvodů nepřijali. Tento způsob propagace našich prací do ciziny je podle mého mínění nejlepší, poněvadž je trvalý a stojí nejméně práce a peněz. Jestliže posíláte do ciziny referáty s krátkými francouzskými výtahy, copak nám to pomůže? Jak Francouz k tomu přijde, aby si koupil české knihy, kde by měl jen malinký francouzský referát. Vždyť by nikdo tolik peněz za to nedal.

A ještě jedním způsobem chci seznamovati cizinu s naší prací vědeckou. Budeme nyní vydávat krásně vypravený Atlas chorob kožních, jaký dosud na světě neexistuje a kterým se budeme chlubit (předkládá ukázky). Atlas s firmou university Karlovy má obrazy internacionální, text pak bude přiložen pro českého odběratele česky, pro anglického anglicky, pro německého německy. Myslím, že takovýmto způsobem nejvíce pochodíme v cizině, a že bude snad nejlépe zavést jej obdobně i jinde a domnívám se, že je to nejlepší a nejběžnější způsob, aby se práce naše dostávaly závčas do rukou cizích odborníků. (Hlučný potlesk.)

Prof. dr. J. V á ž n ý (Bratislava): Myslím, že tu nelze pro všechny obory generalisovati. Každý obor má styky s cizinou, abych tak řekl, individuální. Referovat do ciziny jenom francouzsky

a anglicky bylo by dnes nebezpečné. Na příklad pokud se týče římského práva, je na prvním místě věda italská a bylo by škoda, kdybychom se italské vědě chtěli odciziti, zvláště když v Itálii mají velmi srdečný zájem o náš vědecký život. Z Itálie sami nám nabízejí, abychom publikovali v jejich časopisech za podmínek nejvýhodnějších. Pokud by šlo o naše články vědecké z tohoto oboru, bylo by záhodno psát resumé pokud možno také italsky. Proto bych navrhol, aby v resoluci bylo pamatováno na to, aby resumé byla uveřejňována event. i v jiném jazyku evropském než francouzském a anglickém. Rovněž nebylo by radno přetnouti všechny osobní styky vědecké s Německem.

Ref. prof. dr. M a t h e s i u s: Souhlasím se všemi poznámkami k samotnému tematů pronesenými, poněvadž na začátku jsem již prohlásil, že metoda, která je možno informovati cizinu o české práci vědecké, není jediná. Všechny náměty učiněné dají se však zařaditi pod některý z těch bodů, které jsem uvedl. Co na příklad uváděl p. prof. Šamberger, dá se uvést pod osobní styky v cizině, poněvadž na osobních stycích nejvíce záleží.

Podnětu p. prof. Babáka bylo by lze vyhověti tím, že by se v resoluci v 6. bodu dodalo: I výlohy s publikováním v cizině budouť jim hrazeny.

Pokud se týče jazyka, definoval jsem to jen pozitivně a nestavěl jsem se exklusivně proti němčině. To jest stanovisko komise zvolené ze zástupců Akademie a Učené společnosti. Tam bylo přijato, aby to bylo resumé anglické a francouzské, poněvadž jsou to jazyky všude známé, a kdyby se připustil jazyk kterýkoliv, vznikl by prý v publikaci příliš velký chaos.

Pokud se týče poznámky kol. Baudiše, jest to omyl. Co jsem říkal o českém publikování, není část resoluce, nýbrž jen závěrečná poznámka. Pokud se týče merita, myslím, že produkce v českém jazyce je pro nás nutná pro národní tradici. Aby se uplatnil Čech ve vědě, jest možno za dvou podmínek. Takový Dobrovský a Purkyně byli geniální pracovníci, kteří vyskočili jako Athené z Diovy hlavy úplně ozbrojeni. Ale je také druhá cesta a historie vědy v Anglii a v Německu k ní ukazuje: hromadění takových schopností badatelských a specifických vědomostí, které uschopňují i lidi, kteří nejsou takovými genii jako byl Dobrovský nebo Purkyně, aby se uplatnili na mezinárodním fóru. My potřebujeme obého. Nemůžeme se opírat jen o geniální pracovníky, nýbrž také o dobré pracovníky, kteří nedosáhli genia Purkyňova nebo Dobrovského. O tom, aby se publikovalo jenom česky, není ani řeči; sám soudím, že nejlépe je publikovati celé práce v cizím jazyku.

P ř e d s e d a: Doufám, že budete souhlasiti se všemi body resoluce, když se nyní vyjasnilo nedorozumění mezi p. referentem a p. prof. Baudišem.

Při hlasování přijata byla resoluce referentova jednomyšlně.

Předseda ukončil schůzi v 6 hod. 25 min. odpoledne.

III. sekce pro otázky organizace vysokých škol.

Dne 15. května o 9. hod. dopol. v budově čes. techniky.

Předseda: prof. MUDr. St. Kostlivý (Bratislava).
Místopředseda: prof. JUDr. Fr. Weyr (Brno).
Tajemník: prof. PhDr. V. Rosický (Brno).

Místopředseda prof. dr. Fr. Weyr zahajuje schůzi a uděluje slovo prof. inž. J. Jedličkovi (Praha) k referátu:

OBECNÉ ÚVAHY O REFORMĚ ŠKOLSTVÍ.

Dnes, kdy budujeme vlastní stát a kdy jest nutno, abychom se úspěšně uplatnili ve společnosti národů a s nimi soutěžili ve spleti zájmů obchodní a sociální politiky světové, nastává potřeba vychovati nejen dokonalé odborníky politické a hospodářské, kteří byli by schopni správně jej organisovati a k rozkvětu přivést, ale též docílit, aby každý z občanů dovedl cítiti se státem a byl obeznámen s jeho potřebami. Proto jest záhodno podrobiti školství revisi a účelně je pozměniti tak, aby se v něm zrcadlil duch dnešního veřejného života, pro který mládež vychovává.

Veškeré školství státu má být tak uspořádáno, aby tvořilo organický celek t. j. aby jednotlivé druhy škol vzájemně se doplňovaly a umožňovaly každému stupňovati vzdělání z prvních počátků elementárních až k nejvyšší úrovni vědecké pro každé životní povolání.

Snahy reformní vztahují se ke školství střednímu, odbornému, vysokému, ke vzdělání učitelů a ke vzdělání lidu.

Školství střední a odborné. Úkolem střední školy jest podati studujícím základy všeobecného vzdělání, vychovati z nich řádné, charakterní občany a vypěstiti jich duševní schopnosti tak, aby úspěšně dovedli chápati učivo na školách vysokých.

Bude nutno rozhodnouti, jakými prostředky lze dosáhnouti tohoto cíle: zdali má střední škola býti vedena v duchu dosavadním, kde výchova založena jest hlavně na předmětech osvětových a humanitních, nebo zdali mají býti vedoucími výchovnými předměty nauky praktické (hospodářské, právnické, státovědecké, technické a pod.), v nichž se obráží duch a povaha dnešního veřejného života.

Univ. prof. dr. Jiráni snesl ve své knize »Řecká a římská vzdělanost ve vývoji evropském« s velkou péčí vše, co dokazuje výchovnou cenu humanitního studia na školách středních. Důvody jeho vyvrcholuji v tom, že řecký a římský starověk tvoří jednotný, uzavřený celek, v harmoničnosti kultury řecké, dále v tom, že odvrací mysl žákovu od materialistického ducha doby, a praví, že jsme sice překonali v celku vzdělanost antickou po stránce obsahové, že však daleko ještě nejsme hotovi s tím, co je v ní nejcenějšího, s duchem jejím.

Jak dalece jsou tyto důvody oprávněny, pokusím se posouditi následující úvahou.

Při dnešní vyspělosti lidstva jest přirozeno a samozřejmo, že škola musí býti vedena v duchu doby, pro kterou mládež vychovává. A právě duch doby dnešní zásadně se liší od doby, v níž kvetla vzdělanost řeckořímská. Starověcí Řekové a Římané žili ovšem celkový život jako jej prožíváme my: měli zemědělství, hornictví, průmysl kovový, textilní, keramický, obchodovali doma i za hranicemi, měli chudinu i kapitalisty a zbohatlíky, idealisty i materialisty, vedli války atd. Rozdíl však záleží v tom, že dnes, od poloviny 19. století děje se to vše s nepoměrně větší intenzitou, prohloubeněji a na celé zeměkouli ve znamení »mezinárodnosti«. Lidstvo dnešní, vědecky tak vyspělé, které dovede ve třech týdnech oblétnouti celou zeměkouli, již opředlo hustou sítí železnic, parolodí, automobilů, aeroplánů i bezdrátové telegrafie, které má rozvětvený tisk, jenž je hlavním nositelem kultury a jehož jediný tiskařský rychlolist vychrlí přes 30 tisíc výtisků denního listu za hodinu, které dovede užívatí válečných prostředků, proti nimž byly starověké katapulty a veslice pouhými hračkami, lidstvo, které zná svou pozici vůči vesmíru, které je vedeno křesťanskými zásadami pravého lidství, soucitem k slabým, trpícím a poníženým a snahami po sociální rovnosti, které má úctu k práci hmotné i k životu rodinnému, — musí přece míti zcela jiný duševní obzor a zcela jiné filosofické nazírání na smysl života než měli oni dva národové antičtí, kteří znali jen skrovnou část povrchu zemského, na níž žili za jedinečných poměrů lokálních, kteří opovrhovali práci fysickou přenechávajíc ji otrokům, jimiž byli váleční zajatci a propadlí dlužníci, kteří nehodnotili ženu, u nichž život lidský byl bezcenný a kteří měli i jiné ještě odchylné zásady mravní, — tak že dnes jest ideál harmonicky vyrovnaného člověka naprosto jiný než jaký představoval člověk antický, který ovšem mohl vyniknouti v umění a filosofii, když nevěnoval čas a pozornost práci hmotné.

Ve starém Římě byl národním hrdinou dobyvatel, který rozšířil území státu a přivedl co nejvíce zajatců do země. Nám však nelze území už zvětšovati, aniž za sebe nechati pracovati cizorodé nevolníky. Proto vzorem dokonalého občana jest dnes řemeslník, žijící v kruhu rodinném, který svou zdatností rozšířil dílnu z primitivních počátků na průmyslový podnik tovární,

jehož výrobky prodává za hranice a z vydělaných peněz podporuje kulturní a humanní podniky a koupí velkostatek, aby zneвозмоžnil jeho prodej cizinci, čímž rozhojnil národní jmění a omezil vystěhovalectví, které je otevřenou ranou naší vlasti.

Takový duch musí vanouti z výchovy na škole střední, na takové vzory je třeba mládež upozorňovati a učiti, jakými prostředky se dospěje k takým výsledkům. Dnes nestačí již vlastenčiti pouze pomocí krásné literatury a naší slavné minulosti. Uvědomíme si, jak malé byly za rakouské nadvlády rubriky národohospodářské v našich denních listech a jak vzrostly od převratu. A to musí nalézt ohlas i na škole střední. Přes skutečnost, že dnešní vzdělanost vyrostla z kultury antické, jest ztrátou času ještě dnes nořiti se tak příliš hluboko do ducha oněch dob, že uniká zájem a porozumění pro potřeby doby přítomné.

Nelze se diviti, že lidstvo středověké, tonoucí v náboženském zanícení a v askesi, záhlo dychtivě po kultuře antické, v níž tkví kořeny pravého umění, moudrosti a vědy a z níž vyzáruje radost z pozemského života. Lidstvo dnešní však asimilovalo dostatečně za posledních 500 let veškeré toto bohatství antiky a přidalo k němu nové hodnoty, zejména průmysl chemický a pohon motorický, jímž zvýšena byla produkce přírodní i průmyslová, docílen vzájemný styk všech národů celé zeměkoule a dány myšlenky nové popudy a směry, tak že jest ve všech oborech vědy vyspělejší než byli starověcí Řekové a Římané. Lidstvo dnešní není lepší než bylo lidstvo antické, ale je jiné, jelikož doba, v níž žije je jiného ducha.

Z uvedeného dostatečně vysvítá, jak jest nepřírozeno a zbytečno zakládati ještě dnes výchovu ctností občanských v tak velké míře na vyspělosti obou národů již dávno vymřelých, byť by podávali v příznivém časovém odstupu sebe ucelenější obraz od jich vzniku přes vývoj až k zaniknutí, když dnešní doba, vyspělejší a složitější, žádá zcela jiných lidí a skýtá k tomu tolik výchovných motivů. Jest proto třeba dáti učitelům a profesorům přiměřené vzdělání, aby si osvojili znalost ducha doby dnešní — a humanitní vzdělání na škole střední redukovati, aby vsunutý byly předměty praktické, pro dnešní život potřebné a ponechati mu výchovu pouze po stránce estetické, ostatní pak odkázati dějepisu, sociologii a j. předmětům.

Základům latiny a řečtiny stačí učiti jen pro snazší chápání moderních jazyků a k porozumění a udržení internacionální terminologie. Učiti ještě dnes latině a řečtině v té míře, aby krásy poesie a prosy antické mohly býti seznány z originálů, jest zbytečné a přílišnou ztrátou času, když jest možno osvojiti si dokonalé formy slohové ze vzorů literatury francouzské, anglické, ruské a j., jejíž klasická díla jsou vyspělejší a propracovanější než na př. díla Liviova, Salustiova, Ciceronova nebo Herodotova. a když znalost těchto jazyků je dnes nezbytností. Mimo to jest možno připojiti z těchto literatur i skvělé vzory duchaplné tvorby novinářské, která

je dnes tak důležitou složkou kulturní, o níž se národům antickým ani nesnilo.

Násilně nesmí ovšem býti kořinky stromu utínány, nutno vyčkati, až samy přirozeně odumrou, když vyčerpaly ony živiny, kterých strom ke vzrůstu potřebuje. Takovými vyčerpanými duševními živinami lidstva jest na př. vzdělanost starých Babyloňanů a Egypťanů, kterou převzali Řekové a vybudovali na ní vzdělanost vlastní vyspělejší. Že jimi počíná dnes býti i vzdělání humanitní, dokazují technické, kteří vychováni bez něho, mají největší podíl na pokroku, který lidstvo v poslední době docílilo, — a rovněž skutečnost, samými humanisty konstatovaná, že dnešní středoškolská profesori klasických jazyků, jsouce bezděčně stahováni zájmem o potřeby doby přítomné, nejsou daleko tak zaníceni pro své povolání, jako byli ještě jejich učitelé (Velišský, Truhlář a j.), jest známkou, že význam humanitního studia přirozenou cestou upadá.

Dnešní gymnasia poměrně dobře vyhovují vzdělání duchovnému, neboť se vyučuje veškerým předmětům (jazykům, dějepisu, zeměpisu, počtům a j.) ve třech stupních, jak to žádá pedagogika: v nejnižší úrovni na nižší škole střední, pak prohloubeněji na škole vyšší, načež na vysoké škole učení vyvrcholuje v nejvyšší úroveň vědeckou. Proto také duchovnědci jsou většinou spokojeni s dlouholetou školou střední a jelikož otázkám reformy školní se věnují a o nich rozhodují téměř jen oni sami, není divu, že není porozumění námitkám těch, kteří žijí v praktickém životě veřejném a kteří střední škole vytýkají, že zanedbává vzdělání ve výdělečné činnosti upotřebitelné a že příliš oddaluje přístup k vzdělání odbornému. Bylo by přece důsledné, aby se vyučovalo nejen duchovnědým, ale veškerým naukám, t. j. též hospodářským, právnickým, státovědným, technickým, lékařským a j. také v oněch třech stupních.

Než ani duchovnědům nemůže střední škola plně vyhovovati, neboť nepodává základů veškerého vědění, pomíjejíc vyučování uvedeným naukám praktickým, proto není školou všeobecně vzdělávací. Vyučováním těmito naukám daly by se přece také vypěstiti duševní mohutnosti, pevná vůle a vůbec základ k dokonalé povaze, k čemuž dnešní gymnasia používají překladů a výkladů klasiků řeckých a římských, dějepisu, matematiky a ostatních předmětů. Do některých z těchto předmětů jsou ovšem vsunuty příležitostně některé stati z praktických oborů, to však nemůže stačiti: jest nutno učiti jim oficiálně, pod jich vlastními názvy, aby studující věděli, že existují co takové a že lze je dále v budoucnosti sledovati a prohloubeněji pěstiti. Když je možno vyučovati dějepisu, zeměpisu a j. předmětům co takovým, není důvodu, aby i »nauky hospodářské«, »nauky právníké«, »nauky technické« a j. nebyly pěstěny pod tímto pojmenováním. Proč se má pěstiti po 7 nebo 8 roků schopnost k chápání nauk technických, obchodních, právnických, lékařských pouze na předmětech netechnických, neobchodních, neprávnických, nelékařských? Což nebylo by lze po-

užití k probuzení chápavosti již těchto nauk na příslušnou úroveň redukovanych? Když je možno tak obtížný předmět, jakým je na př. dějepis, přizpůsobiti chápavosti studujících na školách středních, jest to možno učiniti i s naukami hospodářskými, právníckými, státovědeckými, politickými, technickými.

Vyučování na střední škole mělo by vůbec býti vedeno více směrem praktickým než se to dnes děje, ať v chemii, fysice, matematice, jazycích a j. Vědecké prohloubení látky mělo by se, pokud jen možno, přesunouti až na školu vysokou. Fysice a matematice měl by na střední škole vyučovati strojní inženýr, který nauk těchto upotřeboval v technické praxi. Rovněž chemii měl by vyučovati praktický chemik. Ti vnesli by na školu ducha dnešního průmyslového života a učebnice středoškolské vyhovovaly by pak lépe svému účelu než nyní.

Reformovaná škola střední měla by býti jednotná, neboť základy všeobecného vzdělání jsou jen jedny a platny pro každého stejně, pro technika a lékaře jako pro právníka, filologa a j. povolání. Učilo by se na ní stejně naukám humanitním a osvětovým, jako praktickým (těm by vyučovali odborníci povolání z praktického života), aby byla mládež vychována v rovnováze mezi citem a rozumem a nitro její naplněno bohatým fondem pro vnitřní život intimní, stejně však vyzbrojena vědomostmi a porozuměním pro potřeby života veřejného, v němž bude se jí uplatňovati, aby pochopila, že stát musí zbohatnouti, má-li soutěžit se státy ostatními a má-li získati prostředky na kulturní potřebu národa. Jest třeba si uvědomiti, že škola střední nevychovává mládež pouze pro službu státní se zajištěným postupem dle služební pragmatiky, ale také pro službu soukromou a pro existenci na vlastní zodpovědnost! Nižší škola byla by čtyřletá, vyšší tříletá a čtvrtý ročník přidal by se jako průprava, pro dva nebo tři směry vysokoškolského studia, ač nebylo-li by lépe přičleniti tuto průpravu ke školám vysokým. Středoškolské odborníci musili by ovšem vymaniti se z předsudků a ustálených zvyklostí a dovést přizpůsobiti vyučovací praxi změněným požadavkům, když by tyto byly uznány v zásadě za správné.

Při vzdělání odborném (obchodním, technickém, právníckém, zemědělském, lesnickém a j.) nutno uvážiti, že činnost v běžném životě praktickém jest z největší části šablonovitá, den ze dne stejná, tak že stačí pro ni úplně odborné vzdělání úrovně středoškolské. To ovšem netýká se studia duchovnědného a lékařského, kde musí do života vstupovati jen vysokoškolsky vzdělání odborníci. Ale pro běžnou praxi v úřadech státních, samosprávných, peněžních a pro praxi technickou stačí dobře absolventi středních škol odborných. Jest proto záhodno postarati se o dokonalé střední školství odborné a vybudovati je v takovém rozsahu, aby mohli býti přijati všichni způsobilí, kteří se přihlásí, a odpomoci tak stavu dnešnímu, kdy na obchodní akademie a na školy průmyslové přijímá se jen malé procento všech se hlásivších.

Pak byly by vysoké školy odborné, které vychovávají síly vedoucí, schopné činnosti badatelské, navštěvovány pouze těmi, kteří mají nadání plně zažiti učivo podávané v nejvyšší úrovni vědecké, tak že by nebyly pak přeplňovány; to bylo by úplně v soulase s potřebami praxe, kde na celé množství středoškolsky vzdělaných činovníků stačí jen několik vědecky vyspělých.

Dnes jest čas příliš drahý, dražší než byl za dob rozkvětu řemesel a dopravy dostavníkové a loďmi plachetními (a ovšem i než za dob antických), a život letí dnes, v době páry a elektřiny, kdy vlivem rychlých komunikačních prostředků, telegrafie, telefonie, novinářského zpravodajství a šekového zařízení bankovního lidstvo vzájemně se sblížilo, tak že jest na celé zeměkouli »doka« — rychlejším tempem, tepna života rychleji bije, mozky lidské intenzivněji myslí a nervy více se napínají než za oněch dob sousedských, kdy výrobci byli odkázáni většinou jen na úzké působíště a odbytiště. Vše se rychleji vyrábí, rychleji dopravuje i spotřebojuje, vše je čilejší a výkonnější, proto i lidé musí být čilejší a výkonnější; lidé váhaví a pohodlní jsou odsunuti ve varu dnešního života do pozadí. Jest to analogické loudavé orbě potahem v poměru k intenzivní orbě motorové. Proto je třeba jiné výchovy lišící se větší životností od výchovy dnešní, aby vysílán byl do života dorost pohotovější, odhodlanější k činům, k podnikavosti, a z té příčiny nabývá dnešní dlouhodobá střední škola, podávající pro praktický život tak málo, menšího významu a nezbyvá než nahraditi ji ve větší míře dokonalými středními školami odbornými, které by ovšem vzdělání osvětové nezanedbávaly. Jest nutno si uvědomiti, že zbohatnouti lze hlavně výrobou a prodejem, a že bohatý stát skládá se z bohatých jednotlivců, t. j. že musíme se snažiti míti co nejvíce pravých českých průmyslníků, aby české železo, české uhlí, české textilnictví bylo skutečně české. Rakousko povolilo každé gymnasium a reálku, kdykoliv se poslanec pro svůj okres o ni zasadil, za to však v odborném školství bylo k nám velmi skoupé.

Školství vysoké. Dnešní vysoké školy jsou buď jednotlivé samostatné útvary (zemědělská, zvěrolékařská, hornická, obchodní), nebo tvoří menší celky (universita, technika). Bylo by jistě důsledno seskupiti veškeré nynější vysoké školy státu, pražské i ostatní, pod jediné ústředí a vytvořiti tak jednotnou školu vysokou (jednotnou universitu), která měla by tolik fakult, mnoho-li je dnes druhů vysokých škol, t. j. 17: duchovnědné, přírodovědecké, bohoslovecké, právnícké, lékařské, zvěrolékařské, zemědělské, lesnické, obchodní, pojišťovatelské, stavebně a kulturně inženýrské, zeměměřičské, stavitelské, strojnícko-elektrotechnické, hornické, chemické, umělecko-průmyslové. Veškeré tyto školy měly by stejnou organizaci, v čele každé stál by děkan a společně ústředí tvořil by senát s rektorem a příslušnou kanceláří a byly by roztroušeny po celé republice ve dvou nebo více exemplářích. Doporučovalo by se, aby pak každá škola (fakulta) vydávala odborný časopis, v němž by se soustředilo uveřejňování příslušných věde-

kých pojednání, místo aby byla roztroušena v celém množství různých měsíčníků, jak tomu je dnes, kdy tak těžko jest je shledávat. Ba i vlastní »universitní tiskárna« byla by na místě, v níž by se tiskly tyto časopisy i učebnice vždy v nových vydáních.

Dále třeba si uvědomiti, jakého rozmachu doznala v poslední době technika reprodukční pro vydávání knih a s ní spojená podnikavost nakladatelská. Toho dříve (ještě v létech osmdesátých min. století) nebylo a proto přirozeně vyvinul se systém vyučovací, který dodnes se dodržuje: profesori byli nuceni přednáseti celou látku do nejposlednějších detailů a hotoviti názorné diagramy pro složitější obrazce, a posluchačům nezbylo než slovo za slovem psáti. Z té doby datuje se dobrá pověst té které vysoké školy, na níž přednášel ten který profesor věhlasné své výklady, jichž sílu posluchači do světa roznášeli a které psané pečlivě schovávali, jen aby jim vědomosti ty nikdo nepřebíral. Dnes jsou však poměry jiné: již dávno přestalo toto tajnostkářství, neboť každý z profesorů má příležitost své výklady vydati tiskem, takže se stávají majetkem obecným. Proto jest možno využití této vymoženosti a pozměnění přiměřeně methodu vyučovací, t. j. přeměnění dřívější vyučování převahou »mluvené« v přípustné míře ve vyučování více »tištěné« a sepsati z jednotlivých nauk, z nichž skládá se veškeré vědění, učebnice tak, aby vzájemně se doplňovaly a tvořily soustavu. Pak bylo by možno kombinací učebnic sestaviti studium pro každé životní povolání. Bylo by jistě účelno vypracovati dvě soustavy učebnic: 1. středoškolskou pro studium pouze ve směru praktickém, 2. vysokoškolskou pro úroveň vědeckou. A předcházela-li by oběma těmto soustavám učebnic elementárních, psaných v úrovni, v jaké se vyučuje na školách měšťanských a nižších středních, bylo by docíleno, že veškeré předměty mohly by býti studovány ve třech stupních, jak jest to pedagogicky správné, dnes však vyhrazeno jen některým předmětům (dějepisu, řečem, přírodopisu a j.).

Máme již dnes celou řadu dokonalých učebnic středo- i vysokoškolských, zbývá jen uspořádati je v soustavné celky tak, aby jedna navazovala na druhou a aby užito bylo jednotné terminologie. Program jednotlivých učebnic musil by býti předem dopodrobna vypracován vzájemnou dohodou spisovatelů.

Takové učebnice sestavené v soustavu ulehčovaly by vyučování, neboť nebylo by pak třeba v přednáškách doslova celý předmět odříkati (»čísti«) a využití času raději na cvičení seminární, laboratorní a grafická. Soustavy učebnic činily by studium přehledné, umožňovaly by a usnadňovaly studium soukromé, které mohlo by býti předsevzato v praktickém výdělečném zaměstnání těmi, kteří by měli nadání a způsobilost k tomu a jimž majetkové poměry by nedovolovaly nepřetržitou návštěvu školy. Nadaným studentům nebylo by pak třeba vyseděti celá léta na škole. cvičení grafická a laboratorní i jiná bylo by lze, ne-li zcela, alespoň částečně dobře si osvojit již v závodě, v němž jsou výdělečně zaměstnáni

(v továrně strojnické, ve stavitelské kanceláři, v závodě peněžním a j.) a složiti pak na škole příslušné zkoušky z jednotlivých předmětů. Zkoušky ty skládány by byly kdykoliv bez ohledu na uplynutí jakýchkoli »semestrů«. Tím by se studium na vysokých školách uvolnilo a dostatečně zdemokratisovalo. Nebylo by to vlastně nic nového: vždy je dnes již na vysokých školách mnoho těch, kteří zplna nenavštěvují přednášek a cvičení a kteří studují z vypůjčených nebo zakoupených »přednášek« většinou litografovaných, ne vždy prostých chyb a nedopatření. Ba i maturitu skládati lze dnes na základě soukromého studia, a učitelé škol obecných připravují se ke zkouškám na školy měšťanské soukromým studiem, rovněž abiturienti gymnasií k přijímací zkoušce z deskriptivy na vysokou školu technickou.

Jest jistě nejvýše na čase v tomto ohledu něco učiniti mají-li na vysokých školách nastati poměry a výsledky utěšenější vzhledem k tomu, že vědění v posledních létech téměř ve všech oborech vzrostlo do hloubky i do rozsahu, ale čas studiu vyměřený zůstal téměř nezměněn. Na pražské strojnické škole vysoké na příklad byl dříve jeden profesor mechanické technologie a jeden pro stavbu strojů. Dnes však, kdy vědy technické dospěly za doby poslední tak značného rozmachu, působí tam čtyři profesori mechanické technologie a osm profesorů stavby strojů (a na dva další jsou podány návrhy), ale čas, studiu vyměřený, zůstal téměř týž, neboť přidání jednoho semestru není v žádném poměru s rozsahem přidané látky. S jakým napětím sil musí posluchači studovati, aby ve 4½ letech dostudovali a jací umělci by to musili být, aby vedle toho udrželi si zdraví tělesnou výchovou, o které se jim stále káže, sportem, aby současně zušlechťovali se literaturou, divadlem, zvláště vyvinuli-li nad to ještě činnost spolkovou a organizační, a mají-li osvojit si společenskými styky vytříbenost přiměřenou jich vzdělání! Náprava mohla by býti zjednána tím, když by se vyučovalo do hloubky pouze předmětům průpravným, hlavně technické mechanice a mathematice, předmětům odborným pak v celém rozsahu, ale více encyklopedicky, a to tak, aby na základě toho mála (ovšem pečlivě vybraného a vzorně pedagogicky uspořádaného a podaného) měli studující schopnost sami doučiti se po absolvování do detailu a do hloubky onomu speciálnímu odvětví, které bude předmětem jich výdělečné činnosti a vydati k tomu cíli řádné, veškerou látku do hloubky vyčerpávající odborné učebnice, t. j. přenést podrobné prostudování látky speciálních oborů až do praktického života (působíště), který nutno považovati za pokračování ve studiích. Bylo by to přirozenější a snazší než vychovati vrcholného odborníka předem, bez činnosti v praxi. Jest to methoda, která zde již byla a která dobře se osvědčila, neboť studovali tak všichni, kterým na vysoké škole technické nic nebylo přednášeno na př. o motorech plynových, o strojích zimotvorných, o pumpách centrifugálních, o akumulátorech hydraulických, o strojním zařízení cukrovarů, pivovarů, mlýnů a j. a přece přivedli to právě v těchto

oborech k dokonalosti: všeobecný základ v technické mechanice a stavbě strojů, který si na škole osvojili, stačil jim k tomu, aby samostatně nastudovali všechna tato i nová speciální odvětví strojnictví. Není nutno na škole říci vše do posledních detailů, nýbrž podat jen bezpečný podklad pro porozumění všemu, s čím se v životě pak setkáme, a na který tam již času není. Zásadou musí být, naučit na škole s námahou tomu, čemu praxe s lehkostí sama doučí. Vždyť nevstoupí nikdo do života, aby tam hned konal zářky, vždyť jest nejprve silou pomocnou.

Proto jest také třeba činiti rozdíl mezi knihami vědeckými a učebnicemi, které musí obsahovati látku zevšeobecněnou, soustavně uspořádanou, jasně a jednoduše podanou. Teprve absolovaní posluchači, když již docílili přehledu, který vyplývá ze souhrnu nauk do oboru studovaného spadajících, stávají se schopnými samostatné úvahy a kritky a teprve pak jsou s to posouditi odchýlné metody a speciální nazírání toho kterého profesora, jež uložil ve spisu vědeckém. V tomto smyslu mělo by býti rozuměno »svobodě vyučování«.

Jinak nezbývalo by než rozdělití studium některého odboru (technického) na několik speciálních odvětví, což však mělo by vždy v zápětí omezení vyhlídek pro nalezení zaměstnání a neodpovídalo by potřebám nynější doby, v níž jednotlivé obory činnosti se pronikají a která vyžaduje spíše všestranného vzdělání odborného.

Vzdělání učitelů škol obecných. Vzdělání učitelů musí býti věnována zvýšená péče, aby dovedli vychovati mládež v duchu doby dnešní. O tom pojednal podepsaný v knize »Návrhy na reformu školství« na str. 45. a 52.

Vzdělání lidové. Rozšíření vzdělání na široké vrstvy lidové (dělnické) patří k povinnostem demokratického státu. Návrh v tomto směru uveřejnil podepsaný v »Národní Politice« ze dne 25. dubna 1922 ve článku »Návrh na vzdělání lidu«.

Závěrek. Na podkladě zásad zde uvedených i ohledů ještě jiných vypracoval podepsaný konkrétní návrhy, které uveřejnil v knize »Návrhy na reformu školství«, jež vyšla počátkem tohoto roku nákladem »Unie« a v níž naznačil postup, jakým mohla by se ubírat reforma školství ze stavu dnešního i podrobný podklad pro soustavnou organizaci veškerého vědění. Jest jistě správnější vypracovati celý program reformní veškerého školství pro postup v budoucnosti, jako jest nutno rozšiřovati města dle regulačního plánu předem vypracovaného — než vytrhnouti z celku pouze jistou část, na př. reformu střední školy bez ohledu na školství ostatní. Jen tomu, že nebyl již dávno vypracován takový plán pro celé školství, dlužno přičísti nynější zmatky vyplývající z nepoměru počtu škol středních k počtu profesorů a při zakládání nových vysokých škol bez místností, bez profesorů a snad někde i bez posluchačů.

Místopředseda vítá rektora lublaňské univ. dra G. Kreka, dra J. Říhu za kanclář presidenta republiky, inspektora Pavelku za zem. školní radu slezskou, min. radu dra J. Branta za zemskou školní radu v Praze, min. radu dr. V. Appelta a odb. radu dra J. Jeništu za ministerstvo školství a nár. osvěty.

Potom byla zahájena debata o referátu prof. Jedličky.

Prof. dr. J. Bidlo (Praha): Není pochyby, že dnešní vyučování je v krizi a že jest potřebí přemýšletí o nových cestách. Jistě jsme přesvědčeni, že jest třeba zrychlití vyučování vzdělání a také rozšířiti program, ale zdá se mi, že závěry a plány p. prof. Jedličky mají jednu velkou vadu, že totiž snadno a rychle by chtěl docílití velikých výsledků, kterých je možno dosáhnouti jen po velkém studiu. Mně se zdá, že požadavky, zejména odborné, které on klade na střední školu, znamenaly by veliké přetížení žactva v době, kdy organismus mládeže je ještě útlý a teprve se rozvíjí. Mládež potřebuje značně času, aby si získala jisté vědomosti a proto musíme býti při reformách podobného druhu velmi opatrní.

To, co má na mysli p. prof. Jedlička, týkalo by se dle mého názoru hlavně vzdělání již dospělých lidí, kteří si učinili zásobu všeobecného vzdělání a teprve během života přišli k poznání, že vědomosti získané na střední škole jim nestačí a že si svoje vědění musí rozšířiti. A v tom bych právě viděl to puctum saliens, že by bylo potřebí opravdu zvýšiti a rozšířiti vzdělání, ale ne tak, aby všechno bylo koncentrováno na střední škole, kde organismus je ještě ve vývoji, nýbrž aby část byla přenesena do věku dospělého.

Pokud se týče učebnic, není pochyby, že myšlenka je dobrá: usnadnití zvláštní soustavou přiměřených a vhodných učebnic sebevzdělání těch lidí, kteří na základě vzdělání dosaženého na školách středních, měšťanských, obecných nebo lidových, dosáhli určité zásoby vědomostí. Ale zdá se mi, že tím není otázka úplně vyčerpána, poněvadž učení se z učebnic má značné vady, jelikož úspěšné vyučování musí býti co možná individuální podle předběžných vědomostí, náklonností a jiných vlastností žákových. Proto také studium in absentia na vysokých školách musíme my profesori pokládati za nešvar a co možná jej potlačovati a nikoliv snad podporovati, zvláště když vidíme, že se těžiště vyučování přesunuje z přednášek do seminářů, laboratoří a ústavů, kde není přece možno studovat in absentia.

Prof. dr. J. Vážný (Bratislava) upozorňuje, že sekce nemůže se znova usnášeti o reformě studia klasických jazyků na středních školách, o které se pan referent ve svém pojednání zmiňuje, poněvadž otázka byla již rozhodnuta ve II. sekci. Znovu by se mohlo jednati o této věci nanejvýše v plenu.

Doc. dr. V. Hruška (Praha): Prof. Jedlička klade váhu na to, aby se vyučování neslo směrem encyklopedickým. Upozorňuji, že některé předměty tuto metodu nepřipouštějí. Jsou to jazyky, matematika a vědy, které potřebují laboratoří, jako fyzika a che-

mie. Pokud se týče učebnic jest známý zjev, jakmile se vydají přednášky, že klesne účast pochlučáčů. Při zkouškách obyčejně ti, kteří chodili do přednášek, mají prospěch velmi dobrý, kdežto posluchači, kterých profesor v přednáškách nevidává, vykazují obyčejně prospěch více než podprůměrní.

Prof. dr. A. Beer (Brno): Všechny návrhy prof. Jedličky, které jsou obsaženy v jeho knihách, článcích i přednáškách o reformě školy, mají zásadní vadu v tom, že se zakládají na přesvědčení, že se všemu musíme učit ve škole, čeho v životě potřebujeme, nebo s čím se v životě sejdeme. Život nás však poučuje, že tomu tak není. Zásada, že všemu, s čím se v životě setkáme, musíme se naučit ve školních lavicích, vede k nepřiměřeně velikému počtu předmětů v jednotlivých třídách a poněvadž doba, která se každému z nich může věnovat, je přirozeně malá, nemá vyučování takové ohromné spoustě předmětů po stránce výchovné a methodické nijakého smyslu.

Druhá věc, o které chci také mluvit, byla již uvedena p. kol. Hruškou. Obávám se, že by zvláště v nynější době taková soustava učebnic podporovala a zvyšovala nivelisaci, kterou beztoho již velmi trpíme. Není zajisté potřebí vykládat, že Göschenovské vědění prospívá tomu, kdo již obsah Göschenky získal jiným, méně snadným způsobem. Kdo se však omezí pouze na rychlé a snadné naučení některým výsledkům určité vědy nebo určitého předmětu, pozná záhy, že s tím v životě nevystačí.

Prof. dr. F. Novotný (Brno): P. prof. Bidlo zcela správně vytkl p. prof. Jedličkovi, že neoceňuje dosti vyučování individuální. Na tuto věc nesmírně důležitou nemělo by se zapomínat. Pan prof. Jedlička, jak se zdá, nezná nebo nechce znáti důležitost té drobné práce, která se ve škole dělá a která má účelem nejen dát určité vědomosti žáku, nýbrž naučiti ho duševní práci. Já si to představuji tak, že by na př. p. prof. Jedlička, kdyby viděl ševce při jeho práci, řekl: Tohle už není teď moderní, vždyť máme továrny, kde se to dělá daleko rychleji a snadněji. To jest přiměřenější tempu naší doby. Na to by se mu řeklo: Ale pro tu továrnu, kde se vyrábí obuv, musí být zase továrna, kde se vyrábějí stroje. A tu by pan prof. Jedlička řekl: Není potřebí strojů, stačí, když máme továrnu. Tak si představuji jeho soustavu, poněvadž podle něho vědomostí je sice potřebí, ale těch strojů, kterými se vědomosti získávají, apercipují a zužitkovávají, není dle jeho mínění potřebí. To celé papírové vyučování p. prof. Jedličky, myslím, že je chyba zásadní.

Pan prof. Jedlička sám cítí, že to není všechno v pořádku a proto by rád připustil systém toho soukromého vyučování. Nedovedu si dobře srovnat tuto jeho zásadu s jeho demokratisací vyučování. Věc by byla taková, že by si člověk, který by se chtěl něčemu naučit, musil koupit knížku a vedle toho platit některého člověka, který se živí tímto soukromým vyučováním. To jest obcházení škol, které by bylo jistě ještě dražší a nikterak by nynější systém vyučování nezlepšilo.

Co se týče uvedení různých věd nových na školy, jak on praví, není také všechno v pořádku. Pan prof. Jedlička musí mi odpustit, když užiji výrazu, že chce, aby se žák jen jaksi nalakoval určitými hesly toho vyučování. Není přece možno vážně si mysliti, že by za jeden rok při jedné hodině týdně naučil se žák základům medicíny.

Ideálem dokonalého občana p. prof. Jedličkovi je řemeslník, který si založil továrnu, nebo zemědělec, který si pomůže k velkostatku. Já se domnívám, když si jeden pomůže k velkostatku, že ten druhý musí zase o něj přijít (veselost), to nemusí ještě znamenat sociální pokrok. Konečně nesouhlasím s heslem, že škola má být vedena duchem doby. Kdybychom to připustili, tu musila by škola vypadat ještě docela jinak, než navrhuje p. prof. Jedlička. Myslím, že škola nemá být vedena duchem doby, nýbrž má být taková, aby sama vedla generace. (Hlučný potlesk.)

K návrhu místa před sedou v zvolení do čestného předsednictva rektor ukrajinské univ. dr. A. Kolessa a prof. univ. krakovské prof. dr. V. Porzeziński.

Prof. dr. B. Bydžovský (Praha): Pan prof. Jedlička vychází ze správného a docela samozřejmého předpokladu, že se má škola přizpůsobovat potřebám života. Jest třeba však také tento předpoklad řádně pochopit a nečinít nemožné důsledky. Omezím se pouze na výtky zásadní.

Především je vidět, že p. prof. Jedlička nezná dobře dnešní střední školy, poněvadž jinak by nečinil jí stále výtky, jak je neživotná atd. Dnešní škola přináší tolik praktických vědomostí pro život potřebných i z technického odboru, že takové paušální výtky jsou neoprávněny. Stačí prohlédnouti si učebnice zeměpisu. Kdosi pravil, že by republika byla šťastná, kdyby každý člen Národního shromáždění věděl, co tam je. Prohlédněte si dnešní učebnice fyziky a uvidíte, jak mnoho si žák odnáší pro praktický život. Prof. Jedlička vytýká nám, že všechno vědění rozškatulkujeme, já naopak tvrdím, že jeho soustava tím vyniká, on chce 39 škatulek a představuje si, že každou bude zvláště spravovat. Poznatk- technické na střední škole, pokud běží o všeobecné vzdělání, náležejí do fyziky a geometrie a jestliže se p. prof. Jedlička domnívá, že tím, že tomu dá zvláštní název a zvláštní hodiny, se výsledek zlepší, je na omylu, neboť přehlíží základní pedagogický požadavek, aby se vyvíjely vědomosti jedny z druhých. Všeobecné vzdělání neznámá, že mozek má být přeplněn jednotlivostmi, čili že žák má být jakýsi zhuštěný naučný slovník, nýbrž znamená výcvik k samostatné práci a úsudku. Vůbec hlubší pochopení všeobecného vzdělání je návrhům p. prof. Jedličky cizí. Po té stránce nebudu se šířit, poněvadž ve svém výkladu budu mluvit o tom, co rozumím všeobecným vzděláním.

Jen jednu věc bych ještě řekl. Jeho škola by neposkytla jediného příkladu ucelené vědní soustavy. Výchova, která by připravovala k vědeckému myšlení, je v jeho soustavě naprosto nemožná. Bylo to vytýkáno již od filologů, kteří ukazovali, jak je naprosto ne-

možno v jeho svstému naučiti jazyku prakticky, ba ani základům jazyka.

Také fysika začíná se učiti podle plánu p. prof. Jedličky příliš brzy. Mládež musí se naučiti fysikálně myslet a hlavně budoucí technik se musí tomu naučiti, ale nenaučí se tomu přece kvintán. Teprve v posledních ročnicích je duch tak vyspělý, aby tu bohatost myšlenek fysických a všeobecně kulturních ve fysice obsažených dovedl pochopiti. Totéž platí i o jiných předmětech.

Prof. dr. V. M a t h e s i u s (Praha): Chci podotknout, že u nás praktičností nerozumí se vždy v tom smyslu, jak by se mělo. Za příklad uvádím Anglii, kterou jistě všichni pokládáme za zemi praxe. V Anglii jsou různé komise, které se zabývají reformou středních škol a zprávy dvou takových komisí sem došly loni a letos. Komise, která vydala zprávu loni a zabývala se otázkou vyučování mateřskému jazyku, tedy angličtině, obrátila se na obchodní a průmyslové firmy anglické s dotazem, jaké požadavky kladou na mladé muže, kteří přicházejí k nim do praxe. Ani v jediném případě nedošla odpověď, že by se hledělo hlavně na odborné vzdělání, nýbrž všem šlo hlavně o to, aby dovedli jasně a trefně mluvit a aby měli bohatou zásobu nápadů.

Druhý příklad týká se universit. V Anglii vyšla letos právě zpráva o reorganizaci university Oxfordské a Cambridžské. Tam se ukazuje, že od začátku XX. století začíná si anglický obchodní svět universit čím dále tím více vážit. Obchodníci posílají na university své syny a vybírají si z absolventů universit své pomocníky a společníky. Ne snad proto, že by se na těch universitách vyučovalo obchodním naukám a spouště odborných vědomostí, nýbrž proto, že zkušenost jim potvrzuje, že zvláštní myšlenkový a mravní výcvik, který dodává universitní vzdělání, uzpůsobuje mladého muže pro to, aby mohl řešiti komplikované obchodní a průmyslové problémy.

Prof. dr. F. N o v o t n ý (Brno): K tomu dodávám, že několik velkých závodů v Anglii, které zařídily závodní školy u svých podniků, předpisuje osnovu, ze které je vyloučeno výslovně všechno odborné a praktické a pěstuje se jen vzdělání všeobecné. Připomínám, že i klasické jazyky jsou tam připuštěny.

Řed. J o s. P i t h a r d t (del. Spolku ředitelů čes. škol stf.): Jako delegát Spolku ředitelů českých škol středních dovoluji si pronésti několik slov. Především musím srdečně poděkovati, že se tak vážná korporace, jako jest sjezd vysokoškolských profesorů, zabývá reformou střední školy. Jest z toho viděti, jak potřeba reformy této jest naléhavá.

Dovolují si upozorniti, že ve středním školství je skutečně několik zjevů, při nichž je potřebí spolupráce nejširší veřejnosti. My středoškolsští odborníci jsme skutečně zavázáni a povinni díky za to, že se vysoké školy tímto problémem zabývají, poněvadž přirozeně vidíme v profesorstvu vysokoškolském duchovní své vůdce a očekáváme, že i v této naléhavé otázce přispějí k šťastnému rozřešení.

Pokud se týče věci samé, dotkl bych se nejdříve otázky t. zv. odbornictví, o kterém dnes byla zmínka. Pánové, nic horšího byste nemohli zavésti do střední školy, než z odbornění podle myšlenek, jaké se vyskytly po převratu, kde se žádá na př. zavedení odborných inspektorů pro každý jednotlivý předmět atd. Tím by se střední škola rozdělila na samé škatulky a absolvent vycházel by z ní ne jako člověk ucelený a náležitě harmonicky vyvinutý, nýbrž jako odborník, který je naprosto neuvědoměle odbornický. Takový absolvent, kdyby šel za město na procházku a našel by tam sluněčko sedmítečné, místo aby se radoval ze světla a slunce, prohlížel by, zda-li mu neschází nějaký drápek atd. Tak se otázka odbornictví na střední škole řešiti nemůže a sjezd by si získal velikou zásluhu, kdyby zabránil každému pokusu z odbornění střední školy v tomto smyslu.

Mluvílo se dále o učebnicích. Souhlasím, že máme některé výborné učebnice, ale nelze také popřiti, že na střední škole je řada učebnic, které mají kardinální vadu v tom, že jsou nesmírně obsažné a nehodí se ani učitel ani žákům, poněvadž učitel toho musí polovinu i více škrtnouti a žáků chybí při tom vůbec vodičko. Na učebné osnově vina není, nýbrž na jednotlivcích, kteří, jak jsem na loňském sjezdu ředitelů ukázal, na základě 2 až 3 řádek obsažených v osnově o nějakém předmětu, napíší učebnici o 200 stranách, a to pro předmět, kterému jsou vyhrazeny dvě hodiny týdně. Kdyby se zdůraznilo, že učebnice mají býti sestavovány komisí odborníků a ne jednotlivci, pomohlo by se střední škole znamenitě.

Třetí věc, kterou pohřešuji, je systematická výchova. V návrzích prof. Jedličky se sice k výchovné stránce přihlíží, jenom že výchova je ponechána téměř buď jen dobré vůli anebo paedagogické schopnosti a vynikající zdatnosti jednotlivého učitele. Není v tom systému. Jest potřebí do osnov středních škol zařaditi potřebný čas, aby se systematicky nějaká výchova mohla prováděti.

Pokud se týče návrhů p. prof. Jedličky, myslím, že jsou nesmírně radikální, a mé zkušenosti školní i všech psychologů, kteří se zabývají studiem zjevů na střední škole, ukazují, že takové radikální reformy ve školství jsou naprosto neplodné. Ve školství lze se dopracovati nějakého pokroku jenom drobnými reformami a pokusy, které však nesmí zvrátiti celý systém středního školství na škodu celých generací.

Prof. Dr. E. S v o b o d a (Bratislava): Návrhy p. prof. Jedličky jsou mi samozřejmě, poněvadž p. prof. Jedlička je technik a má na mysli především rychlé vychování techniků pro praxi. Jsou továrníci, stavitelé a jiní zaměstnavatelé, kteří si myslí, že technik, když vystuduje techniku, je ihned úplně schopen pro praxi. Nejsem socialista, ale nazval bych to vyděračstvím mladých lidí, když si zaměstnavatel myslí, že za 1000 K, které jim platí, nesmějí se v jeho závodě již ničemu učiti, nýbrž že všechno si mají přinést již ze škol. Tomuto směru musí se vysokoškolská učitelé brániti, poněvadž jinak by byli nepřáteli mládeže. Byli bychom sice velmi

vítanými pracovníky pro továrníky, stavitele atd., kteří chtějí do-
stávat z vysokých škol hotové lidi, kteří pro ně mají hodnotu
peněz, které jim dávají, ale ubíjeli bychom mládež, poněvadž by-
chom ji nutili k předčasné specialisaci, která by znamenala, že člo-
věk na úsvitě svého vývoje, stává se omezeným odborníkem. Již
dnes je mnoho omezeného odbornictví a ubývá všeobecného vzdě-
lání, v odborníku se ztrácí člověk. Ztráta kontaktu s učitelem způ-
sobí pak, že nebude možno, aby učitel měl vliv na mravní výchovu
člověka a výchova stane se tím, co bychom mohli nazvat vymo-
váváním robotů, pololidi, nádeníků svých zaměstnavatelů, kteří se
nikdy nemohou plně vyvinouti. Snaha, aby člověk ze školy vychá-
zel hotov, aby se vyplácel zaměstnavateli, musí být námi potla-
čována. My se naopak musíme snažiti, aby zaměstnavatel platil mla-
děho člověka, i když se učí, poněvadž investuje kapitál na výchovu
příštího pracovníka. Přenášeti povinnost praktické výchovy na
školu, znamenalo by dělat z lidí roboty a proto jsem proti každé-
mu takovému systému. (Potlesk.)

Prof. Dr. J. H e n d r i c h (Ústřed. spolek čs. profesorů v Pra-
ze): Návrhy prof. Jedličky založeny jsou na nesprávných základech.
Vychází z třídění věd, ale neuvažuje o důsledcích pro školu.
Jak z třídění věd může někdo vyvoditi vysoký význam na-
šich národních dějin, naší národní literatury, význam národního u-
mění, jak z třídění věd můžete vyvoditi pracovitost, kterou musíme
žákům vštěpovati nebo odhodlanost k činům? Všechno to plyne
z toho, že třídění věd je u prof. Jedličky provedeno zcela nevěde-
cky, na př. tělesná výchova je přikázána ústavu pro vojenství a
pojem vojenství byl podřaděn tělesné výchově. Mezi umění počítá
se na př. malování umělého písma. Návrh prof. Jedličky je i pro-
tisociální, poněvadž žák má ovšem volnost učiti se ze svých knih,
ale musil by mít svého učitele. Středoškolská profesora důvěřují
úplně vám, vysokoškolským profesorům, že porady vaše o reformě
středního školství skončí na prospěch střední školy.

Prof. Dr. B. B y d ů v s k ý navrhuje konec debaty. Návrh
se přijímá.

Prof. dr. J. M a c e k (Praha): Většina z nás byla praktickými
učiteli, takže můžeme z vlastní zkušenosti říci, čemu lze učiti a če-
mu ne. Jak víte, absolutorium obchodní akademie se skládá ze
tří stran. Na první je jméno, třída, pilnost, mravné chování, uvnitř
jsou známky z jednotlivých předmětů. Vynikající praktik mi řekl:
My se díváme na vaše vysvědčení takhle: napřed jaké má mravné
chování, pak jakou pilnost a pak řekneme: tomu ostatnímu se u nás
naučí. Tak se dívají naši vynikající zaměstnavatelé na absolventy
škol zrovna jako angličtí.

Prof. dr. J. P a z o u r e k (Praha): K poznámce p. kol. No-
votného o oceňování všeobecného vzdělání v Anglii, podotýkám, že
se nesmí zapomínati, že v Anglii nebylo odborných škol obchodních,
tam je dosud systém výchovy od píky při obchodu. Teprve v no-
vější době, kdy Němci ukázali, co znamená škola i pro obchod.

počaly se zakládati vysoké školy odborné. Theorie je nepostráda-
telná, ale nebylo by dobře, docela odstraniti z odborných škol tu
praktickou stránku, nemyslím tím tu hmotnou stránku.

Místopředseda dr. W e y r uděluje závěrečné slovo referentovi
prof. Jedličkovi:

Zde byla přednesena taková spousta námitek, že mi není mož-
no v tak krátkém intervalu na ně odpověděti. Podotýkám jenom,
že veškeré návrhy své jsem odůvodnil a že na mé důvody nebylo
zde reagováno, nýbrž jen na mé návrhy. Na př. co mluvil p. kol.
E. Svoboda, jest pravý opak toho, co navrhuji. I já sdílím názor,
že praxe musí býti pokládána za pokračování ve studiích, a odmí-
tám, aby do praxe chodili hotoví odborníci. Na všechny námítky
odpovím ve zvláštním článku. Resoluci nepředkládám, poněvadž
vzhledem k odmítavému stanovisku celé debaty, bylo by to bez-
účelno.

Prof. dr. J. Bidlo: Navrhuji, aby podněty prof. Jedličky od-
kázány byly Ústřednímu výboru našeho spolku.

Návrh tento byl přijat.

Prof. dr. F. N o v o t n ý žádá, aby bylo konstatováno, že k
hlasování o resoluci nedošlo, poněvadž p. referent říkal, že by to
bylo bezúčelné.

Místopředseda dr. F. W e y r upozorňuje, že přání tomuto jest
vyhověno, poněvadž celé jednání se stenografuje.

Slova se ujal prof. dr. B. B y d ů v s k ý (Praha) k referátu:

JAK PŘIPRAVOVATI REFORMU STUDIA ?

Otázka, o níž mám pojednati, mohla by býti zodpověděna
ryze formálně, tak totiž, že by se uvažovalo o praktických cestách
a prostředcích, které by vedly k úspěšnému provedení reformy
studia. Tato stránka nebude předmětem mých úvah, anebo jen
nepatrnou měrou. Jednak se domnívám, že v podstatě tyto cesty
a prostředky jsou dány povahou věci a našimi poměry veřejnými
a školskými, jednak bych si netroufal, jakkoli by to byla práce zá-
služná, načrtnouti podrobný plán takové reformy po stránce prakti-
cké. Běží mi spíše o věcné zodpovězení otázky, totiž o to, ukázati,
jakými asi směry by se měla a mohla bráti tato reforma.

Při reformě studia pomýšlíme přirozeně na oba jeho stupně:
na stupeň přípravný, jímž je škola střední, a na stupeň vědecký,
školu vysokou. Řeknu hned, že hodlám promluvití hlavně o prvním
stupni studia, o reformě školy střední. Problém reformy školy vy-
soké je potud složitější než otázka reformy školy střední, že množ-
ství speciálních otázek, jež se v něm naskytá, je značné; nejen
každá škola vysoká, ale i na téže škole každá fakulta nebo oddělení
a v rámci téže fakulty jednotlivé obory vědní mají své starosti
speciální. Již tím vymyká se otázka reformy studia na škole vy-
soké z velké části z rámce mých úvah, a omezím se na to, že se

dotknou se jen několika otázek všeobecných; mohou se na to omezit tím spíše, že v řadě jiných přednášek této i jiných sekcí je promlouváno o různých stránkách reformy škol vysokých.

Uvedu nejprve některá obecná hlediska, která je třeba mít na paměti při chystané reformě školství vůbec. Politickým převratem z roku 1918 dostavila se samozřejmě potřeba, abychom revidovali převzaté kulturní instituce a upravili je po svém, naplnili je svým duchem, postavili je na myšlenkový základ daný naší kulturou a udali jim směr, v němž tušíme další vývoj. Vedle toho nastala nutnost řešit pro školu praktické úkoly, jež vyvstaly, když jsme se stali národem státním, když se tudíž změnil náš poměr k jiným národnostem našeho státu a když jsme vstoupili na pole styků mezinárodních jako samostatný činitel. Zvýšená zodpovědnost, která na nás dolehla, když jsme převzali správu svých věcí, doléhá také na toho, kdo chystá reformu školy. Z toho, že se radikálně změnil náš stav politický, není ovšem třeba usuzovati, že stejně radikálně je třeba změnit i naše instituce kulturní. Jako se společnost brání vědomě i bezděky, aby nebyl její základ hospodářský otřesen příliš rychlou a radikální změnou hospodářských řádů (přes to, že o nutnosti takové změny není sporu), stejně se musí reformátor školy varovati toho, aby kulturní základ národa nebyl otřesen radikálním zvrácením dnešních řádů školských. Poválečné rozechvění jeví se všude zvýšeným radikalismem, jenž znenáhla začne, a již začíná opadávati; reforma provedená v duchu tohoto přechodného radikalismu by měla sotva trvalou cenu. Ovšem nesmíme upadnouti v chybu opačnou, která by se jevila v tom, že bychom reformu omezovali jen na změny v podrobnostech, třeba bychom byli přesvědčeni o nutnosti reformy zásadní. Nesmíme se lekatí některých změn zásadních, je-li jejich potřeba dobře odůvodněna, její důsledky až do konce promyšleny a mohou-li takové změny býti provedeny bez nebezpečí pro celkovou kulturu národa. S radikálností změn souvisí také otázka rychlosti, s kterou se reforma má prováděti; jsou na př. stížnosti, že se reforma školství připravuje příliš pomalu. Ať je tomu jakkoli, lze připustiti, že jednou z příčin takové pomalosti by mohla býti okolnost, že politické úkoly, před které je stavěna vláda, a starosti materiální, které doléhají na učitelstvo, brzdí také postup reformních příprav.

Kdykoli se připravuje reforma školy, vždy znovu a znovu se vnucuje řešení staré otázky o poměru školy k životu. Je vždy dosti kritiků, kteří současnou školu pokládají za útvar neživotný, který nejen že nepřipravuje žáků pro praktický život, nýbrž ještě v nich snižuje jejich životní schopnost, a v důsledku toho nebývá dostatek radikálních rad, jak školu od základu změnit, aby byla zbavena toho nedostatku.

Řešení této otázky náleží jistě k nejobtížnějším přípravám úkolům reformním, a nikdo nemůže očekávati, že by se zdařilo její řešení tak, aby nalezlo všeobecného souhlasu. Ale každý, kdo se této otázky chce chopiti, má nejen znáti dobře potřeby života

(a to nejen t. zv. potřeby praktické), nýbrž musí si býti jasně vědom významu vzdělání a možností, na něž je škola omezena, a musí ovšem znáti dopodrobna školy, které posuzuje, a jejich výsledky. Ne vždy splňují kritické tyto požadavky.

Rovněž nutno, připravuje-li se reforma školství, dbáti otázky ekonomie času a vzdělání, t. j. klásti v každém případě otázku, zdali určitá škola je zařízena tak účelně, aby v čase nejkratším dosáhla výsledků co nejlepších, otázka, jejíž důležitost pedagogická i hospodářská je nesporná.

S hledisek právě uvedených naskýtají se pro studium na vysoké škole některé všeobecné otázky, jichž, jak jsem již řekl, dotknou se jen zběžně. Musíme klásti požadavek, aby studium bylo intenzivní a ekonomické. Proto by mělo býti hlavně na těch fakultách, jež nemají pevného plánu učebního, býti postaráno o to, aby hned při vstupu na vysokou školu dostalo se posluchači podrobného poučení o tom, jak má zaříditi své studium, aby užil svého času hospodárně. Hlavní věc na vysoké škole je co největší vlastní činnost posluchačova, a s toho hlediska je třeba posuzovati reformu také již školy střední. Proto jsou přednášky hlavně návodem a podnětem k vlastnímu studiu soukromému, proto musí býti po ruce dostatečná literatura učebnic a kompendií v našem jazyce psaných, proto konečně musí těžiště studia vysokoškolského ještě více se přesunouti směrem ku práci v laboratořích a seminářích, což může míti — a záleží jen na profesorovi, aby mělo — také tu neocenitelnou výhodu, že uvádí posluchače v těsnější styk s učitelem jako nositelem vědeckého bádání. Otázka pevného studijního plánu na některých fakultách žádá si také řešení, souvisí ovšem tato věc s otázkou potřeby učebnicové literatury. Že tento celý komplex otázek souvisí také se zkušebním řádem, je zřejmo; rovněž neuvádím tyto otázky proto, že by snad byly nové a nebyly naopak znovu a znovu promyšleny.

Řešení poměru vysoké školy k životu vyžaduje, pokud se studia týče, aby bylo rozhodnuto, zdali i při odborném studiu má býti ještě postaráno o vzdělání všeobecné (hlavně v naukách filosofických a politických), či zdali lze starost o to ponechat jiným vzdělávacím institucím; a vedle toho vyžaduje, aby bylo zkoumáno, zdali dnešní studium, pokud připravuje k určitým povoláním, odpovídá potřebám doby. Vysoká škola se musí ovšem přizpůsobiti těmto potřebám, ale nesmí nikdy zapomenouti na to, že její absolventi, i když jsou připravováni k určitému praktickému povolání a musí tedy býti vyzbrojeni určitými praktickými vědomostmi, mají býti v budoucnosti nejen praktiky, nýbrž také nositeli vědeckého myšlení.

Ve značné míře může býti reforma studia na škole vysoké usnadněna dobrou reformou školy střední. Chceme-li připravovati tuto reformu, musíme si uvědomiti, jaký je cíl střední školy. Ze střední školy vycházejí dva druhy absolventů: menšina odcházející na školu vysokou, většina odcházející do praxe. Požadavky, jež se

kladou na tyto druhé absolventy, ustálily se celkem na tom, čemu se říká všeobecné vzdělání na podkladě vědeckém. Co míníme tímto požadavkem? Všeobecné vzdělání znamená jednak určitou míru vědomostí ze všech základních oborů lidského vědění (t. zv. vzdělání věcné), jednak určitou vyspělost a vybroušenost ducha (čili t. zv. vzdělání formální). Od člověka všeobecně vzdělaného očekáváme nejen, že určité věci ví a umí, nýbrž že má také určitý stupeň duševní obratnosti, který ho činí schopným, aby si dovedl činit samostatný úsudek o běžných zjevech přírodních, duševních a společenských, a aby dovedl zaujmouti samostatné stanovisko k věcem a událostem všedního života a svého povolání. Tato samostatnost duševní má se jevití také v tom, že člověk všeobecně vzdělaný je si vědom svého postavení ve světě, že chápe hlavní složky současné kultury a cítí se součástí kulturního společenství své doby, a tudíž je schopen duševně se stýkati s jinými, i s takovými, kteří mají jiné povolání a pohybují se zpravidla v jiném okruhu myšlenkovém. Chápeme-li takto vzdělání všeobecné, pak je to také hlavní požadavek, který klade na absolventa střední školy škola vysoká, když se ještě více zdůrazní vědecký podklad tohoto vzdělání. Toto větší zdůraznění musí se jevití v tom, že žák již na střední škole má poznati příklad ucelené vědy a vědeckých metod, a že je veden k samostatnosti ve studiu a k tomu, aby si odnesl o jednotlivých předmětech obraz pokud možno ucelený.

Dodejme ještě, že k pojmu všeobecného vzdělání náleží také co možná rovnoměrné zastoupení různých kulturních složek, že toto vzdělání, ježto je podkladem, na němž žák takřka vrstá do svého prostředí, musí mítí svůj základ právě v tomto prostředí, t. j. v kultuře vlastního národa. V důsledku toho musí býti také co možná stejné pro příslušníky téhož národa a lišiti se jen potud, pokud přirozené rozdíly nadání toho vyžadují.

Vyložil jsem zámyslně obšírně, jak chápu všeobecné vzdělání. Jestliže přihlížíme ještě ke všeobecným hlediskům, jež jsem vyložil výše, dojdeme jako k jednomu možnému směru, v němž lze připravovati reformu, k těmto zásadám (připomínám, že to jsou v podstatě zásady reformního návrhu Jednoty čs. matematiků a fysiků, na němž jsem spolupracoval).

Střední škola navazuje na 4třídní školu obecnou, vstupují na ní tudíž žáci 10letí. Všechny střední školy mají týž počet studijních let (většina učitelů se kloní k počtu osmi). Z těchto tříd tvoří společný jednotný základ několik prvních tříd, nejlépe snad 4; na tomto základě všechna mládež středoškolská nabývá stejného vzdělání. Na tomto stupni základem veškerého vyučování je vlastivěda v nejširším slova smyslu. Tím je především dáno, že základ jazykové výchovy tkví v jazyce mateřském, s čímž souvisí, že latina nemá na tomto stupni místa, což ostatně, jak se o tom ještě zmíním, má také jiné důvody. Za druhé z toho plyne, že všechny předměty vyučovací přihlížejí především a důsledně k poměrům domácím. Prodloužení společný základ přes 4 léta nezdá se vhodným. Ve 14 letech rozdíl ve

sklonu a nadání již dosti se projevuje a zároveň rostoucí obtíže předmětů vyučovacích mohou býti vážnou překážkou studia žáka v určitém směru nedosti nadaného. Je na čase školu střední rozvětvití. Není však radno z důvodů pedagogických, ani není možno z důvodů praktických, rozvětvití ji ve značné míře; stačí, jak se domnívám, rozdělení na větve dvě; v jedné z nich byla by více zdůrazněna stránka jazyková, což by se jevilo zavedením latiny, ve druhé pak více by se uplatňoval směr grafický a matematický, jevíci se v tom, že se pokračuje v deskriptivní geometrii, rýsování a kreslení. Podrobné provedení tohoto návrhu pak ukazuje, že by bylo možno ve všech ostatních předmětech zachovati výchovu společnou. Nebylo by vyloučeno řešení, které by setrvalo na této bifurkaci až do konce středoškolského studia. Pokládám však za vhodnější, aby nastalo ještě jedno rozvětvení v posledních dvou nebo v posledním jednom roku studia. K tomu vede důvod pedagogický, jenž přihlíží k časté zkušenosti o tom, že po pohlavní dospělosti žáci mají nápadný sklon ke specialisaci, který by škola měla regulovati, a dále požadavky, které na absolventy střední školy klade škola vysoká, požadavky, které musí budoucí střední škola respektovati více než dosud se děje. Toto další rozvětvení bych si představoval na 3, nejvýše 4 oddělení. Rozdělení na 3 větve, z nichž jedna by se klonila více ke stránce filologicko-historické, druhá ke složce vzdělání přírodovědeckého a třetí k matematicko-technické stránce vzdělání, vyhovovalo by, myslím, dobře jak speciálním sklonům žáků, tak potřebám vysokých škol, a nevedlo by nutně ještě k odbornictví, kterému se musí střední škola brániti stůj co stůj.

Uvedl jsem stručný návrh toho, jak bych si představoval možnost přípravy reformy školy střední, jako jeden příklad toho, jak by bylo lze vyhověti obecným hlediskům výše vysloveným. Je třeba, abych připojil ještě některé podrobnosti, abych vytkl rozdíly a výhody proti stavu dnešnímu a abych ukázal, jak škola takto reformovaná řeší zároveň některé obecné otázky dříve nadhozené.

Výhoda společného základu 4letého je nepopíratelná, když uvážíme, že rozhodování o budoucím povolání (nebo alespoň, jak zpravidla bývá, o jeho základním rázu), je v každém případě posunuto až ke 14. roku. Další výhoda je v tom, že se dostává po celá 4 léta všem žákům středních škol vzdělání úplně stejného, což znamená vytvoření jakési společné základny vzdělanostní pro veškeré vrstvy vzdělanců. Latina, jak jsem již řekl, nemá mítí místa na tomto základu; neboť nelze žádati, a to je další důvod pro toto stanovisko, aby všichni studující bez rozdílu, t. j. i ti, již se nebudou ve třídách vyšších učiti latině, se jí učili v několika málo třídách na stupni nižším. Námitku, že by se tím znemožnilo, aby v latině bylo dosaženo dnešního cíle učebního, nemohu na tomto místě probíratí dopodrobna a uvedu jen, že je tedy nutno, tento cíl revidovati, a že pokroky v latině ve třídách vyšších, u žáků jazykově již vyspělejších, jsou přirozeně lepší než u žáčků, které dnešní gymnasium začíná cepovati v latině v době, kdy ještě neovládají dostatečně ja-

zyka mateřského, což vede k podivnému zjevu, že se žák dostává prvního důkladného výcviku v jazyku mateřském prostřednictvím jazyka cizího a to mrtvého. Jazykový výcvik na společném základu musí se dít v jazyce mateřském a podpora tohoto výcviku musí se hledat i v jazyce cizím živém; okolnost, že jazyku živému netřeba na prvním stupni vyučovati metodou soustavně gramatickou, vylučuje při zavedení takového jazyku již od třídy první nebezpečí, že by i při živém jazyku nastala podobná anomálie, jaká se dnes jeví při předčasném vyučování latině.

Jestliže tím, co řečeno, je zdůrazněna potřeba intenzivnějšího pěstování jazyků živých, uvažme, že to dobře odpovídá nejen našim veřejným a hospodářským poměrům, částečně změněným, nýbrž že je to také požadavek, mající význam jak praktický, tak i všeobecně vzdělávací, v tom smyslu, že znamenitě přispívá k rozšíření našeho obzoru, a jehož jakousi omezenost slycháme stížnosti. Ale také vědy přírodní a s nimi souvisící kultura technická zasluhují, a na to lze vzít i v mezích uvedeného návrhu náležitý zřetel, aby jim ve všeobecném vzdělání byl přiznán větší význam.

Je velmi důležité zajistiti vhodnou úpravou vyučovací látky, aby všude, pokud to připouští povaha předmětu a chápavost žáků, vystupovala všeobecná a filosofická hlediska, aby z každého vyučovacího předmětu bylo vytěženo to, čím přispívá k filosofickému vzdělání. Jak v tom směru jsou důležité právě předměty přírodovědecké, není třeba zvláště zdůrazňovati. Uplatněním hledisek filosofických podporuje se také snaha, aby byla udržena myšlenková souvislost mezi jednotlivými naukami, jimž se na škole vyučuje; udržovati tuto souvislost je nutno, neboť všeobecné vzdělání není po stránce věcné snůškou jednotlivých poznatků, nýbrž dobře učenou soustavou vědomostí.

Důležitou součástí reformované školy střední bude zaměstnání ruční, jevíci se na nižším stupni jako t. zv. práce ruční, na vyšším pracemi v přírodovědeckých praktikách. Rovněž nezapomeňme připomenouti, že soustavně rozvržený plán vycházek, přízpůsobený místním poměrům, je nezbytný.

Jest konečně ještě třeba, abych se obšírněji zmínil o specializaci vzdělání, která má nastati, podle předneseného návrhu, v nejvyšších semestrech střední školy. Řekl jsem výslovně a opakuji to, že nemám při tom na mysli odbornictví. To se jeví tím, že ve speciálních třídách střední školy takto upravené by nebylo učivo proti dnešnímu rozsahu podstatně rozšířeno a že by tudíž nebyla převzata žádná část učiva vysokoškolského. V každém typu těchto speciálních tříd byly by soustředěny příbuzné předměty, aby se pro ně získalo více času, ale toho by se využilo jen k tomu, aby se učivo probralo důkladněji a více do hloubky. Právě v těchto třídách by učivo dnešní střední školy vyvrcholilo filosoficky a systematicky, jak je toho třeba pro školu vysokou. Jen tak bude postaráno o to, aby na školu vysokou odcházeli žáci důkladně pro ni připravení, hlavně po stránce formální výchovy ducha, a navyklí do jisté míry

již i samostatné práci studijní; neboť výchova k samostatné práci vyžaduje nutně soustředění na menší počet předmětů. Proto také metoda vyučovací na těchto speciálních třídách byla by přechodnou mezi dnešní metodou středoškolskou a vysokoškolskou. Zdůrazňuji, že hlavní zisk pro vysokou školu ze školy takto zařízené nevidím ani v tom, že se tam více pěstují určité vybrané předměty, jako právě ve způsobu, jakým se pěstují. Z tohoto hlediska je pak zcela důsledné, když se vysloví požadavek, aby absolvování kterékoli větve střední školy opravené podle předneseného návrhu opravňovalo ke vstupu na kteroukoli školu vysokou. Hlavní věc, kterou musíme žádati na nastávajícím posluchači školy vysoké, je určitý stupeň duševní vyspělosti, a teprve v druhé řadě záleží na tom, na kterých speciálních předmětech jí bylo získáno. Není obtížno — a dosavadní zkušenosti tomu nasvědčují — získati si potřebné speciální vědomosti, jež vyžaduje jako předpoklad určitá vysoká škola, tomu, kdo s duchem dostatečně vyspělým a z vnitřní potřeby (jak tomu zpravidla je ve výjimečných případech, kdy někdo teprve po absolvování střední školy se rozhodne pro jiné povolání) vstoupí na vysoké učení. Volnost, která se tím poskytuje absolventům střední školy, souhlasí se zásadou, že střední škola — a platí to i o jiných typech škol — nesmí býti slepou uličkou, ze které ten, kdo zabloudí, buď se musí vraceti a dáti se cestou jinou, nebo se musí zachrániti obtížným přelízáním zdí; a není obavy, že této volnosti bude zneužíváno v neprospěch školy vysoké. Jednak nejsou případy, o které tu běží, časté, jednak má škola vysoká vždy možnost chrániti se vhodným opatřením vnitřním proti tomu, aby její úroveň nebyla posluchači tohoto druhu snižována.

Doplním svůj výklad ještě tím, že řeknu, v kterých směrech myslím, že nelze připravovati úpravu nové střední školy. Jeden takový nepřipustný směr je ten, který hodlá udržeti dnešní typy střední školy, všechny nebo některé v podstatě zachovány, se změnami jen nepodstatnými. Takovým směrem se dává, kdo hlásá nutnost, aby dnešní čisté gymnasium bylo zachováno, čili, což je skoro totéž, aby dnešní studium klasických jazyků na střední škole nebylo podstatně omezováno. Nemám již času, abych podrobně probral tuto otázku; omezím se na to, že upozorním, že dnešní čisté gymnasium znemožňuje to, co je vlastním cílem střední školy, totiž harmonické uplatnění všech kulturních složek pro všeobecné vzdělání, neboť přílišná péče věnovaná na něm klasickým jazykům vede nezbytně k zanedbávání jiných předmětů, hlavně jazyků moderních a věd přírodních. Typ, který více než čtvrtinu času věnuje jazykovému a literárnímu vzdělání v mrtvých jazycích a při tom neobsahuje ani jednoho povinného jazyka moderního, je pro národ, jehož mateřský jazyk není světový, luxusní a nemožný. Také formální vzdělání ducha, které takový typ dává, je nutně jednostranné.

Druhý směr, který začíná se hlásiti o pozornost, a který je nutno důrazně odmítnouti, je ten, který se zvláště výrazně jeví v návrhu prof. Jedličky. Správný a samozřejmý předpoklad, z něhož

vychází prof. Jedlička, že se totiž škola má přizpůsobovati potřebám života, je v jeho návrhu nesprávně pochopen a činěny z něho důsledky nemožné. I zde musím se omezit jen na několik zásadních výtek. Prof. Jedlička nezná dnešní střední školy, jinak by jí nemohl činit výtky, které proti ní hromadí; velmi mnoho těch vědomostí, jež by chtěl zavést na střední školy, se žákům skutečně podávají, ovšem v jiné — a řeknu hned, správnější — souvislosti, než jak on si to představuje. Ale i znalost potřeb životních nevysvětluje z jeho návrhů dosti rozsáhlá; hlavně neoceňuje správně kulturní potřeby. To se jeví nejlépe v tom, jak si představuje to, co nazýváme všeobecným vzděláním: domnívá se, že škola střední musí seznámit žáka doslova se vším, oč v životě by kdy mohl zavadit; hlubší pochopení všeobecného vzdělání je mu — alespoň v jeho psaných návrzích — cizí. Toho dojmu nabude každý již při povrchním čtení jeho spisů; potvrdí se to však, když prohlédneme jeho návrhy podrobně, velmi nápadně. Jeho škola podávala by snůšku vědomostí roztrháných a rozškátulovaných do nemožnosti, bez jakéhokoli pedagogického zřetele k vnitřní souvislosti a k duševnímu vývoji dítěte; jeho škola by neposkytla jediného příkladu ucelené vědní soustavy, jediné možnosti, aby se vypěstoval smysl pro samostatnost a vědeckost. Zapomíná, že ani v praxi, řekněme přímo v praxi technické, nepotřebujeme mozků přeplněných spoustou speciálních a nesouvislých vědomostí, nýbrž mozky vycvičené a schopné samostatného myšlení.

Bylo by třeba podrobné kritiky spisu Jedličkova, aby se ukázala nemožnost jeho návrhů také v jiných směrech, než ty, o něž zde běží, ale tím se nemohu zdržovati; jen to ještě uvedu, že od technika bychom očekávali především to, aby jasně vytkl, v čem je veliký všeobecně vzdělávací význam technických nauk a aby ukázal, jak se má tento význam, je-li třeba, lépe než dosud uplatnit na střední škole.

Končím svůj výklad omluvou, že jsem se musil většinou omezit jen na výklad zásadních otázek a že jsem nemohl tudíž přihlídnouti k řadě důležitých podrobností, jež čekají svého řešení před vlastním zahájením reformy.

Předkládám sjezdu tuto resoluci:

Českoslovenští učitelé vysokých škol shromáždění na svém I. říšském sjezdu navrhuji, aby při budoucí úpravě střední školy byly uplatněny tyto dvě zásady:

1. V posledních několika semestrech studia na střední škole všeobecně vzdělávací nechť přihlíží se větší měrou než posud k přípravě žáků na vysokou školu, ne však podstatným rozšiřováním látky učebně, předepsané pro dnešní střední školu, nýbrž metodou, jež by se nenáhlým přechodem blížila metodě vysokoškolské, majíc za účel vypěstovati

samostatnost ve studiu a uceliti obraz, který si absolvent odnese ze školy o jednotlivých naukách. Ježto provedení této zásady by nutně kladlo v jednotlivých předmětech na žáka větší požadavky, než jaké klade střední škola dnešní, je třeba, aby v těchto semestrech nastalo rozdělení střední školy (ať jednotné, ať již dříve rozdělené) na několik málo větví, rozlišených částečně se zřetelem na budoucí studium vysokoškolské, hlavně však se zřetelem na hlavní typy nadání, jak se jeví u studující mládeže. Ani tyto semestry by neměly rázu škol (vědecky) odborných, nýbrž byly by to školy všeobecně vzdělávací s větším zdůrazněním některé stránky vědecké kultury.

2. Všechny střední školy všeobecně vzdělávací o stejném počtu tříd nechť poskytují stejného oprávnění pro studium na vysoké škole, tak totiž, aby kdo absolvuje s úspěchem kteroukoli z nich (a vykoná zkoušku dospělosti nebo jinou zkoušku, jež by na této škole místo ní byla zavedena), mohl vstoupiti bez jakékoli další zkoušky doplňovací na střední škole jako řádný posluchač na kteroukoli vysokou školu.

Za referátu prof. Bydžovského ujal se předsednictví prof. dr. Kostlivý. V debatě promluvil nejprve prof. dr. J. Bidlo (Praha):

Souhlasím zásadně s tím, aby vlastivěda byla základem vzdělání na středních školách, ale nesní jí býti věnováno zase příliš mnoho času, poněvadž je potřebí, aby vedle vlastivědy již v prvních třídách byli žáci uváděni do všeobecného vědního poznání. Já jsem na př. doporučil, aby se dějepis začínal českými dějinami a potom teprve aby se přešlo k dějinám všeobecným, ale český dějepis nemůže trvati 3—4 leta, nýbrž tomu stačí jeden rok, kde se podají elementární vědomosti, mačež se přistoupí k prvnímu, nižšímu stupni dějepisu a pak k vyššímu stupni.

Co se týče latiny, jsem rozhodně pro redukci studia klasických jazyků, ačkoliv jsem sám velmi horlivým přívržencem studia těchto oborů. Na druhé straně bych však pokládal za nevýhodné a škodlivé, kdyby latina měla býti posunuta až do V. ročníku.

Dále bych velmi lítoval, kdyby reforma střední školy měla mít ten výsledek, že by řečtina jako předmět povinný byla z ní vyloučena, poněvadž pro studium slavistiky, které chceme koncentrovati v Praze, je studium řečtiny, jak jsem to již vyložil, naprosto nezbytné, poněvadž všichni východní Slované pravoslavní svou kulturu opírají o kulturu řeckou a byzantskou. Kdo nezná řeckého jazyka a kultury, nemůže býti absolutně slavistou. Dále myslím, že výsledek sebe lepší reformy v theorii bude záviseti na tom, jací učitelé ji dostanou do rukou. Proto otázka reformy školství jest spojena s otázkou výchovy dobrých učitelů.

Prof. dr. J. V á ž n ý (Bratislava) obrací se proti 2. bodu resoluce, poněvadž nemá za správné, aby ten, kdo na střední škole prošel na příklad sekci mathematicko-přírodovědnou, mohl pak na univerzitě studovat třeba filologii.

Do schůze dostavil se prof. N. V. J a s t r e b o v a byl k návrhu předsedovu zvolen do čestného předsednictva.

Prof. dr. L. S y l l a b a (Praha) je rovněž proti tomu, aby se ze střední školy vylučovala řečtina a studium klasických jazyků bylo redukováno tou měrou, jak to má na mysli návrh prof. Bydžovského. Hlavní váha spočívá na správné metodě a řádné výchově dobrých učitelů. (Potlesk.)

Prof. dr. F. r. N o v o t n ý (Brno): Také mně je druhý bod resoluce velmi podivný. V posledních semestrech střední školy nastala by podle předneseného návrhu přece nějaká specialisace a aby kdokoliv bez zkoušky doplňovací mohl vstoupiti jako řádný posluchač na kteroukoliv vysokou školu, jak se v resoluci žádá, zdá se mi přece jen trochu mnoho. Kdyby ten bod tam zůstal, navrhuji, aby slova »beze vší doplňovací zkoušky« byla vypuštěna a ponecháno jednotlivým fakultám a studijním oborům vysokých škol, aby si své požadavky podle vlastních potřeb stanovily samy.

O otázce klasických jazyků se nechci šířiti, poněvadž o tom bylo mluveno včera. Jenom bych upozornil na to, že p. kol. Bydžovský klade důraz na to, že jazykový výcvik se musí zakládati na jazyku mateřském, jazyku živém a ne mrtvém, poněvadž prý vyučování jazykům musí býti ve stálém spojení se současnou kulturou. Tu se táží, zdali snad také fakulty lékařské pomýšlejí na reformu studia medicíny v tom směru, aby lékaři, kteří po celý život jsou v kontaktu s živým tělem, na začátku studií nedostávali mrtvolu, nýbrž hned v prvním semestru prováděli vivisekci. (Výborně. Potlesk.)

Prof. dr. L. H a š k o v e c (Praha): S náměty kol. Bydžovského, aby ve vyšších třídách střední školy vzat byl zřetel k určitému odstupnění vyučování dle přirozených vloh žákových, mohu souhlasiti jako praktický lékař. Přirozené vlohy žákovy ve smyslu nadání mathematicko-přírodovědeckého neb linguisticko-historického jeví se od 5.—6. třídy již tou měrou, že nezřídka neporozuměním učitele nebo použitím nevhodné metody ocitají se žáci v kolísí, která není vždy lhostejná i pro samo zdraví žákovy, klid v rodině i ve škole. Bude třeba tu vyjítí vstřícně přirozeným a naléhavým vlohám a vzítí v počet i přírodou daný nedostatek vloh jiných, aby bez ujmy potřebného harmonického všeobecného vzdělání využito se pro budoucí povolání plnou měrou žákových vloh již vvrhaných a nenutil se žák v povolání, do kterého není již přírodou vyzbrojen.

Doc. dr. A. K ö s s i e r (Praha): Pan prof. Bidlo pravil, že jest nutno, aby si budoucí slavisté osvojili znalosti řečtiny. Myslím, že těch slavistů, kteří budou studovat tak hluboce, aby si tu znalost musili osvojití, bude velmi málo. (Prof. Bidlo: Oho!)

Námítka proti 2. bodu resoluce, že by neměly všechny typy střední školy nebo jednotlivé opravňovati ke vstupu na jednotlivé

fakulty spočívá, myslím, na nedorozumění. Jest známo, že velmi mnoho absolventů reálék věnuje se studiu jazyků moderních, orientálních, někdy i klasických, egyptologii a je dobře povědomo, že někteří došli k výsledkům vynikajícím. Naopak zase absolventi gymnasia, kteří mají poměrně malou přípravu z oboru věd reálních, věnovali se studiu na technice nebo studiu věd přírodních a jsou z nich také často vynikající odborníci. Nemělo by býti starostí vysoké školy, zdali absolvent bude dostatečně připraven k studiu odbornému. Absolvent však, který studoval reální odbor a půjde na jazykovou studiu, sám musí dobře vědět, jak si opatří předběžné potřebné vzdělání. Má-li chuť a vůli studovat speciální obor, zajisté si také toto vzdělání opatří.

Prof. dr. M. W e i n g a r t (Bratislava) žádá, aby nebyl úplně rušen typ klasických gymnasií, aby latina nebyla posunována definitivně až do V. třídy. Druhý bod resoluce je pro něj nepřijatelný a měl by se přestylovat v tom smyslu, že se doporučuje, aby přechod ze střední školy na různé typy vysokoškolské byl usnadněn. Navrhuje konec debaty.

Předseda prof. K o s t l i v ý prohlašuje, že návrh odpadá proto, poněvadž nikdo již ke slovu přihlášen není, a udílí závěrečné slovo referentu prof. dr. B. B y d ž o v s k é m u :

Z námítky prof. Bidla je jasno, jaká je to škoda, že člověk nemůže dopodrobna věci vyložiti. Bylo by se objasnilo, že vlastivěda má býti základem, ze kterého se vychází a ne že se má vykládat 4 roky.

Pokud se týče námitek proti vylučování řečtiny, uvádím toto: střední škola nemůže připravovati pro všechny speciální obory vysokoškolské. Odborníci potřebují také jiné jazyky, než kterým se učí na střední škole. (Francouzština na čistém gymnasiu, angličtina atd.) Pro odstranění řečtiny nebo velikou redukcí mluví důvody praktické, ne životně praktické, nýbrž školsky praktické. Pro řečtinu není na škole, která chce pěstovat všeobecné vzdělání, místa a musí ustoupiti předmětům, které jsou s toho hlediska důležitější.

Co se týče sporného bodu resoluce, kdybyste vynechali »aby mohl vstoupiti bez jakékoliv další zkoušky«, pak máte nynější stav, proti kterému jsme. Nesmíme se na vysokou školu dívati školácky. Když někdo bude studovat klasickou filologii, jest jeho věcí, aby věděl, čeho k tomu potřebuje. Ostatně vysoká škola má ve svém vnitřním zařízení prostředek, aby se všemu nebezpečí po této stránce vyhnula. Konkrétně řečeno: Když budete někoho přijímat do semináře, musí napřed složití zkoušku z latiny. Jde o to, aby všeobecně vzdělávací střední škola vypěstovala ducha tak, aby mohl cokoliv studovat na škole vysoké a nezůstával slepou uličkou, jako dosud. Kdo v ní zabloudí, musí se vrátiti nebo přelézt a tím buď rušiti lidské zákony nebo si ublížiti na zdraví. Všichni víme, jak snadno si osvojí realista, který je veden vnitřní potřebou ke studiu filologie, potřebné vědomosti a jak často vynikne. Nebojte se toho tolik

a pamatujte, že jsou to případy jen výjimečné. Nebojte se, že když bude volnost, půjde polovina realistů studovat klasickou filologii.

Předseda prof. Kostlivý: Prosím za prominutí, že jsem přehlédl, že před koncem debaty byl zapsán ještě prof. Beer, a prosím, aby směl ještě promluvit. (Souhlas.)

Prof. dr. A. Beer (Brno): Do rámce předmětu o reformě vzdělání patří také otázka vysokoškolského vzdělání učitelů obecných a měšťanských škol. O této otázce byla loňského roku pořádána ministerská anketa, na níž zastoupeny byly filosofické a přírodovědecké fakulty všech našich universit. Také jednotlivé senáty zaujaly k ní své stanovisko. Sjezdový výbor přihlížej ke všem těmto projevům, dovoluje si Vám navrhnouti tuto resoluci:

První říšský sjezd československých učitelů vysokých škol, konaný v Praze dne 14. a 15. května 1922, usnáší se na těchto zásadách:

1. Všeobecné vzdělání budoucího učitele školy národní budiž podstatně zvýšeno a vzdělání odborné pokud možno odděleno od vzdělání všeobecného.

2. Učitelství upravené ve shodě s tímto požadavkem nechť opravňuje absolventa ke vstupu na školy vysoké k jakémukoli dalšímu studiu.

3. Vysokoškolské vzdělání učitelů škol národních bude lze uvést i v skutek, jakmile to dovolí hospodářské poměry a stav vysokých škol již trvajících, zvláště pak stav vědeckého dorostu.

4. Vysokým školám a jmenovitě filosofickým a přírodovědeckým fakultám československých universit doporučuje sjezd, aby otázce vysokoškolského vzdělání učitelstva věnovaly bedlivou pozornost a vypracovaly příslušné návrhy.

K návrhu prof. Fr. Groha (Praha) hlasováno odděleně o obou bodech resoluce prof. dr. Bydžovského.

První bod přijat 60 hlasy proti 4, druhý rovněž zřejmou většinou.

Resoluce prof. Beera přijata jednomyslně.

Prof. dr. Vážný navrhuje, aby další body programu byly rozděleny podle oboru na filosoficko-právní a lékařsko-technické a obě skupiny projednávány paralelně, poněvadž není možno všechny body dosavadním tempem včas projednati.

Předseda nedává o tomto návrhu hlasovati, poněvadž se přiči jednacímú řádu a uděluje slovo dalšímu referentovi prof. dr. P. M. Haškovicovi (Brno) k referátu:

ROZDĚLENÍ ZKOUŠEK NA FILOSOFICKÉ FAKULTĚ.

Na filosofické fakultě dříve jednotné s dnešní fakultou věd, tedy na dvou fakultách dnešních, fakultě filosofické a fakultě přírodovědné, konávají posluchači státní zkoušky za cílem učitelství na školách středních, jediné to státní zkoušky na těchto fakultách, a tyto zkoušky mají úchylné zřízení od jiných zkoušek na ostatních fakultách, pokud si jimi veřejná správa státní chce zaručiti připravenost těch, které připouští k určitému úřadu, totiž státní zkouška tu je vlastně jedna o třech částech (domácí práci písemné, klausurní práce písemné a ústní zkoušce), pomineme-li zatím theoretickou zkoušku pedagogickou.

V celku běží tedy vlastně o zkoušku jednu, ve skutečnosti však to jsou zkoušky dvě, či vlastně lépe řečeno zkoušek šest, jelikož každý kandidát učitelství na školách středních, aby mohl býti jmenován učitelem skutečným či profesorem, musí míti zkoušku z předmětů dvou, takže konává dvě písemné práce domácí, dvě (či vlastně čtyři) klausurní a dvě ústní. Je samozřejmé, že působilo svrchované obtíže, když měl najednou z obou předmětů skládati zkoušku. Také od nějakých dvaceti let a nemnoho více bylo dovoleno, aby se zkouška aspoň podle obou předmětů dělila, takže kandidát mohl ve dvou termínech za sebou jdoucích složit zkoušku ústní (a klausurní) vždy z jednoho ze svých předmětů zkušebních.

Ale úvaha, která vedla k připomenuté opravě zkušebního řádu a úlevě v něm, pohnutky, které tu byly směrodatnými, platí pro nás dnes stejně plně i pro zkoušku, jak je upravena dnes. Shledáváme nevýhodným, že kandidáti po osmi semestrech teprve vůbec prvně přistupují ke zkoušce, tak v základě jediné, byť takto poněkud rozdělené. Mluví tedy o jediné státní zkoušce, která se koná u komise pro učitelství na školách středních, neboť tím, že se skládá až po studii, působí silně na chod studia obou fakult proti studiu na fakultách jiných, kde látka, pokud je předmětem zkoušek, dává příležitost studujícímu jakožto kandidátu, aby z ní vydal počet aspoň částečně před zakončením studií. Že to má tu výhodu samozřejmou, že dříve může studující poznati, pokud dobře volil anebo zase, že pozná a uzná, že studium, které si vybral, není vhodné pro jeho nadání a sklonnosti, krátce, že dříve může, vidí-li toho potřebu nebo výhodu, obrátiti se k jinému studiu, to uzná každý. S tohoto stanoviska také často bývá o nevýhodnosti jednotné zkoušky po skončených studiích na obou fakultách uvažováno.

Na druhé straně nutno přiznati, že úprava státní zkoušky v jedinou po ukončení studií, že právě to má své kouzlo, jasnou stránku, že je student po všech osm semestrů ponechán sám sobě, že si musí vynajíti svou cestu studiem, sestaviti svůj vlastní program, že tak jeho samostatnost, odvaha probíjeti se poznáními se posilují a studia tím více ho těší. To kouzlo asi nejeden z nás procítil a právě pro to, co jiným se zdá hroznou anarchií, že litují, že nebyli

pevným řádem studijním vedení, to oceňujeme a proto s radostí vzpomínám na léta ztrávená na fakultě. Nebylo snad málo těch, kdo si tento řád libovali a jistě bývali to z nejlepších studentův. Ale z toho nijak nevyplývá, že by už proto tato úprava zkoušek pro učitelství na školách středních byla nejlepší a nejdokonalejší. Vždyť samy ty výborné studující někdy také poškodila; zvyklí svoji povahou každé věci se zmocniti důkladně až na dno, rádi studující a jsouce vědychtiví, nikdy nezdáli se sami sobě dost pro zkoušku připraveni a zpravidla jen vnější okolnosti je donutily, že se odvážili zkoušky, kterou nemohli odložit až do pozdních let. Kdyby jejich zkouška byla sestávala z řady několika zkoušek omezenějšího materiálu, byli by spíše se cítili připravenými a ke zkouškám v čas přistupovali; to tím spíše, kdyby některá z těch postupných zkoušek podmiňovala pokračování v studiu, tento řád analogický jiným fakultám, byl by jim ušetřil mnoho nepříjemností, nebyl by jim také dovolil rozeběhnouti se tak do široka za věděním, což je jinak jistě velké chvály hodné, ale v daném případě i se stránky hospodářské škodlivé.

Nevýhody dosavadního systému jsou tedy patrné, myslíme-li hlavně na studenta průměrem; když má student v průměru, po celých osm semestrů úplně ponecháván vlastnímu účtování ze svých vědomostí najednou zmocí takový materiál, je to proň velmi obtížné, ne-li nemožné; ale i zase pro studenty nadané a vědychtivé, neboť ty žene snadno k nevhodným rozběhům a rozptylování, nutno, aby se k daným tematům a látkám zkoušek soustřeďovali. Myslíme tím ovšem na průměr studujících, kteří přišli na fakultu, aby studovali za cílem dosažení dobré kvalifikace pro učitelství na školách středních.

Ale nejen pro zkoušené kandidáty, nýbrž i pro zkoušející profesory je jedna zkouška nevýhodou. Čím více zkušební komisař cítí zodpovědnosti vůči danému vysvědčení, aby představovalo opravdu ztvrzení vědomostí, jichž je attestem, ale čím více spolu cítí zodpovědnosti vůči zkoušenému kandidátu, aby mu neukřivdil pro nějaký detail, tím více je při jedné zkoušce na rozpacích. Výsledek každé zkoušky je totiž podmíněn vedle vědomostí, skutečných vědomostí kandidátových, tolika momenty, že možno říci, že vždy tento výsledek a tím spíše, čím je zkouška složitější, je náhodný. Zkušební řád každý má být upraven tak, aby se takovéto náhodnosti co nejvíce vyhýbal. Při jedné zkoušce nelze se mu vyhnouti. Nad to zvláště na fakultě filosofické při některých disciplínách vědních, které tvoří jakoby jediný předmět zkušební, běží vlastně o disciplin několik a to nejen s hlediska specialisace vědecké, nýbrž i zvláště se stanoviska didaktického, pomýšlíme-li, že zkoušku skládá vlastně kandidát učitelství na školách středních a t. p. Tak při moderních jazycích běží o praktickou znalost jazyků, znalost jejich mluvnice, ale i jazykovědné znalosti, které předpokládají dobré ztrávení mluvnice historické, pak vlastně znalost nejen dějin literárních, než i dějin toho kterého národa, bez jejichž znalosti ne-

může nikdy kandidát jako příští profesor vykládati texty, i dějiny vzdělanosti, vlastivědu, realie a vedle dějin literárních znalost literatury z vlastní četby a dobré vykládání velkých děl atd. A o tom o všem má se přesvědčiti zkoušející komisař za hodinu. Už v dějepise nastalo jisté třídění, v přírodních vědách, jenomže i tak rozdělené zkoušky jsou spojeny v jednotu a kandidát tedy musí vlastně k témuž termínu býti připraven z látek tak různorodých.

Je patrné, že jak pro kandidáta, tak pro zodpovědnost zkoušejícího bylo by výhodnější a účelnější, aby zkouška byla jinak tříděna, dělena, krátce aby ať už kteroukoli úpravou byla změněna jednotná státní zkouška ve zkoušek několik, které zase i pro sebe mohou býti písemní a ústní.

Nepřihlížeje zatím k možným jich úpravám, uvažujme, jaké z toho budou prospěchy na obou stranách. Kandidát průměrem vždy lépe ovládne rozdělenou látku, neboť ta nebude při jedné zkoušce tak různorodá, mnohostranná, složitá a proto také neupadne tak snadno do psychosy zkoušek; jeho pozornost a všechny schopnosti budou se moci více soustřediti, a bude-li studovati výlučně jeden obor vědní ke zkoušce a snad časově více oddělené od druhé, než tomu mohlo býti dosud, lépe tak uplatní své zvláštní a osobní vlohy. A nejsou-li jeho vlohy tak značné pro disciplinu druhou, tu soustředí snáze opět svou píli na ni a aspoň bude moci klidněji přistoupiti k této zkoušce nové a nebude se musiti obávat náhodné porážky v ní. Neschopný pak snáze bude poznán.

A zkoušející zase lépe se přesvědčí a všestranně o opravdových znalostech zkoušeného, a to tím lépe, čím bude zkouška rozdělenější snad na řadu zkoušek ať vzhledem k disciplinám ať vzhledem k didaktickým potřebám potomních učitelů na školách středních. A zařídí-li se zkoušky nějakým způsobem stupňovitě, bude vždy možno lépe a lépe poznati každého kandidáta. Ostatně při povaze zkušebních předmětů filosofické fakulty, která právě vedla k tomu, že byla ustanovena zkouška toliko jedna, bude vždy stále předmětem zkušebním znovu to, co v prvních zkouškách už bylo prozkoušeno, neboť látka sama sebou nese, že znalost předcházející látky bude nutno pro další zkoušky předpokládati. Tím patrně i důvodu, aby se celek vědního materiálu, který všude plně spolu souvisí a jehož části do sebe pevně zapadají, netříštil, bude také vyhověno a obratný komisař zkušební snadno se vždy znovu a znovu přesvědčí o pevné stálosti vědění toho, co bylo předmětem zkoušek dřívějších.

Jisto je tedy, že už sám fakt roztřídění či lépe řečeno rozložení dosavadní zkoušky jedině, byť o několika částech, ve zkoušek několik, přivedí nikoli poklesnutí, ale nutně stoupnutí požadavků, což vždy jen na prospěch věci a řádného studia. A dnes, při zkoušce jedině, vidíme, že i sebe přísnější komisař vida kandidáta dospělého, který by se snad ani životně už neuchytil, snažil se sám, aby jej mohl propustiti; to bylo tím, že zkouška odkládána po studiu, že studenta jinak dobrého, ale nedost disciplinovaného, nic

nevedlo k pilnému studiu a látku celou potom už nemohl tak ovládnouti.

Ostatně ještě výhody dvě, už nikoli tak rázu paedagogického. Máme dnes tři university; studenti dobře učiní, když budou hleděti pobýti nikoli přes celá studia toliko na jedné z nich, a bylo by, tuším, neoprávněné jim v tom brániti. A tu přirozeně nastanou případy, že ten onen předmět zkušební, jak budou disciplíny na ně děleny, bude na jedné ze tří universit zastoupen oblíbenou silou a někteří ze studujících budou chtítí právě u ní dělati zkoušku z jednoho toho předmětu, ale jindy u jiného profesora jiné university — to bude jen zdravé pro vývoj vědy atd., jak jsou ty věci hned samozřejmé.

Konečně, nezapomínejme, naše university budou hleděti přivábiti studentstvo jiných Slovanů a cizích národů, kteří se Slovany jsou v úzkém styku kulturním, a to bude studujícím z jiných zemí, kteří zpravidla neztráví na universitě jiné země celá léta studijní, jenom vhod, když by se tu mohli aspoň částečně zúčastniti zkoušky — a v tom se jistě u nás, aspoň studujícím z jiných zemí slovan-ských, bude musiti vyjítí vsříc.

Rozdělití dosavadní státní zkoušku jednu v několik lze ovšem různým způsobem. Buď tak, že by do některého semestru mezi léty studijními se položily nějaké zkoušky předběžné, nebo že by se zkoušky prostě rozdělily aspoň na zkoušky dvě, z nichž jednu by bylo možno skládati dříve (v 5. semestru atd.), nebo že by se státní zkouška skládala z vysvědčení jednotlivých (způsob podobný tomu, jaký je u nás zaveden na školách technických).

Ale tyto nové úpravy zkoušek ve dvou případech předpokládají ovšem úpravu kolegií a některé přímo žádají úpravu studijního řádu, jako mají vysoké školy s rozříděnými zkouškami vůbec. Úprava třetí, státní zkouška z vysvědčení jednotlivých (kollokvijních), žádala by pevný program studijní také, pokud se týká temat přednášek profesorských v jistém stupni, a to žádá zase, aspoň po mém názoru, změnu v povinnostech profesorů. U nás má profesor povinnost konati nejméně pět hodin přednášek ze svého oboru. Ale těmito »přednáškami« se rozumívá pokaždé něco jiného. Tu někdo jimi rozumí originální přednášky, opravdu akademické přednášky, jindy jsou to spíše výklady rekapitulující vědění určitého oboru z šíře právě asi takové, jak je zkušební předmět nejbližších zkoušek, jindy jsou to polocvičení. Jisto je, že pevně budovaných vědeckých přednášek akademických týdně pět je mnoho. Z těch pěti hodin některé a spíše většina měla by býti určena pro studující jako příprava pro zkoušky, v jistém počtu semestrů vyčerpati hlavní program — to, zdá se, nutně býti požadavkem při státní zkoušce z jednotlivých vysvědčení složené.

Z těchto důvodů bude lépe vylhnouti se dalším úvahám o věci. Celý systém škol vždy spolu v jednotlivostech souvisívá na tolik, že oprava věci jedné žádá další opravu a uzpůsobení jedněch věcí

druhým. Tuto však běží toliko o to, aby dnešní sjezd uznal, že jednotná zkouška konaná až po době skončených studiích přese všechno kouzlo, které může míti pro pilného studenta, průměrem přece přináší více škod nežli prospěchu a že ji tedy třeba rozdělití a že by bylo spojeno s největší výhodou, kdyby některé její podstatné části, které v některých oborech ani třeba dosud osamostatněny nejsou, byly přeloženy do doby kvadriennia.

Nutno připomenouti, že k stejnému závěru došly university francouzské a švýcarské, aspoň pro zkoušky licenciátní, a zástupci jich po zprávách pařížského prof. Guigneberta a ženevského romanisty Mureta v sedění meziuniversitních konferencí francouzskošvýcarských dne 1. X. 1919 v podstatě na rozdělení zkoušek přistoupili.

Z těch všech důvodů navrhuji sjezdu:

I. říšský sjezd československých učitelů vysokých škol doporučuje, aby dosavadní státní zkouška pro učitelství na školách středních z oborů filologicko-historických v základě jednotná byla nějak vhodně rozdělena, nerušíc tím dosavadní volnost kolegií profesorských, příjemnou i pro posluchačstvo, a to tak, že by nějaká hodící se část její, totiž část látky zkušební jako zkouška nová, byla položena do doby studií (po 2.—4. semestru), nehledíc k dosavadní theoretické zkoušce paedagogické.

Aby věc byla jasná, že nezasahuje v povinnosti profesorův novým snad ukládáním kolegií a že i při zachování ostatních zřízení, toto dělení za cíl a z důvodů, které tu byly vyznačeny, provedí lze, načrtávám plán v hlavních obrysech toho, co by se z látky zkušební podle dosavadního zkušebního řádu (z 15. června 1911 č. 24.113) dalo vyloučiti a osamostatniti v první státní zkoušce.

Tak při zkoušce z moderních jazyků (angličtina, franština, němčina, ruština nebo srbochorvatština i jiný jazyk slovanský) lze z požadavků ve zkušebním řádě vytčených vyjmouti požadavek a), b) a f) a změnití jej v předmět 1. státní zkoušky, která by se konala po 4. semestru nebo jeho koncem. A záležela by v tom, že by kandidát prokázal a) slovem i písmem praktickou znalost toho živeho jazyka, jemuž chce vyučovati; b) zvláště by osvědčil, že dovede přesnou vyslovovati, zachytiti spád a rytmus cizí řeči, recitovati prosou i veršem čtené texty a že ovládá konverzační jazyk; c) že si zapamatoval hlavní data a fakta literárních dějin. Teprve znalost historické mluvnice, interpretace textů, důkaz vlastní četby vyjmenovaných textů (jako tomu dosud při zkoušce z jazyků klasických), literární orientace jakožto znalost literárních, kulturních a i politických dějin by se odkázaly ke zkoušce druhé. A tu třeba upozorniti, že znalost literatury a prosté memorování literárních

fakt nelze stotožňovat a že příštímu učiteli na škole střední je vedle zapamatování literárních dat a fakt nutný i jistý stupeň kritiky a znalosti literárních děl, kulturního prostředí, aby mohl texty interpretovat a to (jako tomu bylo dosud při zkouškách z jaz. klasičtých) nutno i pro jazyky moderní rozlišovat.

Není věcí této přednášky do podrobnosti vypracovat tento program, a proto jen v hlavních rysech naznačuji, oč běží a zda se dá rozdělení navržené uskutečnit i pro ostatní obory.

Tak při dějepise zkouška z latiny a řečtiny, z antických dějin a zeměpisu, nebo znalost některého živého jazyka cizího mohly by být vyňaty a státi se předmětem zkoušky první a k nim by se mohlo připojit, co nově bude žádáno na historických, totiž zkouška z nauky občanské a základů národohospodářství. Ostatní by zůstalo pro zkoušku hlavní.

Obdobně při zkouškách z latiny a řečtiny: praktická znalost latiny, že totiž kandidát »umí obratně latinsky psát«, jak praví zkušební řád, dále snad i znalost antických dějin, archeologie, mythologie a snad i dějin literárních by tvořily první zkoušku, totiž to, co se žádá ve zkušebním řádě sub 1 b a částečně 2. Ostatek, totiž mluvnice latinská a řecká na základě srovnávacím, průkaz znalosti textů z vlastní četby, interpretace atd. by tvořilo zkušební látku zkoušky druhé.

A ovšem, pokud kandidát nekoná zkoušku z jazyka vyučovacího jako předmětu hlavního, vždy tato zkouška obecná by se mohla připojit k této zkoušce první, kde by měla také logičtěji zvolené místo, a ostatně by částí její byla i zavedená zkouška z dějin paedagogiky; takže všude by tato první zkouška měla víc ráz historický, ukládala by více svěží paměti začátečníka v disciplíně než potom druhé, která by se více obracela k jeho kritičnosti, rozhledu a soudu.

A lze tak podobně dělit zkoušku i při jazyce vyučovací. Je to tím více doporučení hodnější, protože s vyučováním jazyku mateřskému souvisí řada vědomostí širších, z nichž jest kandidátovi z češtiny také vydati počet. A tak podle požadavků zkušebního řádu při vyučovacím jazyce slovanském vedle staroslovenštiny, slovanská archeologie, pokud ji má kandidát znáti, dějiny národní a to z vlastivědy a folkloru, čeho je také češtináři třeba, mohlo by tvořit zkušební látku první zkoušky.

Pokud ostatní obory (filosofická propaedeutika atp.) by sem hleděly, nechávám odborníkům. Ostatně i to, co tu naznačeno, je toliko rámcový návrh, jehož propracování by se musilo svěřit komisi zvláštní.

Rámcový návrh můj má toliko upozornit, že rozdělení navrhané lze uskutečnit, aniž se stane jakákoliv ujma dosavadní volnosti v postupu na filosofické fakultě, zvláště volnosti profesorův. Nad to má však výhodu, že provedenou zkouškou státní po 2.—4. semestru budou mít mezi kandidáty výběr pro přijetí do

seminářův atp., výběr, kterého nelze tak docílit soukromou zkouškou pro seminář jako veřejnou zkouškou státní.

Z těchto důvodů všech je tato reforma i v rámci dnešních ustanovení a zvyklostí universitních vzhledem k tomu, že examinatori jsou profesori universitní, uskutečnitelná a po nejedné stránce i prospěšná.

Slovo k debatě dostal prof. Dr. J. Bidlo (Praha): Nesouhlasím s tímto návrhem z těchto důvodů. My jsme dávno uvažovali o tom před převratem, měli jsme anketu, týkající se této otázky a přišli jsme k tomu, že rozdělení zkoušky by ubilo vědecké studium našeho oboru. Pedagogická zkouška, která byla položena po V. semestru, nás přesvědčila, že nám studenti ve III. ročníku nedělali nic jiného než se připravovali k pedagogické zkoušce, takže se semináře staly naprosto neplodnými. Kdyby nyní měly být zavedeny nucené zkoušky termínové, budou se studenti učit jenom k nim a nevychováte jediného člověka vědecky tak, aby mohl zaujmouti postavení universitního učitele. Nejde jen o náš obor historický, poněvadž nevychováme jenom učitele středních škol, nýbrž také budoucí archiváře, a spotřeba archivního a knihovnického dorostu je veliká. Z těchto důvodů nemůžeme souhlasit s dělením zkoušek a žádáme, aby celá zkouška byla skládána najednou a aby zkouška paedagogická byla skládána teprve po zkouškách vědeckých. Navrhují, aby celá otázka byla sjezdem svěřena filosofické a přírodovědecké fakultě, aby vypracovaly speciální návrhy podle oborů, poněvadž každý obor má své vlastní potřeby a možnosti.

Prof. dr. A. Kr a u s (Praha): Navržená resoluce z pochopitelných důvodů je tak všeobecná a prázdná, že hlasovat pro ni znamená hlasovat pro přání, která se vyslovovala již po 30 let a déle. Nic více tam není. Když někdo studuje germanistiku a říká, že ve 3. nebo 4. roce půjde do Německa, nemůžeme ho odsoudit podle nynějších jeho vědomostí, poněvadž má možnost, aby jich ještě nabyl. Rovněž těžko je žádati nějakou zkoušku, když slyší jeden rok o literatuře XIX. století a druhý rok přednášky o nejstarších dobách. Nevím, jak si má získat všeobecné vědomosti, které se ke zkoušce požadují. Spíše by bylo žádoucí, jak řekl kol. Bidlo, aby se zrušila zkouška pedagogická a aby se řeklo: Kdo odvedl práci písemnou, ať má právo jít na školu na zkušební rok a při tom se vzděláti pedagogicky. Bylo by praktické, aby se věc upravila definitivně. Dejme tomu, že se někdo zapracuje důkladně do nějakého oboru a že má skvělé zkoušky koloquijní. Podle mého mínění může být jistý druh kolokvijních vysvědčení, která opravňují, aby se při státních zkouškách bral na ně zřetel a aby se kandidát z té materie odborně nezkoušel tak důkladně. Dnešní praxe, že k osvobození od koleijního vyžaduje se známka velmi dobrá, nutí profesora, aby leckde tam, kde by stačila dostatečná, napsal velmi dobrou. Tím pozbývá kolokvijní vysvědčení ceny.

Prof. Dr. B. Bydžovský (Praha): Právě proto, že tato myšlenka je již starého data, byl bych proto, aby se uskutečnila.

Pan kol. Kraus uvedl jeden důvod proti a myslel při tom na ty svědomité, ale pomýšlejme také na ty nesvědomité studenty, kteří třeba dvě léta první vůbec nic nedělají. Když je někdo schopný, snad to ve 3. a 4. roce dohoní, ale cílem zkoušky není přečtení látky. Proto musíme nutit studenty, aby pořádně studovali — člověk je slabý — a jinak ho nepřinutíte ke studiu, než když ho nutíte ke zkouškám. Myslím, že je nutno, aby takové rozdělení nastalo a těší mě, že p. kol. Haškovce vyslovuje podobné názory, které jsem před 2 léty vyslovil na anketě středoškolské v ministerstvu školství, kde jsem podal návrh, jak by se takové rozdělení dalo provést v matematice a fyzice.

Námítky prof. Bidla chápu, ale upozorňuji, že pedagogická zkouška nijak se netýká toho vědního oboru. Vědecká příprava by tím trpět nemusela, kdyby většina přípravných zkoušek byla brzy, řekněme koncem II. semestru. Pak by první rok měl ráz přípravy. S tím by souviselo to, co jsem vykládal o reformě střední školy. To by byl docela jiný průkaz schopnosti, že může na vysoké škole studovat.

Prof. Dr. Fr. Novotný (Brno): vzdává se slova.

Prof. Dr. Fr. Groh (Praha): Myšlenka rozdělení zkoušky státní na filosofické fakultě je sympatická již z toho důvodu, že bychom se zbavili studentů, kteří omylem tam zabloudili. Jsem rád, že p. kol. Bydžovský se o té věci zmínil, ale bohužel při předešlém jednání na tu věc nepomýšlel, když navrhoval, aby každý z kteréhokoliv oboru mohl přijít na filosofickou fakultu. Mluvím ze zkušenosti. Byla před několika lety doba, kdy klasická filologie byla oblíbeným předmětem a kdy tam chodili i lidé, kteří měli z latiny a řečtiny reparát a neuměli nic. Přes to, že se jim radilo, aby raději šli na práva, absolvovali klidně své 4 roky, klidně šli učit a kazili žáky na středních školách, klidně hlásili se ke zkouškám a s největší chladnokrevností dali se házet s jednoho termínu na druhý — až konečně přečte propadli. A pak to odium padne na nás. Z toho důvodu bych se přimlouval za zavedení nějaké takové předběžné zkoušky.

Při tom však upozorňuji na zásadní věc. Na filosofické fakultě máme zaveden systém kvadrienia, t. j. profesori přednášejí touz materii po 4 letech. Kdybychom zavedli rozdělené zkoušky, mělo by to za následek rozmnožení počtu profesorů, poněvadž by musil stále někdo přednášet pro každý jednotlivý ročník. Proto souhlasím s resolucí prof. Bidla, aby věc nebyla řešena zde, nýbrž aby se odkázala jednotlivým fakultám, aby samy o tom uvažovaly a ministerstvu příslušné návrhy podaly.

Doc. Dr. A. Kolář (Praha): Také bych souhlasil, aby hlavní zkouška byla rozdělena, zvláště na fakultě filosofické. Rozdělení zkoušek má ovšem za následek úpravu přednášek a nemůže potom být i volnost kolegií. Tím by se zase tříštila vědecká práce a bránilo výchově vědeckého dorostu, zároveň by to vyžadovalo systému učebnic, poněvadž na fakultě filosofické a přírodovědecké není

možno, aby všechny disciplíny mohly být zpracovány. Tyto překážky není možno v dohledné době odstraniti.

Prof. dr. J. Janko (Praha): I já myslím, že tato otázka je příliš vážná, než aby mohla být řešena překotně. Buďte vás snad zajímá, že před 2 léty byla v české vědecké zkušební komisi pražské právě tato otázka projednávána od jednotlivých expertů resp. skupin a tu se ukázalo, že veškerá filologie klasická a zejména moderní je pro rozdělení zkoušek. Pan prof. Kraus tenkrát neprodělal v Praze a proto není o tom informován. Matematikové, fyzikové, chemikové a přírodovědci byli indiferentní, ale rozhodně proti byli historikové. Měli zajisté své důvody. Je vidět, že mínění nejsou v té věci shodná a proto úplně souhlasím s resolucí prof. Bidla.

Prof. dr. V. Mathesius (Praha): Je opravdu dobře, že konečně začínáme o otázce zkoušek mluvit. Theorie zkoušek je věc velmi důležitá a v Anglii na př. se velmi mnoho o ní uvažuje. U nás se považuje zkoušení jen za balast a dost málo se o zkouškách mluví. Vítám proto referát kol. Haškovce, ačkoliv všechny jeho návrhy nemohou být přijaty.

Pokud se týče zkoušky samotné, dovoluji bych si zdůraznit předně její nutnost. Tato nutnost je naprostá nejen pro univerzitní učitele, nýbrž i pro učitele středoškolské. Když je nouze o středoškolské profesory, jdou učit nezkoušení, tedy lidé, jejichž vědomosti nebyly nijakým způsobem zjištěny. Zkušební řád pro připuštění k domácí písemné práci skoro nic nežadá: u moderních filologů 4 semestry lektorských cvičení, u historiků a filosofů vůbec nic. Ten člověk absolvuje formálně fakultu a vůbec nemusí být schopen ke studiu. Když jest nouze, učí třeba 10 let a pořád nemusí nic umět. Písemnou zkoušku lze odkládat, ústní zkoušku opakovat a to je stav špatný. Také důvod prof. Haškovce, že je hospodářsky nutno, aby se takoví lidé přesvědčili o své neschopnosti, je docela na místě. Na zásadě musíme trvat vždy, ale jde o řešení. Myslím, že by první státní zkouška mohla být trochu jednodušší, než již navrhoval kol. Haškovce a při tom, že se může upustit od principu, že by studenti musili slyšet přednášeno všechno, z čeho jsou zkoušeni. To se ani teď nedodrzuje a na filosofické fakultě to ani není možno, poněvadž by bylo nutno rozšířit sbor profesorský do takového počtu, že by to nebylo možno platit. Musili by se tedy studenti učit z příruček. Za druhé mohlo by se pomoci vybudováním proseminářů a seminářů, na konci s malými zkouškami. Tu se mi zamlouvá zvláště historický postup.

Pedagogická zkouška by musila být přeložena mimo fakultu. První státní zkouška by musila být povinna i pro doktoráty, i když kandidát nejde na střední školu, poněvadž za dnešních poměrů může být doktorská zkouška někdy velmi laciná.

Prof. dr. B. Bydžovský (Praha): Domnívám se, že by bylo dobře tu resoluci přijmout, poněvadž vyslovuje jen všeobecné zásady, které jsou přijatelné. Bylo by ovšem třeba, aby se poněkud

upravila. Při tom bych navrhoval, aby byla vynechána zmínka o pedagogické zkoušce. Resoluce by se musila stylisovat tak, aby poskytl možnost různým oborům, aby si podle svých speciálních potřeb tu věc mohly upravit. Kromě toho snad by mohla resoluce znít pro fakultu filosofickou i přírodovědeckou.

Ref. prof. P. M. Haškovce: Připomínám, že při svém referátu postavil jsem se výlučně na stanovisko učitele, jenž je pamětliv prospěchu žáka, na kterého jsem myslel. Na věcné námítky nebudu odpovídati, poněvadž jsem v nich nenašel nic, co by cokoliv z toho, co jsem přednesl, vyvracelo.

Panu kol. Kolářovi odpovídám, že způsob zkoušky je vubudován naprosto přiměřeně nynějšímu stavu přednášek, takže není třeba, ani aby se všechno předneslo, ani měniti pořad přednášek, ani jinaký systém učebnic. Student bude moci studovat jako dosud a profesori budou přednášet volně jako dosud. Vzhledem k této rámcové úpravě je také první zkouška položena do čtvrtého semestru přízpůsobena.

Co se týká pedagogické zkoušky, raději to vynechám v souhlase s kol. Bydžovským. Položil jsem ji tam jen proto, že je dnes položena do té doby.

Co se týká námítky, že by škodila vědeckému studiu, jak míní prof. Bidlo, domnívám se, že spíše bude vydatnějším zkušebním kamenem pro přípravu do určitého semináře než částečné zkoušky před seminářem; ostatně právníkům příprava ke zkoušce (první) nepřekáží v širším zájmu vědeckém.

Předseda: Debata je skončena. Máme dvě resoluce, jednak resoluci prof. Bidla, jednak p. referenta. Poněvadž resoluce p. prof. Bidla je rozhodně širší, ježto odkazuje věc k dalšímu studiu, dám o této resoluci hlasovati napřed.

Prof. dr. O. Srdínko (Praha): Resoluce zní:

První říšský sjezd československých učitelů vysokých škol, uváživ návrh p. prof. dr. P. M. Haškovce, obrací se k filosofickým a přírodovědeckým fakultám našich universit, aby tuto otázku co nejdříve řešily podle zájmů a potřeb svých jednotlivých vědních oborů.

Při hlasování byla tato resoluce přijata 24 hlasy proti 22. Tím odpadlo hlasování o resoluci prof. Haškovce.

Další referát přednesl prof. dr. J. Hlava (Praha):

REFORMA ORGANISACE LÉKAŘSKÝCH FAKULT.

Některé státy, jako Francie, provedly již reformu studia lékařského, v Německu chystají se po důkladných anketách přistoupiti k reorganizaci studia lékařského. Již v několika statích hleděl jsem vzbuditi ohlas v této věci. Jsem povděčen, že mohu vyložit na tomto místě své názory.

Dvě jsou příčiny, které nutí přemýšleti o problému reformy studia lékařského. Jedna je neobvyklé rozšíření obsahu lékařské vědy a ta jest nejdůležitější a rozhodující. Jako druhá se uvádí posud platný studijní řád, který nepřihlíží ku praktické výchově; toho prý nejlepší dokladem jest smutná zkušenost z války, která ukázala, jak málo jsou vyzbrojeni absolvovaní medikové ku praxi. Připouštím jen podmíněčně poslední argument; vždyť ve válce museli »z rozkazu« fungovati medikové, kteří poslouchali sotva několik semestrů, jako praktičtí lékaři; ve válce musely fakulty co možná nejrychleji »odvádět« velký počet doktorů lékařství a proto medikům poskytována od ministerstva školství ulehčení nevidaná (k. p. zkrácení reprobáčnických lhůt ze 4 měsíců na týden, ano i jen několik dnů). Vina tedy neležela jen ve studijním řádu. Vždyť před válkou vycházeli docela dobří praktikové z našich škol. Ovšem ponecháno bylo jednotlivcům starati se o doplnění praktického výcviku. Universita není prostou školou odbovou. Účelem vysokých škol jest výchova ku pěstění vědy. Nelze upříti, že tomuto úkolu se university rakouské po německém příkladě více věnovaly než v jiných státech (Francie, Itálie, Rusko, Španělsko), kde se na praktickou výchovu daleko větší kladla váha. Přes to v průměru nebylo docíleno jinde lepších úspěchů. Náš praktický lékař vyrovnal se svému kolegovi francouzskému atd., ano předčil ho svými hlubšími vědomostmi, ale přes to výtku nedostatečné praktické výchovy nelze popříti.

Medicina v řadě studií universitních má mimofádné postavení, s kterým nutno počítati. Předmětem lékařství jest zdraví lidské, jest život; medik přejímá na se velkou zodpovědnost jak vůči individuu tak i státu. Je tedy povinností tuto příští zodpovědnost opříti nejen o vědění theoretické, nýbrž stejně také přihlížeti k výchově praktické.

Jelikož posavadní studium lékařství těmto zásadám nehovělo dostatečně, proto je reforma studia lékařského naprosto nutnou, ale v obou směrech, jak vědecké tak praktické výchovy. Rádi bychom byli viděli, aby byla předcházela reforma středních škol reformě naší, neb jsme očekávali, že předchozí výchovou ve směru přírodovědeckém by se dalo studium lékařské ještě více prohloubiti. Leč čekat na tuto reformu, na to nejsme dosti mladými.

Promluvme nyní o principech, na kterých chceme svůj návrh nové organisace postavit, a předložme si tyto otázky:

1. Jak dlouho má studium lékařství trvati,
2. jaké nové předměty nutno uvéstivestudium,
3. jak nutno uspořádati přednášky v jednotlivých semestrech,
4. jaký zkušební řád by se doporučoval.

ad 1. Na tuto otázku odpovídá se vzhledem k nutnému rozšíření a prohloubení studia lékařského a zároveň k docílení lepší praktické výchovy medika, že nezbývá než pětiletému studiu přidati rok, věnovaný toliko praktickému výcviku, nebo že studia medi-

cinská se vůbec prodlouží na 12 semestrů, ve kterých oběma požadavkům bude moci býti vyhověno. Myšlenka přidati praktický rok jest dozajista dobrá, vždyť naši mladí lékaři hleděli se odedávna po doktorátě udržeti léta v nemocnicích, aby lépe mohli obstát v životě praktickém. Ale již tato dobrovolná snaha utrpěla rostoucím počtem absolventů; stávalo se u nás, že mladý doktor, praktikující v nemocnicích, musil čekati 2—4 léta, nežli se stal zodpovědným sekundárním lékařem. Tedy při velkém počtu mediků musilo by ztroskotati zavedení praktického roku — pro nedostatek místa. A kdyby se stanovilo, že každý absolvent musí celý rok alternativně sloužit na jednotlivých odděleních nemocničních, nebylo by lze to provésti již proto, že nemáme tolik nemocnic, abychom mladé doktory mohli umístiti a nemáme — řekněme si to upřímně, tolik kvalifikovaných primářů, abychom mohli jim svěřiti výchovu mladého medika. Je v našich poměrech ve venkovských větších nemocnicích postaráno toliko o chirurgicky kvalifikované síly, nikoliv však o odborníky v ostatních odborech. Zavedení praktického roku nelze u nás naprosto provésti. Dodávám, neosvědčilo se ani v Německu, které má velký počet nemocnic s kvalifikovanými silami, které ale také nemá všude různé odbory zavedené, tak že praktikanti v celém roce jen jednostranně, tu chirurgicky, tam interně, zde gynaekologicky atd. mohli býti vychováváni. Prodloužení studia o praktický jeden rok — v našich časech hospodářské zatížení pro rodiče nesmírné — nedalo by se jinak provésti, než že by všechny k dispozici jsoucí nemocnice nejdříve musily se zorganizovati a různými odborníky opatřiti a pak by stát musil převzít vydržování praktikantů a případně placení za služby konané. Ani prvé, ani druhé nelze prozatím provésti, ale doporučovalo by se pro doby hospodářsky lepší zavést placené praktikantství pro mladé doktory.

Modus druhý reformy studia jest pro longace studií lékařských na 12 semestrů, jak tomu jest ve Francii, kde první dva semestry se poslouchají na fakultě filosofické (fysika, chemie, přírodní vědy, biologie) a deset semestrů (dle našeho) na fakultě lékařské.

Jelikož studium lékařské ve Francii spojeno jest s t. zv. stage (práce v nemocnicích), je tím postaráno o lepší výcvik praktický nežli jinde. Doporučovalo by se následovati příkladu Francie, ale hospodářské poměry naše to nedovolují. Máme zato, že toho není ani třeba, že možno i v rámci deseti semestrů reformu studia provésti a poukazujeme v tomto ohledu na organisaci studia lékařského na bývalých ruských fakultách, které mají 10 semestrů a v těchto semestrech absolvují daleko větší počet předmětů nežli má kterákoliv fakulta lékařská cizojazyčná. Ovšem kladou ruské fak. lékařské hlavní důraz na výchovu praktického lékaře (vrače) a ponechávají jednotlivcům, aby literární práci a novými zkouškami velice přísnými a detailními dosáhli větší kvalifikace vědecké, doktorátu medicíny.

Konkludujeme tedy: nedoporučuje se prodloužití studia lékařská ani o dva semestry ani o praktický rok.

Přicházíme k druhé otázce.

ad 2. Pokrok ve vědě lékařské vyžaduje prohloubení studia lékařského a přičlenění některých nových předmětů. Výchova medikova musí býti racionálnější a musí bráti ohled na jeho činnost jako příštího praktického lékaře; u nás pak přistupuje ještě jeden úkol k výše uvedeným. Většina našich lékařů vstoupí do služeb státních, poněvadž stát přejímá službu zdravotní. Tu je třeba, aby si mohl medik opatřiti vědomosti ze státní hygieny, sociální medicíny a praktické bakteriologie.

Rozdělení studia lékařského ve dvě období — theoretické 4 semestry, praktické 6 semestrů — se osvědčuje. Dle starého řádu vyžaduje se od medika, aby zapsány měl 2 semestry pitevních cvičení anatomických, ač I. rigorosum se skládá ze zkoušek z biologie, fysiky, chemie, anatomie, histologie, embryologie a fyziologie. — To je dozajista neupřímné stanovisko zákonodárce. Je nutno stanovit v novém řádu, co posluchač lékařství poslouchati musí, aby jeho theoretická i praktická výchova byla dokonalejší, a ne uvádět jakási minima; každý medik musí míti stejný počet hodin zapsaných. Tímto nařízením ovšem stává se zásada volnosti učení illusorní — avšak vzhledem exceptionálnímu postavení medicíny jest tato restrikce nutná.

Přistupuji nyní k speciálním předmětům, jichž zařazení lze doporučiti. V prvé období, mám za to, že k posavadním předmětům nutno přidati nové a sice pro primum moderní nauku o parazitech (zooparasitism a bakteriologie); dále nutno učení anatomické doplniti topografickou anatomii, chemii doplnit fyziologickou chemii a studium fyziologie připraviti přednáškami ze všeobecné fyziologie. Přídavek jednoho semestru ve prospěch základních věd medicíny, jakýmiž jsou anatomie, chemie a fyziologie jest opodstatněn pokrokem těchto věd, ale hlavně nutnou přípravou pro obory praktické. Co se týká normální histologie a embryologie, budiž 2semestrová kolej zachována, ale ohledně biologie a fysiky bych si přál změnu proti dřívějšíku; předem budiž biologie tradována po dva semestry, aby důležitá nauka o dědičnosti mohla býti přednesena a rovněž buďtež přednášky z fysiky upraveny tak, aby sloužily potřebám lékařství. Jest samozřejmo, že jak biologii tak fysiku přednáseti musí biologové a fysikové lékařsky vzdělání. Zařazení makro- i mikroparasitologie do rámce theoretické výchovy vysvitá z okolností, že poznání těchto pro lékaře jest eminentní důležitosti pro vztah k aetiologii velké řady nemocí. Proto musí studující, vstupující na studium klinické, býti obeznámen s touto naukou. Jest samozřejmo, že vedle theoretických přednášek v tomto období i k praktickým cvičením v jednotlivých disciplínách musí býti přihlíženo. Připojujeme v dalším úpravu veškerých

přednášek v žádoucí 4 semestry i vidíme, že tak možno učiniti beze všeho přepínání sil studujících.

Přistupujeme k reformám pro období klinické, 6 semestrů trvající, ve kterých ponecháváme veškeré posavadní předměty (path. anatom., interní, chirurgii, oční, otorhinolaryngologii, porodnictví, gynaekologii, dermatologii a syfilis, dětské lékařství, kojen. léc., soudní lékařství, hygienu, farmatologii, psychiatrii, zubní lékařství). Návrhy mé týkají se předem prohloubení praktické výchovy; zavedení pathologické fyziologie na místě všeobecné a exper. pathologie; zavedení nových předmětů (státní hygiena, sociální medicína, bakteriologické a serologické practicum).

ad 1. Prohloubení praktické výchovy lze docíliti jednak jakýmsi přípravným semestrem (5.), jednak zavedením praktikování na jednotlivých klinikách i v době odpolední (v pozdějších semestrech).

V přípravném semestru buďtež zavedeny přednášky, týkající se základních pojmů klinických, method vyšetřovacích, symptomatologie, nauky o obvazech atd., tedy tak zvané propedeutické kliniky a sice jak interní tak externí; poslední bře zřetel nejen k chirurgickým všeobecným poznatkům, nýbrž i k oněm z porodnictví, gynaekologie, očního lékařství, dermatologie a syfilis. Do téhož semestru budiž zařazena všeobecná pathologická anatomie, path. histologie, jakož i farmakologie.

Takto připraven sledovati může studující s daleko větším prospěchem přednášky klinické i z jiných oborů. Obeznamen pak s klinickými a pathologicko-anatomickými i farmakologickými methodami vyšetřovacími, získá studující při praktikování na klinikách nezapomenutelné poznatky. Propedeutické kliniky a praktikování nahrazují francouzskou »stage« způsobem dokonalejším.*)

ad 2. Posavadně zavedené collegium, všeobecnou a experimentální pathologii, nutno zmodernisovati. V starém řádě studujícímu se přednášela všeobecná pathologie a byla — alespoň za mých dob — myšlena jako příprava k studiu klinickému. Poznenáhlou změnil se obsah těchto disciplin přibráním poznatků z experimentální medicíny, vlastně pathologické fyziologie a tento směr docela opanoval disciplínu, která vyžaduje také proto pojmenování: pathologická fyziologie.

Jelikož však pathologická fyziologie vyžaduje poznatky klinické — nemůže býti umístěna v řadě přednášek na počátku klinického studia, nýbrž až studující seznal propedeutiku a kliniku. Navrhují tudíž přeměnu posavadní stolice všeobecné a experimentální pathologie v disciplínu pathologické fyziologie a umístil bych ji v 7. a 8. semestru.

ad 3. Většina našich lékařů vstupuje do života praktického a nemohou se jinak udržeti než jako lékaři obecní, okresní, městští,

*) Jak dalece se dá provésti praktikování v odpoledních hodinách na klinikách, nechci rozhodovati, ale zdá se dle způsobu na klinice Syllabově zavedeném, že je to možno.

pokladní, tedy ve službách veřejného zdravotnictví. V posavadním studijním řádu dávala hygiena a soudní lékařství jistou summu poznatků, jež úřední lékař potřeboval ke konání svých veřejných povinností. Avšak tyto poznatky nestačí. Nezbyvá, než rozšířiti vyučování a obeznámiti studujícího s naukou o státní hygieně, o sociálním lékařství (úrazenství, pojišťování atd. atd.), jakož i s praktickou bakteriologií, inkusive serologií a serotherapií. Tato triás (zvaná malý fysikát) vyzbrojí lékaře dle našeho názoru dostatečně pro jeho počáteční funkci veřejnou. Jelikož ministerstvo zdravotnictví hodlá převzít všechny úřední lékaře do služeb státních, jest třeba, aby fakulty lékařské k tomu braly zřetel.

Resumujeme tudíž:

Studium lékařské rozpadá se na dvě části: prvá obsahuje 4 semestry theoreticko-praktické přípravy, druhá jest vlastní praktická čili klinické studium o 6 semestrech, při čemž jeden semestr tohoto období t. j. 5. jest přípravný.

Jako obligátní předměty pro první 4 semestry jsou tyto:

Anatomie popisná	2	semestry
anatomie topografická	1	»
biologie	2	»
chemie anorganická	1	»
chemie organická	1	»
chemie medicínská	1	»
medic. fysika	1	»
histologie	1	»
embryologie	1	»
všeobecná fyziologie	1	»
fyziologie speciální	2	»
makro- a mikroparasitologie (bakteriol.)	2	»
cvičení anatomická	2	»
cvičení histologická	1	»

V druhých šesti t. zv. klinických semestrech tyto předměty:

Propedeutika interní	1	semestr
propedeutika externí	1	»
všeobec. pathol. anatomie	1	»
speciální pathol. anatomie	2	»
farmakologie	1	»
o předpisování léků	1	»
interní klinika	3	»
chirurgická klinika	3	»
porodnická klinika	1	»
gynekologická klinika	1	»
oční klinika	1	»

dermat. syfilis	1	semestr
*nemoci kojenců	1	»
*dětské lékařství	1	»
psychiatrická klinika	1	»
otorhinolaryngologie	1	»
zubní lékařství	1	»
pathologická fyziologie	2	»
hygienu	2	»
soudní lékařství	1	»
sociální medicína	1	»
státní zdravotnictví	1	»
praktická bakteriologie incl. sero- logie a serotherapie	1	»
cvičení pathol. anatom.	1	»
cvičení pathol. histolog.	1	»
cvičení pitevni soudní	1	»
cvičení chirurgická	1	»
cvičení porodnická	1	»

ad 3. V předpokladu alespoň přibližné rovnosti semestrů bylo by lze přednášky takto rozvrhnouti:

I. semestr 25 hodin.

Anatomie	5	hodin
biologie	5	»
medic. fysika	5	»
chemie anorganická	5	»
cvičení pitevni	5	»

II. semestr 27 hodin.

Anatomie	5	hodin
biologie	5	»
chemie organická	5	»
chemické cvičení	4	»
všeobecná fyziologie	3	»
histologie	5	»

III. semestr 26 hodin.

Topograf. anatomie	3	hodiny
fyziologie speciální	5	»
cvičení pitevni	5	»
zooparasitologie	5	»
medic. chemie	4	»
cvič. chemie	4	»

*) Doporučovalo by se, aby se tyto kliniky spojily v jednu.

IV. semestr 21 hodin.

Fyziologie speciální	5	hodin
embryologie	3	»
bakteriologie	5	»
cvič. histologická	4	»
cvič. fyziologická	4	»

V. semestr 28 hodin.

Propedeutika interní	7½	hodiny
propedeutika externí	7½	»
všeobecná pathol. anatomie	5	»
farmakologie	5	»
pathol. histologie se cvič.	3	»

VI. semestr 28 hodin.

Interní	7½	hodiny
chirurgie	7½	»
spec. path. anatomie	5	»
psychiatrie	5	»
nauka o předpisování léků	3	»

VII. semestr 28 hodin.

Interní	7½	hodiny
chirurgie	7½	»
spec. path. anatomie	5	»
pathol. fyziologie	5	»
cvičení pitevni p. a.	3	»

VIII. semestr 28 hodin.

Interní	7½	hodiny
dermat. syfil.	7½	»
pathol. fyziologie	5	»
dětské lékařství	3	»
otorhinolaryngolog.	5	»

IX. semestr 34 hodin.

Chirurgie	7½	hodiny
porodnictví	7½	«
cvič. porodnictví	3	«
hygienu	5	«
soud. lékařství	5	«
nemoci kojenců a očkování	3	«
zubní lékařství	3	«

X. semestr 31 hodin.

Gynaekologie	5	hodin
hygienu	5	»
státní zdravot.	3	»
oční lékařství	5	»
cvič. pit. soudní	5	»
praktická bakteriologie incl. serologie serotherapie	5	»
social. medicina	5	»

ad 4. Dle uvedených návrhů dal by se sestavit následující zkušební řád:

Rigorosum I. se skládá ze čtyř státních kollokvíí (z medicínské fyziky, biologie, chemie, parasitologie), kteréž složití musí kandidát dříve než přistoupí k vlastnímu rigorosu, které obsahuje zkoušky prakticko-theoretické z anatomie, histologie incl. embryologie, fyziologie. Státní kollokvium z medic. fyziky se skládá na konci I. semestru, z biologie na konci II. semestru, z chemie na konci III. semestru, z makro- a mikroparasitologie na konci IV. semestru aneb v prvních 14 dnech následujícího semestru. — Vlastní rigorosum začíná 1. X. a musí být ukončeno do vánoc 5. semestru, kandidát musí se vykázat, že dotyčné předepsané předměty poslouchal. Semestr, ve kterém dokončeno I. rig., platí jako 5.; nemoc není příčinou odkladu rigorosa.

Rigorosum II. rozpadá se v theoreticum (z pathol. fyziologie, farmakologie, incl. receptirka) a practicum theoreticum z pathol. anatomie, interní medicíny, psychiatrie, dětského lékařství alternativně s lékař. kojeneckým, dermatologie a syfilis. Theoreticum se skládá posledních 8 dní VIII. semestru aneb prvních 14 dní IX. semestru, practica theoretica v 9. semestru, leč musí být do vánoc téhož semestru ukončena. Kandidát musí se vykázat, že absolvoval řádně obligátní přednášky a I. rigorosum vykonal včas.

Rigorosum III. rozpadá se v a) theoreticum, b) practica theoretica, c) státní kollokvium.

Při theoreticum se zkouší soudní lékařství, hygiena; při practicum a theoreticum chirurgie, oční, porodnictví incl. gynaekologie a při státním kollokvíu sociální medicina, praktická bakteriologie, inclusive serologie a serotherapie a státní zdravotnictví. Theoretické rigorosum se může skládati posledních 14 dní X. semestru, ostatní zkoušky však v XI. semestru, leč v tomto musí být dokončeny. — Po dvou letech po absolvování studií lékařských ztrácí kandidát právo na dokončení zkoušek a musí znovu si zapsat jeden až dva semestry dle rozhodnutí sboru.

Známky při zkouškách jsou tyto: velmi dobře, dobře, dostatečně, nedostatečně. — Při známce nedostatečně navrhuje

zkoušející, na jak dlouho kandidáta z toho předmětu reprobuje. Další ustanovení o reprobaci odpovídají starým.

Přehled rigorosního řádu s označením doby zkoušek.

Rigorosum I.

a) státní kollokvia z

- medic. fyziky (konec I. sem.)
- biologie (konec II. sem.)
- chemie (konec III. sem.)
- makro-mikroparasitologie . . (konec IV. sem.)

b) practicum theoreticum (počátek 5. sem. do 15. XII.)

- z anatomie,
- histologie,
- fyzologie.

Rigorosum II.

a) Theoreticum (na konci VIII. semestru):

- z farmakologie s receptirkou,
- pathol. fyziologie.

b) Pract. theoreticum (počátek IX. sem. do 15. XII.):

- z pathol. anatomie,
- inter. medicíny,
- dermat. syfilis,
- psychiatrie,
- dětského lékařství alter. s lék. kojenců.

Rigorosum III.

a) Theoreticum (konec X. semestru):

- ze soudního lékařství,
- hygieny.

b) Pract. theoreticum (XI. semestr):

- z chirurgie,
- očního lékařství,
- porodnictví a gynaekologie.

c) Státní kollokvium (XI. semestr):

- z praktické bakteriologie incl. serologie a serotherapie,
- státního zdravotnictví,
- sociální medicíny.

ad 5. Mimo uvedené uspořádání rigoros jest možno uvažovati o zavedení theoretických zkoušek, jak bývalo dříve, tedy odloučení praktických zkoušek od theoretických.

Také zasluhuje námět německých kolegů, aby I. rigorosum nebylo vázáno na 5. semestr, pozornost naši, podobně jako návrh, aby celé III. rigorosum přeloženo bylo do XI. semestru; stejně bude nutno rokovati o zavedení dissertace pro dosažení doktorátu, jak kolega Babák navrhuje.

Pokládám přednesený referát jako podklad diskuse a proto navrhuji tuto resoluci:

Budiž zvolen komitét, do kteréhož vyšle každá fakulta lékařská Československé republiky po dvou členech, který nechť vypracuje na základě návrhu, předloženého sjezdu profesorů vysokoškolských, osnovu o reformě studia lékařského a zkoušek lékařských a do roka a dne svůj elaborát předloží. (Hlučný potlesk.)

Prof. dr. Stanislav Růžička (Bratislava): Dovolte, abych jako zástupce hygieny s pověřením druhého zástupce stolice hygienické p. prof. Kabrhela učinil toto prohlášení:

Všestranně mohutně pokročilý rozvoj hygieny, t. j. profylaktické péče o zdraví národů, přináší také pro nás neodbytnou nutnost — nutnost hlubokého významu státotvorného — radikálně a řádně zařídit studium hygieny na lékařských fakultách, neboť dosud se na nich pěstuje vlastně skoro výlučně terapie, t. j. léčebná péče o zdraví již ztracené.

Nutno dnes zařídit aspoň správný základ pro zdravý vývoj věci: a ten všeobecně směřuje k utvoření zvláštních fakult či vysokých škol hygieny a leckde k nim již došel.

Zdravý takový vývoj je pak možný jen tou formou, že trvající hygienické ústavy základní budou rozšiřovány organicky ze svého jednotného základu — v té míře, jak se najdou vhodné lidé — ze začátku o speciální »oddělení«, jako tomu je podobně leckde v cizině (Paříž, Lyon, Strassburg a j.): oddělení pro hygienu bydlení, hygienu výživy, hygienu školní, hygienu průmyslovou, tlumení nakažlivých nemocí incl. bakteriologie atd.

Oddělení ta postupem času se budou vyvinovati — dle potřeby věcné a dle vhodnosti vedoucích osob — v obory více méně samostatné (event. stolice) těchto vysokých škol hygieny.

Jen touto cestou možno racionálně vyhověti nastalé neodbytné potřebě dělení práce a při tom zároveň vytvořiti a udržet ideovou jednotnost i formální jednotný rámec, které jsou tu nevyhnutelné k práci účelné a oekonomicky organizované.

V Praze jsou dány velmi výhodné podmínky k uskutečnění toho spojením stolice hygieny se státním zdravotním ústavem právě zřizovaným, tak jako se to právě zcela identicky děje v Paříži.*) — V Brně a Bratislavě pak hygienické ústavy právě zakladané mají možnost jaksi ab ovo v uvedeném směru se zařídit.

Předseda vítá vstupujícího ministra sociální péče G. Habrmána za hlučného potlesku přítomných:

Ministr G. Habrmán: Vážení pánové! Cítím se skoro povinen vysloviti prosbu za prominutí, že vás zdržuji ve vašich odborných vědeckých pracích. Měl jsem úmysl navštívit sociální sekci, ale ta právě před chvílí skončila svoje práce. Tam bych byl býval více na místě, než při odborných diskusích, které jsem slyšel a při nichž nemohu vám ničím přispěti. (Prof. dr. L. Haškovec: O, ano pane ministře.) Ale když již jsem zde, račte dovoliti, abych vyslovil politování, že jsem se nemohl dostavití na zahajovací slavnostní schůzi vašeho sjezdu. Byl jsem povinen navštívit jiné místo, Prosečnici, což konec konců je také vaše dílo. Když jsem se mezi vás dostal skoro náhodou, chtěl bych vám projevit svoje sympatie i přání, aby všechny vaše sjezdové práce skončily pokud možno s největším výsledkem. Přeji Vaši práci největšího a nejúplnějšího zdaru. (Hlučný potlesk.)

Prof. dr. E. Babák (Brno): Bylo by velmi žádoucí, aby z nynějšího sjezdu vyšel impuls pro komisi, která se bude zabývatí změnou zkušebního řádu, aby se neuděloval titul doktorský těm, kteří udělají státní zkoušku resp. nynější rigorosa, nýbrž aby k dosažení doktorátu bylo potřebí zvláštní kvalifikace. Studium medicíny skončilo by tedy po státních zkouškách tím, že by se dostalo odcházejícím pánům diplomu lékařského, načež podle svého vlastního rozhodnutí by někteří pod dozorem přednostů a pomocných sil podnikli v laboratořích a ústavech odborné vědecké výzkumné práce, které by byly podkladem disertace, na jejímž základě by teprve byli promováni. Takovým způsobem rozhojnila by se snad značně naše medicínská produkce, která čím dál tím více upadá, poněvadž nemáme kvalifikovaných pracovníků. Je to ovšem zaviněno tím, že studenti v prvních semestrech nemohou se jako vědeckí pracovníci příliš uplatniti, poněvadž nemají ještě náležitou přípravu, a když dosáhnou doktorátu, jdou co možná rychle do praxe. Myslím, že bude aktem spravedlnosti, když doktorát se stane něčím zvláště zaslouženým, jako je tomu na jiných fakultách.

*) Takové spojení theoretického učení s praxí skutečného života je nutno v organizaci hygieny jako universitní disciplíny, v úplné analogii se spojením učitelských stolic terapeutických s léčebnými odděleními a klinikami v nemocnicích. — Se stanoviska intergrity universitní organizace in puncto hygieny je zajištění nepřipustno, aby všechna praxe hygieny a výchova státních úředníků zdravotních byly konfiskovány universitě zřízením nějakého zvláštního ústavu nenáležícího do organizace universitní disciplíny hygienické nijakým způsobem. Universita musí zajisté býti universitou také in puncto hygieny.



Prof. dr. K. Švehla (Praha): Dovolují si vzdát díky p. prof. Hlavovi za jeho v širokém rámci provedený program studia medicinského a myslím, že je na nás, abychom jeho impuls využítkovali již zde a činili návrhy pro jednotlivé disciplíny, které zastupujeme. Dovolíte, že jsem tak neskromný, že považuji kojenectví, o kterém přednáším... (Nepokoj, hlasy: To je příliš detailní; to sem nepatří.) Pak se ptám, co sem vlastně patří. (Hlas: Principy).

Prof. dr. J. Hlava: Také pohlížím na kojenectví jako na věc velmi důležitou a myslím, že lze podnětu p. kol. Švehly vyhovět tím, že se budou alternativně zkoušet kojenectví a dětské nemoci.

Prof. dr. Švehla: Po vysvětlení p. prof. Hlavy jsem spokojen, ale nejsem spokojen se způsobem, s jakým se proti mně vystupovalo a žádám p. předsedu, abych byl chráněn.

Předseda: Pan prof. Švehla má slovo a prosím, aby ho plně využil.

Prof. dr. Švehla: Teď po vysvětlení p. prof. Hlavy se vzdávám slova.

Prof. dr. J. Pelnář (Praha): Předně prosím p. kol. Švehlu za odpuštění, že jsem řekl, že to sem nepatří, ale látka je opravdu tak ohromná, že o detailech nemůžeme mluvit.

Chtěl bych poznamenat něco k povinnému roku. Otázka povinného roku není u nás tak důležitá proto, poněvadž těch lidí, kteří povinný rok nedodrží, je tak mizivá menšina, že tím celková úroveň lékařů není dotčena.

Co se týče návrhu na rozdělení doktorátu od oprávnění k lékařské praxi, jest mi sympatický.

V jádru celé otázky souhlasím, že se nesmí upustit od sumy vědomostí. Rozvoj lékařských věd vede k ustavičnému rozšiřování této sumy, která se nám pro medika zdá být nutnou a to má své neblahé stránky, poněvadž se studium medicíny dostává až na hranice samotné možnosti, jmenovitě když se podle rozsahu vědeckých potřeb jednotlivých disciplín měří rozsah vyučovací v téže disciplíně. Pak dochází k jistým nesrovnalostem, které jsou příčinou stavu, ve kterém jsme se dnes ocitli. My nemáme při velké sumě vědomostí, kterou chceme svým posluchačům vštípit, dobrou představu o tom, jaká je nutná suma vědomostí, kterou posluchač si má zjednat z celku. Každá jednotlivá disciplína hledí mediku vštípit co možná největší sumu vědomostí svých. Při úpravě studia medicíny bude si nutno všimnouti otázky vzájemného poměru jednotlivých disciplín a určit, kolik je nezbytno, aby si odnesl medik ze studia celkově.

Jako vedlejší poznámku uvádím, že vyučovací plán jednotlivých disciplín nemůže se krýt s plánem badání v jednotlivých disciplínách, poněvadž není možno v určitém počtu let mediku vštípit než určité množství vědomostí a je nutno, aby z toho vypadlo vzdělání ucelené.

Prof. dr. L. Syllaba (Praha): Souhlasím s vyučovacím plánem prof. Hlavy i s myšlenkou kol. Babáka, aby universita vychovávala na prvním místě diplomované lékaře a pouze nejvýbrannější, aby měli možnost na základě disertační práce dosáhnouti hodnosti doktorské. Jenom v jedné věci mám odchylné stanovisko a to se týká stage mediků v nemocnicích. To je věc, která se praktikuje v nemocnicích pařížských, kde je nemocnic mnoho, kdežto u nás, kde máme jen jednu nemocnici medikům přístupnou, to možno není. Myšlenka je dobrá, ale prozatím prakticky neproveditelná. Dala by se provést jen v tom případě, kdyby buď ubylo mediků nebo přibylo nemocnic.

Prof. dr. L. Haškovec (Praha): Mám přání ke komisi, která se bude zabývat reformou lékařského studia, aby vznesla důtklivý apel na ministerstvo zdravotnictví, aby toto vyšlo co nejvíce vstříc naší snaze po praktickém zdokonalení lékařů tím, že by umožnilo externování i v jiných nemocnicích nežli v nemocnici všeobecné, která k tomu účelu naprosto nestačí. Bylo by konečně dobře, kdyby externisté byli dirigováni k výcviku i do ambulatorií a ovšem aby měli právo pak na stejný postup ve všeobecné nemocnici jako tamní externisté. Přítomného pana ministra sociální péče upozorňuji na ubohost ambulatorií jmenovitě ve všeobecné nemocnici, mnoho i on nám může prospěti v sociálně-zdravotních naléhavostech, jmenovitě když upozorní na potřebu rychlejšího vyřizování našich záležitostí v meziministerských jednáních, jichž zdoluhavostí zhusta zdravotní otázky trpí.

Prof. dr. Z. Frankenberg (Lublau): Obávám se, že zavedením nových předmětů zkušebních, zvýšením počtu povinně zapsaných hodin stane se postavení docentů velmi těžké, poněvadž nebudou mít posluchačů. Proto by počet povinných hodin měl být snížen.

Ref. prof. Hlava: Podle semestrálních přehledů, které jsem sestavil, jest to 25, 27, 26, 21, 27, 28, 26 hodin a nikde to nejde přes.

Prof. dr. J. Císlar (Praha): Mně se velmi zamlouvá směr, který chce vychovávat jednak prakticky, jednak vědecké pracovníky, ale nesmíme ve směru prvním zapomínat, že dnes lékař, má-li být řádně vyzbrojen pro praxi, musí ovládat všechny předměty. Týká se to hlavně předmětů, které jsou pro praxi eminentně důležité a bez kterých dnes lékař do praxe jít nemůže. Navrhují, aby se to přenechalo sborům profesorským, aby věc propracovaly, poněvadž bez náležitého vystižení předmětů pro praktický život neměla by reforma smyslu.

Ref. prof. dr. Hlava: Podotýkám, že na to je pamatováno.

Prof. dr. V. Růžička (Praha): Souhlasím úplně s navrhovanou reformou, poněvadž se jí získá dosti času pro důležité disciplíny, biologii, nauku o dědičnosti atd. Reformy je třeba také proto, aby se vyrovnaly nesrovnalosti při zkoušení. Máme fakulty lékařské, kde zkoušejí jenom filosofové, fakulty lékařské, kde zkoušejí jenom medikové a fakulty, kde zkoušejí filosofové i medikové.

Doc. dr. F. r. Zahradnický (Praha): Chci říci několik slov k povinnému roku. Pan prof. Pelnář pravil, že těch případů, že se někdo po doktorátě nezúčastní praktického výcviku, je mizivá menšina. Račte však uvážiti, že při velikém množství mediků resp. doktorů, kteří budou vycházeti, budou se tyto případy množit. Jest otázka, zdali by na ten povinný rok nemělo býti přece pamatováno. Na druhé straně musím ovšem uznati důvod prof. Hlavy, že venkovské nemocnice nejsou tak vyzbrojeny — a není to vždy vinou lékařů — aby mohly tomuto úkolu dostáti.

Prof. dr. O. Kutvīrt (Praha): Jelikož je velmi mnoho jednotlivých otázek, které není možno zde projednávat, a má býti zvolena komise, jak to navrhl pan prof. Hlava, navrhuji, aby oni dva členové z každé fakulty lékařské, kteří budou do komise pro reformu zvoleni, radili se teprve po vyslechnutí celého sboru profesorského, aby to byli jaksi delegáti profesorského sboru a nerozhodovali samostatně.

Prof. dr. Hlava: Něco jiného je spolek — a my zde jsme přece spolek — a něco jiného samostatná autonomní korporace. Spolek vám nemůže nic oktrojovat. Když ten spolek udělá ten referát, odevzdá jej ministerstvu, které jej opět pošle k vyjádření fakultám. Tím je věci vyhověno.

Prof. dr. V. Janovský (Praha) dává návrh na konec debaty, který se přijímá.

Prof. dr. K. Hynek (Bratislava): Je nesporno, že náměty prof. Hlavy musí býti projednávány v užším kruhu. Jen se mi zdá, abychom nepouštěli se zřetele možnost, rozšířiti medicínské studium na 12 semestrů. Myslím, že při nejlepší vůli nedostačíme s 10 semestry při tom rozsahu, kterého medicínská věda nabývá. Medici se buď utlukou v přednáškách, nebo to nebudou moci sledovat.

Že chodí mladí lékaři bez povinného roku do praxe, je bohužel pravda, alespoň u nás, kde jen mizivý počet lékařů jde praktikovat.

Lékařská fakulta se má starat nejen o výchovu mediků k doktorátu, nýbrž i lékařů po doktorátu, i o výchovu t. zv. specialistů. V poslední době dějí se pokusy, aby se tato výchova fakultám vzala a zřizovaly se ústavy pro odborné studium lékařské a vychovávali se specialisti mimo fakultu. Toto právo si fakulty lékařské nesmějí dáti brát. Výchova lékařů bez fakult, ani výchova t. zv. specialistů není možná.

Tím byla debata vyčerpána. Referent prof. Hlava vzdal se slova, doporučil resoluci k přijetí, navrhl, aby všechny podněty i návrh prof. Růžičky byly dány jako podnět pro komisi, kterou navrhuje.

Při hlasování byla jednomyslně přijata resoluce prof. Hlavy i jeho návrh, aby ostatní návrhy byly dány jako podnět pro komisi.

Potom byla pro pokročilý čas schůze ve 12 hod. 35 min. odročena na 3. hod. odpoledne.

Začátek schůze ve 3 hod. 20 min. odpoledne.

Předseda prof. dr. S. t. Kostlivý (Bratislava): Zahajují opětně jednání III. sekce. Došel nás přípis od Ústředního svazu československého studentstva a dovolte, abych nejprve udělil slovo zástupci Svazu ke krátkému prohlášení.

Studující Jaromír Appel:

Ústřední svaz československého studentstva jakožto zástupce všeho československého studentstva dovoluje si III. sekci sjezdové přednosti zásadní náměty, týkající se reformy školství:

I. V otázce reformy organizace vysokých škol upozorňuje na usnesení Federace českého studentstva vysokoškolského v r. 1913 o odloučení theologické fakulty od university. Otázka tato projednávána byla též na I. řádném valném shromáždění ÚSČS. v roce 1921 a resoluce v tom smyslu zaslána Národnímu shromáždění, vládě republiky Československé a Akademickém senátu university Karlovy. Tento požadavek nebyl dosud splněn a žádáme proto Sjezd, aby podporoval usnesením tento návrh.

II. Na druhém valném shromáždění ÚSČS. konaném r. 1922 v Brně byl vysloven požadavek laicisace školství, který čeká svého řešení. Prosíme v tomto bodě o podporu usnesením sjezdu.

III. ÚSČS. usnesl se jednomyslně zasadiť se o provedení návrhu p. poslance prof. dra. Srdínka, podaného Národnímu shromáždění republiky Československé, týkajícího se zavedení vyučování sociologii v posledních ročnících středních škol jakož i na všech vysokých školách v prvních ročnících. Žádáme sjezd, aby svou vahou podporoval náš požadavek.

IV. V otázce tax žádáme odstranění veškerých poplatků, trvajících na splnění resoluce revolučního Národního shromáždění, vládě v tomto smyslu podané. Jsme toho názoru, že je povinností povolovaných činitelů postarati se o úpravu existenčních poměrů vysokoškolských učitelů a proto protestujeme proti poslednímu nepřiměřenému zvýšení tax a poplatků, které se stalo bez vědomí studentstva a které sociální poměry tak dosud špatné ještě zhoršily. Obracíme se s důvěrou k tomuto sjezdu, že tyto požadavky, jichž akutnost a závažnost jest zřejmá, uváží pečlivěji než se dosud dalo povolnými činiteli a že se zasadí podle svých sil o jejich realizaci.

Předseda: Pánové, budete zajisté souhlasiti s tím, abych resoluci odkázal Ústřednímu výboru. (Souhlas.) Jest to přijato.

Prosím pana prof. dr. A. Mířičku (Praha), aby se ujal slova k referátu:

REFORMA STUDIA NA FAKULTÁCH PRÁVNICKÝCH.

Domníval jsem se, že k mému referátu nedojde, poněvadž náš nedošlo dopoledne. Poněvadž jest určen pro širší kruhy, omluvte mne, když v něm nenajdete nic nového, co by vás zajímalo. Účelem

mého referátu bylo informovat širší publikum, před kterým jsem myslil, že budu mluvit. Navrhl jsem sice, aby s referátu sešlo, ale náš předseda pan kol. Srdínko velel, že se referát přednéstí musí.

Reforma právnického studia náleží k aktuálním problémům doby přítomné. Nepravím těm problémům, jež se vyvojily z Pandoriny skříňky světové války. Jeť problém ten již staršího data. Poslední obsáhlá úprava studií právnických stala se v Rakousku zákonem ze dne 20. dubna 1893 ř. z. 68 a nařízením ministerstva vyučování daným na jeho provedení dne 24. prosince 1893 ř. z. 204, tedy téměř před 30 léty a jednotlivé změny, řekl bych retuše na ní od té doby provedené nebyly s to, aby úpravu tu přizpůsobily potřebám nové doby.

Proto vidíme, že již před převratem bylo v Rakousku uvažováno o reformě studia právnického. Zejména komise zřízená pro reformu státní správy postřehnuvši správně, že otázka úpravy právnického studia je pro vlastní její úkol přímo prejudiciální, podala v roce 1913 důkladný posudek o této otázce, jenž zasluhuje v nejednom směru pozornosti. Kromě toho vyžádalo si ministerstvo vyučování od profesorských sborů právnických fakult již před tím i potom posudky v této věci na podkladě rozeslaných dotazníků. Dále však otázka ta, pokud mně známo, nedospěla, jak se zdá pro podstatnou různost mínění a pro obtíž problému.

Tento problém, který jak viděti, již dříve byl aktuální, nemohl světovou válkou na aktuálnosti ztratiti. Naopak válkou vyvolané úplné přehodnocení hodnot, jež se dotklo v nejednom směru také oblasti právní, musilo reformu učiniti ještě žádoucnější.

Nejčastější výtka, která se činí právnickým studiím v nynější jejich úpravě, je ta, že nepřipravuje posluchače dostatečnou měrou na jejich budoucí povolání, že absolventi vystupují z fakulty bez pochopení pro skutečný život, že jsou, jak se zřejmou nadsázkou se praví »světu odcizeni« (weltfremd) a že teprve v praxi musí si získati takřka ab ovo to, čeho pro své povolání potřebují. Tato zřejmě upřílišněná výtka opírá se patrně o srovnání s jinými obory vědnými, ba myslím, že přímo z něho pramení. Netřeba tu ani srovnání s vysokými školami technickými s širokou jich oblastí věd užitých; stačí ukázati na to, co si pro své povolání odnášejí ze studií lékaři neb i kandidáti profesury středoškolské.

Arci nesluší zapomínati toho, že právní věda je věda čistě duchová a že obor oněch různých povolání, pro něž právnická studia mají býti přípravou, je velmi široký. Je jasno, že právnická fakulta nemůže se státi pouhou přípravkou pro všechna tato povolání. To je jednak fyzicky nemožno a také by tím nesporně trpěla vědecká úroveň studia.

Tím však nechci říci, že by posluchačům práv nemohla již za studií býti poskytnuta větší měrou než dosud příležitost, aby se učili získaných poznatků vědeckých také prakticky užívati. Myslím, že by na právnických fakultách mohla i také měla býti zavedena aspoň

v některých oborech — jmenuji především právo procesní jak civilní tak trestní — cvičení praktická a že by tato cvičení měla aspoň do jisté míry býti prohlášena povinnými. Také by slušelo arci se postarati o pomůcky pro taková cvičení potřebná, zejména o sbírky listin, formulářů a j. Vedle těchto praktických cvičení by bylo arci podržeti i nadále cvičení seminární, ve kterých by se dostávalo návodu k vědeckým pracím oněm pokročilejším posluchačům, kteří touží do vědy proniknouti hlouběji.

Avšak sluší jíti ještě dále. Přirovnáme-li zařízení právnických fakult se zařízením jiných fakult universitních a jiných vys. škol, vidíme, že na fakultách právnických úplně chybějí podobné ústavy, jaké slouží jinde jednak k vědeckým pracím profesorů, jednak právě také k praktickým cvičením posluchačů. To sice vyneslo právnickým fakultám chválu arci poněkud pochybného zrna, že jsou ze sčítaných fakult pro státní pokladnu nejlevnější, ale je nepochybné, že tím trpí jejich rozvoj vědecký. Abych uvedl aspoň jeden doklad mně nejbližší. Prohloubené studium trestního práva vyžaduje přispění některých pomocných věd, zejména kriminální psychologie, psychiatrie, statistiky, chemie a j. Pro budoucí soudce, státní zástupce a policejní úředníky má kromě toho důležitost osvojení si celé řady poznatků, známých pode jménem realie trestního práva, jež mají usnadnit zjištění zločinu i zločince, jako daktyloskopie, anthropometrie, fotografie, zjišťování stop a t. d. K tomu všemu jest nezbytně třeba založiti zvláštní ústav kriminologický. V jiných státech takové ústavy již existují (Italie, Německo, Rusko, Rakousko); u nás takového ústavu dosud není. Při známé munificenci Rakouska k českým vysokým školám nebylo na to pomýšlení. Pokládám za naléhavé, aby tomuto nedostatku co možná nejdříve bylo odpomoceno. To vyžaduje arci jakéhosi nákladu jak věcného (místnosti, přístroje, sbírky) tak i personálního (asistent, sluha). Rozumí se, že musí zařazením příslušných přednášek posluchačům býti poskytnuta příležitost obeznámiti se také s teorií oněch pomocných věd, jichž praktickému pěstění ústav má sloužiti. Podotýkám, že první krok ke zřízení takového ústavu při právnické fakultě pražské byl již učiněn; uskutečnění této myšlenky bude ale sotva možno před postavením nové budovy fakultní. A podobné ústavy třeba menšího rozsahu mohly by býti zřízeny i pro jiné obory.

Potřebám jednotlivých povolání právnických mělo by býti dále hověno větší specialisací. Prohloubením vědeckého badání narostly jednotlivé nauky tradované dosud v rámci přednášky hlavní tak, že se jeví žádoucným, odpoutati je jako samostatné odnože od mateřské disciplíny a ve formě kolegií speciálních učiniti přístupnými aspoň těm, pro jejichž budoucí povolání mají zvláštní důležitost. Takovým způsobem slušelo by zajistiti zejména v oboru judiciálním přednášky o právu horním, o právu původském, o mezinárodním právu soukromém, jež právě účinky světové války nabylo zvláštní důležitosti, dále o právu tiskovém a vězeňství; v oboru státovědeckém o právu agrárním a živnostenském, o politice agrár-

ní, živnostenské, obchodní a sociální, o pojišťování sociálním, veřejném i soukromém.

Rychlý sociální vývoj doby poválečné, jenž přiměl zákonodárství zabývat se opět právními poměry dělnictva, způsobil, že vynořila se myšlenka, sloučiti výklady o všech právních institucích vztahujících se na dělnictvo v jediný obor vědný a zavést jej jako samostatnou disciplínu pod názvem právo dělnické na právnické fakulty. Tato otázka, o níž se uvažuje právě z podnětu vyššího z kruhů politických, dala by se formulovati i šíře, totiž tak, že by příslušná nauka se vztahovala vůbec na právní poměry všech úrohů z a m ě s t n a n c ů k zaměstnavatelům. Na paměti sluší tu mítí arci, že tato nauka by byla v podstatě jen souhrnem jednotlivých výseků z jiných nauk právnických na fakultě již tradovaných a bude tudíž uvážiti, dají-li se příslušné části z těchto nauk beze všeho vyloučiti a nejsou-li snad v rámci jich účelněji umístěny. Neboť měly-li by býti vykládány příslušné partie na obou místech, je patrné, že by to znamenalo nový zbytečný náklad času pro posluchače i tak již silně zatížené. Jsem přesvědčen, že tato otázka bude posuzována z čistě věcného hlediska účelnosti, nezkaleného pomíjejícími sklony a hesly doby. Z téhož hlediska musí podle mého soudu býti uvažováno také o nadhozené otázce zavedení přednášek o sociologii práva.

Podotýkám, že některé z vypočítaných svrchu předmětů, jichž zajištění jsem prohlásil za žádoucí, jsou již na pražské fakultě právnické a snad i jinde předmětem výkladu. Jde ale o to, aby byly na všech fakultách podle možnosti postupně zavedeny. Arci je nemyšlitelno a nemělo by účelu, aby každý právník všecky tyto předměty poslouchal, nýbrž jde o to, aby mu byla poskytnuta již za studií možnost speciální erudice v určitém oboru. Že by neměla chyběti také příležitost k výcviku v dovednostech manuálních, důležitých pro právníckého praktika, zejména ve stenografii a strojovém písmu, podotýkám jen mimochodem.

O jednom nemůže býti pochybnosti. Jak větší specialisace, tak i uvedený více praktický směr studia, jenž musí býti proveden — to zdůrazňuji — bez újmy vědecké úrovně studií právnických, bude vyžadovati od posluchačů daleko více času, než dosud byl nucen studiu věnovati. A tu je důležitá otázka, odkud tento čas vzíti, nemá-li — což pokládám a priori za vyloučeno — býti prodloužena celková čtyřletá doba studijní a nebylo-li by zejména možno získati jej omezením rozsahu některých disciplín dosavadních. A tu se takřka sama sebou vynořuje živě přetřásaná otázka o mezení historismu ve studiu právním. Ještě podle svrchu uvedené úpravy právníckého studia z r. 1893 zabíral historický oddíl z osmi semestrů celé čtyři, tedy plnou polovici celkové doby studijní. Oba ostatní pro právní život nepochybně důležitější obory, judičiální a státovědecký, musily se spokojiti polovicí zbývajících. Proto nedivno, že tato »hypertrofie historismu« vyvolala odpor. Ukazuje se na to, že není jiného oboru vědního, v němž by studující byl nucen tolik z doby studijní věnovati dějinám tohoto oboru. Tu

však nesluší zapomínati na jedno, totiž že metoda historická je metodou právníckého badání a důležitou pomůckou pro výklad platného práva. Arci není metodou jedinou. Víme, že v novější době zejména orientace filosofická, srovnávací a teleologická domáhají se úsilovně postavení aspoň rovnoprávného. Proto koncese učiněná tím, že počet historických semestrů snížen byl ze čtyř na tři, což stalo se v r. 1919 (fakultativně už v r. 1907), sotva uspokojí.

Ozývají-li se však hlasy po úplném odstranění historismu ze studií právnických, nelze s tím souhlasiti. To bylo by nejen nevděkem za to, co historická škola pro právní vědu vykonala, nýbrž znamenalo by to nepochybně podstatné snížení vědecké úrovně právníckého studia. Že další omezení látky historické je bez porušení této úrovně možno, přiznávají sami zastupcové historických oborů. Ale podle mého soudu jde také o správné zařazení historických disciplín. Ukazuje se totiž na to, že jejich umístění na počátku studia právníckého není nejvhodnější. Adeptům právní vědy, toužícím poznati právo nyní platné, předvádějí se před oči obrazy časů zašlých, právní soustavy platné v dobách dávno minulých. Na místě aby by uspokojen jejich, jak to Zittelmann nazval, »hled po skutečnosti«, podávají se mu poznatky vztahující se na zašlé právní instituce, k jichž hodnocení jemu schází pevné měřítko, jež mu může poskytnouti jedině znalost práva platného. Odsunouti disciplíny historické na konec studií právnických, k němuž někteří proto radí, bylo by sice výhodou pro ony, kteří se chtějí úplně oddati badání vědeckému, pro převážný počet ostatních však bylo by nevýhodou, neboť by tím mezi obory judičiální a státovědecký pro právní praxi důležité a mezi vstup do této praxe se vklínil oddíl studijní, jenž pro praktický život právní významu nemá. Že by tím nezískala ani pozornost tomuto oddílu věnovaná, je na břídlni.

Závěr z těchto úvah vyplývá takřka sám sebou. Disciplíny historické buďtež heuristicky rozřaděny mezi ostatní podle toho, jak to jich povaze, významu i poměru k jiným přednáškám je nejpřiměřenější. Přihlížeti tu sluší zvláště k tomu, zdali pro některé jiné disciplíny má ta či ona přednáška historická význam propedeutický. O podrobnostech nemohu se zde zmiňovati. Tím arci by se rozpadl jednotný dosud studijní oddíl historicko-právní. To ale je zajisté významu jen podřadného. Ostatně tento »synchrónistický systém«, podle něhož právnícké studium počíná zároveň přednáškami historickými i výkladem platného práva, nebyl by nic úplně nového; setkáváme se s ním na universitách jiných států, zejména ve Francii a v Německu.

O některých otázkách souvisejících, jako o úpravě státních zkoušek a doktorátu, o otázce, měly-li by předměty judičiální a státovědecké býti soustředěny ve dvou zvláštních oddílech, mělo-li by býti přípustno omeziti studium i zkoušky toliko na jeden obor, totiž na judičiální nebo státovědecký, měl-li by zejména býti zaveden samostatně dosažitelný doktorát věd státních, nemohu se zde

pro krátkost času šířiti. Jen per parenthesis uvádím spíše jako kuriózu, že v Polsku zavedli si právě při nejnovější reformě dokonce paterý právníký doktorát: historický, ekonomický, civilní, trestní a politický.

Ale jedné otázky bych se zde ještě rád dotkl zvláště z té příčiny, poněvadž se mi zdá býti významu širšího, vystupujícího z mezi studia právníkého. Je to otázka metody přednášek.

Myslím, že nyní obvyklá forma souvislého výkladu neměla by býti výhradnou. Pravda sice, že tato forma se hodí nejlépe k objasnění některého problému a vlastního mínění přednášejícího o něm. Ale to, co posluchačům aspoň ve hlavní přednášce se podává, nejsou jen problémy, naopak většinou souhrn poznatků vědou již uznaných a tvořících jaksi společný majetek všech. Souvislý výklad je na místě také tam, kde je třeba objasnění a doplnění nástinu látky, který posluchač má před sebou ať v tištěné učebnici ať v litografovaných přednáškách. Takový výklad nemůže však tento nástin nahraditi. Neboť pak buď zvrhá se na pouhý diktát a nebo děje-li se tempem zrychleným, staví posluchače před úkol, aby si podle volného výkladu přednášejícího sám věc formuloval, tedy před úkol, se který posluchač zpravidla není, aspoň ne tam, kde, jako tomu je právě ve vědě právní, záleží takřka na každém slově. Pouhý diktát ale pokládám za nejpochybenější formu přednášek, za formu, která značí v naší době, oplývající různými metodami rozmnožovacími, zbytečné plýtvání časem. Tím ale je neméně, když přednášející prostě reprodukuje anebo parafrazuje to, co posluchač má před sebou v knize nebo v přednáškách. Nepodává-li se mu v přednášce nic jiného, než co si může daleko pohodlněji a s menším nákladem času přečísti doma, pak nesmíme si stěžovati na nedostatečnou návštěvu přednášek.

A tu právě navazuje můj návrh. Takové partie, ve kterých přednášející nemůže posluchačům podati dostatečně více, než co obsahuje učebnice nebo nástin přednášek (zpravidla to budou partie méně důležité a také méně zajímavé), neměly by býti vykládány obvyklou formou souvislé přednášky, nýbrž methodou konverzační, t. j. ve formě otázek a odpovědí. To možno je i před větším auditoriem arci s omezením na určitý počet posluchačů předem s látkou se obeznámivších.

Výklad v této formě má své nesporné výhody. Čistě receptivní činnost, k níž posluchač je odsouzen zpravidla při výkladu souvislém, trvá-li několik hodin po sobě, zemdlí ducha a činí jej k dalšímu vnímání nezpůsobilým. Přejchod ke konverzacii oživí utuchající pozornost a učiní látku posluchači stravitelnější. Přednášející pozná ihned, v čem nebylo věci porozuměno. Posluchač učí se vyjadřovati své myšlenky správným způsobem a připravuje se takto i na zkoušku.

Arci konverzace nesmí se zvrhati na pouhé zkoušení; musí zůstati toliko jinou formou vědeckého výkladu. Nesmí se také státi výhradnou jeho formou, nýbrž musí se účelně střídati

s přednáškou souvislou, jak právě toho vyžaduje látka sama. Vědecká úroveň přednášky — to podtrhuji — nesmí tím býti žádným způsobem snížena.

Poněvadž, jak jsem řekl, jde tu především o partie méně důležité a méně zajímavé, mohlo by probrání těchto partií methodou konverzační býti svěřeno asistentům a profesori mohli by se omeziti na souvislý výklad partií důležitějších. Tím získali by času pro konání cvičení praktických a seminárních, v nichž mělo by spočívatí těžiško jejich činnosti. Také posluchači získali by k těmto cvičením více času, když by to, co se jim dosud podává ve zvláštních repetitoriích a konversatoriích, ba někdy i ve cvičeních seminárních, si mohli již osvojití v přednášce hlavní.

Doporučuji tuto myšlenku laskavé úvaze i kolegům z jiných fakult a vysokých škol, zůstavuje jim ovšem posouditi, zdali a pokud se provedení její pro jejich školy hodí.

Jsem u konce svých výkladů, jež jsem ovšem musil omeziti na nejdůležitější stránky problému, zejména ony, které mohou míti širší zájem. Čekám otázku, proč, když reforma právníkého studia je tou měrou žádoucí, nebyla dosud v naší republice provedena. Tu není bez významu, že nemáme právníkých fakult převzatých od státu uherského, takže potřeba unifikace, kteráž činí jiné reformy tak naléhavými, tu není. Ale vlastní důvod je hlubší. Problém tak důležitý a zároveň tak obtížný a obsáhlý, jakým je reforma právníkého studia, nelze řešiti přes noc, nýbrž vyžaduje zralé úvahy. Že k takovému dílu nebyla vhodná doba dosavadního kvasu poválečného, je na jevě, tím spíše, když velká část profesorů právníké fakulty je plně zabavena četnými a namnoze obsáhlými zákonodárnými pracemi v rozmanitých oborech správy státní. Také nesluší přehlížeti, že některé chystané reformy v jiných oborech — namátkou uvádím reformu správní — nezůstanou pravděpodobně bez účinku na úpravu právníkého studia. Dále pak bude nutno uvážiti, neměly-li by některé útvary studijní, vyvinující se zřejmě jako odnože studia právníkého, zejména kursy diplomatické a žurnalistické, při reformě býti organicky včleněny v rámec tohoto studia. A konec konců souvisí tato reforma s celkovou reformou studií universitních a vůbec vysokoškolských.

Jsem přesvědčen, že jakmile nadejde příznivá doba, povolání činitelé nebudou váhati přiložiti ruku k dílu a že přivedou reformu ke zdárnému konci.

Předseďa: Uděluji slovo p. kol. Hennerovi.

Prof. dr. K. Henner (Praha): Prosím pana referenta, aby sdělil, bude-li předložena resoluce. Tím by se jednání zjednodušilo.

Ref. prof. dr. Miřička: Resoluce připravena není, nýbrž jde jen o to, zda sjezd běře referát na vědomí. Ale to je forma a může odpadnouti.

Prof. dr. Henner: Dovolím si k referátu jen několik poznámek. Souhlasím s panem referentem v tom, co mluvil o zavádění cvičení praktických a seminárních, o právu dělnickém, sociologii, metodě výkladů. Ovšem ožehavou je otázka historická. Pan referent se proti tomu neprohlásil a není tedy třeba proti tomu bojovat. Pan referent myslí, že by historické právo mohlo být rozděleno a roztroušeno mezi jednotlivé předměty právnického studia. Tento způsob by se mi nezamlouval a také bych před ním varoval, a to proto, že historické právo nemůže se rozkouskovat; to tvoří celek a připadá mi to, jako bychom chtěli studovat tělo lidské takovým způsobem, že bychom studovali nejprve ruku levou, pak pravou, pak hlavu atd. dle toho, jak by to přišlo. Otázky v historii se probírající souvisí. O tom jsme se přesvědčili v době od převratu. Dříve jsme hájili studium historických věd právních pro vědeckost, dnes k tomu přistupuje praktičnost. Přesvědčili jsme se, jak důležité je znáti historii českého státu nejen po stránce politické, nejen co se týče státního zařízení, nýbrž do podrobností. Víme to všichni, kdo jsme byli voláni ku podání dobrého zdání. Není možno, aby někdo podával dobré zdání, kdo studoval jen jeden obor, poněvadž jedna otázka zasahuje do otázek druhé. Máme na př. nyní problém rozluky církve od státu, máme tu nejrůznější věci, není možno, aby se na otázku tu pohlíželo jen s církevní stránky, nýbrž i se stanoviska českého práva a se stanoviska rakouských dějin. To souvisí jedno s druhým, a jak to rozkouskujeme, není nám historie nic platná. V trestním právu byste nemohli bráti nic, než přehled vývoje trestních zásad, ale to nestačí. Zrovna tak národohospodářské věci. To všecko musí být tak vykládáno, jako že tu bylo živé těleso, které dnes neexistuje. V našem státě potřebujeme důkladné historické znalosti a ukázalo se to při projednávání mírových smluv a velikém množství předloh, které se připravují. Tam bez historie nemůžeme dělati nic. Vždycky přijde na to, kde začíná platné právo, co můžeme ze starého potřebovat. Jakmile to studium rozkouskujeme, ohrozíme přípravu právnickou.

Jsem pro zachování studia historického, ale systematického a to na začátku, poněvadž naše studium musí být vědecky založeno, a způsob, jak se právo vyvinulo, musí být podáván. Pro přílišné specialisování, že by se mohly utvořit jednotlivé obory, jednotlivé doktoráty, pro to bych nebyl, poněvadž by to znamenalo rozkouskování, a my bychom pak měli sice znalce v jednotlivých otázkách, ale nikoli právníka. Určitá celistvost musí být a nutno opakovatí to, co řeklo se při studiu medicinském, že musíme trvat na tom, aby určité minimum právnických vědomostí bylo každému zajištěno. Dále se možno specialisovat, ale kdyby se to historické studium mělo příliš rozkouskovat, vznikl by chaos. Jsem tedy pro názory, které byly projeveny panem referentem, až na odchylné mínění v otázce historického studia.

Prof. dr. V. M i l d s c h u h (Praha): Pan referent jen naznačil hlavní otázky, aniž se dále pouštěl. Bylo by však škoda, kdy-

bychom se rozešli a o těch věcech nedebatovali, poněvadž je to základ pro reformu, která nás čeká. Hlavní otázka je, jak se máme postavit k různým disciplinám. Má zde zůstatí jednotná fakulta právnická či má být rozdělena. Jsem toho názoru, že se lišíme od některých jiných cizích států, že máme všechny discipliny spojené, ale myslím, že je to v náš prospěch a že na tomto základě musíme setrvat. Ať ten právník je v politické nebo soudcovské službě, musí mít jisté společné vědomosti. To myslím, že je správné. Nebylo by dobře dělití fakultu právnickou na dvě různé. Ale jiná věc je, že by se mohlo přihlížeti k různým požadavkům, které v životě se kladou. S názorem pana prof. Hennera, že je minimum vědomostí zapotřebí, souhlasím, ale právě, co je nad to minimum, je možno dělití. Souhlasil bych také s panem prof. Hennerem, že by historické studium mělo předcházeti, a představoval bych si věc tak, ať historické studium trvá jeden rok nebo více, po případě když by trvalo tři semestry, mohly by se připojit sociologie nebo věda o společenském životě. Pro právníka je třeba, aby byl zde základ. Tato věda je nejasná a není dosti propracována, ale mám za to, že by měla tvořit základ. Já bych si představoval společné přednášky z historie a po případě sociologie a hned se zmíním o stanovisku ke statistice.

Statistika má postavení historicky vzniklé a dosti nejasné. Na jedné straně není předmětem zkoušek, na druhé straně je obligátní. Já pokládám statistiku za vědu o metodě a o nejdůležitější metodě ve vědách společenských a mám za to, že tato disciplína měla by se vlastně vybudovat na disciplínu o metodách společenské vědy, která by se připojila k sociologii. Ale těchto věcí není třeba pro každého. Já bych si představoval to další studium, že by byly přednášky společně i z oboru judičiálního i státovědeckého, ale že by byla možnost jistých přednášek, které by konaly se pro ty, kdo se chtějí věnovatí buď judičiálnímu nebo státovědeckému povolání. To líubší proniknutí, semináře a doktoráty, bych si představoval rozděleny. Ve Francii jsou dvojí doktoráty: politických věd a judičiální. Doktorát politických věd je méně ceněn, je snáze státi se doktorem politických věd než civilistických. Myslím, že doktorát by neměl být vyžadován jako odznak povolání, nýbrž hlubšího pronikání. Semináře, doktoráty, vedlejší přednášky by mohly být rozděleny a pamatováno na dvojí možnost buďto juristického nebo státovědeckého studia.

To by bylo hlavní, co bych chtěl podotknouti. Mám za to, že je třeba setrvat na stanovisku, že na fakultě právnické jisté minimum má být společné a historismus má předcházeti, ale pokud se týče hlubšího pronikání je třeba pamatovatí na dvojí možnost, čemu se může student v budoucnosti věnovatí.

Prof. dr. J. V á ž n ý (Bratislava): Pan referent se nevyslovil proti zrušení přednášek z práva římského, nanejvýš pro jeho omezení a přesunutí do disciplín práva občanského. (Ref. prof. dr. M i ř i č k a: Ani proti ani pro.) Dovolil bych si poukázat na to, že je metodickou zvyklostí, aby bylo právo římské pěstováno jako dosud,

jako součást celého oboru historického, jakožto úvod do studia platného práva občanského. Faktem je, že dnešní právo občanské je založeno na právu římském, a zajímavé je, že naši orgánové, tvořící osnovy československého práva občanského, tvoří na podkladě institutů práva římského. Dnes je nejméně doba vhodná pro omezení práva římského. Akcentuji, že má předcházeti právo římské právu občanskému, a stačí zajisté, poukázat-li v tom směru k institutu dědictví a odkazu nebo negotiorum gestio. Příkloňuji se k tomu, co řekl pan prof. dr. Henner.

Prof. dr. D. Krejčí (Brno): Ve svém jistě krásném, ve velkých rysech neseném referátě správně řekl kol. Miříčka, že reforma právnického studia je otázka tak důležitá a těžká, že ji nebylo možno řešiti dosud, v době kvasu a neustálených poměrů. Je přirozeno, že jí nerozřešíme ani my zde a že se vůbec nedá řešiti nějakým hlasováním neb pod. Bude nutno podrobiti ji ještě dlouhým zralým úvahám, jak v lůně nás učitelů-theoretiků, tak zejména i v anketách, kde budou slyšeni též muži praxe. Proto, jakož i pro pokročilou dobu a pro zájem, jež většinu z nás táhne přirozeně do současně konané schůze V. sekce, netroufám si zdržovati předváděním svých myšlenek o reformě té, ač jsem o ní přirozeně také přemýšlel a myšlenky své o ní již také veřejně projevil (v úvodníku Lidových Novin ze 7. března t. r.). V mnohém se tam shoduji s leččím, co zde již bylo pověděno, zvláště p. referentem a kol. Mildschuhem. Netroufám si zdržovati ani uváděním svých odchylek, poněvadž mám za to, že na podrobnosti není tu místa ani času. Navrhuji však — poněvadž p. referent své vývody nezakončí nijakým pozitivním návrhem — aby bylo ústřednímu výboru našeho spolku doporučeno, aby pro další projednání této důležité otázky zvolil podobně, jako se má státi pro otázku reformy studia lékařského, zvláštní šestičlennou komisi, po zástupcích z každé naší právnické fakulty; komisi té by náleželo nejen dále studovati tuto otázku, ale zejména také v duchu našeho spolku sprostředkovati a hledati cesty k dorozumění, jestliže se dobrá zdání jednotlivých těchto fakult budou, jak je pravděpodobno, podstatně rozcházet.

Pro případ, že by se sekce přece ještě odhodlala k projednávání podrobností, vyhrazuji si zbytek svých 5 minut, abych mohl také přednésti, jak si reformu právnických studií představuji.

Prof. dr. K. Kadlec (Praha): Nemohu souhlasiti s referátem pana kol. Miříčky v několika místech, kde se dotýká historismu. Jeho referát je dokladem toho — pan kol. Miříčka odpustí — že specialisace došla tak daleko, že si navzájem na jedné fakultě nerozumíme. Nebudu vás trápati doklady, na fakultě právnické jsme se již jednou těmi věcmi zabývali, ale rád bych vám chtěl říci, že věc došla tak daleko, že jsme se sobě odcizili, že nemáme navzájem úcty vůči sobě a jednotlivým oborům. (Hlasy: Oho!) Nemáme! Je viděti,

že kol. Miříčka naprosto nesprávně chápe historismus, že nezná historii toho, jak vznikla právnická fakulta. Je dosti známo v širších kruzích, že se původně moderní právo nepřednášelo, vždyť se dosud užívá iuris utriusque doctor. Přednášelo se jen právo římské a kanonické a teprve jako záplaty přicházely moderní obory. Když se ukázalo, že římské právo je zastaralé a některé instituty neživotné, přidal se tu kousek z práva civilního, tu z práva trestního, až z toho povstalo rozdělení na dvě biennia. Je nesprávné, když se myslí, že je to přezilé, že se historismus má omezovati na jeden nebo dva semestry.

Lze debatovati o tom, že se mohou ty discipliny položit na konec. Mohu přiznati, že jsem pro to byl. Ovšem našel jsem málo sluchu pro to, ale debatovalo se o tom dosti. Jistá věc je, když se omezil historismus tak, jak již je tomu dnes, že sotva půjde dále to omezení. Když se věda právnická musí prohloubiti, musí historismus jíti dále. Ovšem to prohloubení nemůže býti zařadeno do prvního biennia, nýbrž na konec, a zcela souhlasím s tím, co řekl p. kol. Henner, že musíme chtít minimum vědomostí, to nemusí býti tak veliké. Ale kdo má procesu nynějšímu správně rozuměti, musí něco znáti z historie. To se nemůže vykládati v prvním roce, nýbrž nutno nechat na pozdější dobu. Kdyby měly býti vykládány scholasticky jen ty paragrafy, byla by ta právní věda ubohá. Myslím, že se historismus musí ponechat a že ten historismus na právnické fakultě činí fakultu nejvíce vědeckou.

Studující Dušek: Nechtěl bych vybočovati z mezí všeobecného referátu a poznamenal bych jen tolik. Mluvílo se o tom, že nová doba přináší nové požadavky ve studiu práva. To je správné. Když však vznikly nové požadavky, je třeba také více práce. Soudím, že metoda úspory je nemetodickou, a jako na medicínské fakultě je 5 let, nelekejme se stejným způsobem rozšířiti studium právnické, poněvadž můžeme činiti požadavky na intensivnější práci studentů, kteří na právnickou fakultu vstupují. Student nalezl by dosti času, aby intensivně pracoval a také extensivně. Pokud se týče historismu, mluvilo se o zkrácení jeho ze tří na dva semestry a současně bylo zdůrazněno, že je dobré ponechat historismus v prvních letech. Dovoluji si upozorniti na jednu věc, že totiž student přichází ze střední školy, způsob myšlení jeho je nevědecký, přichází z venkova do města a musí se nejprve naučiti žít ve městě, a důsledek je, že první rok bývá ztracen. Tři semestry pokládám za minimální, pokud se ponechá historické studium na začátku studia právnického.

Ref. prof. dr. A. Miříčka: Panu kol. Kadlecovi odpovím, že se nebudu naň zlobiti, — ač bych se měl zlobiti, — poněvadž ty útoky odpadají. Já totiž jen referoval, co se namítá s té či oné strany, s vlastního hlediska vyjádřil jsem se o historismu jemně, což je mé povaze vlastní, a bylo by netaktické, abych proti historismu vystoupil, a také by se to neshodovalo s mým míněním. Pokud jsem se vyjádřil, týkalo se to umístění vědy historické a tu

nevím, zda pan kol. Henner to správně pochopil. Nemluvil jsem o rozdělení historických poznatků v ten způsob, že by každý obor (trestní právo, civilní právo atd.) v rámci přednášek bez historie se poslouchalo, nýbrž mluvil jsem o umístění historických disciplin ne na začátek, nýbrž tam, kam nejlépe zapadají. A jestliže pan prof. Kadlec hájí, že by měly být na konci, a jiní historikové jsou toho mínění, že by měly být na začátku, dokazuje to, že nejsou mezi sebou jednotní a že jsou platné důvody pro to i pro ono. Mé mínění je, že by se nemělo rozhodovati apodikticky.

Jinak se nerozházíme v mínění. Pokud se týče resoluce navržené panem prof. Krejčím, nemám nic proti ní, jen bych dal na uvážení, že komise bude složena ze 6 profesorů, z nichž dva jsou z Prahy, dva z Brna a dva z Bratislavy. Když je tu distancie loci, nemám růžových nadějí, že by byla práce intensivní, poněvadž kolegové by se musili sjížděti. Je tu tedy jistá překážka pro rychlý postup práce. Ale principiálně nemám nic proti tomu.

Prof. dr. K. Kadlec: Dovolte mi faktickou poznámku. Pan kol. Miříčka je snad na omylu, pokud se týče doby, od kdy jsou zavedeny historické obory, a myslí-li, že historie roztahuje se na újmu jiných oborů. Římským právem se začínalo od jakživa, tak vznikly university a právnická fakulta. Pak byly dva obory, římské právo s kanonickým, ale poněvadž učitelé moderní vyžadovali, aby se přidávaly nové discipliny, nové záplaty, vznikl tak nepoměr.

Předseda: Tím je debata vyčerpána a záleží na konečném usnesení. Myslím, že bude referát pana prof. Miříčky přijat a že se schůze přikloní k návrhu pana prof. D. Krejčího, aby byla ústředním výboru doporučena volba komise. Souhlasí s tím vážené shromáždění?

(Hlasy: Budiž hlasování rozděleno.) Dám tedy hlasovati o každém zvlášť.

Kdo je pro přijetí referátu pana prof. Miříčky? — Kdo je proti? — Referát je přijat.

Teď dám hlasovati o návrhu dr. D. Krejčího. Kdo s tímto návrhem souhlasí? (Počítá hlasy.) Kdo je proti návrhu? (Počítá hlasy.) Tento návrh jest rovněž přijat.

Předseda: Přikročíme k dalšímu bodu programu. Prosím, aby se pan prof. dr. V. Felber (Praha) ujal slova k referátu:

ÚPRAVA VĚDECKÉHO STUDIA TECHNICKÉHO.

Má-li úprava studia být úspěšná, musí se týkati jak způsobu, tak i obsahu studia.

Dosavadní způsob studia, obvyklý u velké části studentstva, jest naprosto neracionální. Studium u většiny posluchačů se zvrhlo na pouhou přípravu ke zkouškám, jež se staly vlastním cílem studia, kdežto mají být pouhým zjištěním výsledků studia. Studentstvo zanedbává soustavně přednášky i cvičení a účast na nich v četných

případech klesá i pod 10% zapsaných posluchačů. Není pak divu, že grafické práce nejsou včas odevzdávány a výsledky studia tam, kde se během semestru zjišťují, jsou přímo odstrašující. Student, který soustavně po celou dobu přednášek a cvičení studuje, jest vskutku vyjimkou, ač by měl být pravidlem.

Proto nutno provést úpravu způsobu studia, jež třeba ovšem učiniti i během semestru možným tím, že počet týdenních hodin přednášek i cvičení bude přiměřený, kolem 30, a nikoliv zpravidla přes 40, jak jest tomu nyní.

O úpravě způsobu studia jednala na českém vysokém učení technickém v Praze organizační komise; z jejího návrhu uvedu pouze hlavní změny proti nynějšímu stavu.

Kategorie řádných posluchačů, t. j. těch, kteří mají požadované předběžné vzdělání, se dělí na posluchače programové, zavazující se studovati podle programu schváleného sborem se zřetelem na zkoušky inženýrské, a na posluchače volné, kteří nejsou programem nijak vázáni, mohou si předměty libovolně voliti a nemíní se zpravidla podrobiti souborným zkouškám. Řádní posluchači jsou povinni zapsaný předmět řádně absolvovati, což prokáží tím, že dočílí během semestru svými pracemi neb odpověďmi určitého prospěchu průměrného, vyjádřeného po př. určitým počtem bodů. Aby mohli být v příštím roce zapsáni jako posluchači programové, musí absolvovati alespoň $\frac{2}{3}$ zapsaných předmětů řádného programu. Bez řádného absolvování nebudou tito posluchači připuštěni ani ke zkouškám jednotlivým, ani ke zkouškám souborným.

Posluchači volní mohou buď zapsaný předmět absolvovati a vykonati pak zkoušku jednotlivou za stejných podmínek jako posluchači řádní, mohou však také být připuštěni ke zkoušce i bez průkazu o absolvování a obdržeti vysvědčení z předmětu, vykonají-li za dozoru příslušného učitele práce požadované a podrobí-li se s úspěchem zkoušce v takovém rozsahu, že prokáží způsobilost, jaké se vyžaduje od posluchačů programových. — Posluchači volní mohou se státi programovými počátkem každého semestru, vyhovují-li do konce předechozího semestru všem požadavkům kladeným na posluchače programové. Mohou se za stejných podmínek, jako tito posluchači, podrobiti též souborným zkouškám inženýrským. — Počet posluchačů volných jest omezen a bylo by po př. i požadovati náležitého odůvodnění, aby byl tento způsob studia povolen. Platí vždy školné, a pokud konají zkoušky bez absolvování, vyšší zkušební poplatky.

Tímto rozdělením má se čeliti chybnému výkladu svobody učení, jenž způsobuje, že vlastně většina studentů nyní studuje »volně«, ač miní konati souborné zkoušky, a dávají si předměty řádného předmětu formálně zapisovati, aniž je však skutečně řádně absolvují.

Požadavky, jimž posluchač má vyhověti během semestru, a podrobnější zásady studia obsahuje studijní řád. Žádá se pravidelná návštěva přednášek a cvičení a konání prací během semestru,

aby posluchač prokázal průměrný prospěch a dosáhl potvrzení o absolvování.

Pokud jde o obsahovou stránku úpravy studia, postavil se senát českého vysokého učení technického na stanovisko individualistické: úprava budíž provedena na jednotlivých vysokých školách podle skutečných potřeb a poměrů té které vysoké školy. Není třeba tedy jednotného programu pro týž obor na různých vysokých školách, a není třeba ani stejné doby studia. Ovšem jest potřeba, aby určitá úroveň byla zachována.

Výtka, jež se vynějšimu obsahu studia čini, jest, že jest příliš všeobecné a že vysoká škola nevychoává specialistů, jak jich praxe potřebuje.

Úzká specialisace se pro naše poměry nehodí, třeba se činnost inženýrova v praxi čím dále tím více zužuje na úzký obor; o tom se názory nerozcházejí. Doporučuje se však specialisace širších oborů, které dosud byly sloučeny v jedné fakultě, rozdělením fakulty na oddělení, jak to bylo již provedeno od několika let v oboru strojího a elektrického inženýrství a provádí se právě na vys. škole resp. odboru inženýrského stavitelství. Tento způsob jest výhodný tam, kde posluchači různých oddělení mají řadu společných přednášek a pracují ve společných ustavech. Zřizovati samostatné odbory neb vysoké školy pro užší speciální obory jest podle mínění referentova nevýhodné jak po stránce hospodářské, tak i věcné. Tak na př. podle jeho soudu bylo by nejvýhodnějším zříditi pro zeměměřičství zvláštní oddělení na fakultě inženýrského stavitelství, než zvláštní obor neb dokonce vysokou školu mající svůj samostatný profesorský sbor.

Naopak, bylo by z důvodů hospodářských i věcných výhodno sloučiti příbuzné vysoké školy ve společné ústředí, tak na př. připojit vysokou školu obchodní jako samostatnou fakultu k vysokému učení technickému a po přestěhování vysoké školy báňské z Příbramě do Prahy bylo by zajisté vhodno uvažovati o jejím přivtělení jako samostatné části k českému vysokému učení technickému. Nelze tu nezmíniti se o požadavku, který již po převratu byl profesorským sborem české techniky v Praze postaven: spojití fakulty universitní i technické v jediné společné ústředí, v universitu v pravém slova smyslu. Hospodářské úspory a věcné výhody tohoto sloučení jsou zajisté nesporné, ale jsou zde obtíže formální, které, jak žel, zpravidla bývá, odsouvají tuto úpravu do doby nedohledné.

Dosavadní systém studia podává vzdělání všeobecné v určitém rozsahu a vyžaduje v době studia krátce vyměřené tolika hodin, že na vysoké škole samé nemohou se pro posluchače náležitě uřlatnití předměty speciální, prakticky velmi důležité.

Profesorský sbor vysoké školy strojího a elektrotechnického inženýrství v Praze se rozhodl po dlouhém a podrobném rozboru celého problému upravití studium tak, aby se posluchači dostalo náležitého přehledu po celém oboru na širokém podkladě vědeckém.

aby tak byl v praxi schopen zapracovati se do kteréhokoliv jeho odvětví, a vedle toho poskytnouti mu speciálního podrobného vzdělání v jednom neb několika málo užších odvětvích podle vlastní jeho volby. Tato odvětví týkala by se ovšem i těch, která ve všeobecném programu byla již zastoupena, takže tyto předměty by se přednášely ve dvou stupních: ve všeobecném programu a ve volitelné skupině. Vedle toho by se volitelné skupiny vztahovaly i na další důležitá odvětví, která v hlavním programu obsažena nejsou, a obsahovaly by i příslušné předměty přípravné. Posluchač by byl povinen zvoliti si volitelnou skupinu jednu neb několik v určitém úhrnném nejmenším počtu hodin (as 30 týdenních hodin v 1 semestru).

Podrobným studiem v užším odvětví byla by posluchači ukázána cesta k specialisaci, takže by se rychle dovedl zapracovati i do jiných oborů, což by ulehčovalo i zvláštní kursy, pořádané z různých odvětví pro inženýry z praxe.

Řešení tohoto způsobu bylo by lze zajisté použiti i na jiných vysokých školách a odborech.

Se změnou způsobu a obsahu studia souvisí ovšem i změna zkušebního řádu, na kterém rovněž organizační komise pracuje.

Doporučuje se zrušiti starý diplomový řád a upravití dosavadní státní zkoušky; po jich úspěšném vykonání kandidátu by byla zvláštním diplomem vysokou školou udělena akademická hodnost *diplomovaného inženýra*. Státní zkoušky, které byly råkouskou zvláštností, bylo by nahraditi zkouškami inženýrskými, konanými před komisemi zřízenými na vysokých školách, které by se dělily na zkoušku přípravnou a zkoušky diplomové, jež pro řešení výše uvedené zavedením volitelných skupin byly by dvě: všeobecná a speciální; po př. mohly by tvořiti také dva díly jediné zkoušky diplomové.

Zkušební řád nutno ovšem tak vypracovati, aby připouštěl individuální řešení na jednotlivých vysokých školách. Podával by tedy pouze všeobecná pravidla společná všem vysokým školám, podrobnosti by ustanovovaly profesorské sbory samy.

Za tohoto řešení nebylo by ovšem záhodno setrvati při nynějšim způsobu udělování hodnosti doktora technických věd. Akademická hodnost doktora technických věd již podle slovního významu měla by býti průkazem o způsobilosti nositele této hodnosti vědecky pracovati v oboru věd technických i příslušných věd základních, k čemuž není třeba úplného vzdělání inženýrského, prokázaného zkouškami inženýrskými. Tato hodnost nebyla by tudíž vyšším akademickým stupněm než hodnost diplomovaného inženýra, obě hodnosti akademické stály by vedle sebe a nezávisle na sobě. Spojení obou těchto hodností v jedné osobě svědčilo by ovšem o vyšší kvalifikaci nositelově, i bylo by jistě požadováno pro vysokoškolské učitele technické a všude tam, kde jde o spojení činnosti inženýrské s prací vědeckou.

K získání hodnosti doktora technických věd bylo by požadováti přípravnou zkoušku inženýrskou, alespoň osmiměsíkové studium vysokoškolské s určitým minimálním počtem hodin, disertací a rigorosum. V tom smyslu bylo by třeba upravit též řád rigorosní.

Změny, jakých vyžaduje úprava studia výše uvedená, jsou ovšem velmi podstatné a jejich provedení, zvláště úpravy titulové, staví se v cestu ta obtíž, že není pro vysoké školy technického směru dosud zákonného podkladu vůbec. Chybí dosud vysokoškolský zákon, upravující zvláště autonomii jejich, která spočívá vlastně pouze na tradici, a vymezující základní práva jejich.

Bylo by snad záhodno upozorniti vládu, aby takovýto zákon parlamentu předložila. O návrhu zákona musily by se ovšem vysloviti vysoké školy samy.

Úprava studia jest nejméně akutní. Každé prodlužování nynějšího stavu znamená pomalé upadání vysokých škol, jejichž dobudování vědeckými ústavami, laboratořemi a dílnami, po úplné vybudování, jak to vyžaduje české vysoké učení technické v Praze, se protahuje a odsunuje do nedohledna. Jde zde o otázky společné, o nichž mají se smluviti všechny vysoké školy technického směru, a velká obtíž spočívá v tom, jak docíliti dohody v této věci, jakož i v jiných společných věcech.

Ministerstvo svolává pro řešení takových otázek ankety. Ale tyto ankety jsou pouhé poradné sbory bez vlastní pravomoci, jejich svolání jest zdlouhavé a jednání neméně. Vysokým školám chybí stále středisko, v němž by se jednotlivé vysoké školy o společných otázkách dohodovaly, které by zpracovalo materiál předložený různými vysokými školami kriticky a odborně v konečné návrhy, jež ministerstvo bylo by povinno respektovati. Takovéto úkoly, ovšem bez jakékoliv pravomoci, měl plniti poradní sbor jmenovaný ministerstvem pro vysoké školy po převratu. Dosavadní organizace tohoto poradního sboru se naprosto neosvědčila, ale myšlenka byla správná: středisko vysokých škol, obdařené jistou autonomií a jistými právy, pravidelně pracující, zabývající se povinně základními otázkami vysokoškolskými a podávající o nich dobrodání ministerstvu, jest nutné, má-li otázka reorganizace vysokých škol přestat býti pouhou otázkou a má-li se úprava skutečně prováděti. Konstatuji, že z iniciativních návrhů, které byly předloženy senátem českého vysokého učení technického v Praze ministerstvu, na př. o úpravě poměrů pomocných sil dočasných a stálých, o školném a zkušebních taxách, nebyl nejen žádný vyřízení, ale nebylo o žádném ani jednání začato. — Po zřízení samostatného VI. odboru v ministerstvu školství a národní osvěty měl býti při něm ustaven také samostatný poradní sbor pro vysoké školy technického směru, ale nestalo se tak dosud. Rovněž otázka poradců nebyla řešena.

Senát českého vysokého učení technického předložil právě ministerstvu své návrhy, týkající se instituce poradců a poradních

sborů. Tyto návrhy byly zaslány všem vysokým školám a jest na nich, aby se o nich brzy vyslovily a je podporovaly.

Navrhuji resoluci:

1. Úprava vysokoškolského studia navazuje na reformu střední školy. Má-li dojíti k úpravě ve větším měřítku v době dohledné, nutno uspíšiti reformu střední školy zvláště zavedením přípravek pro studium vysokoškolské. V jednání o reformě střední školy budiž proto pokračováno zrychleným tempem a to za účasti vysokých škol.

2. Sjezd vysokoškolských učitelů se vyslovuje pro zásadu, aby úprava studia na vysokých školách technického směru se děla individuálně podle potřeb místních i poměrů vysoké školy. Pokud jde o zřizování nových vysokých škol, budiž uvažováno, zda nové vysoké školy nebylo by lze přivtěliti k dosavadním vysokým školám jako autonomní součástí společného střediska.

3. K urychlenému jednání o reformě studia a otázkách společných různým vysokým školám jest třeba, aby v ministerstvu školství a národní osvěty bylo vybudováno středisko zástupců vysokých škol, obdařené určitou pravomocí. Rovněž budiž otázka odborných referentů podrobena revisi. Pro vysoké školy technického směru budiž vzat za základ návrh senátu českého vysokého učení technického v Praze.

4. Aby úpravě studia na vysokých školách technického směru a z ní vyplývajícím důsledkům o udělování akademických hodností byl dán zákonitý podklad, budiž pro vysoké školy technického směru a i jiné, které nemají tohoto podkladu, vypracován návrh vysokoškolského zákona ustanovujícího zásady autonomie a pravomoci těchto vysokých škol a to za jejich součinnosti.

Předseda: Ke slovu hlásí se pan prof. Šimek.

Prof. inž. K. Šimek (Brno): Rád bych se rozhovořil o některých věcech. Především jde tu o titul »diplomovaný inženýr«. Chci tlumočiti názor náš v Brně. Jsme zásadně proti titulu »diplomovaný inženýr« a chceme, aby byl podržen ten starý titul »inženýr«, abychom ho hájili a neopouštěli ho. Jakmile zavedeme titul diplomovaného inženýra, bude titul »inženýr« zdiskreditován absolventy průmyslových škol. Nechci zdržovati jinými body, proti nimž bych mohl činiti námitky, a doporučoval bych, abychom resoluci neschvalovali celou, nýbrž ponechali ji ústřednímu výboru, neboť nemožou souhlasiti s některými body 2. a 3., které by potřebovaly větší debaty a vytříbení věci. Mám jisté námitky proti volbě individuální, poněvadž bychom školy venkovské ubili, techniky v Brně a na Slovensku by byly odstrčeny, takže by studenti šli na studium do centra a jinde by zůstaly jen podřadné školy. Dávám tedy k uvážení svůj návrh, abychom celou resoluci svěřili ústřednímu výboru k rozřešení.

Předseda: Kdo si přeje slova? (Nikdo se nehlásil.) Když tomu tak není, skončíme debatu. Širší návrh je ten, aby resoluce byla odevzdána ústřednímu výboru. Kdo je pro tento návrh? (Počítá hlasy.) Kdo je proti? Dva. Návrh, aby resoluce byla odevzdána Ústřednímu výboru, je přijat většinou.

Tím jsme skončili jednání ve III. sekci. Děkuji pp. referentům i všem pánům, kteří se zúčastnili debaty a schůze, a končím zasedání.

Konec schůze ve 4 hod. 45 min. odpoledne.

IV. sekce pro otázky studentské.

Dne 15. května o 9. hod. dopol. v budově české techniky.

Předseda: prof. inž. J. Kolář (Praha).

Mistopředseda: prof. MUDr. E. Babák (Brno).

Tajemník: prof. dr. J. Klobouček (Praha).

Předseda: Vzácní hosté, vážení kolegové! Zahajuji jednání sekce o otázkách studentských. Vítám vás všechny, vzácné pány hosty, pány delegáty, pány účastníky i všechny ostatní kolegy, kteří na sjezdu berou účast. Prosím přítomného zástupce min. školství a národní osvěty, pana minist. radu dr. B. Mathesia — doufám, že se souhlasem vás všech — aby laskavě zaujal místo v předsednictvu jako čestný předseda. (Potlesk.) Předseda dále připomíná zásady jednacího řádu a zároveň sděluje, že se stala změna v pořadu na přání p. kol. Kostlivého, který předsedá vedlejší sekci, takže na první místo denního pořadu byl dán jeho referát.

Prosím, aby se p. prof. MUDr. St. Kostlivý (Bratislava) ujal slova k referátu:

VÝMĚNA STUDENTSTVA Z ČECH NA SLOVENSKO A OBRÁCENĚ.

Tisícileté rozloučení obou větví našeho národa, porobení jedné z nich — české — pod nadvládu německou, druhé pak — slovenské — pod bezohledně kruhé jho maďarské mělo za následek, že se obě větve sobě dosti značně odcizily.

Vlivem okolností vyvíjela se česká kultura v stálém a bezprostředním styku s Němci. Přízně si upřímně, že sousedství německé nezůstalo na nás bez vlivu. Nejen způsob a metodika německá, ale i její duch vžil se u našich pracovníků, ba mnohé z nich pohltil úplně.

Přes to neutonula naše kultura v kulturním ruchu německém, ale dovedla si, kořeníc v národě, uchovati s dostatek osobitého rázu. Ovšem, český národ byl své samostatnosti zbaven až v době, kdy měla česká věda a kultura již staré své tradice a zvučná, světu známá jména; a proto mohla si uchovati i v dobách nejtěžšího útisku jistou samostatnost a svéráznost. Proto však našla oporu a ozvěnu v kulturním ruchu mimoněmeckém a dobyla si širšího významu internacionálního.

Kultura slovenské naší větve byla však čím dál tím vydatněji luána do vod maďarských. Cesty, jakými se to dělo, jsou všeobecně známé a bylo by proto zbytečno je zde znovu uváděti. Okovy tuhé maďarisace přikládány byly postupně na veškeré školství, na tisk, na každý, ať vědecký, ať kulturní či politický podnik a osudy Slovenské Matice jsou jen jediným z přečetných toho příkladů.

Zvlášť střeženy veškeré vzájemné styky obou větví a pěstování jich bylo podlamováno, kde se jen dalo. Je proto velikou, nedoceněnou dosud zásluhou našich uvědomělých slovenských pracovníků, že přes to naše styky neутuchly nikdy zúplna, takže plamének vědomí o naší vzájemnosti neuhasl ani v lidu. Neuhasl pravda, ale často povážlivě plápolal a v širokých vrstvách lidových byl pánujícím režimem dušen stále více a úspěšněji.

A tak — když došlo k opětnému našemu spojení v hodině dvanácté — pojilo nás sice vědomí společně svržených okovů, pojila nás i řeč — přes všechny, ať odchylným vývojem, ať uměle, ba násilně konstruované rozdíly — v podstatě totožná; ale málo bylo Čechů, jimž znamenalo Slovensko více než pojem folkloristický v jakési geografické mlhovině. Ale sotva asi bylo více oněch Slováků, k jejichž uchu dolehla zvěst o naší staré a slavné historii, o vyspělosti naší národní kultury, o bohatství naší krásné a vědecké literatury, o naší hudbě a umění výtvarném.

Zvlášť mladá generace slovenská, odchovaná v duchu a mentalitě maďarské od prvních let školských, ztrácela nezdědka nejen vědomí národní pospolitosti, ale často národní uvědomění vůbec.

Proto nás snad ani nepřekvapí smutná, ale poměry plně vystihující skutečnost, že se při prvním zápise na naši K o m e n s k é h o universitu vyskytly případy, kde Slováci rodem a původem ohlásili maďarinský jazyk maďarský!

Školská výchova a známé neblahé poměry politické nutící majoritu — národy nemaďarské — obrozovati vlastní kulturu pod cizí a nepřátelskou vlajkou maďarskou, vedly právě valnou část slovenské mládeže k mylnému názoru: Uznávali plody vlastní práce, uzrálé na větvích naštěpených cizímu pláňti, za plody cizí. Však nebylo před nějakými 100 lety ani v českých zemích o mnoho lépe.

I u nás v českých zemích bylo v poslední době k tomu poukázováno, že je nám třeba vymaniti se z příliš úzkých styků s vědou německou, která se u nás uplatňovala ke škodě naší individuality i našich styků internacionálních.

Právě tak musí se však Slováci vymaniti z obmezeného okruhu t. zv. kultury maďarské, která vočkovaná na kmen malého a kulturně celkem bezvýznamného národa a udržovaná jen přílivem cizí asimilované inteligence má dnes již sotva mnoho naděje na samostatné trvání a další zdárný vývin.

Nám však, národu československému, připadá jako nejzápadnější větví slovanské veliký a důležitý úkol, abychom byli sprostředkovateli mezi západem a starou kulturou největšího ze slovanských národů. Dnes je ovšem tato kultura nesvědčitými živly zdeptána

a zničena. Doufáme však pevně, že se onen národ po dnešním katastrofálním zhroucení v nedaleké budoucnosti opět probudí k novému a slavnějšímu rozmachu.

Chceme-li však se ctí obstáti v našem velkém a historickém úkolu, je třeba, abychom se pevně semkli k společné a cílevědomé práci. A je nám hlavně třeba vychovati a připravit k tomu naši studující mládež.

Společná práce žádá však předem vzájemné poznání, aby bylo více vzájemné úcty, přátelství a vážnosti. V tom směru vykonal již bratislavský školský referát práci velikou a dobrou. Vykonal ji přes to, že mu bylo budovati školství téměř z ničeho, a přes to, že se mu kupily v cestu obtíže i se stran, odkud nebyly čekány.

K utužení vzájemných styků a poznání byly již pořádány každoročně zájezdy slovenského studentstva na Moravu a do Čech, českého na Slovensko. Tyto zájezdy konaly svůj úkol plně a je si jenom přáti, aby byly pořádány v hojnějším počtu.

Než krátký zájezd plní svůj úkol vzájemného poznání jen částečně a neúplně. K bližšímu poznání a docenění je třeba delšího, každodenního styku intimního, jaký skýtá jen nepřetržitý pobyt v dobách klidu, nevzrušený pestrým kaleidoskopem nových, stále střídaných dojmů.

I kulturní prostředí, v němž plyne život mládeže po delší čas, má nemalý vliv na pozdější směry života a ustálení názorů. Však kulturní prostředí je i v našich městech — najmě universitních — podstatně rozdílné. Není totožné ani v Praze a Brně, Bratislava však je i dnes ještě pod silným vlivem Vídně, byt se tu uplatňovalo svěrázně Slovensko utěšeně a čím dál tím více. Přenést studentstvo s jeho mladou a vnímavou duší na čas do prostředí ovanutého jiným duchem a jinou tradicí znamená nejen rozšíření jeho obzoru, ale získání důležité složky vzájemného poznání a cenění.

Při tom pomímám zisk, plynoucí studentstvu z výměny prostředí i ve směru vědeckém, když sezná již během studií různá pojmání a tradování vědeckých problémů na různých vědeckých školách.

Jiné národy, na př. Němci poznali význam změny prostředí již dávno a málo je tam studentů, kteří setrvávají po celou dobu studijní na jedné vysoké škole. A poněvadž se právě v mládí uzavírá i většina oněch přátelství pro život, která později překlenují různé předsudky a názory a dávají porozuměti i jiným přesvědčením, proto překlenula německá inteligence tak rychle onu hlubokou nedůvěru mezi jihem a severem Německa, která zprvu nebyla o nic menší, než ona, ženoucí dnes část lidu, ale též inteligence slovenské do prudkého odporu proti Čechům!

Bylo by ovšem chybou, kdybychom tyto změny přehlíželi úplně; ale bylo by asi stejně nesprávné přičítati jim význam přílišný.

Za svého desetiletého působení na Moravě jsem seznal, že jistá r. íra separatistických snah není zjevem nezdravým, ve své snaze po

zdravé plně cenné konkurenci zvedát jen úroveň veškeré, jak vědecké, tak jiné činnosti. Takový separatismus je nejen oprávněný, ale dokonce nutný, poněvadž beatus possidens často podceňuje, co nevyšlo z vlastního hnízda.

I slovenský separatismus svědčí jen o mohutné snaze po uplatnění vlastních sil, dosud svěřích a neopotřebovaných. Nepřekvapí pak, že si klade někdy cíle, zatím až příliš vysoké!

To však překvapilo a zaráží, že se část slovenské inteligence, sdružená v jedné politické straně, nerozpakuje, spolčovati se k dosažení svých cílů — až příliš vysokých — s našimi i svými odvěkými národními odpůrci a utiskovateli, přes to, že tím sama odřezává větev, na které sedí!

Tak daleko — až bytí vlastního státu — zabíratí nesmí ani strana nejseparatističtější a nejautonomističtější, neboť je to negace vlastního národního státu. Svědčí o nevalném státnickém duchu a rozhledu vůdci, že si těchto svých chyb a nedostatku národního uvědomění patrně ani nejsou vědomi.

Proti takovým nebezpečným a jen z nepochopení vlastní politické a kulturní situace vzniklým snahám postaví se každý, komu záleží na zachování samostatnosti a svérázu Slovenska!

Postaví se proti nim jistě i celá slovenská mládež, jakmile jen pozná, že dnes nahrazuje cizorodé a národnímu citění nebezpečné směry vlastní kulturou vyšší a starší. Tato kultura byla ovšem do nedávna nazývána kulturou »českou« — vždyť ani jinak nazývána býti nesměla. Budovali ji však Slováci spolu s Čechy, byť v počtu skromnějším, což však jistě není jen jejich vinou.

Nežádáme si však, ba ani nepřejeme, aby byl naší společnou práci dotčen a setřen svéráz Slovenska, jak se toho některé kruhy obávají. Na zachování tohoto svérázu záleží nám naopak ne méně než Slovákům samým. Doufáme a očekáváme však z něho jen nově zkypření společně našeho národa role dědičné!

In merito navrhuji tuto resoluci:

První říšský sjezd shledává v čilé výměně studentstva z Čech, Moravy a Slovenska důležitou a účinnou složku čs. sjednocení; tím se utuží nejen styky vzájemným poznáním, ale usnadní i prohloubí společná práce ve všech odvětvích kulturních a politických.

K usnadnění výměny doporučujeme:

1. vybudovati řádné koleje a internáty při všech vysokých a některých středních školách, aby bylo i méně majetným možno, seznati různá vědecká a kulturní střediska naší vlasti;

2. udělovati zvláštní stipendia: Slovákům k studiu na vysokých školách českých a moravských, Čechům k studiu na vysokých školách slovenských;

3. obmeziti a ulehčiti formality při přechodu s jedné vysoké školy na druhou na nejmenší

přípustnou míru. Zejména buďtež při přechodu zásadně a beze zvláštních žádostí uznávány veškeré zkoušky složené v rámci a podle předpisů stávajících zkušebních řádů a ponechávány veškeré výhody z nich plynoucí. (Potlesk.)

Prof. dr. J. Zubatý (Praha): Vážení pánové! Především konstatuji, že souhlasím ve věci s panem referentem. Přidal bych toliko ještě, že jsem měl příležitost slyšeti o těchto otázkách, o odcizení mezi Čechy a Slováky, Slováky samy. Ovšem Slováky uvědomělé, kteří jsou si vědomi národní jednoty československé, třeba snad ne jednoty jazykové. Ti očekávají změnu v tomto směru asi tak v příští generaci. Nesmí se zapomínati, že Slovensko vlastně nemá své vlastní inteligence. Byloť postaráno o školství na Slovensku tak špatně — i o školství národní — že ten ze Slováků, kdo studoval, studoval na nepřátelských ústavech a následkem toho vyšel ze školy jako nepřítel nás Čechů. To je věc, které se zbavíme, až nynější žakovská studující mládež vyjde ze škol, které dnes jsou tam postaveny na národní základ.

Ale o tom nechci mluvit, nýbrž na jinou věc bych ukázal, na věc, která podle mého domnění měla býti pojata do resoluce. Mluvilo se zde o internátech. Byla o tom řeč také jinde, že na př. naši studenti, když přijdou do Paříže na základě stipendia nebo jinak, se drží tam pohromadě a že vlastně nepřijdou ani do styku se svým novým okolím. Jsou rádi, když v cizím okolí mohou býti mezi sebou, mluví spolu česky a vlastní kultury francouzské ani nepoznají. Ale totéž se děje se slovenskými studenty v Praze, aspoň ve veliké míře. Zde máme velikou obec studentstva ruského, ukrajinského, jihoslovenského atd. a ovšem také slovenského ve Štefánikově koleji, ty všechny máme mezi sebou. Myslím, že by bylo velmi záhodno — když náš student přijde na Slovensko, není to tak důležité, aby přišel do přímého styku se Slováky, ačkoliv přirozeně i to je nutno — ale u slovenských studentů bylo by záhodno dáti jim příležitost, aby poznali náš národní život, naše národní citění a uvědomili si jednotu československou a slovanskou vůbec. To by ovšem vyžadovalo, aby nebylo dnešní exkluzivnosti. Představují si to tak: slovenští studenti, kteří přijdou do Prahy, jsou většinou chudí. Kdo je bohat a může si najíti byt v lepší české rodině, ten ipso facto je již ve styku s Čechy. Ale jde o to, aby slovenští studenti u nás nebyli veskrze internováni ve svých internátech, aby nebyli všichni šmahem posíláni do Štefánikovy koleje, nýbrž aby mezi Štefánikovou a Masarykovou kolejí byla jakási výměna míst, aby místa, která v Masarykově koleji jsou obsazena studenty českými, byla z části obsazena slovenskými studenty, a vice versa místa na Štefánikově koleji, která jsou obsazena Slováky, byla z části také obsazena studenty českými. Tím by se vyvinul stálý styk mezi studenty našimi a mezi studentstvem slovenským. To jsem chtěl připomenouti a navrhuji přímo, aby taková výměna stu-

dentstva mezi koleji českými a slovenskými byla žádána a také zavedena.

Předseda vítá prof. Lomšakova, který na výzvu předsedovu za hlučného potlesku shromáždění zaujímá místo v čestném předsednictvu. Potom uděluje slovo prof. inž. Ursínymu.

Prof. inž. M. Ursíny (Brno): Vážení pánové! Myslím, že ve věcech pěstování československé vzájemnosti je třeba trochu opatrnosti, a prosím, abyste měli také trochu shovívavosti a abyste vyčkali. Co bylo tisíciletí pěstováno, nedá se odstraniti za nějaká tři nebo čtyři léta. Nedočkavost a neporozumění české je zde naprosto nemístné. Ty věci nelze okamžitě změnit.

Za druhé by bylo žádoucí, aby ti z Čechů, kteří se dostanou do slovenských poměrů, snažili se pochopiti slovenskou duši. Ale tu vidíme, že mnozí pánové, kteří jdou odtud na Slovensko, jsou tam dva dny nebo týden a již píší sáhodlouhé odborné články o Slovensku, jeden větší nesmysl než druhý, to právě budí největší trpkost. Podle mínění těchto pánů každý, kdo nesouhlasí s dr. Šrobárem, není Slovák. Musíte pochopiti, že jsou také ještě jiné náhledy na Slovensku. Ale česká žurnalistika je zde velice jednostranná. Rovněž tak je tomu s ohledy na slovenčinu. Co vše možno tu čísti v Národních Listech nebo v Lidových Novinách!

Slovenčina je zbytečná, místo ní je třeba zaváděti češtinu, tak tvrdí někteří, jiní jsou vůbec proti tomu, že byla slovenčině přiznána stejná práva s češtinou. Jsme přece jeden národ a proto máme míti i jeden jazyk; přirozeně češtinu. To roztrpčuje. Často se též stává, že se i jednotlivci, jistě často i neúmyslně, nešetrně dotýkají slovenčiny. Nechápu, že uhodí tím na nejcitlivější strunu Slováků. »Za tu našu slovenčinu« bylo heslo, které se vžilo v srdce i duši rodového Slováka, proto bojoval a trpěl, a nyní má býti ta jeho slovenčina podceňována, snad i tupena? Nechápu, že čím více byl národ utlačován, tím více touží po svobodě a — dostane-li ji — tím více chce žítí svým životem. A rodný jazyk jest nejpodstatnější součástíou tohoto vlastního života. Slovenského žáka bolí, když má dojem, že se s jeho rodným jazykem macešsky zachází a čeština tlačí do popředí. A nejhorší při tom je, že se podobné případy zevšeobecňují, a že se to, co zavinil jednatel, přičítá celému českému národu a budí tím nespokojenost v širokých vrstvách slovenského lidu.

I v nedávných ještě dobách byl antagonismus mezi slovenčinou a češtinou. Bylo to tehdy, kdy Vajanský a jeho družina vydali heslo: přimknouti se k ruštině, a kdy se slovenčina silně rusifikovala. Bylo a je to i dnes pochopitelné. Neudrží-li se slovenčina jako samostatný jazyk, ať splyne s ruštinou, nejsilnějším jazykem slovanským. Ostatně i mezi českým národem bylo docti stoupců tohoto směru. Odpovídalo to myšlence všeslovanské.

Proto zdůrazňuji opět, více porozumění a více trpělivosti. Ostatně není ani třeba věc urychlovati. To, co si všichni přejeme, jednota národa československého dostaví se sama sebou. Politické kulturní a hospodářské styky, které jsou dosud v začátcích, zmo-

lutní a vykonají plně svou povinnost. Protivy se vyrovnají a styčné body budou stále četnější. Nerušte tento přirozený vývoj nedočkavostí a také někdy neobratností.

Takovou neobratností jest, jak jsem již řekl, nesprávné referování o věcech slovenských. Zde třeba takřka každé slovo bedlivě uvážiti. První povinností jest ovšem poznati Slovensko. Tisíciletí zanechalo hluboké stopy ve vývoji Slovákův i Slovenska. Vyhladiti je, jest prvním úkolem nás všech. Při náležitém porozumění a při dobré vůli na obou stranách se nám to jistě podaří a dospějeme tak k jednotě československé.

Prof. dr. L. Syllaba (Praha): Vážení pánové! Po mém názoru bylo by nejspříhodnější, aby čeští studenti jezdili na nějaký semestr jednak do Brna a jednak do Bratislavy. To by značně přispělo k nápravě poměrů. Ovšem dnes tomu značně vadí dražota, poněvadž na př. v Bratislavě je značně dražší živobytí. Proto problém se točí hlavně kolem otázky, aby se tam pro studentstvo zlevnilo živobytí. Podněty pana kol. Zubatého pokládám za velmi správné. V resoluci by se mělo také vyjádřiti, aby se život studentů v Bratislavě a Brně nekoncentroval do internátů, nýbrž aby jim byla dána příležitost přijíti do styku s obyvatelstvem. Bylo by žádoucí, aby učitelé dělali mezi studentstvem propagandu proto, aby studenti od nás chodili na Moravu a do Bratislavy.

Prof. dr. A. Pražák (Bratislava): Vážení pánové! Chci reagovati na vývody pana kol. Ursínyho. Naším kruhům profesorským nelze vytýkati nějakou nekorektnost vůči slovenčině. Před válkou konala se anketa v mladém hnutí slovenském, která se vyslovila pro češtinu na středních školách a i na vysokých školách, kdyby došlo k samostatnému rozhodování o osudech Slováků. Přes to však po převratu bylo první snahou ministerstva školství fedrovati slovenčinu. Na české straně není naprosto nepřátelství ani zaujatosti proti slovenčině. Slova, která pan kol. adresoval nám, patřila vlastně těm, které podporují odstředivé snahy na Slovensku. Tato slova patřila tedy na zcela jinou adresu.

Co se týče vlastního thematicu, dovolil bych si navrhnouti, aby k výměně studentstva z Čech na Slovensko a naopak docházelo soustavně. Při tom bylo by nutno, aby studentstvo na Slovensku bylo zacvičováno do spolkového života, poněvadž Slováci nemají v tomto ohledu dostatek zkušeností. Vznášim žádost na přítomného pana ministerského radu M a t h e s i a, aby svou laskavostí, jak slíbil, umožnil, aby profesori zdejší university posílali na Slovensko každému odborníkovi jednoho probudilého Čecha do internátu, aby mohl tamní studenty zapracovávat. Jde při tom také o seminární práce a pod. Tatáž výměna měla by býti i mezi Brnem a Bratislavou. Bylo by žádoucí uvažovati o tom, zda by se nemělo zákonodárnou cestou zavésti, aby český student byl nucen ztráviti některý semestr také v Brně a v Bratislavě a naopak, aby poznal celou republiku.

Dále se přimlouvám za výměnu profesorů. Jestliže vyměňujeme profesory s cizinou, bylo by dobře, aby pražští, brněnští a

bratislavští profesori také občasně mohli přednášet na jiných působištích. Nemusilo by to být ani semestrální, snad by to šlo ve formě cyklu nebo extensi, aby veřejnost v Praze, Brně i Bratislavě poznala směr české vědy.

Mišo Zibrin, del. Svazu slovenského studentstva: Vážení pánové! Předem dovoluji, abych vám vzdal dík za to, že se zajímáte o otázku vzájemnosti studentstva českého a slovenského. Je to veliký krok a naše láska, kterou k vám chováme, se tím ještě jen zvětší. Dovolte mi, abych krátce odpověděl na některé zde přednesené vývoody.

Bylo zde mluveno, že internáty jsou institucí, která slovenské studenty zde v Praze přímo internuje. V Praze máme dva internáty: kolej Štefánikovu a Masarykovu, kde jsou též Slováci. V Brně koleje není, ale společenský život tamního slovenského vysokoškolského posluchačstva je omezen, možno-li, ještě více nežli zde v Praze. Nejsou to tedy internáty, které brání společenskému styku slovenského studentstva, nýbrž padá zde na váhu hlavně okolnost, že my slovenští studenti jsme byli vychováni v úplně jiném prostředí a že jsme nabyli zcela jiných společenských zvyků. České společenské zvyky jsou od našich docela odlišné. Jeden z pánů řečníků včera pravil, že jsme poněkud aristokratičtí. Řeknu, pánové, otevřeně, že česká společnost, a hlavně česká rodina, je velmi často nepřístupná. Já to úplně uznávám, ale s druhé strany musím říci, že kromě Měšťanské besedy a některých sokolských jednot žádná část obyvatelstva pražského nijakým způsobem nedává na jevo zájem o nás a že neprojevila toho zájmu ani tenkrát, když jsme ji zvali na své debatině a zábavní večírky. V tom ohledu musíme si být upřímní.

Úplně souhlasím s návrhem zde předneseným, aby totiž studenti jednu část svého studia prodělali zde v Praze neb v Brně a druhou v Bratislavě. To by jistě přispělo k vzájemnému sebezpoznání, ale ještě více v tom směru bylo by vykonáno, kdyby čeští kolegové nás pozvali a ukázali nám český život rodinný, poněvadž tím vzájemné poznání zvyků našich a vašich značně by pokročilo. Dokázalo se to na středoškolských zájezdech, konaných do Čech nebo z Čech, kde středoškoláci s oněmi rodinami, které je hostily, stále si dopisují, a jsou i velmi časté případy, že děti těchto rodin se navzájem vyměňují aneb se navštěvují. To jest, v čem vidím první krok československého sebezpoznání a nejsilnější podporu vývoje československé vzájemnosti. Tato generace, až vyroste, bude tak silná, že jí žádné politické agitace a vichřice od československé vzájemnosti nebudou moci odkloniti. (Potlesk.) Opakuji, že úplně souhlasím s tím, co pan prof. Pražák pravil, aby totiž slovenský student část svého studia konal v Čechách a český student zase, aby jí prodělal na Slovensku. Mohu to objasnit na odboru právnickém, kde se právě učebná materie ideálně dělí, neboť prvou částku studia Slovák by mohl skončit v Čechách, poznati Čechy a taktéž Čech na Slovensku, neboť formální dělení studia to úplně připouští. Ba dokonce se přimlouvám za to, aby výměna universit byla obligatorní.

Tím přeji vašim snahám plného zdaru a děkuji vám znovu za váš zájem o tuto důležitou otázku.

Prof. dr. K. H y n e k (Bratislava): Vážení pánové! Pozorují již tři léta naše studenty v Bratislavě. Tam jsou poměry podstatně jiné nežli zde v Praze. V Bratislavě skutečně my jsme omezeni na jediný internát. Tam jsou všichni, Češi i Slováci pohromadě a jsou to zejména mladí kolegové z Moravy, kteří mají veliký vliv na slovenské studenty. Moravané jsou bližší, daleko bližší myšlení Slováků nežli Češi. I jejich způsob života se Slovákům blíží, zkrátka je to živel, který stojí uprostřed mezi Čechy a Slováky. Je to pozvolný přechod. Pozoroval jsem je a shledal jsem, že moravští studenti mají velikou porci organizačních schopností a že se sdružují velice dobře se slovenskými studenty. Tedy nejde jen o Prahu.

V takovém velikém městě slovenský student skutečně utone ve skupině svých slovenských kolegů. V takovém velikém městě imperativ vzájemného styku není nikde tak naléhavý jako v městě malém, kde studenti jsou skutečně ustavičně pohromadě, kde je jich málo, kde se všichni znají velmi dobře a kde nejsou rozdělení po různých periferiích města. Od styku studentů s obyvatelstvem samotným příliš mnoho nečekám ani zde v Praze, tím méně pak v Bratislavě. V Bratislavě obyvatelstvo, které by padalo v úvahu, tedy čeští a slovenští úředníci, jsou bytově tak omezeni, že jsou rádi, když mají nějaký malý pokojíček a naprosto nejsou v té posici, že by mohli přijímat na byt studenty. Ostatní obyvatelstvo bratislavské nepadá na váhu vůbec. Není žádoucí, aby tam nastala s ním nějaká výměna názorů. V Bratislavě jsou poměry skutečně takové, že internát, který tam je, koná velikou práci československého sblížení. Vidím v praxi, že duch slovenského studentstva se značně začíná přibližovati způsobu studentského života českého. Naši medicci hned první rok organizovali spolek a klub, kde začíná se vyvíjet čilý život, a slovenští studenti spolu s českými provozují různý sport, takže sblížení postupuje stále víc a více. A jsou to hlavně — to musím prohlásit — moravští studenti, kteří v tom směru konají velikou práci a s velikým porozuměním. Proto také pokládám za žádoucí nejenom styk mezi Slovenskem a Prahou, nýbrž ještě více žádoucí je styk mezi Bratislavou a Brnem. A to také nese daleko více ovoce, než když slovenský student přijde do velikého města. Ovšem pro slovenského studenta, kterému na střední škole před převratem cpali do hlavy stále jenom ten Magyarország, je dobře, když uvidí a pozná Prahu a když v ní pobude alespoň několik týdnů, aby viděl, že Češi jsou také na světě. Aspoň první rok, když přišel do Bratislavy, nemohl si udělati docela správný pojem, co to znamená český národ, poněvadž tam českého národa neviděl. Z Bratislavy mohl nabýti dojmu, že jsou to jenom vojáci a policajti.

Prof. dr. Fr. Š a m b e r g e r (Praha): Vážení pánové! K nadhozené otázce společenské podotýkám, že u nás v Praze soustředění života společenského v rodině není zvykem a není ani možno vydu-

pati jej ze země. Jednak na to nemáme, jednak nejsme na to ani zařízeni, a potom — není u nás zvykem vyžívatí se v rodině, jak bývalo za staré doby probuzenské, nýbrž ve spolcích. Máme u nás spolky sokolské, studentské, hudební, máme Hlahol, máme spolky sportovní. Myslím, že slovenští studenti nepotřebují ani české rodiny, že potřebují jen vstupovati do našich spolků a jsem přesvědčen, že v kterémkoliv z nich budou přijati s otevřenou náručí.

Prof. dr. L. Syllaba (Praha): Vážení pánové! Je pravda, co říká p. kol. Šamberger, že není u nás zvykem zvátí studenty do rodiny. Ale bylo by snad užitečno zvyk ten zavést a stálo by za to, kdyby ti z profesorů, kteří mají byt přiměřeného rozměru, zvali slovenské studenty do své rodiny. Tím by se dosáhlo sblížení slovenského studentstva s českými rodinami. Navrhuji vám, kolegové, abyste o věci té přemýšleli. Myslím, že by to bylo lze uskutečnit.

Prof. dr. J. Peřnář (Praha): Vážení pánové! K vývodům p. kol. Šambergera chci říci, že nedostatek společenských styků, který Slováci tak trpce pocítují, není snad něco, co by bylo namířeno proti Slovákům, nýbrž že příčinou je uzavřenost české domácnosti proti cizímu člověku vůbec. Vzpomínám si, když jsme jako medikové studovali, jak jsme o té věci debatovali a jak jsme přišli k tomu názoru, že nedostatek společenského chování u nás je zavinen tím, že nemáme dosti společenských styků. Pamatuji se, jaké bývaly vášnivé debaty, že společnost pražská je tupohlavá a nepřístupná a že není možno v ní společenských styků navázat. To jsme říkali s počátku, ale pak jsme si začali všimati spolků, chodili jsme do schůzí a pracovali jsme v nich a pak jsme se také bez těchto společenských styků obešli.

Del. Mišo Zibrin: Vážení pánové! Mluví se zde o společenských stycích. Dovoďte, abych vám učinil návrh, ze kterého se budete moci sami přesvědčiti o tom, co nás Slováků dělí od českého společenského života. Hodláme zaříditi debaty a zábavní večírky, na které budeme míti čest vás pozvati. Uvidíte, že kromě vás, o kterých doufám, že se dostavíte, přijde nám velice nepatrná část české společnosti. Nepřijde tam proto, že není s námi obeznámena a my sami styků nemáme, takže i když uděláme propagandu na večírek, jenom spolku jí bude cizí, nebude tak známo jako spolky vaše, a proto se bude chovati zdrženlivě. A to je veliká chyba. My to pocítujeme velice těžce, a to je také příčina, proč, třebaže je nám Praha milá, nezdomácněli jsme v ní ještě úplně, ačkoliv bychom zde chtěli zdomácněti. Ta dobrá snaha u nás je. Ovšem někteří z nás, zejména ti starší, kteří neměli ještě příležitosti choditi do slovenského gymnasia, ti snad cítí s počátku něco, jako pohrdání českou kulturou. Ale to není jejich vlastní vina, nýbrž vina jejich dosavadní maďarské výchovy, vina národního utlačení, za kterého jsme na Slovensku vůbec národně nežili. Ale tří-, čtyřměsíční pobyt v Praze úplně posiačí, aby takový student maďarský nebo maďaronský nátěr úplně ztratil. Praha to dokázala, dokázala nám to, když jsme viděli českou operu. Tu jsme viděli českou kulturu. Proto my nestojíme vůči Če-

chům na tom stanovisku, jako na př. na Slovensku se nyní o Češích mnohdy mluví. My Čechy poznáváme, ale mohu vám říci, že lépe by to vypadalo, kdyby celé Slovensko poznalo Čechy a naopak.

Jsou-li Češi na Slovensku mnohde tak nenáviděni, je to proto, že se neznáme. A i my, kteří jsme poznali Prahu a vaši kulturu, poznali jsme obé jenom zdaleka, nevnikli jsme ještě jaksi do těch nejzákladnějších buněk vašeho života. To nám chybí, to bychom velice rádi, ale to je za dnešního stavu české společnosti velice těžké. Vždyť my tu společensky nežijeme. (Hlas: Vstupujte do českých spolků!) Já jsem v tolika českých spolcích, že kdybych nosil všechny jejich odznaky, nestačil by mi na to kabát. Ale co to je? A potom, každý nemá tolik času, aby mohl věnovati tolik času na spolkaření. Musí se učit, připravovati se ke zkouškám, nemůže se věnovati spolkové činnosti. Musíme se učit tomu, co se nám na maďarských školách nepředkládalo. Český kolega má proti nám výhodu. Právu českému můj český kolega se učil tři týdny a já nad ním ztrávil tři měsíce. Já jsem se musil učit, protože četné učebné poznatky byly nám na maďarské škole falsifikovány a ten rozdíl jsme musili dohnati. Proto slovenský student, kdyby se do českého spolku zapsal, ale jenom se zapsal, nic víc, neznamená to ještě, že společensky žije. Spolky, které nás pozvaly, jako na př. Moravsko-slezská beseda, ty by vám mohly říci a dosvědčiti, že když ukázaly jenom trochu zájmu, že jsme s největší radostí a povděkem pozvání přijali. Ba dokonce jsme v tomto spolku pořádali již i přednášky. Když nás některý spolek pozve, přijdeme tam, a když nám naši delegáti budou referovati, jak tam byli přijati, jak se tam cítili, samozřejmě, že na nejbližší schůzi přijdou jistě již naši chlapci daleko houfněji. A o toto pozvání, jakož i o to, abychom nabyli příležitosti poznati nejenom váš spolkový, nýbrž i váš ostatní společenský a rodinný život, o to vás ještě jednou prosím.

Referent prof. dr. St. Kostlivý (Bratislava): Velevážení pánové! V závěrečném slovu mohu se vysloviti docela krátce. Pokud se týče podnětů p. prof. Ursínyho, musíme uznati my, kteří na Slovensku působíme a tamní poměry známe, že se chyby staly na naší straně, a bylo by nespravedливо, kdybychom toho loyálně neuznali. Chyby se stávají nešikovností a neprozřetelností jednotlivců, stane se jedna nebo dvě chyby, a ty se trousí po celém široším kraji a budí roztrpčení. Kde se co povedlo, kde se něco dobrého udělalo, kde se dobře působí, o tom se nemluví, nýbrž jenom o chybách. A pánové, jsou to zase jen lidé neinformovaní, výletníci na Slovensku, kteří poměrů neznají, něco nesmyslného prohodí a je z toho hned oheň na střeše. A s druhé strany máme totéž v Praze. Slovák někde něco řekne a zase je z toho oheň na střeše. Je tedy nutno, abychom blíže spolu žili, abychom se navzájem hledali s upřímným přátelstvím a tak vnikali jeden do duše druhého. Není třeba, aby byly rozbroje mezi češtinou a slovenčinou. Nechceme Slováků nutiti, aby se učili česky. Naopak, my sami se rádi přizpůsobíme, pokud to jde a, někteří naši profesori na Slovensku se naučili perfektně slo-

vensky. Není třeba, aby Čech na Slovensku mluvil slovensky a Slovák v Čechách česky. Ale na tom záleží, abychom si rozuměli a abychom se měli rádi. Jak mluvíme, je jedno, my si rozumíme.

Na tom, co vytýkal pan kol. ze Svazu, je mnoho pravdy. Je to pravda všeobecně. On to cítí jako Slovák a myslím, že slovenských studentů se to týká speciálně v Praze. Žádám ho, aby se informoval u studentů moravských, kteří právě tak žijí v pražských kruzích dosti separovaný život. Že mají na svých záležitostech a večírcích větší účastnictví, že mají větší počet členů a větší známosti v rodinách, je proto, že Moravanů je v Praze velice mnoho. Ale separování je zde přes to, a již s mnoha stran byly na to stížnosti. Bude věcí nás a české společnosti pražské vůbec, aby v tom směru udělala nějakou nápravu. Momenty, které vytýkal pan kol. Syllaba a Pelnář, jistě k tomu vedou.

Ještě někoik slov k podnětu p. kol. Zubatého. Na uzavřenost koleje jsme slyšeli různé stížnosti. Je pravda, že poměry na kolejích jsou takové, že to nejsou jen internáty, nýbrž že začasť je to opravdové dobrovolné internování. Podnět p. kol. Zubatého je jistě takový, že nutno o něm uvažovati. V tom směru myslím, že stačí v rámci naší resoluce malá změna, když místo slov: »v y b u d o v a t i ř á d n é k o l e j e a i n t e r n á t y« zaměníme to zněním »v y b u d o v a t i ř á d n é j e d n o t n é k o l e j e a i n t e r n á t y«. Jako čtvrtý bod resoluce můžeme přidati požadavek, aby se podporovaly společenské styky studentstva. To ostatní může zůstatí.

Po doslovu referentově byla resoluce navržená prof. Kostlivým s výše uvedenými změnami jednohlasně přijata.

Potom se ujal slova prof. inž. dr. V. Fejber (Praha) k referátu:

SOUČINNOST PROFESORSKÝCH SBORŮ S POSLUCHAČI A SAMOSPRÁVA STUDENTSTVA.

Po převratu byla zavedena na středních školách studentská samospráva, která však po krátkém trvání zanikla úplně. Tento neprostý nezdár byl podle mínění referentova zaviněn hlavně těmito dvěma příčinami: 1. K samosprávě jest třeba jisté sebekázně a duševní i mravní vyspělosti, které nelze očekávati zvláště u žáků nižších tříd vůbec a jež kromě toho byla dlouholetou válkou silně potlačena všeobecným egoismem vzrostlým do krajnosti; 2. studentská autonomie nebyla řádně organisována, vymezena a řízena odpovědnými činiteli, t. j. profesorskými sbory.

Jest zajímavo, že na vysokých školách, které samozřejmě byly lépe připraveny pro samosprávu studentskou již svou organisací a vyspělejším věkem studentstva, důrazné volání po autonomii se nezvalo. Studentstvu samospráva byla zdrojem nových povinností, kdežto ono toužilo po nových právech. Dožadovalo se proto poměr-

ného zastoupení přímo v profesorském sboru a místo autonomie domáhalo se — nuceného členství v studentských spolkách.

Na tyto požadavky profesorské sbory ovšem nemohly přistoupiti, ač součinnost s posluchači uznávaly za vhodnou zvláště v nynější době věnované reorganisaci studia. Na vysokém učení technickém v Praze studentstvo vyzváno k součinnosti při jednání tomto, předkládalo své návrhy a vysílalo své zástupce do společných komisí, jichž se účastnili také zástupci praxe.

Prostředníky mezi profesorskými sbory a studentstvem byly studentské odborné spolky, které tento úkol již dříve plnily a staly se, vzniknuvše ze skutečné potřeby, důležitou součástí fakult a vysokých škol. Tyto spolky jsou skutečnými samosprávnými středisky posluchačů vysoké školy neb fakulty, soustřeďující v sobě až dvě třetiny jejich úhrnného počtu.

Ovšem styk těchto spolků s vysokými školami jest zcela volný, závislý na oboustranné dobré vůli, a činnost jejich při známé náladovosti a vznětlivosti studentské místo na podporu sboru se obrátila nejednou — přímo proti sboru, dovolávajíc se pod heslem spravedlivého boje o pokrok pomoci veřejné a i na nejvyšších místech úředních, aniž bylo profesorskému sboru možno dříve o věci se vysloviti. Tyto rozpory jsou tím spíše vysvětlitelny, že jménem studentstva ve spolku se hlásají vlastně názory jednotlivců ovládných spolek, a to nikoliv vždy nejlepších studentův.

Vedle jednání o reorganisaci zavedlo vysoké učení technické v roce 1921 další společnou akci se studentskými spolky, ustavivši zvláštní vydavatelskou komisi, složenou ze zástupců profesorských sborů, odborných spolků a České matice technické, která má za finanční podpory ministerstva školství a národní osvěty pečovati o vydávání a doplňování učebních pomůcek.

Dosavadní zkušenosti o společné práci profesorských sborů se zástupci spolku nejsou nejpříznivější. I zde jest patrna známá nechuf studentstva, účastniti se života spolkového. Kromě toho nesmíme si zapírati, že nedůvěřivost, již zasela stará rakouská vláda svými výnosy mezi profesory a studenty na středních školách a která se automaticky přenesla i na vysokou školu, nezmizela s převratem. Student stále vidí v profesoru více přísného zkoušejícího než svého učitele, už také proto, že ho ani po této stránce velmi často vůbec nezná. Tato nedůvěřivost může býti odstraněna pouze vzájemnou součinností nezávislou na pouhé ochotě několika málo jednotlivců s obou stran, jak tomu jest dosud, nýbrž danou již organisací vysoké školy.

O takovéto organisaci bylo jednáno již r. 1919 v organizační komisi českého vysokého učení technického v Praze. Bylo navrhováno zříditi akademickou obec vysoké školy jako akademickou korporaci soustřeďující v sobě všechny tři hlavní faktory vysoké školy: učitele, posluchače a absolventy. Návrh jest v podstatě tento:

Všichni řádní posluchači vysoké školy, učitelské síly samostatné i pomocné na ní působící, jakož i všichni jednotlivci, kteří do-

sáhli na této vysoké škole akademických titulů, jsou členy akademické obce této vysoké školy. Účelem akademické obce jest, aby kolegiální družností všech zúčastněných činitelů je soustředila ke společnému úsilí, všestranně povznášeti vysokou školu podporováním všeho, co usnadňuje, aby svých vytčených cílů dosáhla co nejdokonaleji a nejúsporněji, jak co do spotřeby práce při studiích, tak i po stránce hmotné, a společně pečovatí o rozvoj technických věd, umění a technické práce vůbec pro blaho všeobecné.

Akademická obec vysoké školy se rozpadá ve tři sbory:

1. Sbor učitelů, obsahující všechny učitele samostatné i pomocné vysoké školy;

2. sbor posluchačů vysoké školy;

3. sbor absolventů vysoké školy, kteří nabyli na ní akademických titulů.

Sbor posluchačů a absolventů si volí svoje představenstvo, jež jej spravuje zcela samostatně.

Tato představenstva jsou odpovědna profesorskému sboru jako nejvyššímu správci akademické obce, odpovědnému za celou vysokou školu. Vzájemné vztahy mezi všemi třemi sbory prostředkuje trvale ústřední výbor, v němž jsou všechny tři sbory stejně zastoupeny a v jehož čele stojí děkan.

Podrobnosti jednání podají zvláštní řády, jež schválí ústřední výbor a potvrdí sbor.

Všechny akademické obce vysokých škol soustředěných na témže vysokém učení jsou sdruženy v akademickou obec vysokého učení, jejíž vrchní správu obstarává senát s rektorem v čele.

Organisační podrobnosti obsahuje zvláštní řád, který schvaluje senát.

Z podrobného návrhu organisačního řádu akademické obce uvádím stručně následující výtah:

Sbor posluchačů jest samosprávný v oboru své činnosti a spravován výborem obdobně, jak tomu jest při organisaci spolkové.

Působnost sboru obsáhla by celou nynější působnost odborných spolků a kromě toho navazovala by na činnost učitelů sil samostatných i pomocných, na př. součinností při vydávání učebních pomůcek, udržováním pořádku v místnostech vysoké školy, zvláště v dílnách, laboratořích a atelierech, vedením pomocných knihovniček příručních v ústavech, kontrolou návštěvy cvičení, laboratoří a přednášek, účastí na disciplinárním řízení a pod. Důležitou složkou bylo by pěstování sportu a tělocviku za odborného vedení učitelem tělesné výchovy. Sbor posluchačů byl by v bezprostředním styku s profesorským sborem v komisích, týkajících se věcí posluchačů, jednak stálých, jednak ustavených pro zvláštní případy.

Ústřední výbor obstarává spojení sboru posluchačů a absolventů se sborem profesorským. Tvoří ústředí, jež jedná o věcech týkajících se vysoké školy (organisace, učební program, zřizování nových učebních příkazů, návrhy, obsazování profesur a pod.),

předkládá své návrhy profesorskému sboru a pracuje s ním společně v komisích i ve společných schůzích.

Rozhodování přísluší však pouze profesorskému sboru; stálých zástupců výbor ve sboru nemá.

Jest zjevno, že akademická obec, přebírajíc úkoly odborných studentských spolků a rozšiřujíc je, činí tyto spolky zbytečnými, jinak řečeno, dosavadní organisace spolkové přešly by v organisaci akademickou, zachovávající dosavadní autonomii, ovšem nikoliv naprostou, ježto sbor posluchačů byl by pouhou složkou celé akademické obce odpovědnou jí jako celku.

Tím bylo by vyhověno přání, aby studentské středisko soustředilo veškeré posluchačstvo. Není sporu, že navrhovaná organisace stála by též eticky výše, než dosavadní spolková a že jí bylo by lze působiti výchovně na studentstvo i pokud jde o vzdělání charakteru, kteráž stránka byla dosud velmi zanedbávána vysokými školami. — Ač ústředí vysokoškolského studentstva, jemuž návrh byl přednesen, se nestaví proti tomuto návrhu, přiznávám, že u odborných spolků nadšeného přijetí nenašel: studentští spolkaři se obávají, že by v akademické obci nemohli tak volně pracovati jako dosud, a této své volnosti jsou ochotni obětovati ohledy etické i věcné. (Potlesk.)

Po předneseném referátu uvítal předseda dostavivšího se profesora slovanských jazyků a literatur na universitě v Kristianii O l a f a B r o c h a, který za hlučného potlesku účastníků na pozvání předsedovo zaujal místo v čestném předsednictvu. Předseda dále sdělil, že je schůzi přítomen zástupce České akademie věd a umění prof. dr. K a d l e c. I toto sdělení bylo uvítáno hlučným potleskem. V debatě první se ujal slova prof. Theurer.

Prof. dr. J. Theurer (Příbram): Vážení pánové! Nebylo mně známo předem, co navrhne pan referent kol. F e l b e r, ale mohu říci, že jeho referát dělal dojem velice příznivý. Já bych se svého stanoviska k němu ještě něco připojil. Způsob, jakým já se dívám na tyto věci, je zajisté velice odchylný od způsobu, kterým vy všichni se na ně díváte, protože u nás na vysoké škole báňské jsem měl jediné příležitost míti před sebou studentstvo ne pouze české, nýbrž také jiných národností, zejména studentstvo německé a polské. Mohu říci, že málo věcí v životě mne zajímalo tak, jako pozorovati mentalitu studentstva českého, německého a polského. Myslím, že mně nemůže býti vytýkáno ve zlé, jestliže výsledky svého mnohaletého pozorování upřímně zde řeknu.

Abych mluvil fysikálně: Když se nejví náležitá shoda mezi posluchačstvem a profesory, může vina spočívatí buď na straně profesorů anebo studentů.

Ve fysice máme variaci poměrů. Když u nás byl trojí druh studentstva a pouze jeden sbor profesorský, pak jeden element varíroval, takže jsem měl možnost srovnání. Byli to titíž profesori, kteří studentům přednášeli a je zkoušeli. Z toho je patrné, že jistě

zkoušeli první, druhou i třetí národnost stejně přísně, takže kdyby šlo o nechuf studentstva k profesoru následkem přísného zkoušení, jistě by si byli musili stěžovati studenti všech národností. Ale tomu tak nebylo. Působil jsem na této smíšené škole 26 let a nepamatuji se na jediný případ, že by studentstvo německé nebo polské se bylo postavilo proti profesorovi. Ale pamatuji se na případy, kdy české studentstvo se postavilo proti profesorům. A to nikdy ne proti profesorům, německým, nýbrž vždycky proti profesorům českým. To je věc, která mně dala látku ku přemýšlení a přišel jsem ke svému subjektivnímu názoru, který nechci nikomu z vás vnucovati. Myslím, že zde není něco v pořádku na naší české střední škole. Mám za to, že ze střední školy si odnášejí naši studenti vědomí, že profesori jsou jejich nepřátelé a že se proti nim stavějí. Toho není u německých ani u polských studentů. Nechci o těchto věcech obšírně mluvíti, poněvadž by se snad mohlo říci, že nějak obviňuji naši střední školu, čehož jsem dalek, ale z tohoto nesporně zjištěného fakta myslím, že bychom měli vésti jisté důsledky a hledati příčinu, která asi k tomu vede.

Když potom přijde student na školu vysokou, neuvědomí si okamžitě rozdíl, který je mezi školou vysokou a střední, a aversi středoškolsní přenáší i na učitele akademické, kteří pak ovšem nevědí, jak k této aversi přicházejí. Nepamatuji se, že by byli studenti — i naši čeští — někdy bývali vystoupili proti profesorovi z toho důvodu, že snad přísně zkouší. Shledal jsem, že ne přísně zkoušení je příčinou averse, naopak, i když se zkouší přísně, ale spravedlivě a když student vidí, že profesor zkouší přísně proto, že chce, aby posluchači měli jisté vědomosti pro život, neshledal jsem ani u českých posluchačů, že by byli měli aversi proti takovému profesorovi. To je jedna věc.

Druhá věc, o které jsem se chtěl zmíniti, je zřízení akademické obce. To jest, pánové, něco, co bych uvítal tak všele, jako nic jiného na světě. Nejen proto, že tím staly by se intensivnějšími styky sborů profesorských s posluchači, že by se staly všelejšími, ale hlavně proto, že by se angažovaly do akademických věcí také kruhy aktivní. To by bylo ohromné plus. Shledal jsem v době převratu — což není dnes možno tak přísně posuzovati, protože v době převratu bylo všechno vzhůru, studentstvo stejně jako profesorské sbory, protože v době převratu se přestřelovalo jak na straně profesorů tak na straně studentstva, to se samo sebou rozumí — ale shledal jsem toto: My jsme měli studentská shromáždění, do kterých jsme zvali také inženýry z praxe. My profesori jsme navrhli něco: Studentstvo jako jeden muž se postavilo proti tomu. To se rozumí samo sebou, protože to bylo proti profesorům. Potom ale povstal praktik a řekl: To, co profesor zde povídá, to býti musí, protože my to v praxi potřebujeme. A tím obrátem ruky celá věc se změnila. Praktikové vědí, čeho je potřeba v praxi, čemu se na vysoké škole má učiti, jakým způsobem se má postupovati, aby to prospívalo praxi. Proti praktickému knženýrovi studentstvo

averse nemá, praktik je pro studenta něčím, čím sám za nějaké tři nebo čtyři roky bude, je mu daleko příbuznější a následkem toho takový střízlivý hlas inženýra z praxe byl vždy v této věci v každém ohledu velice vítán. Ale nejenom to. Sbory profesorské nemají takové možnosti, ač sledují všechno možné, tak úzce se s praxí sprátelíti, aby s ní byly v pravidelném styku. I my jsme se z praxe naučili mnohému, každému z nás praxe říká, čeho potřebuje, a naopak zase tato praxe, sdružená v akademické obci, více by se interesovala o naše akademické otázky.

A ještě z jednoho důvodu bych to velice uvítal. Byl jsem k tomu přiveden tím, že jsem působil na vysoké škole, sdružující elementy různých národů. Nevím, jak je tomu v jiných oborech, ale u nás v hornictví a hutnictví je velice významný privátní styk závodů, které ovšem berou si své lidi, své nastávající pracovníky podle své libosti. A tu nám Čechům v oboru hornickém a hutnickém, který z 95% je v rukou německo-nacionálních, nejvíce škodila německá instituce tak zv. starých pánů. To je totiž instituce ze studentských spolků německých, z tak zv. buršáckých spolků. Kdo z Němců jednou byl členem takového spolku, ten do smrti se stará o svého nástupce, takže se stává, že když německý student začne studovati a je členem buršáckého spolku, má již v prvním roce studii místo zajištěno a nikdo se na takové místo kromě něho vůbec nedostane. To hraje velikou roli a my nemůžeme potom ovšem pro naše české studenty dostati míst. Kdyby se praktikové interesovali dále o vysokou školu, mohli bychom to přivesti k tomu, že by se časem vyvinul takový poměr i mezi našimi studenty a praktiky, kdyby se časem scházeli, poměr, který nám dosud chyběl. Bohužel, musím říci, že se jeví velice malý interes o vysokou školu u absolventů. Bylo by třeba zájem ten oživit, a protože mám za to, že zřízení akademické obce by k oživení zájmu velice přispělo, vítám tento návrh a všele vám jej doporučuji. (Potlesk.)

Prof. dr. J. Drachovský (Praha): Pokud se týče otázky, kterou zde projednáváme, jest to věc velice ožehavá již dávno. Součinnost sboru profesorského se studentstvem a jejich vzájemný poměr jest něčím, co lze u nás těžce řešiti, poněvadž se poukazuje na nedostatek tradice. Je fakt, že tradice je něčím, co by nás mohlo přenést přes celou řadu překážek. Pokud mohu mluvit o naší právnické fakultě, vím, že u nás styky se Všehrdem jsou intensivní, a vím, že je lze velice dobře dále budovati a že se tak vzájemnou dohodou může přemoci mnoho velice delikátních a ožehavých záležitostí. Byly takové případy zrovna na naší fakultě, byla jich celá řada, ale věc se vyřídila velice hladce za součinnosti studentstva i profesorů. Je ovšem fakt, že se nesmí přestřelovati s jedné ani s druhé strany, že zejména profesori nesmějí zapomínati, že beneficia non obtruduntur, že nesmí se tlačiti tam, kde jejich hlasu a přítomnosti není potřeba. Oni mají působiti spíše v skrytě. Pokud se týče studentstva, je přirozeno, že chladná úvaha musí je vésti k tomu, že nemůže rozhodovati ve věcech, ve kterých je nutna určitá zkuš-

nost, které nemůže dáti studium, nýbrž léta a znalost určitých praktických případů, znalost života.

Pokud se týče toho, o čem mluvil pan kol. Theuerer, proč studentstvo naše není s profesory v lepším styku, dovolil bych si říci toto. P. kol. se tázal, proč u nich zrovna čeští studenti byli nespokojeni s profesory. Myslím, že ta věc má určitý původ ve vlastnostech slovanské povahy. Historicky víme, že ukázněnost nebyla nikdy silnou stránkou našeho národního života. Ale pokud se týče speciálních našich důvodů, je to ještě náš odpor vůči úřední autoritě. Proto také ztroskotala naše samospráva. Ruku na srdce: Viděli jste někdy studenta českého, který by řekl někdy svému kolegovi: Toho nedělej, to je zakázáno, já to na tebe oznámím! Řekněme si upřímně, je takový zjev v českém studentstvu možný? Nám schází právě tradice, kterou mají vysoké školy jiných národností, na př. Angličané. U nás úřední autorita byla něčím nepřátelským, a to trvalo tři sta let. To nelze zapomenouti za nějakých pět nebo 10 roků. K tomu musí přijít nová generace. To je po mém názoru hlavní důvod, proč u nás neklade se váha na autoritu, proč se jí nedbá a proč se to dostalo i na vysokou školu. To musíme během času dostat pryč, ale jenom cestou pozvolného vývoje, neboť nevěřím v žádný převrat. Příroda nemiluje skoků, to platí stejně v přírodě jako ve zjevech sociálních.

Pokud se týká otázky zřízení akademické obce, vítám ji také, ale řeknu hned, že tam, ať z počátku bude úspěch nebo neúspěch, bude potřeba na obou stranách míti dobrou vůli k součinnosti, že bude třeba velikého množství trpělivosti. Nepokoušejte se hned o řešení věci světoborných, nýbrž nutno vzít napřed věci menší.

Ohledně součinnosti s posluchači a absolventy vysokých škol upozorňuji, že podobná instituce zde již byla a že zůstala dosud na fakultách medicínské a theologické, ale že se během času zvrhla na pouhý podpůrný spolek. Extense mají se především vztahovati na ty, kteří jsou nám nejbližší, t. j. na ty, kteří u nás absolvovali. To bych si přál, aby bylo zdůrazněno, pokud se týká zachování styků s absolventy. Co se týká starých pánů, je faktem, co uváděl p. kol. Theuerer. Zde spolkový život studentský by mohl přivésti změnu, ale já se obávám, že nebude míti té soudružnosti jako u Němců, poněvadž německé spolky buršácké jsou malé, skládají se z nějakých 40, nejvýše 60 členů, členové srostou se spolkem a mají na něj nejpříjemnější vzpomínky. Proto by se i u nás doporučovalo zříditi korporace menší. Víte sami ze své zkušenosti, že na každého z vás i na mne se obracejí lidé o podporu. Mohu snad vyhověti pěti nebo šesti lidem, ale ne dvěma nebo třem stům. Z toho důvodu bylo by třeba, aby se zřídily užší kproužky, které by měly studenty podporovati a starati se o ně i v budoucnosti.

Zástupce Ústředního svazu československého studentstva A. Lederer: Velevážení pánové! Dovolte mi několik poznámek k slovům p. prof. Felbra, k jeho návrhu, který je mně osobně znám již delší dobu. Bohužel, p. dr. Felber přednesl svůj program r. 1919

ještě ve starém Svazu československého studentstva, který se roku 1920 přetvořil v Ústřední svaz československého studentstva, a tím se stalo, že jeho návrh nepřišel vůbec do aktů nového svazu, že není na pořadu jednání Ústředního svazu, není vůbec ve Svazu znám a já jej znám pouze ze dřívějších schůzí našeho výboru.

Souhlasím rozhodně s ním v tom, co řekl o reformě naší střední školy. Proč ztroskotala autonomie studentstva střední školy? Jednak nebylo tradice a jednak součinnosti s profesory, kteří se věci neujali. Kdyby nebylo těchto dvou okolností, bylo by se dalo z toho daleko více vytěžiti. Také roku 1919, kdy byl zřízen Svaz československých studentů středoškolských. Svaz zanikl neúčastí a také neschopností, poněvadž naše střední školy prostě nestačily na takové úkoly, jaké na Svaz byly vzneseny. Pan profesor řekl již, že jeden z požadavků našich, totiž nucené členství, byl zamítnut. Při nuceném členství projektované fakultní spolky, nebo ať by se bývala instituce ta jmenovala jakkoli, byly by prostě sbory posluchačů. Pak by byli prostě všichni posluchači členy fakultního spolku. Vítám ovšem myšlenku spolupráce celé akademické obce, a to také z toho důvodu, že živel studentský je živlem proměnlivým, živlem fluktujícím. Každý rok fluktuje členstvo spolku, každé tři — čtyři roky nastupuje nová generace, která vystřídává starou, a i když směr určitý zůstává zachován, přece jen padají jednotlivé myšlenky, poněvadž myšlenka, kterou držel předchůdce, není přijata již jeho následníkem, a tím ta myšlenka padá.

P. prof. Theuerer vzpomněl zde instituce starých pánů u Němců. Podotýkám, že i my máme jistou organizaci, která by snad mohla tuto činnost starých pánů převzít. Je to Společnost přátel studentstva. Tato společnost by snad mohla převzít úkoly, kdyby se myšlenky ujala a sledovala ji. Za dnešních poměrů to není nic jiného než nepovinná organizace všech vrstev vysokoškolských, absolventů, učitelů i posluchačstva, ovšem společnost neoficiální a ne pouze z jediné vysoké školy, nýbrž z celé republiky. Myslím, že společnost, kdyby byl o ni dostatečný zájem, mohla by vykonati velikou práci v této otázce.

Byla zde také zmínka o tom, že ti, kteří na studenty ve studentských spolcích mluví, nebývají zrovna studenti nejlepší. Po mém soudu je hlavní vadou studentských spolků, že je zde velice malý zájem. Vinu nese doba poválečná, 90 procent studentů se vrátilo z vojny, ztratilo mnoho času, válečné úlevy studentské na vysokých školách jsou rušeny, každý je vázán, aby rychle pracoval, zejména na technice, kde zabírá mnoho času rýsování. Také sociální poměry studentstva se zhoršily, každý se musí starati, aby mohl býti živ, musí studovati a při tom vydělávati. Jedna z dalších závažných okolností je ta, že nejlepší studenti, kteří by měli přímo povinnost pracovati pro stavovskou organizaci studentskou, se organizačních prací vůbec nezúčastní. Spolek tím trpí, chybějí mu dobří pracovníci. Že funkcionáři bývají lidé liknaví ve studiu, to jsou jen jednotlivci, kteří si líbují v tom, že mohou dlouhou chvíli si ukrátiti

ve spolku a zbytek ztráví na procházce. Ale celkem možno říci, že polovice funkcionářů studentských spolků jsou posluchači, kteří jsou prvními ve studiu.

Chtěl bych se ještě zmíniti o komisi pro vydávání přednášek. Právě literatura technická je ze tří čtvrtin vydávána fakultními spolky. Technická literatura naše je velice malá a dobré věci vycházejí přirozeně z řad profesorstva. Jsou to většinou přednášky, které vydávají fakultní spolky, a kdyby se věc rádně obchodně pochopila, dalo by se zříditi přímo nakladatelství, které by mohlo pracovati ve značném rozsahu.

Konečně byla zmínka o tom, že právě u českých studentů vyskytují se často stížnosti na profesory. Myslím, že je v tom kus české mentality. Němci v tom ohledu cítili daleko větší soudružnost, než tomu bylo u nás, a to na obou stranách, jak u studentů tak u profesorů. Je zajímavé, že i tam, na českých školách, kde poměr studentstva a profesorů byl docela přátelský, přece nevyvinul se nikde ten srdečný, přímo rodinný poměr, jaký bývá na školách německých. To, co řekl p. prof. Drachovský o součinnosti profesorů se Všehrdem na právnické fakultě, dlužno jistě uvítati, ale i tato věc má své stinné stránky. Všehrd, který koná velikou práci v otázkách odborných, je dnes úplně nečinný v otázce centrální organizace stavovské; v tom ohledu je úplná stagnace, nejde-li se přímo nazpět, ale rozhodně možno mu vzdáti díky za jeho dřívější práci stavovskou. Prosím o laskavé vzetí těchto mých námětů na vědomí.

Ref. prof. F e l b e r se vzdal slova. Poněvadž nebylo resoluce k tomuto referátu, byl referát sám i s podanými náměty přikázán ústřednímu výboru k další úvaze.

Dalším bodem pořadu byl referát prof. dr. V. Tille (Praha):

ZAHRANIČNÍ STUDIUM NAŠICH STUDENTŮ.

(Za nepřítomného prof. Tille, který se omluvil, přečetl jej tajemník sekce dr. J. Klobouček.)

Po převratu snažily se česká universita, vláda československá i Svaz československého studentstva — nehlédě ke školám a spolkům odborným, — aby studium našich studentů v cizině bylo pěstováno co nejúčinněji. Ojedinelé pokusy zasahovaly do nejrůznějších zemí — i do Číny na př. — pamatováno bylo hojně i na Ameriku a Anglii, nejsoustavněji však se vyvinuly styky s Francií.

Šlo jednak o to, aby studenti na delší dobu — jednoho i dvou roků — studovali jako řádní posluchači na cizích vysokých školách, podruhé, aby se soustavně účastnili zvláštních, pro cizince určených prázdninových kursů, a konečně, aby výměnou za studenty cizí seznali kulturu a civilizaci jiných národů.

Mnoho studentů hledělo věnovati se zahraničnímu studiu na vlastní vrub, organizace studentské snažily se uskutečnit studium pomocí styků se zahraničními spolky výměnou a získáváním různých

výhod, vláda jednak udílela stipendia, jednak prostředkovala s cizinou; a konečně i cizí vlády přispívaly hmotně, hledíce ovšem k reciprocitě, na studium našich studentů v cizině. Přesný přehled veškeré práce, vykonané v tomto směru, nepodařilo se mi bohužel soukromou cestou sebrati: podávám tudíž z materiálu, jenž je mi přístup, spíše jen ukázky této činnosti, která by zasluhovala, aby o ní byly vydávány roční soustavné výkazy.

V ministerstvu školství a národní osvěty je zřízeno oddělení, vedené p. odb. radou Ferd. Špiškem, jež se značným úspěchem, pokud jen finanční poměry mu dovolují, snaží se usnadniti a organisovati zahraniční studium československého studentstva. Péče týká se již středoškolského žactva. Pomocí francouzské vlády i různých korporací byl učiněn zajímavý pokus o zřízení československého oddělení na Lycée Carnot v Dijonu, do něhož bylo přijato, po právně, od 1. ledna 1921 19 studentů, kteří vystudovali třídu, rovnající se naší kvintě, budou studovati až k maturitě, a pak na vysokých školách francouzských.

Pro studium vysokoškolské bylo vykonáno, v stručném přehledu, toto:

Na podporu studia našich vysokoškolských studentů ve Francii podařilo se získati od francouzské vlády 25 stipendií po 5000 francích ročně, jež byla ponejprv obsazena v roce 1920 a ve školním roce 1921—22 vyslání byli již třetí stipendisté na základě promyšleného a s francouzskými odborníky ujednaného plánu nejen do Paříže, nýbrž i do venkovských universitních měst k vynikajícím profesorům určitých oborů.

Vzájemně za tato stipendia poskytuje československá vláda stipendia deseti francouzským vysokoškolským studentům ročně.

Jiného podobného pravidelného zařízení dosud nemáme, ale naše ministerstvo nabídlo již Jugoslavii 4 stipendia a Polsku, Bulharsku, Anglii, Holandsku, Dánsku, Švédsku a Itálii po 1 stipendiu pro studenta dotyčné země s úmyslem, aby vlády těchto států učinily podobná opatření ve prospěch našich studentů.

Z Ameriky byla nabídnuta stipendia Československému národnímu sdružení v Chicagu (tři po 1000 dolarech ročně) a pro dívky od Vassar College v Poughkeepsie (5 volných míst). Stipendiiám těmto jest velmi na závalu, že stipendista musí si platiti cestovné z vlastních prostředků, což při nepřiznivém stavu naší valuty vyžadovalo nákladu asi 30.000 Kč pro obě cesty. V této příčině hledí se zjednati náprava jednak poskytnutím bezplatné půjčky na cestovné, jednak zřízením většího fondu v Americe z iniciativy a za vedení našeho vyslance ministra Štěpánka. (Asi 500.000 dolarů.)

Denisův fond tvoří se ročními příspěvky našeho státu po 600.000 korun čs., takže jest nyní složeno 1.200.000 Kč, a jakmile tento základ vzroste tak, aby úroky z něho stačily alespoň částečně na vyhovění četným žádostem, které již nyní docházejí, bude po ruce řada stipendií na podporu studia v cizině.

Po různu snažilo se ministerstvo umožniti nadaným a sbory vysokých škol doporučeným uchazečům studijní pobyt v cizině přiměřenými podporami. Tyto podpory byly udělovány uchazečům z různých oborů a na různou dobu (na př. filologovi dána podpora na sedmiměsíční pobyt v Anglii, několika umělcům na roční pobyt v Paříži a jiné).

Nelze ovšem očekávati, že organizace vysokoškolského studia československých studentů v cizině hned na poprvé bude ideálně dokonalá. Mnohé požadavky objeví se teprve během studia, a leckterý dobrý úmysl nemohl býti proveden jednak pro vnější překážky, jednak pro nedostatek hmotných prostředků. Je potřeba též postupně získávat přátele našich studentů v cizině, jejichž drobnou, soustavnou spoluprací bude možno účinněji sblížit naše studenty s cizím prostředím.

Tuto práci vykonávají nyní již se zdarem studenti sami, zvláště cizinecká sekce Svazu, která svou organizací mezinárodních studentských sjezdů, pořádáním zájezdů cizích studentů do naší Republiky, a důstojným vystupováním na četných sjezdech a slavnostech v cizině, dovedla si získati — jak jsem měl příležitost osobně se přesvědčiti, — významného uznání za hranicemi.

7. června 1919 podal Svaz československého studentstva ministerstvu školství a národní osvěty návrh na organizaci a podporu studia v cizině, jenž obsahuje tyto body podrobně doložené:

1. Zřízení informační kanceláře v Praze, s odbočkami v hlavních městech ciziny. Kancelář má mít knihovnu odborných spisů, seznamy přednášek cizích učilišť, má vésti přesný přehled o všech studentech, v cizině studujících, vyhledávat prameny pro podporu zahraničního studia, sprostředkovat výměnu studentů a podávat informace ve všech směrech. Návrh obsahuje již konkrétní úpravu takových informací a vzájemných styků pro Francii, Anglii, a pokyny pro země jiné. — (Po usnesení sjezdu pro reformu středoškolského studia v Lucemburku ve dnech 1.—4. srpna, aby zřizovány byly informační středoškolské kanceláře, usnesl se Svaz studentstva nabídnouti Ústřednímu Spolku českých profesorů, že cizinecká sekce Svazu rozšíří svou činnost i na střední školu.)

2. Péče o stravování, ubytování a přístup studentstva do společnosti, prozatím ve Francii, Anglii, Severní Americe a Jihoslavii.

3. Způsob získávání a rozdělení podpor studentům na pobyt v cizině.

4. Způsob, jakým upravití dobu všeobecného i speciálního studia v cizině.

Téhož roku 1919 založena Confédération internationale, již dány jsou základy k mezinárodním stykům studentstva, a která, vynikajícím spolupůsobením našich studentů, vykazuje dnes již pozitivní a pro studium našich studentů v cizině velmi významné výsledky. Informační kancelář byla zřízena při zahraničním odboru Svazu, a do rozpočtu zařazeno na ni 50.000 Kč ročně. Správu její vede výbor, složený ze tří zástupců zahraničního odboru ústředního

svazu studentstva, dvou zástupců ústředního spolku učitelů vysokoškolských, jimiž jsou pp. Šusta a Kadeřávek, jednoho zástupce ministerstva školství, p. Špiška. Zavedla již styky s obdobnými kanceláři v Anglii, Severských Státech, Holandsku, Německu, Belgii, Francii, Itálii, Španělsku, Bulharsku, Portugalsku, Jugoslavii, Rumunsku, Polsku, Utrách, Jižní i Severní Americe, Finsku, Švýcarech atd. Poskytla již množství informací, organizovala řadu zájezdů, i výměnných, poslední velký zájezd belgického studentstva o velikocích letošního roku, a chystá o letošních prázdninách velký sjezd studentstva všech zemí evropských v Praze, k němuž je již přihlášeno na 250 studentů. Stará se také úsilně o výměnu studentstva na prázdninový pobyt. Není pochyby, že tyto snahy o sblížení a vzájemné poznávání studentů z různých zemí přispívají úspěšně k podpoře zahraničního studia a pomáhají našim studentům vydatně při jejich pobytu v cizině.

Informační kancelář snaží se též získavati studentům pro jejich cestování a pobyt v cizině u cizích vlád různé úlevy a výhody, pokud se týče jízdného, pasů, stravování, poplatků na školách atd. a je třeba, aby naše vláda obdobně vyhovovala vládně požadavkům kanceláře v tomto směru pro studenty cizí u nás.

Z těchto ukázek jest patrné, že, jak se strany vlády, tak se strany studentstva, bylo od převratu vykonáno mnoho prospěšné a úsilné práce pro studium našich studentů v cizině. Stejně je však zjevno, že toto studium, má-li vskutku nésti zdárné ovoce, a má-li značný náklad, jež si vyžaduje jak od jednotlivců, tak od spolků, i od naší vlády a jednotlivých cizích vlád, musí býti postupně organizováno a vybudováno po prvních pokusech jako stálá a účelně vedená instituce, jejíž základy se vytvoří teprve během let na základě nabytých zkušeností.

Dnes, kdy zvláště finanční poměry, pro značné valutové rozdíly a všeobecnou drahotu, nejsou ještě valně příznivý, a kdy také politické poměry nejsou dostatečně ustáleny, nelze stavěti požadavky definitivní. Přes to však nelze dosti vřele doporučiti, aby jak vláda, tak vysoké školy co nejúsilněji podporovaly snahy studentstva o studium v cizině. Pro toto studium již dnes lze stanoviti několik základních požadavků.

Jakkoliv je jistě každému studentovi v každém období jeho studia prospěšno, aby seznal cizí kulturu i civilizaci delším pobytem v cizině, je rovněž nepochybné, že pro jeho odborné i všeobecné vzdělání je především potřebí, aby si získal soustavně a dostatečně prohloubené vědomosti ve svém oboru, — nehledě ani k nutné zkušenosti životní — dříve, než se oddá studiu v cizím prostředí. Z toho důvodu jeví se prospěšným, aby studenti naši získali si nejprve náležité vědomosti na učilištích domácích, než odejdou do ciziny seznati cizí metody a výsledky cizí práce. Výjimku lze připustiti u těch, kteří jsou určeni k tomu, aby konali již od střední školy svá studia v cizině, s tím budoucím posláním, aby se stali pak prostředníky mezi domácí a cizí vědou. Proto je třeba klásti jako zá-

kladní požadavek, absolvování vysoké školy domácí, po případě i složení zkoušek dříve, než se student odebere do ciziny. Tomuto názoru překáží, že hotových absolventů je dnes naléhavě potřebí hlavně na středních školách, a pak dosavadní praxe, která absolventa vylučuje již ze studentského stavu. Obojí však není dostatečným důvodem, aby studenti byli posíláni do ciziny nedostatečně připraveni.

Studenti, posílání na náklad veřejný do ciziny, mají být pracovníci vynikající, od kterých očekáváme do budoucna vskutku úspěšnou práci vědeckou. Ti ovšem se nespokojí pouhým školským studiem a neustávají od vědecké práce, jakmile složili zkoušky, jež jsou jen prostředkem k dosažení místa. Bude tedy jen vhodno, stanoví-li se, že studenti po svém absolvování mohou na doporučení sboru ještě po tři léta požívatí všech studentských výhod, i když složili již zkoušky, a ovšem též být účastní, a sice v přední řadě, stipendií udílených k studiu v cizině. Důvod, že je jich potřebí, zvláště z filosofické a přírodovědecké fakulty, jako středoškolských učitelů, nemůže rozhodovati: naopak vede k politování hodnému zjevu, že studenti, vědouce, že by po zkouškách stipendia neobdrželi, zkoušky úmyslně odkládají.

Výběr studentů, jimž má být stipendium uděleno, děž se individuálně, dle osobní kvalifikace, z níž má být patrné, že žadatel je pracovník vědecký, jenž slibuje do budoucna stát se pracovníkem odborným. Je ovšem třeba dbáti toho, aby podpory byly udíleny rovnoměrně různým oborům, to však nemá být důvodem, aby udílena byla stipendia v určitých oborech i tehdy, kdy není vhodných žadatelů.

Aby studenti, jdoucí do ciziny, mohli co nejlépe využítí svého pobytu za hranicemi, bylo by potřebí zřídití pro ně nejen informační kancelář, ale i kursy, v nichž by jednak všeobecně, pro všechna místa zahraničního pobytu, byli seznamováni se základními pravidly života v cizině po stránce studijní i sociální, společenské a hygienické, jednak v kursech speciálních byli připravováni jazykově, případně též v jednotlivých oborech odborně pro studium v určité zemi. Francouzský Institut v Praze zamýšlí již pořádati takové kursy pro pobyt ve Francii, tak aby student, zvláště jdoucí do Paříže, znal již prakticky vše, co by mu mohlo pobyt pařížský usnadnit a jeho studiu prospěti. Organizací takových kursů měla by být pověřena informační kancelář.

Přílišné reglementování zahraničního pobytu nelze doporučovati. Sebe ostřejší dozor nestačil by zabrániti těm, kteří by nechtěli dostáti závazkům, jež dobrovolně na sebe berou, aby neplnili svých povinností. Tím úsilněji však třeba dbáti, aby v těch střediscích za hranicemi, kam přichází větší počet našich studentů, bylo o ně náležitě postaráno nejen informačními kanceláři, ale přímo středisky, v nichž by nalézali útulek. Bývá namítáno proti tomu, že tím studenti zvykají si příliš stýkati se mezi sebou a neseznamují se dostatečně s životem a jazykem ciziny. Tato střediska nemusí

však být česká — naopak, mohou právě skýtat studentům příležitost, stýkati se s cizími druhy. Styku českých studentů za hranicemi mezi sebou brániti nelze — má dokonce jen dobrý vliv na jejich chování v cizině; ti pak, kteří opravdově usilují poznati cizí řeč i život, najdou k tomu i při stálém vzájemném styku dosti příležitostí.

Zvláštní důraz třeba klásti na zprávy studentů o studiích, v cizině vykonaných. Vysvědčení o vykonaných zkouškách nelze vždy žádati, a často právě i mimo předměty, z nichž se student zkoušce podrobil, mohl získati hojně pozoruhodných poznatků a vědomostí. Bylo by tudíž dobře, žádati od studujících v cizině, aby podrobně a upřímně vypsalí zkušenosti v cizině získané, promluvíli obšírněji o výsledcích svých prací, o svých stycích, o dojmech, jichž v cizině nabyli, a zvláště aby pronesli své mínění, v čem by se studium našich studentů v cizině dalo zdokonaliti. Tyto zprávy měly by být dávány k posouzení profesorům, kteří kandidáty k stipendii doporučují; ti by pak ve svých dobrých zdáních podávali návrhy a podněty pro další organisaci studia v cizině.

Na základě této stručné, povšechné zprávy, která nevyčerpává vše o pobytu našich studentů v cizině a nepodává také podrobného návrhu k úpravě tohoto studia, poněvadž dosavadní, třebaže velmi horlivá a úsilná činnost v tom směru, nemůže mít ještě dosti zkušeností a podrobně propracované organisace, aby mohla sloužit za základ k návrhům definitivním, dovoluji si přece předložiti sjezdu návrh následující resoluce o studiu našich studentů v cizině:

1. Státní stipendia budtež udílena především žadatelům absolvovaným, kteří svou dosavadní prací prokazují zvláštní vědecký zájem ve svém oboru.

2. Budtež zřízeny pro studenty, odcházející do ciziny, při našich vysokých školách přípravné kursy, v nichž by byli všeobecně i speciálně pro svůj obor a pro místo svého určení k zahraničnímu pobytu připravováni.

3. Studentská střediska v cizině budtež náležitě vybavena tak, aby se studentům stala druhým domovem.

4. Od studentů dlících v cizině budtež žádány podrobně a upřímně zprávy o jejich zkušenostech z pobytu za hranicemi, jež by sloužily k zdokonalení organisace zahraničního studia.

5. Organisace zahraničního studia vládou děž se ve stálém styku s vysokými školami a se studentskými organisacemi ve vzájemné dohodě. (Potlesk.)

Del. Ústředního svazu československého studentstva sl. PhC.
Vlasta Appelová: Velevážení pánové! Zajisté každý musí uznati

velikou práci, která od převratu v zahraničním studiu československého studentstva byla vykonána. Mluví-li se o otázkách, které se dotýkají studentstva, vysílaného ke studiu za hranice, činí se tak zpravidla jen po stránce vědecké. Chci navázat na to, o čem zde bylo hovořeno dříve, totiž že je nutno dáti našim studentům společenské prostředí, aby potom, když jsou vysláni do ciziny, byli i po stránce společenské vyzbrojeni, aby nás mohli v cizině důstojně reprezentovati. Každý jiný národ může si dovoliti vyslati do ciziny člověka, který se neumí chovati. Udělá-li něco Angličan nebo příslušník jiného velikého národa, je to Angličan, každý ví, kdo to je, a názor na Angličany se proto nezmění. Udělá-li to však Čechoslovák, příslušník meznámého národa, padá tím stín i na národ jako celek. Naši studenti měli by se proto připravovati na život nejen po stránce vědecké, nýbrž i společenské, a toho by se mělo dbáti při výběru studentů do ciziny vysílaných.

Ještě jsem chtěla podotknouti, že právě nás, kteří jsme měli příležitost dlíti na vysoké škole v cizině a viděti krásnou spolupráci tanních profesorů a studentů, přímo bolí, že nic takového nevidíme u nás doma. Myslíme, že styk s profesory našemu studentstvu také značně chybí. Nedostatek styku s profesory je právě vinen toho — nechci říci zrovna neohrabaného vystupování, toho, že je na nich hned viděti, že nejsou zvyklí jednati s lidmi a mluvit s lidmi. Málo je platno, že mají plnou hlavu vědomostí, když se nedovedou uplatnit také společensky. To jsou dvě věci, které jsem chtěla zdůrazniti. (Potlesk.)

Resoluce, připojená k referátu prof. Tille, byla po té přijata jednohlasně. Náměty sl. Appelové usneseno připojiti k resoluci, aby výbor o nich uvažoval. »Profesorský sbor nechť věnuje co možná největší pozornost otázkám zahraničních styků studentských i studia zahraničního a je podporuje. Nutnost spolupráce profesorů a studentů i po stránce společenského života je žádoucí, aby student vybaven byl pro cizinu jak vědecky tak i společensky. Při vysílání našich studentů do ciziny má se hleděti vedle zdatnosti vědecké i k schopnostem společenského vystupování, neboť toto je dobrým propagačním prostředkem v prvních letech existence našeho státu«.

Potom přednesl prof. dr. J. Jakubec (Praha) referát:

PODPORA VĚDECKÉ PUBLIKAČNÍ ČINNOSTI STUDENTSTVA.

Mnohé cizí university vydávaly již před válkou vynikající práce studentů, jež byly provedeny v jednotlivých ústavech universitních. Vydávají se rozmanitým způsobem: buď ve sbornících té které fakulty nebo jako publikace jednotlivých ústavů, nejčastěji tuším samostatně o sobě, zejména jsou-li to práce většího rozsahu.

Na našich vysokých školách taková organisovaná podpora nebyla posud poskytována publikační činnosti studentstva. Zřídka

jen se vybrané práce studentských pracovníků vědeckých uveřejňovaly v odborných časopisech.

Naše ministerstvo školství a národní osvěty, uznávajíc důležitost takovýchto publikací, zařadilo do rozpočtu na r. 1922 příspěvek na vydávání vědeckých spisů fakulturních pro přírodovědeckou fakultu Masarykovy university v Brně (30.000 Kč) a pro filosofickou fakultu university Karlovy 20.000 Kč s přesným určením »na vydávání zdařilých prací seminárních«. Tím byl dán podnět, aby byla uvažována a propracována otázka nemalé důležitosti, jak by měly university podporovat vědeckou činnost studentstva.

Účelem těchto publikací je vzbudit u studentů samých větší zájem o studium odborné a udržeti jej také pro budoucnost; zároveň prospět vědeckému badání.

V archívech děkanství je uložena nejedna disertace, z doby válečné i nejedna habilitační práce, v archívech seminářů i státní zkušební komise nejedna studie odborná, která, kdyby byla uveřejněna, podala by cenný příspěvek k vědeckému badání, ulehčila by badatelům práci; badatelé nejednou zevrubně probírají věci, které byly v pracích seminárních nebo disertačních již probrány. Nesnáze uveřejňovati zdařilé práce seminární nebo laboratorní se zvyšovaly za doby poválečné, kdy odborné časopisy byly většinou nuceny omezovati svůj rozsah.

Proto si lze vysvětliti zjev, že se nadaní absolventi vysokých škol snažili se svými pracemi uchylovati do revuí a zejména do novin. Nechci tím nijak podceňovati význam publikační činnosti essayistické a popularisační; má svou důležitost a bude pro věc ziskem, věnují-li se jí pracovníci co nejčetnější a nejschopnější. Ale v naší době poválečné děje se tak jednostranně: přispěvatelé revuí a zejména novin bývají vedeni k tomu, aby věnovali své studium těm věcem, které zajímají vrstvy čtenářstva co nejširší; nemohou je probírat metodami vědeckými. Odbornému badání se tím málo prospívá: vědecké badání se nemůže obejít bez důkladnosti, bez metod skutečně vědeckých, nemůže se zříkati průkazného materiálu, jenž bývá článkům určeným pro revue a noviny přítěží.

Podporou publikační činnosti studentstva má se tedy posílit odborná práce vědecká. Její zmohutnění je nyní, kdy nám přibýlo tolik vysokých škol, v zájmu československé osvěty.

Profesorský sbor filosofické fakulty Karlovy university se v sedění dne 19. ledna 1922 usnesl o návrhu, aby z prostředků poskytovaných státní podporou byla vydávána nákladem fakulty a v komisionářství některého pražského nakladatele sbírka monografických rozprav, nazvaná »Práce z vědeckých ústavů při filosofické fakultě Karlovy university v Praze«. Mají v ní býti uveřejňovány práce osob nehabilitovaných, vzniklé ve spojení s fakultou, tedy práce seminární a laboratorní, písemné práce k státním zkouškám, disertace a práce habilitační. Budou se tisknout po česku — k tomu se připojí povinný výťah v některém světovém jazyce.

K organisování sbírky byla zvolena na tři léta zvláštní ko-

mise, která bude nadále působit jako redakce zamýšlené publikace. Bude samostatná ve svých dispozicích. Sboru bude podávat občasné zprávy, účty předloží k revizi děkanu fakulty.

Tím byl učiněn v otázce, jak podporovat publikační činnost studentstva, značný krok ku předu. Není pochyby, že ku podpoře vědeckých prací studentských dojde také při ostatních fakultách českých universit a při jiných vysokých školách. Nebude tedy nevhod, podám-li v hlavních rysech zásady a pravidla o publikační činnosti studentské, jak byla vypracována uvedenou komisí pražské filosofické fakulty. Pravím v hlavních rysech — v podrobnostech budou tyto publikace určovány zvláštní povahou vědných oborů, pěstovaných na jednotlivých fakultách.

Pro publikaci »Práce vědeckých ústavů« vybere zdařilé studie ze svého ústavu ředitel semináře nebo laboratoře, po případě některý z profesorů, kteří posuzovali práci disertační nebo habilitační. Příslušný profesor, který doporučil práci svého žáka k tisku, ručí za její vědeckou hodnotu i za to, že je k tisku úplně hotova také po stránce formální, zejména co se týče správnosti jazykové. Práci odevzdá příslušnému redaktoru společné fakultní publikace. Práce budou honorovány.

Pro knihovní manipulaci by se doporučovalo, aby se seskupovaly práce v jednotlivé sborníky příbuzného obsahu, sborníky raději menší nežli větší. Při větších pracích by bylo vhodné, aby vycházely o sobě, nesouce příslušné číslo publikace.

Práce budou vycházet nepravidelně podle finančních podpor, které se získají k tomuto účelu.

Podávám tedy tento návrh:

»První říšský sjezd českých a slovenských učitelů vysokých škol, pojednav o nutnosti podporovat vědeckou činnost studentstva, přijímá tuto resoluci:

Do rozpočtu ministerstva školství a národní osvěty budiž zařaděna větší stálá položka, ze které by dostávaly jednotlivé fakulty (po případě jednotlivé vysoké školy) příspěvky na publikování zdařilých vědeckých prací studentských, vzniklých ve spojení s vysokými školami, jak bylo nahoře podrobně vyloženo«. (Potlesk.)

Prof. dr. M. Hýsek (Praha): V otázce publikace vědeckých prací studentstva myslím, že skutečně bylo by potřeba jisté podpory, aby byly zachovány. Jsou to výsledky prací seminárních, disertace, práce habilitační atd. Jestliže dnes vidíme při určitých vědeckých oborech, jako na př. já při literární historii, jak pěkně různé práce studentské byly provedeny v semináři, jak pěkně některá věc byla rozřešena a jak při tom je naprosto nepřístupna, poněvadž není postaráno o její publikaci, cítíme tím naléhavější potřebu, aby v tomto směru byla zjednána náprava. S uveřejňová-

ním takovýchto prací bylo dosud nutno uchýlovati se většinou do vědeckých časopisů. Myslím, že ministerstvo školství prostřednictvím fakult by mělo pro to něco učiniti. Je to tím naléhavější, když vidíme, že na jiných universitách, na př. polských, mají tyto věci již řešeny. Také v Petrohradě prof. Vengrov již před válkou ve svém semináři vydával sborníky prací, vyšlých z jeho semináře, a práce tyto byly vskutku cenné a vítané jak pro studentstvo, tak i pro odborné pracovníky. Práce takové byly by povzbuzením nejen pro studenty, nýbrž i pro profesory a jejich práci v semináři. Z těchto důvodů návrh v zájmu naší vědy vřele vítám a co nejsrdečněji doporučuji.

Inž. Jos. Vrba (delegát min. šk. a nár. osvěty): Vážený pánové! Dovolil bych si malé upozornění, resp. jinou formulaci resoluce z toho důvodu, že redakce státního rozpočtu ministerstva školství a národní osvěty je upravena tak, že tak zv. ústřední úvěry jsou děleny zvlášť pro školy universitní a vysoké školy příbuzné a zvlášť pro vysoké školy technického směru. Proto resoluce měla by se týkati obou těchto typů vysokých škol a měla by mluvit o zařazení dvou položek do rozpočtu, které by byly stejně stylisovány, ale rozděleny na vysoké školy technické a na university. To je návrh více formálního, praktického rázu.

Předseďa: Vážený pánové! Děkuji panu inž. Vrbovi za jeho cenný praktický pokyn. Bude sdělen ústřednímu výboru, aby resoluce byla dle toho upravena.

Poněvadž si nikdo nepřeje slova, prosím, abyste zvednutím ruky dali na jevo, zda resoluci přijímáte. (Děje se.) Resoluce se přijímá.

Tím je program jednání naší sekce vyčerpán. Děkuji vám všem, velevázení pánové, za vaši účast a prohlašuji schůzi za skončenou.

(Konec schůze v 11. hodin 50 min. dopol.)

V. sekce pro otázky stavovské.

Dne 15. května o 3. hod. odpo. v budově české techniky.

Předseda: prof. MUDr. V. Janovský (Praha).
Místopředseda: prof. JUDr. A. Miřička (Praha).
Tajemník: doc. PhDr. V. Hruška (Praha).

Předseda: Velevážení pánové! Dovolte mi předem, abych učinil sdělení, které se týče změny denního pořadu. Ačkoliv dopolední sedění třetí sekce trvalo až do 1. hod. odpoledne, nemohla sekce dokončiti své práce; jednotliví referenti mají proto tam ještě referáty a nemohou býti přítomni jednání našemu. Proto si dovoluji změnití denní pořad a prosím, aby nejdříve se ujal slova zástupce lektorů a přednesl požadavky lektorů.

Prof. inž. M. Ursiny (Brno): Jako bývalému lektorovi dovoďte mi, abych přednesl za p. doc. Fr. Kaldu (souhlas) referát:

POŽADAVKY LEKTORŮ VYSOKÝCH ŠKOL ČESKOSLOVENSKÝCH.

Při poslední úpravě poměrů vysokoškolských profesorů, docentů i asistentů zapomnělo se úplně na lektory, kteří mají sice povinnosti, ale práv dostává se jim poskrovnu, t. j. odměna za jejich práci pohybuje se mezi nulou a 600 Kč za hodinu a semestr. Remuneraci po 600 Kč za hodinu a semestr má všeho všudy jeden lektor, po 500 Kč také jeden, po 400 Kč a 200 Kč několik málo, po 300 Kč většina a žádnou remuneraci značným počet lektorů. Poměry ty jsou neudržitelné a vzbuzují oprávněnou nespokojenost mezi lektory. Zmíněná nesrovnalost zaviněna jest nedostatkem řádu lektorského. Lektorům jednotlivých škol vysokých vede se tak, jak se příslušný sbor profesorský o ně stará, protože ministerstvo školství a národní osvěty, přihlížejíc k autonomii vysokých škol, schvaluje pouze to, co mu sbory profesorské navrhnou. Pravda jest, že některé vysoké školy všímají si svých lektorů více, jiné méně, aneb táž vysoká škola má lektory bezplatné a zároveň i nejvýznamnější honorované!

Nespokojenost lektorů vedla k založení »Spolku lektorů vysokých škol československých v Praze«, do něhož pozváni byli pouze lektoři, kteří jsou státními občany českosloven-

skými. Lektoři cizí nebyli přibráni předně proto, že dostávají plat od své vlády, za druhé, že cizincům, mají-li býti získáni, musí se poskytnouti zvláštní výhody, které vyžadují individuální smlouvy s ministerstvem školství a národní osvěty, za třetí, že proti jejich činnostem byly opětovně s nejpovolanejší strany slyšeny vážné a oprávněné námitky.

Spolek vypracoval před rokem »Návrh na vydání zákona o úpravě povinností a platů lektorů vysokoškolských« a rozeslal jej příslušným fakultám všech vysokých škol Č. S. R., osobně odevzdal p. min. Šustovi a zástupci odborného referenta v min., dále předsedovi kulurního výboru N. S. a těmž pro Spolek vysokoškolských profesorů, konečně předsedům všech poslaneckých klubů českých.

Z došlých odpovědí vysokých škol seznal spolek, že se instituce definitivních lektorů neschvaluje. Pro lektory, mající jiné pevné postavení, zmíněný nesouhlas neznamena žádná pohromy, ale přímo tragická je budoucnost všech lektorů, jichž hlavním povoláním jest lektorát, který jich přes veliký počet převzatých hodin neužívá a pro svou mzdovou povahu pro stáří a nemoc nezaopatří. Čteme-li v jedné odpovědi na »Návrh«, aby se stát postaral o náhradní pojištění pensijní, pak nastává otázka, kdo se má při tom postiženého lektora u státu zastati, jelikož při dnešních snahách úsporných je naprosto vyloučeno, že si jednotlivec uvedené pojištění pensijní vymůže sám.

Spolek lektorů, prozkoumaj došlé odpovědi, shledal, že stanovisko některých sborů profesorských se příliš liší od »Návrhu« a požádal posl. dr. Lukavského o radu. Dr. Lukavský v červnu 1921 zakročil v ministerstvu školství a národní osvěty, jemuž doporučil svolání ankety ve věcech lektorských, kde by se záležitost přímou dohodou obou stran urovnala. Posl. dr. Lukavský opakoval nutnost ankety lektorské v rozpočtovém výboru N. S. dne 7. listopadu 1921. Slíbená anketa dosud nebyla svolána, poněvadž posud nedošly do ministerstva školství a národní osvěty posudky »Návrhu« od všech vysokých škol, čímž se věc brzdí.

Spolek lektorský, uváživ důvody jednotlivých škol, snížil své požadavky na tyto body:

1. Budiž vydána úprava povinností a platů tuzemských lektorů vysokoškolských v podobě zákona neb vládního (ministerského) nařízení; za tím účelem budiž co nejdříve svolána ministerstvem slíbená anketa o požadavcích lektorů, sestávající ze zástupců ministerstva školství a národní osvěty, vysokých škol a spolku lektorů.

2. Každému lektorovi bez výjimky přísluší remunerace, jejíž výše se stanoví pod bodem 4. Jmenování bezplatných lektorů není přípustné.

3. Lektorům budiž jmenovacím dekretem dán učební příkaz s výslovným udáním právní platnosti povinného počtu hodin a současně buď poukázána příslušející jim remunerace, která se vyplácí měsíčně předem.

4. Remunerace za hodinu a semestr činí 900 Kč a zvyšuje se vždy po třech letech o 20% až do dvojnásobného obnosu, při čemž se dosavadní služba lektorská plně započítá do zvýšení platového.

5. Přídavky pravidelné jednotlivým lektorům pod jakýmkoliv jiným titulem jsou nepřipustné. Výjimku činí případy, kdy lektor inusí dojížděti drahou z hlavního působiště svého do místa vysoké školy (na př. do Příbramě).

6. Lektorům mělo by se dostati přiměřených dotací na zakoupení potřebných knih a jiných pomůcek učebních, cestovních stipendií atd. (Návrh české techniky v Brně.)

7. Ustanovený lektor může být propuštěn jen na základě řádně vedeného řízení disciplinárního. Zato buďtež lektoři vybíráni s největší svědomitostí; z úředních kvalifikačních tabulek státních zaměstnanců lze si o kandidátech snadno opatřiti spolehlivé informace.

8. Cizí lektoři buďtež ustanovováni individuální smlouvou s min. školství a národní osvěty.

Při každé nové úpravě poměrů lektorských buďtež přibráni zástupci organisace lektorské.

Důvody pro uvedené požadavky a stížnosti do bezpráví předneseme podrobně před povolányi činiteli ústně.

Přednesl jsem vám požadavky lektorů. Myslím, že není v nich nic, proti čemu by se dalo něco namítati. Nejsm přímou intresován na věci, ale myslím, že všechny požadavky, které kladou lektoři, jsou vesměs oprávněny. Zvýšení lektorského platu na 900 Kč je spravedlivé, poněvadž my sami se budeme domáhati zvýšení odměn za hodiny suplovací. Co žádají dále, aby jim byly vytčeny jejich povinnosti a práva, je samozřejmé. Proti učebnému příkazu, aby byl jasný, proti tomu, aby dostávali cestovní paušál, není rovněž námitek. Stejně je samozřejmo, aby nebyli ustanovováni bezplatně, rovněž chápu velice dobře jejich požadavek, aby se jim poskytla podpora na zakupování vědeckých knih, po případě stipendia a aby mohli být propuštěni jenom na základě řádného řízení disciplinárního. Myslím, že se můžeme požadavku lektorů s dobrým svědomím umouti. Dovolte ještě, abych přečetl resoluci, která se k referátu připojuje (čte):

»Sjezd se usnáší: Ministerstvo školství a národní osvěty nechť svolá anketu o úpravě lektorátu, přihlížejíc k postulatům lektorským a dobrozdáním vysokých škol.« (Potlesk.)

Resoluce byla jednohlasně přijata.

Potom se ujal slova doc. dr. Fr. A. Novák (Praha) k referátu:

POŽADAVKY ASISTENTŮ VYSOKOŠKOLSKÝCH.

1. Anketa o právní postavení vysokoškolských asistentů buďž konečně svolána a právní postavení asistentů vyřešeno. Dne 8. dubna 1919 byla resoluce o svolání ankety odhlasována parla-

mentem, ale na návrhy všech spolků vysokoškolských asistentů a na dobrozdání jednotlivých sborů profesorských nebylo dosud se strany ministerstva školství a národní osvěty vůbec reagováno.

2. Vysokoškolským asistentům buďtež jejich požitky upravovány tak jako ostatním státním učitelům s vysokoškolským vzděláním.

3. Pensijní příspěvky, strhované z platu buďtež vysokoškolskému asistentu, když opouští státní službu, vráceny, resp. buďtež poukázány pensijnímu ústavu na zakoupení let do pense.

4. Osobní přídavky, náležející vysokoškolským asistentům zvláště kvalifikovaným (na př. docentům), buďtež postupem času zvyšovány tak, aby se celkový příjem asistenta vysokoškolského se zvláštní kvalifikací vyrovnal aspoň příjmu ostatních státních učitelů stejně dlouho sloužících.

5. Vysokoškolským asistentům, nastoupivším během války neb bezprostředně po skončení služby vojenské buďtež neprodleně započítána válečná a vojenská leta dle jasného znění zákonů ze dne 7. dubna 1920 číslo 30 s. z. a n., ze dne 27. července 1920 [§ 8, 14] č. 482 s. z. a n., ze dne 9. dubna 1920 č. 222 r. z. a n. (§ 2—4) a prováděcího nařízení ze dne 22. prosince 1920 č. 666 s. z. a n. § 12.

(Přes jasné znění zákonů uvedených žádosti vysokoškolských asistentů za započítání válečných a vojenských let byly zemskou správou politickou v celé řadě případů zamítnuty a rekursy k ministerstvu školství a národní osvěty se pod různými záminkami zdržují a dosud ani jeden nebyl vyřízen [na příklad MUDrů A. Jiráska, V. Maydla, B. Buriánka atd.].)

6. Při propočítání let buďtež všem vysokoškolským asistentům započteny do služebních let též čekatelské roky ztrávené v jiném odvětví státní služby (na příklad rok zkušební) a dále doba v jiné službě ve veřejném (na příklad suplování na středních školách) neb rovnocenném soukromém postavení ztrávená dle jasného ustanovení zákonů ze dne 9. dubna 1920 č. 222 s. z. a n. § 2. a ze dne 22. prosince 1920 č. 666 s. z. a n. § 1, 14—16 a dále ustanovení § 3 zákona z 8. dubna 1919 č. 198. s. z. a n.

(Přes jasné znění uvedených zákonů, které bezesporně vztahují se na vysokoškolské asistenty, nebyly jim při propočtení let započteny ani čekatelské roky, ztrávené v jiném odvětví státní služby, ani jiná služba, ztrávená ve veřejném neb rovnocenném soukromém postavení.)

7. Vysokoškolským asistentům (plně kvalifikovaným), jimž ministertvem školství a národní osvěty bylo pravoplatně přiznáno i ropočítání let služebních a započítání let válečných a vojenských, jimž Zemskou správou politickou toto propočítání a započítání také bylo provedeno, nechť Zemská správa politická nezadržuje vyšší požitky (plynoucí ze zmíněného propočítání a započítání let) jim dle zákona náležející.

8. Vysokoškolské asistenti se zvláštní vědeckou neb praktickou kvalifikací (dle posouzení příslušného sboru profesorského) nechť

dostávají vypláceny osobní přídavky, které jim právoplatně dle zákona ze dne 3. dubna 1919 č. 198 s. z. a n. náleží.

(Asistenti vysokoškolští jsou poškozováni duchem zákona neodpovídajícím stanoviskem ministerstva školství a národní osvěty k 3. větě § 1. zákona ze dne 8. dubna 1919 č. 198 s. z. a nař. Ministerstvo zamítá návrhy sborů profesorských [na př. na lékařské fakultě Karlovy university] na osobní přídavky zvláště vědecky neb prakticky kvalifikovanými asistentům s doložkou, že jsou přípustny pouze silám habilitovaným. Habilitovaní mají sice na ně bezesporně právo, ale ne výhradně. Zákon pozbýval by tím svého praktického významu, ježto k habilitaci nezřídka dochází při odchodu z asistentkého postavení.)

9. Vysokoškolským asistentům, kteří po absolutoriu konali určitou dobu službu jako neplně kvalifikovaní, budiž doba jejich neplně kvalifikované asistentury (nejvýš však od absolutoria počínaje) započtena do postupu, jakmile dosáhnou plně předepsané kvalifikace.

(Požadavek o započítání let služebních [obdobně, jak jest tomu u zatímních profesorů] u těch vysokoškolských asistentů, kteří konali určitou dobu jako neplně kvalifikovaní službu, ačkoliv činili tak po absolutoriu svých studií vysokoškolských a zastávali tytéž povinnosti, jako asistenti plně kvalifikovaní, a právě vykonáváním těchto povinností se určitou dobu zdrželi v předepsaných zkouškách, jest zcela oprávněný. Oprávněnost tohoto požadavku vysvitne též z toho, že přestoupí-li asistent vysokoškolský po složení zkoušky učitelské způsobilosti na střední školu, jest mu započítána do služby pouze doba od státní zkoušky, kdežto prozatímním profesorům, kteří sloužili bez zkoušek jako suplenti na střední škole, započte se i ona doba před zkouškou státní, takže mají více započítaných služebních let než bývali vysokoškolští asistenti, ačkoliv slouží stejně dlouho.)

Body 5., 6., 8. a 9. jsou obsaženy v petici, zaslané Spolkem asistentů českých vysokých škol v Praze poslanecké sněmovně Národního Shromáždění v Praze dne 10. března 1922. (Potlesk.)

Doc. dr. V. T r k a l (Praha): Vážení pánové! Jako dodatek ke zprávě bych si dovolil podotknouti, že svolání ankety o právním postavení vysokoškolských asistentů bylo odhlasováno již revolučním Národním shromážděním v resoluci přijaté roku 1919, že však do dneška, t. j. po celá tři léta nebyla anketa svolána. Proto činím návrh:

»Požadavky asistentů se přikazují ústřednímu výboru s vyzváním, aby se zasadil o svolání ankety o úpravě právního postavení vysokoškolských asistentů.«

Prof. inž. M. U r s í n y (Brno): Vážení pánové! Otázka asistentů vysokoškolských je přímo katastrofální, když snad ne pro asistenty, jistě pro profesory. Pánové, jestli to tak půjde dále, nebudeme mít za krátko na vysokých školách vůbec asistentů anebo

acpoň ne takových, jakých potřebujeme. Aby asistent mohl býti na vysoké škole za dosavadní plat, je zhořa nemožno. Vysokoškolský asistent má rozhodně býti lépe situován nežli úředník ve státní službě. Žádá se od něho, aby to byla lepší síla, kvalifikovaná, s vysokoškolským vzděláním. Proto stanovisko naše je jasné. Musíme dáti příkaz ústřednímu výboru, aby se zasadil ze všech sil, aby otázka asistentů byla v nejkratší době jak pro asistenty, tak také pro vysoké školy co nejpříznivěji vyřešena, ježto toho vyžaduje zájem ani ne tak asistentů jako daleko spíše zájem vysokého učení samotného.

Prof. dr. V. F e l b e r (Praha): Nesvolalo-li ministerstvo školství dosud v té věci ankety, není to pro nedostatek materiálu. Ministerstvo se obrátilo na vysoké školy se žádostí o návrh na úpravu poměrů vysokoškolských asistentů. Návrhy byly podány, i když ne všechny, ale materiálu má ministerstvo dosti, a ve všech návrzích bylo zdůrazněno, že otázka asistentů je životní otázkou vysokých škol, a nebude-li brzy vyřízena, že nastane katastrofální stav zvláště pro vysoké školy technické. Proto bych se přimlouval, aby moment, kdy asistentskou otázku musíme vyřídit, byl velmi důrazně v resoluci vytčen.

Prof. dr. K. W e i g n e r (Praha): Proberete-li naše vysoké školy, shledáte, že přemnoho ústavů má dnes asistenty nekvalifikované bez doktorátu. Račte uvážit, že na medicínské fakultě naší mezi asistenty theoretických odborů je dnes jediný kolega asistent s doktorátem. Ostatní doktorátu nemají. To znamená, že se čím dále tím méně doktorů odhodlává, aby se věnovali kariéře na universitě. Za dnešních hmotných jejich poměrů je to ovšem pochopitelné. Proto dovoluji, ať se zase, abych připomněl, že je důležité, aby se spolek sám zasadil o uskutečnění požadavků asistentů, poněvadž jinak nemohli by přednostové theoretických odborů vzít odpovědnost za to, že se vědecká práce nerozvíjí takovým způsobem, jak je žádoucí.

Prof. dr. L. S y l l a b a (Praha): Stručně se připojuji k tomu, co zde bylo řečeno, za asistenty v medicínských odborech. Za dnešních poměrů, koná-li asistent řádně své povinnosti na vysoké škole, nemůže si všimati praxe, a pakli si všimá praxe, nemůže konati svou povinnost na vysoké škole.

Prof. dr. K. Š v e h l a (Praha): Dodávám k tomu, že mezi profesory a asistenty je to příčinou nemilých scén, když profesor zakazuje asistentovi provozovati praxi a privátní práce, poněvadž asistent nutně v tom vidí, že profesor ho utiskuje o výdělek, kterého nutně potřebuje. Proto se připojuji k návrhu.

Předseda: Poněvadž si nikdo nepřeje slova, přikročíme k hlasování o resoluci. Při veliké důležitosti tohoto thematic, již každý z vás uzná, bude snad dobře, když dám hlasovati odděleně o resoluci přednesené p. drem N o v á k e m a potom o dodatku pana kol. T r k a l a. Ostatně oba návrhy se docela dobře srovnávají. Návrh

druhý je rozdílný jen jaksi po technické stránce. Pan kol. sekretář bude tak laskav a přečte nám obě resoluce.

Tajemník (čte): Resoluce k referátu doc. dra Nováka o požadavcích asistentů vysokoškolských:

»První říšský sjezd československých učitelů vysokoškolských škol v Praze běře na vědomí požadavky asistentů vys. škol, obsažené v referátu doc. dra Nováka, a ukládá výboru českého ústředního spolku učitelů vysokoškolských, aby sledoval a podporoval požadavky v referátu vyslovené.«

Resoluce podle návrhu kol. Trkala:

»Požadavky asistentů se prikazují ústřednímu výboru s vyzváním, aby se zasadil o brzké svolání ankety o úpravě právního postavení vysokoškolských asistentů.«

Předseda: Budeme hlasovati. Prosím pány, kteří jsou srozuměni s těmito resolucemi, aby laskavě zvedli ruku. (Děje se)

Obě resoluce, které lze spojit v jednu, jsou přijaty jednohlasně.

Potom se ujmá slova doc. dr. J. Vilhelm (Praha) k referátu:

DOCENTSKÁ OTÁZKA A POŽADAVKY SOUKROMÝCH DOCENTŮ.

Existuje-li u nás ještě docentká otázka, jest to zřejmým důkazem, že poměry soukromých docentů nejsou upraveny tak, jak by měly býti. Postavení materiální a právní profesorů vysokoškolských bylo po získání naší samostatnosti celkem uspokojivě rozřešeno a organizace českého ústředního spolku učitelů vysokoškolských nemá v poslední době v tomto směru vážnějších a větších požadavků, nehledě k nivelisaci tak tížící dnes lépe kvalifikované kategorie. Za to zůstávají dosud poměry materiální a právní soukromých docentů úplně nerozřešeny až na nepatrný splněný požadavek, o němž se později ještě zmíním. Ale poměry po převratu zdánlivě příznivé soukromým docentům v poslední době se již zhoršují; v nedaleké budoucnosti mohlo by se zhoršit postavení soukromých docentů ještě více, zvláště při sledování úspornosti ve všech odboch správy státní. Proto při dnešním jednání sjezdovém jest hlavní stavovskou otázkou učitelů vysokoškolských otázka soukromých docentů na našich vysokých školách, jak již o tom se zmínil pan prezident republiky Československé ve svém proslovu při včerejším zahájení sjezdu.

Naše republika přejala organizační řady vysokých škol, uzákoněné za bývalého Rakouska a zařizuje dle týchž zásad nové vysoké školy. Jen nepatrné změny za dobu tří a půlletého trvání naší samostatnosti provedeny v organizaci našich vysokých škol. Ale

změny ty nedotkly se nijak právního a materiálního postavení kategorie soukromých docentů. Budiž mi dovoleno, abych se i vyjádřil, z jakých důvodů u nás tato kategorie učitelů vysokoškolských zůstala nedotčenou zlepšení svého postavení v době po převratu státním. Zřízením nových vysokých škol v republice soukromým docentům kynuly a snad ještě v některých odborech kynou naděje v dohledné době dosáhnouti profesur na nových vysokých školách a tím také možno si vysvětliti hájení a přijetí skromných požadavků soukromých docentů většinou již podaných v promemorii ministerstvu vídeňskému v roce 1917 prostřednictvím organizace ČSUSUV., rozmnožených o jiné požadavky v prvních dvou letech samostatnosti a předložených sborům profesorským, senátům i ministerstvu školství a národní osvěty republiky Československé. Od loňského roku však počíná se znova projevovati větší zájem o docentkou otázku a pronášeny na schůzích sekce docentské i na důvěrných schůzích soukromých docentů různé návrhy na zlepšení dosavadního stavu i podány různé žádosti, memoranda různým korporacím za tímto účelem.

Institute soukromého docenta, jak známo, výborně se osvědčila v Německu, Itálii i v bývalém Rakousku a proto jest jí žádoucí zachovati a neměnit. Tak zněly hlasy, kdy se ozvaly návrhy pro zavedení státních docentur podle vzorů některých jiných států evropských. Při posuzování této otázky, zda vhodnější pro naše domácí poměry a výhodnější pro kandidáty profesorů vysokoškolských jest dosavadní stav soukromých docentů na vysokých školách nebo definitivní poměr učitelský pro docenty, myslím, že u nás nebude tato otázka sporná. Státní docentury, nehledě k malým materiálním a právním výhodám, byly by institucí omezenou počtem, který by se řídil často více rozpočtem státním než potřebou vysokých škol. Byl by to zase numerus clausus, který by jistě nebyl na prospěch vývoje vědeckých pracovníků, vědy i vysokých škol a zabraňoval by většímu počtu odborníků získati veniam legendi na vysokých školách. Ze státních docentur vyvinula by se kategorie špatně placených mimořádných profesur a ztíženo by bylo domoci se mimořádných a řádných profesur nejen kandidátům těchto, ale také vysokým školám, jež by státní administrativa laciněji udržovala při menším rozpočtu na vysoké školství. I počet přednášek vysokých škol byl by značně ochuzen o speciální přednášky, jež nyní konají soukromí docenti. Tyto přednášky soukromých docentů doplňují a prohlubují přednášky soustavné hlavních odborů, jež pravidelně se opakují co rok nebo v delších i víceletých cyklech a jsou v učebním plánu vysokých škol. Přednášky soukromých docentů důležitý jsou pro vysoké školy tím, že mnohdy věnují podrobnější pozornost novým směrům a metodám badatelským, novým odvětvím vědeckým, pro něž dosud nejsou zřízené profesury nebo učební příklady. Nemusím připomínati snad, že ve velkých cizích státech, kde bývá více vysokých škol stejného typu, jest chloubou školy, která má větší počet přednášek z různých odvětví vědních, z nichž valná

část přednášek připadá na soukromé docenty. I při dnešním stavu soukromých docentur na některých našich fakultách nebo vysokých školách lze pozorovati často nesnáze v mnohých odborech vědních při obsazování profesur pro nově zřizované vysoké školy. Také při náhlém odchodu některého profesora stává se dosud, že o náhradu nebývá předem postaráno. Z toho důvodu měl by býti při každé řadné profesuře vždy nejméně jeden, ne-li více habilitovaných soukromých docentů na každé vysoké škole, aby se v budoucnosti neopakovaly trapné případy, které neměly by se již vyskytnouti ve prospěch vědy a rozkvětu vysokých škol. Z těchto důvodů i snad z jiných, jež tu neuvádím, jest potřebí v našem státě setrvatí při dnešní kategorii soukromých docentů na vysokých školách, ovšem s náležitým zlepšením materiálního a právního postavení této kategorie učitelské.

Materiální postavení soukromých docentů jest v dnešní době neutěšené. Soukromí docenti nejsou vůbec honorováni za přednášky a cvičení na technikách, na universitách dostávají sice kolejně od posluchačů platících, jichž bývá obyčejně zcela nepatrné procento vzhledem k osvobozeným, kteří spíše dávají si zapisovati přednášky soukromých docentů. Ale ani těch pár korun kolejněho nebývá docentům včas vyplaceno. Za letní běh r. 1919 a další některé semestry na universitě Karlově ani po urgenci nebylo vyplaceno kolejně pro nedostatek úředníků při kvestuře. Několik šťastných soukromých docentů, kteří mají učební příkaz, dostávají odměnu nepatrnou v dnešní ceně peněz, nejvýše až 400 Kč za týdenní hodinu. Ale všechny příkazy nebývají stejně honorovány, a kdo nahlédne do státního rozpočtu, uzíí ty různé lokte, na něž se tu měří. Odměny tyto vyplácejí se často teprve za rok po skončení přednášek.

Jak vidno z titulu soukromého docenta neplyne zasloužená odměna za duševní i často fysickou práci, kterou koná soukromý docent. Ale soukromí docenti musí věnovati značný obnos ze svých prostředků, který potřebují k opatřování si pomůcek k svým studiím, nehledě k vydáním, jež jsou nutné k jejich reprezentaci. Soukromé docentuře proto mohou se dodnes u nás věnovati jen dobře hmotně situovaní. Nadaní a talentovaní, nemají-li větších prosíředků vlastních, nemohou se tu uplatniti, odcházejí často z vysokých škol do povolání praktických, kde naleznou dříve lepšího zaopatření. Jejich energie ochabuje v prostředí nevhodném k pěstění čisté vědy a jsou ztraceni buď na dlouhý čas nebo trvale pro povolání, kterému původně chtěli se věnovati. Proto ve státě demokratickém mělo by se pomýšletí vážně na nebezpečení vědeckých pracovníků a zvláště soukromých docentů materiálně tak, aby mohli ve vědeckém badání pokračovati bez starosti o svou existenci. Jejich práce duševní má býti náležitě honorována odměnou za přednášky a jiné výkony, které konají na vysokých školách. V zimním běhu letošního školního roku podniknuta všeobecná akce soukromých docentů v parlamentě, u ministerstva a na vysokých školách o zvýšení odměn za učebné příkazy na 1000 Kč za týdenní hodinu za semestr. Mimo to podány

žádosti prostřednictvím sborů fakultních za učebné příkazy všem soukromým docentům, kteří žádost podepsali, aby zvýšené odměny zařazeny byly také do rozpočtu na příští školní rok. Jak se ukázalo v jednom sboru profesorském, učebné příkazy nelze všem soukromým docentům navrhovati z různých důvodů i ku prospěchu samotných soukromých docentů, neboť vznikla by tu zase nová kategorie podobná státní docentuře. I bylo poukázáno při projednávání této žádosti soukromých docentů, že lze i jiným způsobem poskytnouti pomoc materiální soukromým docentům tím, že podle starého obyčeje z dřívějších let může se navrhnouti odměna soukromým docentům za přednášky a cvičení vykonané, když docent aspoň již čtyři semestry přednášel. Myslím, že pro dnešní dobu mohla by i podmínka «po 4 semestrrech» odpadnouti vzhledem k změněným poměrům poválečným.

Poněvadž na úplné existenční zabezpečení soukr. docentů i při zvýšených odměnách za přednášky nelze pomýšlet, proto jest nutné, aby zvláště soukromým docentům, pokud toho potřebují, byla vyhrazena v první řadě asistentká a vyšší místa úřednická při vysokoškolských ústavech, seminářích, kabinetech, klinikách, při jednotlivých stolicích vysokoškolských, veřejných nemocnicích, vědeckých ústavech samostatných mimo svazek vysokých škol, muzeích, výzkumných stanicích, hvězdárnách, archivech, knihovnách, říšských vědeckých ústavech nově zřizovaných pro různé odbory atd. Honorování soukr. docentů na těchto ústavech mělo by také odpovídati jejich akademickému stupni zvýšením osobních přídatků docentských. Habilitovaný soukr. docent měl by míti vždy přednost při obsazování těchto míst. V konkurech na tato místa mělo by býti uvedeno v podmínkách, že v první řadě při obsazování místa bude brán zřetel k žadatelům habilitovaným z příslušného nebo příbuzných odborů na vysokých školách. Tato podmínka měla by býti nařízením vládním uložena všem v předu vyjmenovaným ústavům veřejným. Tím by se mohla zabezpečiti část s. docentů materiálně.

Docenti, kterým není možno získati místa v předu uvedená a jsou nuceni nastoupiti službu na veřejných školách nebo v úřadech, měli by býti bez ponižujícího doprošování přiděleni do města vysoké školy, na které jsou habilitováni, na ústavy a do úřadů v blízkosti jejich vysokoškolského působíště. Mimo to měly by se všem soukr. docentům nuceným působiti pro svoji existenci v různých veřejných ústavech, úřadech a školách poskytnouti úlevy ve službě nebo dovolené k vědecké práci, k studijním cestám i k činnosti vysokoškolské. Dosavadní prakse jest nestejná a poskytování úlev a dovolených bývá nahodilé a závislé často na libovůli nadřízených úřadů, které mnohdy nerespektují doporučení jednomyslná i opětovaná sborů profesorských vys. škol. Proti úlevám soukr. docentů ve službě veřejné zaměstnaným zvláště v poslední době vystupováno bylo od některých činitelů přímo nepřátelsky. I v denním tisku se objevily útoky proti s. docentům patrně od lidí, kteří jim závidí jejich namáhavou a vyčerpávající práci z největší části vůbec

nehonorovanou. Na schůzích soukr. docentů v tomto roce bylo mnoho trpce žalováno veřejně a přímo na jednotlivé osoby, které k žádostem soukr. docentů o úlevy ve službě chovají se odmítavě i s patrnou nepřiznivostí. Aby se neopakovalo více nedůstojné a ponižující prošení a opětované žádání při podobných žádostech, jest nutno zjednatí odpomoc zákonitým regulováním těchto úlev a dovolených, by každý věděl, s jakým ulehčením jako soukr. docent ve veřejné službě může počítati. V roce 1919 bylo sice stanoveno v kulturním výboru Národního shromáždění, že se mají poskytnouti dovolené s. docentům profesorům středoškolským a v roce škol. 1919/20 byly také tyto ministerstvem školství uděleny až na nepatrné výjimky. V dalších letech nastalo pro s. docenty zklamání a dovolené zvláště na stát. středních školách udělovány jen některým docentům a to jen částečně (snížení počtu hodin) a ve velice řídkých případech udělena úplná dovolená, ač jiným profesorům nedocentům bylo povoleno poměrně více celých dovolených pod titulem na vědecké práce nebo popularisování vědy. Tento postup středoškolského referátu ministerstva školství a n. o. není odůvodněn nedostatkem peněžních prostředků (jak vidno z příslušné položky v rozpočtu na r. 1922), ani nedostatkem středoškolských sil učitelských v Praze, poněvadž tomu dalo by se snadně čeliti včasnými a vhodnými opatřeními, účelnějším hospodařením silami zaměstnanými a neodmítáním nových kandidátů, hlásících se ke službě. Na příští škol. rok se prý chystá úplné zrušení všech dovolených pro soukr. docenty a má býti snížena vyučovací úvazek středoškolský jen těm docentům, kteří budou míti učebný příkaz na vys. škole, nejvýše o týž počet hodin, na kolik zní příkaz z vysoké školy. Docenti bez učebního příkazu by tedy napříště mohli se věnovati činnosti vědecké a přednáškové teprve po absolvování plného nebo dokonce zvýšeného úkolu středoškolského. Profesorské sbory vys. škol podporují sice žádosti za dovolené s. docentů benevolentně v zájmu vědy, ale jsou bezmocné proti zaujatosti středoškolského odboru ministerstva, které již ani žádosti o dovolenou nepředkládá k vyjádření těmto sborům a rozhoduje samo o petentech sepsaných tabelárně v t. zv. konvolutech a při tom ještě dosti pozdě. Tak se stalo, že v posledních dvou letech o prázdninách letních doručeny byly vyřízené žádosti o dovolených až v srpnu (v mém vlastním případě v r. 1920 tři dni před začátkem škol. roku a roku 1921 v první polovici srpna), kdy většina docentů dlí mimo domov, na vědeckých cestách, v cizině atd. Jak potom má si zařídití s. docent rozvrh své vědecké cesty, ke které dostal vyplacené studijní stipendium v první polovici července, když neví, jak bude jeho žádost o dovolenou vyřízena ani o hlavních letních prázdninách. Za to jiným profesorům, kteří nejsou docenti, povolují se dovolené individuálně a včasné (ve známém mi případě loňského roku již počátku května na letošní rok). Proto k odstranění těchto závad. jak jsem již se zmínil, jest potřebí vymoci prostřednictvím Národního shromáždění zákonná pravidla k udělování úlev a dovolených soukr.

docentů vys. škol, zaměstnaných ve veřejných ústavech nebo úřadech. Kdyby tato cesta byla zdoluhavá, nechť na podnět kulturního výboru Národního shromáždění provisorně co nejdříve upraví se tyto poměry vládním nařízením, než bude zákonitě tato věc upravena. Rozhodování o dovolených budiž vymíněno sborům profesorským příslušných vysokých škol a vždy včasné budiž rozhodnutí oznámeno žadatelům pro příští škol. rok. Zprávy o využití vědecké dovolené k vysokoškolské činnosti s. docentů nechť předkládají se přímo příslušným sborům profesorským, které o nich podají své dobrozdání a zašlou je ministerstvu nebo úřadům, poskytnutím výhody s. docentům. Nynější prakse ukládající předkládati zemským školním radám zprávy o vědecké činnosti s. docentů jest neslýchaná, neboť zde nejsou oficiální zástupci vys. škol a odborně kvalifikovaní referenti k posuzování vědecké činnosti s. docentů.

Navrhovalo se také při jednání o dovolených z řad s. docentů, by se započítávala 1 hodina vysokoškolská za 4 hodiny středoškolské a podobně úředníkům každá semestrální hodina přednášek neb cvičení rovnala by se jedné pětině služební doby týdenní ku podpoře vědecké činnosti docentů.

Učebné příkazy, suplování přednášek, paralelní přednášky a cvičení nemají býti svěřovány sbory profesorskými nehabilitovaným asistentům, honorovaným docentům nebo adjunktům, je-li pro odbor habilitovaný docent, který má přijíti v první řadě v úvahu při návrzích.

Studijní stipendia a podpory na vědecké cesty udělované s. docentům jsou jediným požadavkem promemorií docentských z dřívější doby, který byl aspoň částečně za naší samostatnosti splněn. Jest si jen ještě přáti, by obnos zařazovaný do rozpočtu byl vzhledem k rozmnožení a zvětšení vys. škol náležitě v budoucnosti zvyšován a neomezováno jeho vyčerpání z důvodů úsporných pro jiné účely, a aby stipendia byla po více let opětně udělována a ne, jak se některým docentům stalo, že byli při další žádosti odmítnuti s poukazem, že zase musí pár let počkati, než jim stipendium znova může býti uděleno. Stipendia mají býti propůjčována s. docentům na dále v míře dostatečné, pokud potřebují této pomoci na podporu svého vědeckého bádání doma nebo v cizině.

Rozmnožení mimořádných a řádných profesur jest nutně při pokračujícím vývoji a specialisaci jednotlivých odborů vědních, rovněž zřizování profesur pro určité osoby, jež svými zásluhami vědeckými a svou činností učitelskou jsou chloubou vysokých škol.

V případě invalidity soukromého docenta, často zaviněné vědeckým bádáním, o vdovy a sirotky po zemřelých s. docentech, jež nedostanou z jiných fondů zaopatřovací požitky nebo dostávají jen nedostačující a pokud tuto podporu potřebují, mělo by býti ministerstvem škol. a n. o. postaráno zvláštní položkou v rozpočtu státním.

To by byly asi zhruba nastíněné dnešní bolesti a požadavky s. docentů po stránce materiální.

Po stránce právního postavení s. docentů uvedl bych jednak některé požadavky s. docentů dříve již hájené, organisací ČUSUV, jednak požadavky pozmeněné vlivem okolností poslední doby, jednak nové dané současnými všeobecnými poměry sociálními v našem státě.

S. docentům jest sice organ. zákonem dovoleno ke konání přednášek a prakt. cvičení používati místností vys. škol, ale jest nutné i soukr. docentům poskytnouti místnosti v ústavech, kabinetech, seminářích atd., kde by mohli vědecké bádání konati a zde používati všech pomůcek a knihovny k své vědecké práci a přípravě k přednáškám bez ponižujících reversů, jak se někde stává. Na ústavech některých blahovůlí jejich přednostů to jest již dávno zavedeno, ale přece byly proneseny na schůzích s. docentů stížnosti, že není dodnes ani některým soukr. docentům místo v ústavech poskytnuto k vědecké práci, ani nemohou sbírek a knihoven odborných (z kterých se zásadně knihy mimo ústav nepůjčují) k své práci používati. Proto mnozí jsou nuceni ještě pracovati ve svých soukromých bytech, bez použití pomůcek, na které zvláště náš stát v poslední době poskytuje jednotlivým stolicím vys. škol značné obnosy. Při stavbách a přístavbách budov pro vys. školy mělo by se i pamatovati na místnosti určené pro s. docenty (studovny, přípravné k přednáškám nebo podle okolností i sborovny).

Jiný požadavek s. docentů o demokratisaci sborů profesorských nesplněný a odmítnutý sbory profesorskými některých fakult, týkající se změny organizačních řádů, může býti obnoven ve přípůsobené a přijatelné formě pro všechny sbory profesorské vys. škol. Předně nechť se zvýší počet zástupců s. docentů ve sborech profesorských úměrně dle počtu s. docentů fakulty. Na každých nejvíce 5 s. docentů budiž volen jeden zástupce do sboru profesorského. Zástupci s. docentů nechť mají rozhodující hlas mimo osobní záležitosti profesorů na všech vysokých školách podobně, jak již to jest zavedeno na vysokých učeních technických v republice. Schůze profesorů a s. docentů (všech učitelů) dnes více rázu formálního s programem o návštěvě přednášek bude potřebí rozšířiti o jiné ještě body programu oběma kategoriím společně s rozhodujícím hlasem všech členů. Do kompetence tohoto širšího sboru učitelského mělo by ještě mimo dosavadní program náležeti: rozhodování o návrzích připravených sborem profesorským týkajících se zásadních otázek fakultních, i poměrů a styků s ostatními fakultami, jinými vys. školami našimi nebo zahraničními, schvalování referátů komisí habilitačních, změny a doplňky rigorosních řádů, oddělování, rušení a vylučování fakult (schůze s. doc. a prof. byly již právoplatně o tomto bodě na výzvu min. škol, a n. o. konány!), o fakultních knihovnách, čítárnách, o fakultních publikacích, mimo jiné body podobného rázu, týkající se všech učitelů fakulty, jež mohou se vyskytnouti u různých typů vys. škol; kromě záležitostí těchto

měly by učitelské sbory podávati dobrozdání o všem, co jim profesorský sbor přidělí.

Při reorganisačních změnách úřadů akademických vys. škol bude dlužno i do akademického senátu zařaditi po jednom zástupci soukr. docentů z každé fakulty s hlasem rozhodujícím v podobných záležitostech, vyhrazených zástupcům soukr. docentů ve sborech fakultních (užších a širších) a v disciplinárních věcech soukr. docentů. Podotýkám jen, že při nové reorganisaci vys. učení technického byli s. docentům příznáni dva zástupci v senátu.

Konečně jest potřebí zákonnitě chrániti titul »docenta«, bez újmy již nabytých práv, výhradně pro habilitované osoby na vysokých školách.

Tím bych vyčerpal nejdůležitější požadavky s. docentů, jež jest potřebí co nejrychleji k rozřešení docentské otázky uskutečniti. Proto jest nutné, aby všechny tyto požadavky, jež byly uvedeny v tomto referátě, podrobně byly ještě prozkoumány a doplněny v anketě svolané ministerstvem školství a n. o. za hlavního spolupůsobení soukr. docentů. Z této ankety o docentských požadavcích nechť podají se ministerstvu a parlamentu přímé a určité návrhy směřující k novelisaci zákonů, týkajících se organizace úřadů a řádu vys. škol, nebo event. k provisorním vládním nařízením, nahrazujícím dočasně budoucí zákonitou úpravu materiálního a právního postavení soukr. docentů.

Navrhuji v závěru svých vývodů tuto resoluci:

První říšský sjezd československých učitelů vysokých škol žádá ministerstvo školství a nár. osvěty, aby v nejbližší době svolalo anketu pro uzákonění materiálního a právního postavení soukromých docentů vysokých škol v republice. Tato anketa nechť jest složena ze zástupců ministerstva, organisací vysokoškolských učitelů, profesorů vysokých škol a zvláště soukromých docentů, již by měli za úkol připraviti co nejrychleji na základě pronesených požadavků soukromých docentů na I. říšském sjezdu československých učitelů v Praze návrhy zákonů nebo provisorních vládních nařízení, jimiž by mohla býti rozřešena uspokojivě v době nejkratší docentská otázka v republice Československé. (Potlesk.)

Doc. dr. Fr. A. Novák (Praha): Dodatkem k referátu chci podotknouti, že v referátu je příliš malá zmínka o docentech-asistentech. Asistenti jsou ve mnoha ústavech přetížení prací asistentkou a pak jim zbývá arci na vědeckou práci málo času. Proto by bylo dobře zdůrazniti požadavek, aby asistentům-docentům byly dány všemožné úlevy.

Prof. dr. A. Velich (Praha): V referátu se mluvilo o soukromých docentech. Bude vás jistě zajímat, že 2. února loni zemřel náš kolega soukr. docent, mimořádný titulární profesor. Do dnešního dne nemá jeho vdova ani krejcaru pense. Reklamoval jsem věc v ministerstvu školství a řeklo se mi, že věc byla již vyřízena a poslána do referátu ministerstva financí. V ministerstvu financí to leží do dneška — je to již skoro půldruhého roku — a vdova nemá dosud ani krejcaru pense.

Doc. dr. A. Salač (Praha): Mnohým z pánů jest snad neznámo, že jsou soukromí docenti, kteří letošního roku měli na střední škole 20 a přes 20 hodin týdenního vyučování. To je stav v našem vlastním státě, kterého nelze srovnávat s poměry za Rakouska. Za Rakouska dostával soukromý docent aspoň poloviční dovolenou, dnes nedostává velmi často vůbec nic. Prosím tedy, aby se výbor sjezdu důrazně zastal soukromých docentů, kteří jsou středoškolskými profesory, aby se udělal konec tomuto nesnesitelnému stavu. Říkám výslovně, že se to netýká mne, ale mohu uvést konkrétní případ kol. Vladimíra Groha, který učí 20 hodin týdně na střední škole vedle přednášek.

Referent doc. dr. J. Vilhelm (Praha): Vážení pánové! K námětům podaným k mému referátu sdělil bych, že nepracoval jsem úmyslně věci do detailu. Mnozí snad budou následkem toho cítiti jakousi křivdu pro své osoby. Ale myslím, že má-li někdo jiný zvláštní návrh, že může jej sdělit ve schůzi docentské sekce. Bude-li svolána zmíněná anketa, svolá jistě napřed docentská sekce řádnou schůzi, kde tyto otázky budou projednány a kde každý může uplatnit své návrhy. Myslím, že není potřebí zvláštního dodatku k resoluci, poněvadž neobsahuje než návrh na svolání ankety. Ve spolku pak budeme žádati podporu ústředního spolku, aby s námi žádal ministerstvo školství, aby požadavek svolání ankety byl splněn. Proto jednotlivá přání mohou se uplatnit na docentské schůzi i při této anketě.

Resoluce navržená referentem byla jednohlasně přijata.

Potom přednesl prof. dr. O. Srdínko (Praha) referát:

ÚPRAVA STUDIJNÍHO ROKU NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH.

Dosavadní úprava prázdnin na universitách spočívá na všeobecném studijním řádu (výnos ministerstva kultu a vyučování ze dne 1. října 1850 č. 370 ř. z. § 64—66), dále na výnosu ministerstva kultu a vyučování ze dne 6. listopadu 1857 č. 219 ř. z.

Rok studijní se dělí v semestr zimní a letní. Zimní počíná se 1. října každého roku a trvá až exklusivně do čtvrtka před květnou nedělí podle kalendáře Řehořského.

Letní semestr počíná se ve čtvrtek po svátcích velikonočních

a trvá až do posledního července. Velké prázdniny činí tedy dva měsíce, prázdniny velikonoční 14 dní.

Strany svátků jest se řídit podle dosavadních předpisů nebo není-li výslovných zákonných ustanovení, podle zvyklosti na každé universitě zachovávané.

Co se týče dne prázdného, který na universitách až dosavad v každém týdnu kromě neděle ještě byl povolen, přísluší sboru profesorskému ustanoviti, má-li takový den v týdnu i budoucně ještě prázdný zůstat, a který to den.

Uvedené na některých fakultách prázdné půldne každé úterý odpoledne se zrušuje.

Těž ve dnech od 24. prosince ač včetně do Nového roku, dále poslední tři dni v masopustě a na popeleční středu se přednášky nekonají.

Výnosem téhož ministerstva ze dne 3. září 1870 čís. 8679 bylo vysloveno, že ministerstvo nenamítá nic proti tomu, jestliže rektor nepoužije svého práva k určení jednoho dne feriálního, jež mu přísluší podle dvor. dekretu ze dne 17. října 1818.

Výnosem ministerstva školství a národní osvěty ze dne 14. června 1920 čís. 33.313 byly znovu upraveny prázdniny na vysokých školách směru technického a to tím způsobem, že mimo svátky a neděle jsou stálými prázdninami:

1. prázdniny vánoční od 23. prosince do 6. ledna;
2. prázdniny velikonoční od květné neděle do neděle po velikonočních;
3. prázdniny svatodušní od soboty před svatodušními svátky do středy po svátcích;
4. rektorský den;
5. hlavní prázdniny trvají od 1. července do 31. srpna — s výjimkou vysoké školy zemědělské v Brně, kde trvají od 1. srpna do 30. září zřetelem ke zvláštnímu rázu a účelu této vysoké školy. Konec zimního semestru stanoví se na den 31. ledna.

Výnosem ze dne 8. července 1920 čís. 85.251 byly o této nové úpravě prázdnin na vysokých školách technického směru vyrozuměny ostatní vysoké školy a vyzvány, aby sdělily své stanovisko v příčině úpravy prázdnin, zejména pokud se týče počátku studijního roku a rozdělení na semestry, dále zachování jednotlivých dosavadních prázdnin. Právnické fakulty zvláště požádány o odborný posudek, zda normy tuto materií upravující (všeobecný řád studijní ze dne 1. října 1850 čís. 370 ř. z. § 64—66, dále výnos ministerstva kultu a vyučování ze dne 6. listopadu 1857 čís. 219 ř. z.), zejména všeobecný řád studijní, mají povahu zákona, či zda jest pokládati pouze za výron moci výkonné.

Pokud se týče samé úpravy prázdnin na universitách vyslovily se některé vysoké školy pro ponechání dosavadní úpravy bezpodmínečně, jiné podmínečně, t. j. pro případ nepřijetí odchýlných návrhů vlastních, některé profesorské sbory podaly zásadně odchýlné návrhy vlastní.

Kromě dosud sdělených podnětů pro novou úpravu studijního roku na vysokých školách, sluší uvést ještě prohlášení, učiněné ve schůzi kulturního výboru poslanecké sněmovny konané dne 9. prosince 1921 ministerstvem školství a národní osvěty při jednání o prázdninách na národních a středních školách. Prohlášení ono o universitách znělo takto:

»Dosažadní úprava prázdnin na universitách a příbuzných vysokých školách spočívá na všeobecném studijním řádu ze dne 1. října 1850, č. 370 ř. z. (§§ 64—66.), dále na výnosu býv. ministerstva kultury a vyučování ze dne 5. listopadu 1857, č. 219 ř. z.

Při tom stanoveno ještě výslovně, že co do zachování svátků má platiti obyčej na té které universitě. (Sem spadají všechny svátky, zejména svatodušní a j.)

A právě podle toho »obyčeje« vytvořily se poměry tak, že na universitách trvají prázdniny fakticky nejméně pět měsíců ročně.

To je stav naprosto neudržitelný a nová úprava prázdnin a rozdělení semestrů na universitách jest naprosto nutná a neodkladná, a to jak z důvodů vyučovacích a kulturních vůbec (úroveň vzdělání akademické mládeže vůči hledě klesá), tak i z důvodů finančních se zřením k tomu, že na universitách a příbuzných vysokých školách působí 359 řádných a 128 mimořádných profesorů vedle řady soukromých docentů a lektorů, dále 459 adjunktů, asistentů, klinických sekundářů a jiných pomocných sil vědeckých, 316 demonstrátorů, 155 úředníků a kancelářských pomocných sil, 107 podúředníků, 309 definitivních zřízenců a 231 výpomocných zřízenců.

I když universitní profesori vedle činnosti učitelské jsou zabráni z veliké části zkouškami a předním jich úkolem jest neutuchající práce vědecká, vyvinuly se poměry prázdnin na universitách fakticky tak, že další jich trvání nebylo by lze ospravedlniti, zejména ne, uváží-li se naprosto jiné poměry prázdninové ostatního státního zaměstnanectva a uváží-li se zvláště stav financí státních, jenž kategoricky žádá co nejvydatnější spořivost a nejkrajnější ekonomii práce.»

Takové úmysly má ministerstvo.

Vzhledem k tomu organisace viděla, že je třeba záležitosti se chopiti, protože když ministerstvo poslalo výzvu na vysoké školy, jak upravit prázdniny, od 17 sborů došlo 17 velmi různých námětů. Za takového stavu by se ministerstvo rozhodlo řešiti tu věc podle svého zdání, a to by vypadlo třeba jinak, než si každý z těch 17ti sborů přeje. Proto organisace postupovala takto: Vyžádala si všechny návrhy, i sborů německých. Potom zvolena komise, která by je prostudovala, a hleděla upravit do jednoho rámce. Svůj návrh komise odevzdala všem svým odborům při vysokých školách k vyjádření, po případě k podání úchylek. Komise zpracovala tato vyjádření v jeden návrh, který dala znovu odborům, ty jej posoudily, svolala se společná schůze zástupců všech odborů, a ku podivu! — všichni se shodli, všichni vyslovili souhlas až na jedinou fakultu

— nic není bez výjimky! Odbor náš báňský nechce býti účasten této úpravy. Všechny ostatní ano.

Elaborát takto propracovaný byl odevzdán ke konečné redakci výše zmíněné komisi, která jej dala přednésti svým referentem na prvním říšském sjezdu československých učitelů vysokých škol. Základní zásady definitivního návrhu jsou tyto: Na rozdíl od ostatních všech škol mají vysoké školy nejen cíle vyučovací, nýbrž důležitý jejich úkol spočívá v tradičním jich povolání k vědecké práci, která vyžaduje klidu a času a kromě toho nutně návštěvy cizích ústavů, knihoven, archivů, kongresů vědeckých, továren atd. Také však posluchačstvo vysokoškolské na rozdíl od středoškolského má zapotřebí více volného času k prostudování přednesené látky, k přípravě ke zkouškám i k oddechu. Jest přece ráz jedné hodiny vyučovací na ostatních školách zásadně rozdílný od jedné hodiny přednášky vysokoškolské, kde bez jakéhokoliv přerušování podává se zhuštěně látka obsahu vědeckého.

Potřeba delších prázdnin pro učitele vysokých škol projevila se vytvořením zvyklostí na našich i cizích vysokých školách, které s nahoře uvedenými nařízeními starého data (1850) naprosto nesouhlasí a chovají nebezpečí, že v jednotlivých případech by mohlo býti na účet oněch zvyklostí řešeno přes dovolenou mez. Již proto je třeba nových ustanovení, přizpůsobených skutečné potřebě i poměrům v cizích státech. V tomto ohledu sluší poznamenati, že ve Francii (universita v Paříži) nekonají se přednášky a cvičení po 4 měsíce (červenec, srpen, září, říjen), v Itálii nekonají se přednášky od 15. června do 15. listopadu, v Anglii trvají hlavní prázdniny 3 měsíce, v Německu jsou hlavní prázdniny 2 měsíce a mezisemestrální 1 měsíc (září, říjen, 15. březen—15. duben); ve skutečnosti však trvají v Německu podle zvyklostí hlavní prázdniny 3 měsíce, v Jugoslavii trvají hlavní prázdniny 3½ měsíce.

Hlavní prázdniny jest položiti do nejteplejších měsíců, při čemž měsíce září podle zvyklostí bývá použito k vědeckým cestám a návštěvě mezinárodních kongresů.

Do průběhu semestrů jest třeba vložiti kratší přerušení učební činnosti, které by skýtalo možnost intensivní vědecké práce po krátkém oddechu. K tomu slouží přerušení po 3 týdny o zimních svátcích a stejně dlouhé přerušení o jarních svátcích. Mezi semestry vkládá se přestávka pouze 1 týden a letní svátky se návrhem kráti na minimum 4 dnů. Přerušení přednášek, vázaná na zvyklosti církevní (prázdniny dušičkové a masopustní), nejsou nadále ponechána.

Aby nebylo záminky k prodlužování stanovených prázdnin, zavádí se návrhem počátek učební činnosti vždy pondělkem a zakončení sobotou (s výjimkou jedinou o letních svátcích).

V každém běhu se počíná učební činnost vždy hned první pondělí po počátku semestru, takže konce zápisu se nevyčkává, aby posluchači nemařili čas, případně nebyli nuceni k dvěma cestám do sídla vysoké školy.

Dále se vyhovuje v návrhu přání, vyslovovaném se strany učitelstva i posluchačstva universit, a studijní rok se dělí na 2 stejně dlouhé semestry, z nichž každý trvá 4½ měsíce.

Velmi důležitá změna zavádí se tím, že v době, kdy učební činnost profesorů a docentů jest během studijního roku přerušena, jsou studovny, pitevny, laboratoře, rýsozny, kliniky a p. otevřeny pro posluchače pod dohledem asistentů, demonstrátorů a ostatních zřízenců po celý studijní rok, vyjímajíc státem stanovené dny sváteční, 10 dnů v zimních (23. prosince — 1. ledna) a 7 dnů v jarních svátcích (od středy do úterý).

Protože povaha studia na jednotlivých školách a fakultách jest velmi rozdílná, jest třeba, aby profesorské sbory měly možnost příslušné podrobnosti samy stanoviti, zvláště také podle lokálních poměrů. Tuto možnost jest třeba dáti profesorským sborům, případně senátům v těchto záležitostech: délka trvání zápisu řádného i mimořádného, otevření studoven, laboratoří atd. pro posluchače v intervalech, kdy učební činnost profesorů a docentů je přerušena, stanovení terminů kolokvií, státních zkoušek a rigoros a konečně provedení přechodných ustanovení mezi dosavadní a novou úpravou stud. roku.

Návrh autonomii sborů v těchto čtyřech věcech rozšiřuje.

Dále se v návrhu klade veliká váha na to, aby univerzitní a technické knihovny byly pro akademické učitele přístupny celoročně.

Formální otázka je, zdali může ministerstvo provéstí návrh nařízením, či zdali je k tomu potřeba zákona. V tom směru se vyslovili tři fakulty právnické, české v Praze a Brně a německá: České fakulty jsou pro možnost úpravy nařízením a odůvodňují to. Německá fakulta přirozeně říká, že to musí jíti cestou zákona. To je s německého stanoviska pochopitelné, Němci chtějí parlamentnímu stroji co možná nejvíce práce naložiti, jim by bylo docela mílo, kdyby parlament jednal třeba celý týden jenom o univerzitních prázdninách. Na toto stanovisko nepřistupujeme jako organizace a přijímáme stanovisko právnických fakult university Karlovy a Masarykovy.

Tato úprava může býti provedena nařízením již pro příští rok. Kdyby mimo očekávání vyučovací správa nepřistoupila na tuto úpravu tak jednomyslně navrhovanou vysokoškolským učitelstvem, třeba trvati na zachování stavu dosavadního a na tom, aby se bez našeho vědomí a bez vědomí ústředí ničeho na tom neměnilo.

Až vstoupí navrhovaná úprava v platnost, bude třeba v seznamu přednášek každoročně přesně oznámiti trvání semestru, zápisu a učební činnosti. Podotýkám, až vstoupí v platnost nová úprava, třeba se hlavní prázdniny prodlouží o jeden měsíc, že v celku bude značiti součet prázdná veliké zkrácení proti prázdninám dnešním podle zákona a podle zvyku, a to zkrácení o 4 až 6 týdnů. Zároveň upozorňuji, že učební činnost znanemá v návrhu něco jiného než počátek semestru.

Příklad pro studijní rok 1922/23: Studijní rok trvá od 1. října 1922 do 30. července 1923.

Zimní běh počíná 1. října a končí 15. února, letní běh počíná 16. února a končí 30. června.

Řádný zápis trvá do zimního semestru od 23. září do 8. října.

Učební činnost profesorů a docentů v zimním běhu počíná 2. října 1922 a končí se 10. února 1923. Přerušeni učební činnosti trvá od 17. prosince 1922 do 8. ledna 1923.

Učební činnost v letním běhu počíná se 19. února a končí 30. června. Přerušeni učební činnosti trvá od 18. března do 8. dubna a od 19. do 22. května.

Nebude-li možno, aby profesorské sbory a senáty na základě nového nařízení zařídily podrobnosti pro svou školu před vytištěním seznamu přednášek pro zimní semestr event. pro celý školní rok 1922/23, jest možno mimořádně tyto podrobnosti publikovati dením tiskem v měsíci září.

Vzhledem k uvedenému tedy navrhuji tuto úpravu studijního roku na vysokých školách:

1. Studijní rok trvá na vysokých školách od 1. října do 30. června a rozdělen jest na dva stejně dlouhé běhy (semestry).

Zimní běh se počíná 1. října a končí se 15. února; letní běh se počíná 16. února a končí 30. června.

2. Řádný zápis (podle potřeby školy) 7 dnů před počátkem semestru a 7 dnů po začátku semestru.

Mimořádný zápis podle potřeby školy zařídí sbor profesorský.

3. Učební činnost profesorů a docentů (přednášky, cvičení, kolokvia, exkurse atd.) v zimním semestru se počíná první pondělí po 1. říjnu a končí se druhou sobotu v únoru.

Učební činnost profesorů a docentů (přednášky, cvičení, kolokvia, exkurse atd.) v letním semestru se počíná za týden po skončení učební činnosti zimního běhu a končí se poslední sobotu v červnu.

V zimním semestru jest přerušeni učební činnosti profesorů a docentů od třetí neděle v prosinci a trvá tři týdny.

V letním semestru počíná se přerušeni učební činnosti profesorů a docentů 14 dnů před jarními svátky a trvá tři týdny, o letních svátcích 4 dny.

Rektorský volný den stanoví rektor.

4. Studovny, pitevny, laboratoře, rýsozny, kliniky a p. jsou oteřeny pro posluchače pod dohledem asistentů, demonstrátorů a ostatních zřízenců po celý studijní rok, vyjímaje státem stanovené dny sváteční, 10 dnů v zimních (23./XII.—1./I.) a 7 dnů v jar-

ních svátcích (od středy do úterý). Podrobnou úpravu stanoví profesorské sbory podle povahy svého studia a podle potřeb dotyčného předmětu neb vědeckého ústavu.

5. Zkoušky se konají po celý studijní rok, vyjímaje dny prázdninové, v termínech, jež stanoví profesorský sbor podle potřeb své školy.

6. Universitní a technické knihovny budtež pro akademické učitele přístupny celoročně.

7. Navrhovaná úprava budiž provedena nařízením ministerstva školství a národní osvěty tak, aby platila pro studijní rok 1922/23. Přechnodná ustanovení zařídí každá škola podle své potřeby.

8. Kdyby vyučovací správa nepřistoupila na tuto úpravu, kterou učební činnost proti dosavadním zvyklostem se prodlužuje ročně nejméně o 4 až 6 týdnů, trvají vysoké školy na zachování dosavadních předpisů, nařízení a zvyklostí.

V ohledu formálním činím tento návrh:

1. První říšský sjezd českých a slovenských učitelů vysokých škol žádá všechny profesorské sbory české i německé, případně akademické senáty, aby v nejbližším svém sedění tento návrh schválily a zaslaly ministerstvu školství a národní osvěty k provedení.

2. První říšský sjezd československých učitelů vysokých škol žádá ministerstvo školství a národní osvěty, aby novou úpravu provedlo v porozumění s komisí, do které sjezd volí profesory Hanuše, Srdínka, Trnku a Baxu a do kteréž dalšího 1 členu vyšle akademický senát německé university a 1 členu německá technika v Praze za obě německé techniky. (Potlesk.)

Prof. dr. P. M. Haškovec (Brno): Vážení pánové! Konám povinnost, vloženou na mne filosofickou fakultou Masarykovy university v Brně, která mně uložila, abych prohlásil, že se ve své poslední schůzi usnesla, aby zůstalo při dělení semestrů při starém způsobu.

Prof. dr. B. Hostinský (Brno): Akademický senát Masarykovy university v Brně v sedění 6. prosince m. r. přijal jednomyslně zprávu komise děkanů o stanovení prázdnin vysokoškolských, dle níž se usnesla komise děkanů na tomto:

1. Aby oba semestry byly stejné, při čemž se předpokládá, že by byl změněn předpis na právnických fakultách, vymezující první období na tři semestry.

2. Konec druhého semestru koncem června.

3. Počátek semestru a počátek přednášek mají se krýti. Zápis by se konal posledních 14 dní prázdnin.

4. Místo Velikonoc aby byly jarní (studijní) prázdniny od 15. dubna do 15. května.

5. Žádá se, aby vláda upravila jednotně svěcení svátků.

Přednášeje tento návrh, podotýkám, že návrh obsahuje jenom malé odchylky od návrhu předneseného p. referentem.

Prof. dr. Fr. Groh (Praha): Prosím p. kol. Srdínka, aby nám laskavě vysvětlil, jak to bude podle jeho návrhu s koncem prvního a začátkem druhého semestru. Není mně to dosti jasno, budou-li mezi zimním a letním semestrem nějaké prázdniny, čili nic. Prázdniny tyto pokládali jsme za velmi cennou věc, protože trvaly měsíc a v té době mohly se konati cesty a rozmanité práce. Podle návrhu ctěného p. kol. posl. Srdínka končí se první semestr 15. února a druhý semestr začíná se 16. února. Prosím tedy o sdělení, je-li v té době nějaké prázdnino.

Referent prof. dr. O. Srdínko (Praha): Vážení pánové! Nedsdělil jsem Vám ve svém referátu, co navrhovali ohledně prázdnin jednotlivé vysoké školy, poněvadž jsem Vás nechtěl dlouho zdržovati. Co navrhovalo Brno, jste zde slyšeli. Masarykova universita podala dva návrhy. Mám oba. Filosofická fakulta Masarykovy university se zprvu shodla s akademickým senátem — tomu návrhu je vyhověno — ale pak si to zase rozmyslila a podala nám návrh jiný. My jsme ovšem nemohli již svých návrhů měniti a vyhovovati tomuto separátnímu mínění jediné fakulty. Ostatně návrh, o kterém zde mluvil p. kol. Haškovec, byl přijat v Brně jenom nepatrnou většinou a odporuje všemu, co chtějí ostatní školy.

K dotazu p. prof. Groha odpovídám, že školní semestr první končí se sice 15. a druhý semestr začíná se 16. února, ale učební činnost končí v sobotu před 15. únorem a učebná činnost v novém semestru začíná v pondělí po 16. únoru. Nutno míti na paměti, že pojem učebná činnost se nekryje s pojmem semestru.

Jinak žádné námítky ani dotazy nebyly činěny a proto prosím, abyste v zásadě — poněvadž věc se odkazuje komisi — vyslovili souhlas s návrhem meritorním i formálním. (Potlesk.)

Při hlasování nebyl nikdo proti návrhu, takže návrh referentův byl přijat jednomyslně.

Potom přednesl prof. JUDr. A. Miříčka (Praha) referát:

STAVOVSKÉ POŽADAVKY PROFESORŮ VYSOKÝCH ŠKOL.

I. Nemýlím-li se nestalo se náhodou, že referáty o našich stavovských požadavcích byly, pokud jde o pořad jednání, položeny na místo poslední. Chceme tím i na venek projevit, že stavíme své vědecké snahy i tužby, své ideové požadavky výše, než otázky svého

hmotného postavení. Že tyto nemůžeme úplně pominouti mlčením, je samozřejmo, tak jako že duch bez těla nemůže existovati a že zproštění starostí hmotných a saturace fysická je nezbytným předpokladem zdárné práce vědecké. Pocit takové saturace, takového uspokojení bylo možno míti, když krátce po převratu — bylo to v únoru 1919 — jsme dosáhli zákonné úpravy svých platů. Vždyť došli jsme hned v prvních měsících trvání naší republiky splnění všeho, co jsme za Rakouska pokládali za maximum svých požadavků, o jichž skutečnění jsme po léta marně usilovali. Mimořádný profesor, jenž dříve měl plat VIII. hodnostní třídy, počíná nyní platem VI. hodnostní třídy a řádný profesor, jenž vůbec se nemohl dostat do V. hodnostní třídy, postupuje nyní do nejvyššího platu IV. hodnostní třídy. Kromě toho dostalo se nám zvláštního místního přídatku a zvláštní odměny za řízení ústavů, seminářů a praktických cvičení.

Dostavilo-li se během času jisté rozčarování, pak má to tuším dvě příčiny. Jedna z nich je ta, že vlna drahoty, o níž jsme se tehdy domnívali, že dosáhla svého vrcholného bodu, proti veškerému nadání i po tom ještě povážlivě stoupala. A druhá je Vám všem známá osudná nivelisace platů, ono zcela šablonovitě propočítání let, při němž je nerozhodno, vstoupil-li kdo do státní služby na př. v 16 letech jako písař nebo železniční dělník, či v 26 letech jako konceptuální úředník, či v 36 letech jako vysokoškolský profesor. Nyní jasně vidíme, že ono nivelisování bylo přenivelisováním, ono pro počítání osudným přepočítáním a že z toho vyplynulo úplně znehodnocení duševní práce a nebezpečí, že stát pro kvalifikované úkony nenalezne kvalifikovaných sil.

Právnem-li si stěžují naši absolventi — a kdo z nás by jim v tom nedal za pravdu? — na to, že se nedostatečně oceňuje jejich předběžné vzdělání, že při úpravě příjmů se neběře náležitou měrou v kalkulaci ani čas ani náklad, jehož vyžadovaly studie, ani vyšší úroveň konané práce, pak musíme se tím více pokládati za postiženy nivelisací platů my, učitelé vysokoškolští. Neboť nikdo snad nepopře, že naše vědecká příprava vyžaduje ještě daleko delší doby, rozhodně delší než u kteréhokoli jiného povolání, že dosažení vysokoškolské profesury závisí na splnění podmínek ze všech nejpřísnějších a že naše výkony znamenají vrcholnou vědeckou práci.

I. Je známo, že u jiných kategorií státních zaměstnanců byl podniknut pokus aspoň částečné nápravy neblahých důsledků nivelisace platů a to různým způsobem, tak zejména u soudců, udělením zvláštního soudcovského přídatku pod titulem úplaty za práce konané přes čas, u úřednictva centrálního pak rychlejším postupem do vyšší hodnostní třídy a rozličnými přídatky osobními. Právě v poslední době dostalo se šéfkům sekcí v ministerstvu zvláštního přídatku 10.000 Kč a přednostům oddělení přídatku 6000 Kč ročně. Vše to stalo se bez změny zákona pouhým aktem správním. Vysokoškolští profesori nestali se, jak Vám dobře známo, účastníky takové akce, ačkoliv nivelisace platů jich se dotýká alespoň stejně citelně.

Hledě k těmto okolnostem, pokládal výbor C. Ú. S. U. V. za svou povinnost podrobiti hmotné postavení profesorů vysokoškolských po všech stránkách revisi, vytknouti, v čem jsou v nevýhodě proti jiným státním zaměstnancům, a uvažovati o tom, jakých opatření jest potřebí, aby tyto nesrovnalosti byly odstraněny a následky nivelisace aspoň poněkud odčiněny. Výsledky těchto svých porad předkládá Vám výbor v řadě odůvodněných návrhů, o nichž mám tu referovati:

1. Na první místo svých požadavků stavíme onen, jenž se týká našich pensistů a řekněme to bez obalu: našich ubohých pensistů. Pokládáme za akt sociální spravedlnosti, aby příjmy pensionovaných vysokoškolských profesorů a rodin pozemřelých vysokoškolských profesorůch byly vydatně zlepšeny přídatkem poskytnutým ať v jakékoliv formě a pod jakýmkoli titulem. Neboť je známo, že nynější platy pensijní naprosto nestačí ke slušné existenci. Hledě k nepatrnému počtu těchto pensistů, vyžadovalo by takové zlepšení nákladu minimálního.

2. Kdežto jiní zaměstnanci státní mohou postoupiti do III. hodnostní třídy a nezřídka také do této třídy bývají povyšováni, čímž kromě zvýšeného platu se jim dostává i podstatně zvýšených činných přídatků, končí platový postup vysokoškolských profesorů druhým stupněm IV. hodnostní třídy, jenž se sice rovná prvnímu stupni III. hodnostní třídy, ale další postup do druhého stupně této třídy je u nich vyloučen. Že pro tuto nevýhodu není věcných důvodů a že zejména kvalifikace vysokoškolských profesorů není za kvalifikací oněch úředníků, kterým se III. třídy hodnostní dostává, netřeba snad zvláště dokazovati. Proto je plně odůvodněn požadavek, aby platový postup vysokoškolských profesorů končil nejvyšším stupněm III. hodnostní třídy.

3. Vysokoškolští profesori, kteří dosáhli platu IV. hodnostní třídy, požívají podle § 4 zákona z 13. února 1919 čís. 78 sb. z. a n. místního přídatku V. hodnostní třídy, t. j. nyní 4000 Kč zvýšeného o 50%, tedy celkem 6000 Kč. Proti tomu berou jiní státní zaměstnanci IV. hodnostní třídy na místě přídatků místního přídatku činní, který u sekčních šéfů IV. hodn. třídy činil 6000 Kč a byl článkem II § 1 zákona ze 7. října 1919 č. 541 sb. z. a n. zvýšen o 50%, tedy na 9000 Kč. Při povýšení do III. hodnostní třídy zvyšuje se tento činný přídatek o další 3000 Kč, tedy celkem na 12.000 Kč. I v tom je tedy neodůvodněný nepoměr. Hledíce k tomu, žádáme, aby také vysokoškolským profesorům, kteří nabyli platu IV. hodnostní třídy, byl přiznán činný přídatek 9000 Kč a jakmile nabudou platu III. hodnostní třídy, 12.000 Kč.

4. Vysokoškolští profesori byli citelně dotčeni způsobem, kterým byl, pokud jde o ně, proveden § 1 čís. 2 zákona o připočtení válečných let z 23. července 1919 čís. 457 sb. z. a n. Tento zákon přiznává totiž zvláštní osobní přídatek oněm

úředníkům, kteří jsou v nejvyšším stupni platovém a při nichž postup časový nemá již místa. Liberálním výkladem tohoto ustanovení byl původně celé řadě vysokoškolských profesorů tento osobní přídavek činící 2100 Kč přiznán, avšak po čase jim byl zase odňat a vyplacené částky byly požadovány zpět. To mohlo se státi jen takovou interpretací uvedeného ustanovení, podle níž poskytnutí onoho osobního přídávku se činí závislým na podmínce, že vysokoškolský profesor byl v držení nejvyššího stupně platového již v den, kdy tento zákon počal účinkovati, t. j. 1. října 1918. Poněvadž tehdy řádní profesori byli vesměs v VI. hodnostní třídě a bylo systemisováno šest vyšších platových stupňů dosažitelných vždy po čtyřech letech (šest quadrinálek), znamenalo by to, že by se onoho osobního přídávku dostalo toliko oněm řádným profesorům, kteří 1. října 1918 jimi byli již 24 let, t. j. kteří byli jimi jmenováni nejpozději do 1./X. 1894, a to teprve po třech dalších letech. Takový výklad znamenal by podstatně zkrácení vysokoškolských profesorů proti státním zaměstnancům jiných oborů, ve kterých je více hodnostních tříd, méně platových stupňů v téže hodnostní třídě a kratší doba postupní do vyšších stupňů platových. Slovem byl by to výklad tak úzkoprsý, že by činil ono zákonitě ustanovení pro vysokoškolské profesory takměř bezvýznamným.

Tato nevýhoda dotýká se nás tím citelněji, ano je známo, že jiným státním zaměstnancům vyšších hodnostních tříd, dosáhnuvším ve své třídě nejvyššího stupně platového, bývá, nepostoupí-li do vyšší hodnostní třídy, poskytován zvláštní osobní přídavek nebo také vyšší hodnostní třída ad personam, čehož u vysokoškolských profesorů opětně není.

Vyložili jsme tuto nesrovnalost ministerstvu školství zvláštním zevrubným podáním, jehož petit zde opakujeme:

Všem vysokoškolským profesorům budiž opět přiznána to se zpětnou působností osobní dopense započítatelný přídavek 2100 Kč, kterýž jim byl podle § 1 čis. 2 zákona o připočtení válečných let z 23. VII. 1919 č. 457 sb. z. a n. již poskytnut a později opět zase odňat. Osobní přídavek téže výše rovněž do výslužného započítatelný budiž přiznán každému vysokoškolskému profesoru po uplynutí tří let od té doby, kdy postoupil do nejvyššího dosažitelného stupně platového.

5. Vysokoškolští profesori požívají podle § 9 zákona z 13. února 1919 čis. 78 sb. z. a n. zvláštního vysokoškolského místního přídávku do výslužby nezapočítatelného, jež vyměřuje vyučovací správa stejnou částkou pro všechny řádné i mimořádné profesory téže vysoké školy, přihlížejíc k drahotním poměrům jejího sídla a počtu posluchačů, částkou od 1500 Kč do 3000 Kč. Úprava těchto přídávků v naznačených mezích stala se prováděcím nařízením z 13. června 1919 čis. 339 sb. z. a n. tak, že pro vysoké školy mimopražské byl přídavek ten vyměřen podstatně

níže než pro vysoké školy v Praze. Tento rozdíl není toho času již odůvodněn, hledíc k tomu, že drahotní poměry (jež podle uvedeného zákona jsou v prvé řadě rozhodny) v sídlech ostatních vysokých škol, zejména v Brně a Bratislavě, se nijak neliší od drahotných poměrů pražských. Proto žádáme, aby vysokoškolský místní přídavek byl pro profesory všech vysokých škol vyměřen stejnou částkou 3000 Kč.

6. Sluší ale uvážiti, možno-li tento vysokoškolský místní přídavek v této výši hledíc k dnešním poměrům vůbec pokládati za dostatečný. Tento přídavek jest určen na zvláštní vydání, spojená s povoláním vysokoškolského profesora, zejména na úhradu nájemného za pracovnu a knihovnu, nákladu na otop a osvětlení její, na opatřování vědeckých knih, na vědecké cesty a povinnosti reprezentací, vyplývající zejména z poměrů k vysokoškolským posluchačům a j. Jest zřejmo a nepotřebuje zajisté podrobnějšího dokazování, že částka 3000 Kč, tedy maximum tohoto přídávku, naprosto nedostačuje k úhradě uvedených vydání. Výhoda nynějšího poměrně ještě levného nájemného brzy pomine a u těch, kdož v poslední době byli nuceni byt nově najímati, pohltí nájemné za jediný větší pokoj nebo dva menší pokoje málem celý přídavek, takže na ostatní vydání nezbyvá nic. Útraty otopu a osvětlení většího pokoje možno počítati nejméně na 2000 Kč ročně. Cena knih je aspoň desetkrát větší než před válkou a jde-li o knihy vydané ve státc s lepší valutou, je nepoměr ten ještě větší, o útratách cestování ani nemluvě. Proto není zajisté přepjato, žádáme-li, aby všem vysokoškolským profesorům řádným i mimořádným byl na místě dosavadního vysokoškolského místního přídávku přiznán jednotný studijní přídavek do výslužného nezapočítatelný částkou 12.000 Kč ročně.

7. Odměny, jež přiznávány bývají podle praxe ministerstva za přednášky honorovaných docentů a suplentů nanejvýše částkou 400 nebo 500 Kč za týdenní hodinu a semestr, jsou na dnešní dobu nepřiměřeně nízké. Počítáme-li, že na zimní semestr připadá 16 až 20 týdenních hodin a vezmeme-li v úvahu také čas potřebný k přípravě a k docházce, je zjevno, že částka 1000 Kč za jednu týdenní hodinu a jeden semestr není nijak přehmána. To platí také o přednáškách soukromých docentů a profesorů, konaných nad učební příkaz na požádání profesorského sboru anebo pokud jde o přednášky zajištěné. Za cvičení budiž přiznána odměna poloviční.

8. Odměna 1000 až 2000 Kč, jež podle § 10 zákona z 13. února 1919 přísluší profesorům za řízení ústavů, klinik a poliklinik, za řízení seminářů, jakož i laboratorních, konstruktivních a jiných praktických cvičení, nevyhovuje nynějším poměrům, a to tím méně, když vyučovací správa uvykla si namnoze užívatí měřítko 500 Kč za jednu týdenní hodinu seminární a pokládati 2000 Kč za maximální odměnu za jeden studijní rok. Ačkoli znění zákona není zcela jasné, neposkytuje přece dostatečného podkladu pro to, že by částka 1000 až 2000 Kč byla nejvyšší přípustnou odměnou za oba semestry do-

hromady. Naopak ze slov »Tato remunerace vyplatí se dne 1. března, po případě dne 1. července běžícího semestru« lze usuzovati, že, koná-li se cvičení v obou semestrech, má tato částka za jeden každý z nich býti přiznána.

Také částka 2000 Kč jako maximální odměna poskytovaná za řízení vysokoškolských ústavů, tedy za funkci plnou odpovědnosti a vyžadující značného času i práce, jest nepřiměřeně nízká, zejména když povážíme, že za podobné funkce, jako řízení sekce nebo oddělení v ministerstvu je, jak bylo již výše uvedeno, poskytován přírůstek 10.000 nebo 6000 Kč.

Z těchto důvodů žádáme, aby odměna za řízení ústavů, seminárních a praktických cvičení byla zdvojnásobena a aby tato náprava byla provedena, pokud možno, liberálním výkladem citovaného § 10 zákona z 13. února 1919, jak výše bylo uvedeno.

9. Poněvadž taxy za státní zkoušky a rigorosa, připadající podle platných předpisů zkušebními komisařům, jsou poplatky za zvláštní výkony, jest zřejmo, že poskytnutím osvobození ať úplného ať částečného, od placení taxy jsou poškozováni vysokoškolští učitelé zkoušky se účastnící. Nemůže býti pochybnosti o tom, že takovéto humanitní opatření, jímž mají býti podporováni nemajetní studenti, mělo by se dít na náklad veřejný. Tím je ospravedlněn náš požadavek, aby prominuté taxy zkušební a rigorosní byly zúčastněným vysokoškolským učitelům hrazeny ze státní pokladny.

III. To jsou celkem požadavky, jež Vám výbor Č. Ú. S. U. V. předkládá, abyste rozhodli, chcete-li je přijmouti za své.

Podrobíme-li je úvaze po té stránce, jakým způsobem možno je uskutečniti, shledáme, že některé z nich lze provésti toliko z měnou z zákona, tak zejména postup do třetí hodnostní třídy, poskytnutí činovního přírůstku podle čtvrté a třetí hodnostní třídy, a studijního přírůstku 12.000 Kč, kdežto jiné lze provésti pouhým aktem vládním. Státní správa může se při tom vhodně opírať o ustanovení § 5 odst. 2. našeho platového zákona z 13. února 1919 čís. 78 sb. z. a n., vedle něhož lze jednotlivým profesorům přiznati i vyšší příjmy než v tomto zákoně stanovené.

Netajíme si, že nynější doba, učinivši si heslem šetřiti a nepřidávati, nezdá se příznivou pro uskutečnění těchto našich požadavků, zejména když také jiné kategorie státních zaměstnanců marně se domáhají zlepšení. Ale tu by nemělo býti zapomináno dvojího, jednak totiž toho, že, jak bylo ukázáno, my právě i proti jiným kategoriím státních zaměstnanců můžeme právem se pokládati za zkráceny, a pak — moment finanční zajisté důležitý — že hledě k poměrně malému počtu vysokoškolského profesorstva náklad na splnění našich postulátů by nebyl tak značný.

Přes to musíme býti připraveni na to, že bude proti nám uplatňován zákonný zákaz každého nového výdaje státního, není-li postaráno o úhradu. Než tu myslím je výhodou pro nás, že mů-

žeme ukázati na pramen pro tuto úhradu. Je to vyšší příjem, který plyne do státní pokladny ze značného zvýšení kolejného v poslední době dekretovaného. Máme-li na mysli, že to je příjem, jež státu získáváme svou činností, pak nelze zajisté nazvati neslušnou žádost, aby příjmu toho bylo užito ke splnění našich naléhavých postulátů, jež nikdo nepodjatý nenazve přemrštěnými.

Jako jsme před třemi lety, když jsme formulovali své požadavky na zákonnou úpravu našich platů, projevíli umírněnost, nepouštějíce se zřetele finanční možnosti našeho mladého státu, tak činíme i nyní. Doufejme, že toto naše stanovisko dojde na rozhodujících místech uznání a ocenění.

Vysokoškolští profesori chtějí a budou své povinnosti učitelské i vědecké plniti vždy horlivě a svědomitě; pevně však očekávají, že také jejich hmotné postavení bude upraveno tak, jak toho žádá vysoká úroveň jejich práce a její význam pro stát a národ. (Hlučný potlesk.)

Prof. dr. B. Baxa (Brno): Vážení kolegové! Myslím, že naše stavovské požadavky jsou zajisté méně než minimální; odůvodňuji to předně předválečnou relací. Vezmeme-li předválečnou relaci platů mimořádných a řádných universitních profesorů k platům dnešním, totiž k dnešnímu našemu návrhu, není to ani polovina, ba dokonce ani ne třetina. Na př. na odměnách za hodiny dostávali jsme ve starém Rakousku 290—300 K. Kolik dnes se nám dává?

Ale kladu důraz na důvody vědecké. Včera řekl p. prezident republiky, že máme nyní školy, že však je nyní potřeba, aby byly vysokými. Kdo bude dělati a kdo je dělá vysokými? My. Každý učitel, snad ani nechtě, vtiskuje škole svůj určitý ráz. Zejména nové vysoké školy budou takovými, jakými je vybudují právě ti profesori, kteří na nich pracují. Ale z toho důvodu vedle jiných požadavků, kladených na vysokoškolské učitele, je zajisté nutno, aby každý vysokoškolský učitel měl rozsáhlý a široký obzor vědění. Jakým způsobem si zjedná tento obzor vědění? Předně studiem literatury, po případě také zájezdy do ciziny. Zejména v naší Československé republice je nutno, abychom již jednou se vyzuli z toho — řekl bych — germanistického nazírání, abychom od německé literatury a vědy přiklonili se jednou k literatuře a vědě anglické a francouzské. K tomu je však třeba knih a k tomu je třeba zájezdů. Ale zeptám-li se vás, kolik cizojazyčných knih, zejména anglických a francouzských jste si koupili za trvání samostatného našeho státu, nevím, jak mi odpovíte. Já jako soukromý docent jsem si pořídil obsáhlou knihovnu cizojazyčnou. Jako profesor si nemohu koupiti nic, protože na to nemám. Vysokoškolský profesor nemá dnes příjmů, aby si mohl opatřiti nutné učebné pomůcky. Snad se naproti tomu řekne: Máte universitní knihovny, seminární knihovny, tam ať se to koupí. Nevím, ale já mám nejradyji svou knihu sám. Z toho důvodu, že každý v knize si dělá poznámky, každý svou knihu

v pravém slova smyslu milujeme a neradi se s ní loučíme a neradi se o ni dělíme. Nemohu si jí však koupiti, poněvadž na to nemám.

Dalším důvodem je — řekl bych — naše kulturní a vědecké postavení. My šíříme nejenom vědu, nýbrž zajisté také kulturu. Národ československý chce zajisté držeti krok se světovými národy kulturními. Z toho důvodu musí býti ve vědě a kultuře schopen konkurence. Ale když přijde na otázku, kdo vlastně v národě je v první řadě povolán, schopen, aby s kulturou světových národů konkuroval, pak jsou to učitelé, a v první řadě učitelé vysokoškolské. Půjde-li o to, poslati někoho z našeho národa do ciziny zastupovati vědecké nebo určité kulturní požadavky, nepošlou se tam politikové nebo ministři, ačkoli máme některé tak výtečné ministry, že dovedli zastupovati tři odbory — oni totiž rozuměli každému stejně — jistě v první řadě se pošlou vysokoškolské učitelé. Ale má-li vysokoškolský učitel nejen tu vědu, nýbrž i kulturu šířiti, je nutno, aby mohl také býti kulturně živ a dále aby svému povolání se mohl věnovati cele. Nechci nikomu sahati do svědomí, ale nevím, zda by mi někdo odpověděl kladně, když bych se ho zeptal, zdali s příjmy, které má jako vysokoškolský učitel — nemá-li snad náhodou soukromého jmění, nebo nezískal-li se svou ženou soukromého jmění — může vystačiti. (Hlasý: Ne! Nevystačí!) A pak se žádá od nás, abychom byli kulturně živi a abychom kulturu šířili, ale nedají se nám prostředky, abychom se jako kulturní činitelé mohli také uplatniti.

Je sice pravda — naše dnešní politické proudy jdou proti nám. Bylo mluveno mnoho o nivelisaci. Nivelisace je hezká věc, ale jen tehdy, když jde ze zdola nahoru, když vrstvy kulturně níže stojící snažíme se pozvednouti, přizpůsobiti těm, kteří stojí výše. Ale u nás nivelisace jde opačným směrem, t. j. vrstvy kulturně výše stojící se mají sraziti na úroveň těch, kdož stojí níže. Kam to dospěje, můžeme si domyslíti. Říká se na veřejných schůzích: Všichni mají stejný žaludek. Ale což pak jsme nějaká zvěř, že žijeme jenom žaludkem? Což pak má člověk jenom potřeby těla? Má přece také potřeby ducha! A ti, kteří jsou povoláni, aby potřeby ducha šířili, ti v první řadě musí býti podle toho živi, aby tomu duchovnímu životu sami pro sebe mohli něco dát.

Připomenu ještě k tomu: Otázka našich staropensistů. Pan kol. Miříčka již ve svém referátu — a plným právem — se o tom zmínil. Ale já pokládám za záhodno ještě k tomu poznamenati, že my jsme povinni starati se o to, abychom našim pensistům, kteří byli našimi učiteli, kteří nás ve vědecké dráze vedli, kteří o vědu českou si získali neocenitelné zásluhy, vymohli tolik, aby dnes z toho aspoň mohli býti živi. (Hlučný potlesk.) Kolegové, když oni dočkali se radosti, že vysoké školy budovali pro samostatný československý státní život, nemá jim býti radost z české samostatnosti nepříznivými hmotnými poměry kalena. (Výborně!) Neboť jistě oni byli při budování českých škol vysokých právě tak, jako četní naši politikové. Je povinností naší, abychom zajistili staropensisty, po-

něvadž oni nám vysoké školy vybudovali, my jsme jejich žáci, a čím jsme, za to jsme v první řadě jim díkem zavázáni. Vděk je sice v lidské společnosti výjimka. Pravidlem v lidstvu je nevděk. Ale navrhuji, abychom my se přiklonili raději k té výjimce, abychom skutečně našim bývalým učitelům projevili vděk tím, že za jejich požadavky se postavíme, resp. budeme pro jejich požadavky hlasovati, třeba oni sami jich ani neuplatňovali. Je to snad u nich nepravý stud, neboť je jisto, že naši pensisté žijí životem skutečně ubohým. (Tak jest!)

Vážení pánové, jsem pověřen úkolem, abych vám přečetl resoluci, která zní (čte):

V době, kdy byl učiněn počátek se zmenšováním příjmů státních zaměstnanců přes to, že nelze dosud pozorovati podstatného zmírnění drahotných poměrů, a kdy s jiných stran se ukazuje na neblahé následky, způsobené ukvapenou nivelisací platů, pozdvihujeme i my, vysokoškolské učitelé, kteříž jsme touto nivelisací postiženi poměrně nejvíce, svého hlasu, abychom vytknuli, v čem se pokládáme za zkráceny a jakým způsobem by měla býti zjednána aspoň zatímná náprava.

V souhlase s návrhy, učiněnými výborem Č. Ú. S. U. V., přijímáme za své požadavky, uvedené i odůvodněné v referátu na sjezdu předneseném a vyslovujeme pevné přesvědčení, že vláda uzná jejich oprávněnost i umírněnost, že pokud je to v oboru její působnosti, je neprodleně provede, pokud pak je k tomu potřebí zákona, že se přičiní o brzké jejich uskutečnění.

Zmocňujeme výbor, aby ve smyslu těchto požadavků vypracoval pamětní spis a aby jej podal příslušným ústředním úřadům i jiným zúčastněným činitelům.

Výslovně prohlašujeme, že pokládáme splnění těchto požadavků toliko za prozatímní opatření, jímž mají dojiti uspokojení nejnaléhavější naše požadavky do té doby, než dojde k definitivní úpravě platů státních zaměstnanců, které bohdá i vysokoškolským profesorům zajistí příjmy, přiměřené jejich předběžnému vzdělání, kvalitě jejich práce, jejich sociálnímu postavení a jejich významu pro stát i národ. (Hlučný potlesk a pochvala.)

Prof. dr. J. Bidlo (Praha): K doplnění toho, co pan kol. Baxa zde přednášel, dovoluji si sdělit, že důvody, které on zde přednášel, aby upraveno bylo postavení vysokoškolských učitelů, a které byly založeny hlavně na tom, že je v zájmu státu a národa,

abychom vědecky pracovali, jsem uvedl také ve svém referátě, který jsem měl včera o mezinárodní součinnosti vědeckých společností, kde jsem poukázal na to, že vysokoškolští učitelé jsou hlavními reprezentanty naší vědy a na základě toho že je potřebí, aby jejich materiální postavení bylo značně zlepšeno.

Prof. inž. M. Ursíny (Brno): Dovolte mi všeobecnou poznámku. My bychom schválili všechno, ale dělati nebudeme zase nic. Vysokoškolští profesori myslí, že stačí, když vyhubují ústřední výbor, že to neb ono neudělal. Když budete hlasovati pro návrh, uvědomte si, že musíte pro něj udělati také něco sami. Máte styky, máte možnost působiti, využijte jí. Nesvalujte všechno na ústřední výbor, který vždy má býti beránkem, snímajícím vaše hříchy. Zejména vznáším prosbu, abyste snahy ústředního výboru podporovali účastenstvím ve schůzích sekcí.

Prof. dr. K. H y n e k (Bratislava): Při porovnávání našich platů bylo stále jen ukazováno na minulost, jako by ani nebylo relace přítomnosti. Pan kol. Baxa ukazoval na to, co platila rakouská vláda, ale neukázal na to, jak se honorují práce vysokoškolských profesorů dnes, totiž ne státem, nýbrž občanstvem. Taková relace existuje. Je to relace, která je dána lékařskou praxí. Kdyby univerzitní profesor věnoval tolik času na lékařskou praxi soukromou, kolik jí věnuje na provoz vyučovací, na vědecké vedení ústavu, mohl by klinický provoz vzít docela dobře zadarmo, a ještě by se mu při tom nevedlo špatně. Zde máme tu relaci. Když s jedné strany dovede občanstvo ocenit odbornou práci vysokoškolského učitele, myslím, že by vláda a stát jako kumulativní pojem občanstva neměl se tak přespříliš vzdalovati se ocenění vysokoškolské práce, jak se to ve skutečnosti jeví. Ta dnešní relace ukazuje, že vlastně pracujeme za směšnou a přímo nedůstojnou odměnu. (Souhlas.)

P ř e d s e d a: Vážení pánové! Tím je pořad jednání sekce vyčerpán a přikročím k ukončení schůze. Dovolte mi pronést několik slov k osobní poznámce, již pronést považuji za povinnost svého srdce a za povinnost kolegiality.

Od počátku, již za doby Rakouska, byli to kolegové — malá řada kolegů — kteří od založení ústředního spolku vřele se zasazovali o cíle, kterých jsme částečně dosáhli a o něž částečně ještě bojujeme. Byli to v první řadě dva kolegové, a to kol. Miříčka, který ještě za oněch dob se našimi otázkami do podrobnosti zabýval a vypracoval své návrhy, které byly pak také vzaty za základ. Byl to také kol. Srdínka, který těmto návrhům dal — řekl bych — svoji temperamentní agitací podklad, a staral se, aby přání naše pronikla co možná do nejširších kruhů. Tyto snahy byly podporovány ještě ve Vídni, a byl to pan kol. Ursíny, který za tím účelem nesčetné cesty konal a kol. Goll, který za nás intervenoval v ministerstvu. Po převratu pak, dnes, opět vidíme dva kolegy, Miříčku a Srdínku, při práci. A dnes děkujeme za vypracování návrhů na výhody, kterým se dnes kolegové těší, kol. Miříčkovi, ale v par-

lamentě neúměrné agitační činnosti kol. Srdínka, který dovedl prosaditi ony výhody, které my, pensisté, přejeme úplně a ze srdce svým kolegům aktivním.

Myslím, že je ve smyslu vás všech, když vzpomenu toho při závěrečné naší schůzi a když zasloužilým kolegům vzdám — jak předpokládám a mohu doufati, že i vaším jménem — náš srdečný dík. (Hlučný potlesk a pochvala.) Tím schůzi končím.

Konec schůze v 5 hodin 40 minut odpoledne.

Druhá všeobecná schůze (závěreční).

Dne 15. května o 6. hod. odpo. v budově čes. techniky.

Předseda: prof. MUDr. O. Srdínko (Praha).

Místopředseda: prof. Ing. M. Ursíny (Brno).

Hlavní tajemník: prof. PhDr. A. Beer (Brno).

Předseda: Vážený sjezde! Zahajuji druhou plenární a zároveň závěrečnou schůzi sjezdu. Nejsm přitelem dlouhých řečí a proto přidržím se toho pravidla i při této příležitosti. Dovolte mi však přece, abych uvítal při této příležitosti znovu vzácné hosty jako při první schůzi a podotkl, že se ke konci schůze má dostavití řada dalších hostí, kteří jsou v této chvíli vázání ještě na jiném místě. Přítomen jest pan ministr školství a národní osvěty dr. V. Šrobár (Potlesk), přítomen jest pan vyslanec království Srbů, Chorvatů a Slovinců ministr B. Vošnjak (Potlesk), přítomen jest další nový host našeho sjezdu kol. prof. Henry z university v Currychu a rovněž známý vám již host kol. N. V. Jastrebov (Potlesk) a kol. dr. V. Porzeziński. (Potlesk.) Vážení pánové, vítám vás co nejsrdečněji v našem středu, a buďte ujištěni, že je to velmi významné pro náš sjezd, že jste se i do závěrečné schůze ráčili dostavití.

Přistoupíme k dennímu pořadu. Na prvním místě jsou zprávy. Prosím pana hlavního tajemníka profesora dra A. Beera, aby podal nejdůležitější zprávy o sjezdu.

Hlavní tajemník: Slavné shromáždění! V zahajovací schůzi všeobecné, která se konala za přítomnosti p. presidenta republiky v zasedací síni poslanecké sněmovny N. S., byly už oznámeny nejdůležitější věci o našem sjezdě (počet členů a účastníků zatím stoupl na 490, t. j. téměř 90%). Sluší zvláště vytknoutí, že program sekčních jednání byl přesně dodržen a že ani jediná přednáška neodpadla (bylo jich celkem 27); s povděkem jest uvéstí, že práci v sekcích po oba dny sledovali p. min. škol. a nár. osvěty MUDr. V. Šrobár a četní delegáti všech odborů téhož ministerstva, dále p. min. soc. péče G. Habrman, zástupce kanceláře p. presidenta republiky a delegáti jiných úřadů i korporací. Je mou povinností, abych k uvedeným již omluvným a pozdravným přípisům připojil ještě další, které zatím sjezdu došly. Zaslali je: p. min. vnitra Jan Černý, p. min. veřejných prací A. Tučný, p. min.

financí Augustin Novák, p. min. soc. péče G. Habrman, p. min. pro sjednocení zákonodárství JUDr. J. Dérer, pan min. obchodu inž. L. Novák a p. min. s plnou mocí pro Slovensko JUDr. M. Mičura, místopředseda poslanecké sněmovny JUDr. M. Hruban, předseda Pozemkového úřadu JUDr. K. Viškovský, Právnická jednota moravská v Brně, Robotnická akademie pro Slovensko, děkan přírodověd. fak. Karlovy univ. prof. MUDr. J. Matiegka, děkan právnické fakulty Karlovy univ. prof. JUDr. V. Funk, děkan lékařské fakulty Komenského univ. prof. MUDr. Fr. Prokop, prof. PhDr. Fr. Drtina zaslal telegram z Paříže, dále prof. dr. Jan Krejčí, doc. dr. J. Kounovský, prof. dr. J. Milbauer, prof. dr. J. Pekař, prof. dr. J. Škultéty, prof. dr. J. Šusta a prof. dr. K. Vandas.

Dále došel přípis řed. reálky Jos. Pithardta za Spolek ředitelů čes. škol středních:

»Kladu si za čest pozdravití tento sjezd jménem Spolku ředitelů českých škol středních co nejsrdečněji. My, ředitelé středních škol, vidíme v profesorech vysokoškolských přirozeně svoje duchovní vůdce a proto s radostí vítáme tento sjezd, očekávající, že činnost jeho i činnost organizace profesorstva vysokoškolského vedle řešení otázek speciálně vysokoškolských přispěje i nám k šťastnému rozřešení těch dvou časových otázek, jež jsou společny snahám našim i vysokoškolským, jež jsou na programu tohoto sjezdu a jež byly projednávány i na loňském sjezdu našem, totiž úprava náležitě přípravy profesorů středoškolských na škole vysoké a šťastná reforma školy střední.

Poněvadž rozkvět školství vysokého i středního může se uskutečnití jen paralelně, přejeme jednání sjezdovému plného zdaru ku prospěchu všeho školství, celého národa a státu.»

Dále došel přípis Ústředního svazu československého studentstva v Praze:

Prvnímu říšskému sjezdu československých učitelů vysokých škol v Praze.

Československé studentstvo vítá říšský sjezd učitelstva vysokých škol v přesvědčení, že sjezd znamená posílení snah ke kulturní obrodě národa, přinese pravdu zdárný výsledek na poli všeobecného vzdělání a kulturní jednoty československé.

Studentstvo sleduje s napiatou pozorností veškeré jednání sjezdu, od něhož si slibuje vyřešení mnohých pro nás tak důležitých otázek, zejména pokud jde o časové problémy našich vysokých škol. Poněvadž našim programem jest přispívati drobnou prací k uskutečnění našeho kulturního ideálu a vyplniti tak odkaz Komenského, obracíme se na representanty národní kultury, žádajíce, aby věnovali pozornost studentským otázkám a uvážili naše náměty, jež si tímto dovolujeme sjezdu předložití.

Studentstvo vítá snahu o reformu vědecké úrovně vysokých škol, již propaguje sjezd tím, že vzal do svého programu reformu jednotlivých odvětví. Studentstvo, které již dávno zastává tyto zásady (viz protokol I. sjezdu federace českého studentstva vysokých škol r. 1913 a protokol valného shromáždění Ústředního svazu československého studentstva r. 1921), dopracovalo se již v tomto směru určitých výsledků. Rovněž je prospěšno umožňovati, pokud lze, čilý mezinárodní styk učitelstva i posluchačů, který může prohloubiti znalosti jednotlivců a poskytnouti též vzory při provádění nových myšlenek a námětů.

K otázce reformy studia těsně přimyká se otázka zřizování nových vysokých škol. Zde zejména přichází v úvahu zřízení vysoké školy sociální a vybudování vysokého školství technického směru na Slovensku. S otázkou zřízení vysoké školy sociální souvisí zařazení předmětů vyučovacích, týkajících se sociální otázky na veškeré školy vysoké, ba i střední, při čemž vítáme požadavek reformy těchto škol. (Upozorňujeme, že Ústřední svaz československého studentstva právě provádí akci ve věci zřízení vysoké školy sociální a reformy střední školy.)

Dle našeho názoru je problém vysokých škol značnou měrou otázkou organizační, t. j. jak nejúčelněji využití času vynaloženého na studium. Proto vítáme, že na pořadu jednání je úprava studijního roku a doufáme, že sjezd vysloví se pro rozdělení studijního roku na universitě na dva stejné semestry, jak je tomu již na technických.

Pokud se tkne sociálních otázek studentských, je naší snahou především docílití náležitého porozumění a součinnosti profesorů, jakožto živlu konstantního, který v různých sociálních institucích by mohl vyvinouti pravidelnou a usměrněnou činnost spolu se samosprávami studentskými tak, jako se to děje na příklad v Masarykově studentské koleji.

Součinnost profesorů v sociálních institucích nechť jest vedena snahou zkoncentrovati veškeré soc. instituce ve střediscích vysokých škol, aby proponované výměny studentů z Čech na Slovensko a obráceně, které vřele doporučujeme v zájmu dokonalého vzájemného poznání všech složek našeho národa ze všech částí republiky, mohly býti uskutečňovány i pro studentstvo hospodářsky slabé, na sociální instituce odkázané.

V otázce zahraničního studia dovolujeme si upozorniti na tu okolnost, že v převážně většině jest to otázkou stipendií a podpor. Tyto zasluhují přízně, jak vlády, tak soukromníků, aby studentům, kteří vyhovují svojí kvalifikací a intencím, ve kterých mají za hranice býti na studia vysláni, nescházely prostředky k tomu cíli potřebné.

Současně s těmito otázkami dovolujeme si připomenouti naše snahy vedoucí k tomu, aby pracovitým studentům, hospodářsky slabým studium bylo zdarma přístupno, zvláště co se tkne poplatků a j.

Ve věci stavovských a hospodářských požadavků všeho učitelstva vysokoškolského stojíme bez výhrady s nimi konformováni, a očekáváme, že v těchto otázkách požadavky s naší strany předkládané budou Vámi taktéž účinně podporovány.

Se životem vysokoškolského studentstva souvisí těsně otázka reformy disciplinárního řádu a jest žádoucí, aby tato řešena byla v duchu doby, uvážíme-li, že na př. disciplinární řád university Karlovy zůstal téměř nezměněn, ač pochází z let 1849 a 1876.

Předkládáme zde pouze své neakutnější požadavky, poněvadž se domníváme, že nebylo by místno, ba není ani možno, abychom rozváděli celý svůj program do podrobností.

Usílí učitelstva vysokých škol čs. i čs. studentstva má tolik styčných bodů, tolik společných zájmů a hlavně tolik společných úkolů, že vyžaduje nejintenzivnější součinnosti při uskutečňování našich ideálů v zájmu národa, státu a lidstva.

Dále byl dodán touž korporací III. sekci tento příspěv:

»III. sekci I. říšského sjezdu učitelů vysokých škol československých pro otázky organizace vysokých škol v Praze.

Ústřední svaz československého studentstva jakožto zástupce všeho československého studentstva dovoluje si III. sekci sjezdové přednésti zásadní náměty, týkající se reformy školství: I. V otázce reformy organizace vysokých škol upozorňuje na usnesení Federace Českého Studentstva Vysokoškolského v roce 1913 o odloučení theologické fakulty od university. Otázka tato projednávána byla též na I. řádném valném shromáždění ÚSČS. v roce 1921 a resoluce v tom smyslu zaslána Národnímu shromáždění, vládě republiky Československé a Akademickému senátu university Karlovy. Tento požadavek nebyl dosud splněn a žádáme proto sjezd, aby podporoval svým usnesením tento návrh.

II. Na druhém valném shromáždění ÚSČS., konaném r. 1922 v Brně, byl vysloven požadavek laicisace školství, který čeká svého řešení. Prosíme v tomto bodě o podporu usnesením sjezdu.

III. ÚSČS. usnesl se jednomyslně zasaditi se o provedení návrhu p. poslance prof. Dra Srdínka, podaného Národnímu shromáždění republiky Československé, týkajícího se zavedení vyučování sociologii v posledních ročnících středních škol, jakož i na všech vysokých školách v prvních ročnících. Žádáme sjezd, aby svou vahou podporoval náš požadavek.

IV. V otázce tax žádáme odstranění veškerých poplatků trvající na splnění resoluce revolučního Národního shromáždění, vládě v tomto smyslu podané. Jsme toho názoru, že je povinností povolaných činitelů postarati se o úpravu existenčních poměrů vysokoškolských učitelů a proto protestujeme proti poslednímu nepřiměřenému zvýšení tax a poplatků, které se stalo bez vědomí studentstva a které sociální poměry tak dosud špatné ještě zhoršily. Obracíme se s důvěrou k tomuto sjezdu, že tyto požadavky, jichž akut-

nost a závažnost jest zřejmá, uváží pečlivěji než se dosud dalo povolánými činiteli a že se zasadí podle svých sil o jejich realizaci.«

Konečně je mou povinností, abych přečetl telegram, který došel od rektora německé vysoké školy technické v Brně: »Hochschul-lehrertagung Prag. Bitte Zeitungsnachrichten gegenüber zur Kenntnis bringen zu wollen, dass deutsche technische Hochschule Brünn zur Tagung nicht eingeladen ist. Rektor Meixner.«

Předseda: Dopisy, které obsahují meritorní požadavky, budou odevzdány Ústřednímu výboru. K telegramu z Brna ozna- muji, že byla na sjezd pozvána stavovská organizace německých vysokoškolských učitelů v republice »Vereinigung der deutschen Hochschullehrer« na adresu rektorátu německé university v Praze doporučeným dopisem se zpáteční adresou. Tento dopis patrně byl odložen, nebyl vůbec sdělen, poněvadž němečtí kolegové v Brně o něm nic nevědí a hlásí se, hledíce se sebe výtku odstraniti. Věc bude vyložena v novinách.*)

Tím jsou zprávy vyčerpány a přistupujeme k druhému bodu pořadu, k resolucím. Co se týče formální stránky jednání, sdělují, že resoluce budou v tom pořadí, jak byly probrány v jednotlivých sekcích, přečteny a bude sděleno, jak se sekce k resoluci zachovala, a vážené shromáždění vezme ji hlasováním na vědomí,

Hlavní tajemník: K přednášce prof. Vl. Nováka. »Jak přiblížit vysoké školy lidu?« přijata resoluce (viz str. 93).

¹⁾ Stalo se dne 20. května ve všech českých novinách touto zprávou:
Neúčast Němců na sjezdu československých učitelů vysokoškolských.
Presidium říšského sjezdu čsl. učitelů vysokých škol konstatuje proti zprávám německých listů pražských toto: »Sdružení německých učitelů vysokoškolských« bylo dne 18. března t. r. doporučeným dopisem se zpět- nou adresou (pod jedn. číslem 66) pozváno, aby na náš sjezd vyslalo de- legáty. Zpět však nepřišlo ani pozvání, ani odpověď. Proto zcela právem a podle pravdy mohl předseda sjezdu říci, že »němečtí učitelé našich vyso- kých škol na naše pozvání ani delegátů nevyslali, ani se neomluvili«; tím spíše, když se v »Bohemii« dne 16. května doznává, že »Sdružení něm. profesorů« naše pozvání obdrželo a usneslo se sjezdu se nezú- častniti. Říká-li se v »Bohemii« dne 17. května, že se »Sdružení« dne 30. března rozhodlo rozejítí se a že »tedy nemohlo vyhověti našemu pozvá- ní«, je to sice v odporu se zprávou »Bohemie« z předešlého dne, podle níž se »Sdružení« usneslo »sjezdu se nezúčastniti«, ale do 14. května byla přece jen dosti dlouhá doba, aby v ní »Sdružení« podle obyčejných zvyklostí bylo mohlo reagovati tak či onak na naše pozvání. Soudí-li se v »Bohemii« (17. května), že »Sdružení« nepokládalo za nutné o své neúčasti zpravit sjez- dový výbor, poněvadž prý způsob, jak byl sjezd připravován, byl přeží- ráním Němců, tak totiž, že Češi rozhodli se jej konati, že stanovili pro- gram i přednášky, aniž Němcům co oznámili, zapomíná »Bohemie«, že to byl sjezd československých učitelů a také říšský, poněvadž jej pořádaly příslušné organizace československé z celé říše a že k němu zcela loyálně byla pozvána stavovská organizace německých učitelů vy- sokoškolských, s níž Československý Ústřední Spolek býval až do války ve styku.

Předseda: Resoluce byla schválena v sekci. Prosím, aby ji sjezd vzal hlasováním na vědomí. Kdo hlasuje pro tuto formu resoluce? (Delegáti hlasují zvednutím ruky.) Schválena většinou.

Hlavní tajemník: Přednáška prof. C. Horáčka »O ne- bezpečí nivelisace vzdělání« ukončena resolucí (viz str. 99).

Předseda: Sekce schválila jednohlasně tuto resoluci. Prosím, kdo schvaluje tuto resoluci, abyste hlasovali zvednutím ruky. (Děje se.) Přijata většinou.

Hlavní tajemník: »Československá encyklopedie«, před- náška prof. G. Friedricha, ukončena přijatou resolucí (viz str. 104).

Předseda: Kdo schvaluje tuto resoluci, prosím, aby zvedl ruku. (Děje se.) Resoluce je přijata. Prosím pana kol. Friedricha o sdělení, zda byla zvolena komise.

Prof. Friedrich: Resoluce byla odkázána výboru, aby komisi zřídil.

Hlav. tajemník: Přednáška prof. V. Švambery »Geogra- ficko-statistický atlas republiky Československé« je bez resoluce.

* * *

Předseda: Přejdeme nyní k sekci I. odd. B.

Hlav. tajemník: Přednáška doc. J. Horáka »Jak by se mělo prováděti soustavné studium folkloristické vysokoškolskými odborníky?« je bez resoluce.

Hlav. tajemník: »Československá vlastivěda«, přednáška doc. V. Dědiny ukončena přijatou resolucí (viz str. 118).

Předseda: Resoluci tuto schválila sekce. Kdo s ní souhlasí, prosím, aby zvedl ruku. (Děje se.) Resoluce je přijata. Byla také zvolena komise. Prosím p. referenta Dědina o sdělení, kdo jsou členy komise.

Doc. V. Dědina: Členy komise byli zvoleni pánové: Prof. G. Kabrhel, prof. Fr. Kadeřávek, prof. Jan Kapras, doc. Jan Ježek a doc. Václav Dědina.

Hlav. tajemník: Následují přednášky prof. inž. M. Ursí- nyho »Slovenské vysoké školy technického směru« a prof. inž. J. V. Hráského »Jest účelno zakládati nové vysoké školy?« Vý- sledkem obou referátů je společná resoluce, která byla v sekci při- jata (viz str. 146).

Předseda: Tato resoluce byla v sekci jednohlasně schvá- lena. Kdo souhlasí s tímto textem, prosím, aby zvedl ruku. (Děje se.) Resoluce je schválena.

* * *

Přikročíme k resolucím z druhé sekce pro mezinárodní vě- decké a vysokoškolské otázky.

Hlav. tajemník: Prof. Fr. Novotný přednášel »O významu studia klasických jazyků pro studium na vysokých školách.« Resoluce, která byla přijata, je na str. 161.

Předseda: Tato resoluce byla po dlouhé debatě přijata v sekci. Prosím, kdo s ní souhlasí v plénu, aby zvedl ruku. (Děje se.) Děkuji. Kdo je proti resoluci? (Členové hlasují. Předseda sčítá hlasy.) Menšina se vyslovila proti. Resoluce je přijata většinou.

Hlav. tajemník: Přednáška prof. E. Votočka »O mezinárodní součinnosti vysokých škol« byla zakončena resolucí přijatou v sekci (viz str. 164).

Předseda: Tato resoluce byla v sekci schválena jednomyslně. Prosím, kdo s ní souhlasí, aby zvedl ruku. (Děje se.) Resoluce je přijata.

Hlav. tajemník: Přednáška prof. J. Bidla »O mezinárodní součinnosti vědeckých společností« byla zakončena resolucí tohoto znění (viz str. 170).

Konec navržené resoluce (III. odstavec od slov »Mimo to atd.«) přijat nebyl a odkazuje se výboru Č. Ú. S. U. V.

Předseda: Prosím, kdo s tím, co z resoluce bylo přečteno a schváleno sekci, souhlasí, nechť zvedne ruku. (Děje se.) Tato část je přijata. Ostatní zbytek, který nebyl nyní čten, přikáže se výboru.

Hlav. tajemník: Prof. V. Mathesius referoval »Jak nejúčelněji seznamovati cizinu s českou prací vědeckou.« Referát jeho končil resolucí (viz str. 177), která byla jednohlasně přijata.

Předseda: Resoluce byla v sekci schválena jednohlasně; prosím, aby i plénum sjezdu ji hlasováním vzalo na vědomí. (Členové zvednutím ruky přijímají resoluci.)

* * *

Přikročíme k sekci pro otázky organizace vysokých škol.

Hlav. tajemník: Referát prof. J. Jedličky »Obecné úvahy o reformě školství« nemá resoluce (viz str. 197).

K referátu prof. B. Bydžovského »Jak připravovati reformu studia« připojuje se tato sekci přijatá resoluce (viz str. 204).

Předseda: Tato resoluce byla v sekci přijata většinou. Menšina sekce byla proti přijetí resoluce. Prosím, kdo ze shromáždění je pro schválení resoluce, aby laskavě zvedl ruku. (Děje se.) Děkuji. Kdo je proti přijetí resoluce, prosím, aby zvedl ruku. (Děje se.) To je menšina. Resoluce je přijata většinou.

Hlav. tajemník: Výbor sjezdu navrhl resoluci, která se týká vysokoškolského studia učitelů na školách národních a občanských (viz str. 208).

Předseda: Tuto resoluci sekce jednohlasně schválila. Prosím, kdo s ní souhlasí, aby laskavě zvedl ruku. (Děje se.) Resoluce je přijata.

Hlav. tajemník: K referátu prof. P. M. Haškovce »O rozdělení zkoušek na filosofické fakultě« přijata v sekci resoluce prof. J. Bidla (viz str. 218).

Předseda: Tato věc byla předmětem bojovného hlasování v sekci. Meritorně resoluce kolegy Haškovce navrhovala určitý plán v této věci, který však většina neuznala za tak definitivní, aby se o něm mohl sjezd samostatně vysloviti. Většina se rozhodla proto pro odkázání podnětu fakultám přírodovědeckým a filosofickým. Poměr hlasů byl 24:22. I kdyby byl býval poměr hlasů obrácený a kdyby resoluce byla bývala přijata poměrem hlasů 24:22, vidíte, že je zde skoro parita v názorech a že by nebylo radno, aby se sjezd konečně o věci vyslovoval. Mysím, že by bylo záhodno schváliti většinou resoluci, která dosáhla většiny v sekci a která odkazuje věc příslušným fakultám. Prosím, kdo souhlasí s resolucí, přijatou již v sekci, aby zvedl ruku. (Děje se.) To je většina, návrh je schválen.

Hlav. tajemník: Referát prof. J. Hlavy »O reformě organizace lékařských fakult« je zakončen přijatou resolucí (viz str. 228).

Předseda: Návrh byl jednohlasně v sekci schválen. Prosím, kdo souhlasí s tímto přijatým návrhem, aby laskavě zvedl ruku. (Děje se.) To je většina. Resoluce je přijata.

Hlav. tajemník: Referát prof. A. Miříčky »O reformě studia na fakultách právnických« zakončen přijetím resoluce (viz str. 242).

Předseda: Tato resoluce byla přijata většinou. Prosím, kdo z pléna s ní souhlasí, aby zvedl ruku. (Děje se.) Děkuji. Je někdo proti návrhu? (Ojedinelí delegáti hlasují proti.) Resoluce je přijata velkou většinou.

Hlav. tajemník: Referát prof. V. Felbra »O úpravě vědeckého studia technického« nebyl zakončen resolucí, nýbrž přáním, aby elaborát a návrh resoluce byl odevzdán výboru ústředního spolku našeho k dalšímu projednání.

* * *

Předseda: Přání bude vyhověno. Přistupujeme k sekci čtvrté pro otázky studentské.

Hlav. tajemník: Přednáška prof. V. Felbra »O součinnosti učitelských sborů s posluchači a o samosprávě studentstva« byla zakončena přáním, aby její náměty byly předloženy výboru našeho spolku k dalšímu studiu.

Předseda: Přání bude vyhověno.

Hlav. tajemník: Referát prof. St. Kostlivého »O výměně studentstva z Čech na Slovensko a obráceně« byl zakončen přijatou resolucí (viz str. 254, 262).

Předseda: Resoluce byla sekci jednohlasně schválena. Prosím, kdo s ní souhlasí, aby laskavě zvedl ruku. (Děje se.) Resoluce je přijata.

Hlav. tajemník: Po referátu prof. V. Tille »O zahraničním studiu našich studentů« byla přijata resoluce (viz str. 275).

Předseda: Resoluce byla schválena v sekci. Kdo v plénu s ní souhlasí, nechť zvedne ruku. (Děje se.) Resoluce je plénum schválena.

Hlav. tajemník: Referát prof. J. Jakubce »O podpoře vědecké publikační činnosti studentstva« byl zakončen touto resolucí (viz str. 278).

Předseda: Kdo souhlasí s touto resolucí, nechť laskavě zvedne ruku. (Děje se.) Resoluce je přijata. Přistupujeme k sekci V. pro otázky stavovské.

* * *

Hlav. tajemník: Požadavky asistentů vysokých škol byly doprovázeny resolucí (viz str. 286).

Předseda: Kdo s touto resolucí souhlasí, nechť laskavě zvedne ruku. (Děje se.) Děkuji, je přijata.

Hlav. tajemník: K požadavkům lektorským byla přijata resoluce (viz str. 282).

Předseda: Kdo schvaluje tuto resoluci, prosím, aby zvedl ruku. (Děje se.) Resoluce je schválena.

Hlav. tajemník: Referát o požadavcích docentů a o docentské otázce byl doprovázen přijatou resolucí (viz str. 293).

Předseda: Kdo s touto resolucí souhlasí, prosím, aby zvedl ruku. (Děje se.) Je schválena většinou.

Hlav. tajemník: Referát prof. O. Srdínka »O úpravě studijního roku na vysokých školách« je doprovázen dvěma resolucemi, meritorní a formální (viz str. 299—300).

Předseda: Tyto resoluce, první meritorní a druhá formální, byly obě schváleny jednohlasně v sekci. Kdo souhlasí s meritorní resolucí, prosím, aby zvedl ruku. (Děje se.) Resoluce je schválena. Kdo souhlasí s formální resolucí, prosím, aby zvedl ruku. (Děje se.) I tato resoluce je přijata.

Hlavní tajemník: K referátu prof. A. Miříčky »O našich stavovských požadavcích« byla přijata v sekci resoluce (viz str. 309).

Předseda: Kdo souhlasí s touto resolucí, prosím, aby zvedl ruku. (Děje se.) Resoluce je schválena.

Tím je vyřízen druhý bod pořadu schůze, t. j. referování o resolucích, které byly přijaty ve stejných zněních jako v sekcích.

Přistoupíme k bodu třetímu. Místopředseda sjezdového výboru a předseda naší organizace, pan kol. Ursíny bude tak laskav a ujme se předsednictví. (Prof. inž. Ursíny ujmá se předsednictví.) Místopředseda prof. inž. M. Ursíny (Brno): Slavné shro-

máždění! Dovoluji si oznámiti, že dodatečně se dostavili do schůze pánové rektor lublaňské univ. dr. G. Krek, prof. Baudouin de Courtenay, prof. Lomšakov a rektor A. Kolessa. Vítám je v našem středu. (Hlučný potlesk.)

Přistupujeme k ukončení schůze. Vyžádal si slovo především pan ministr školství a národní osvěty dr. V. Šrobár.

Ministr škol. a nár. osvěty dr. V. Šrobár: Vážené dámy a pánové! Práce prvního říšského sjezdu vysokoškolských učitelů, který jste připravili s nevšední péčí a pečlivostí, jsou skončeny. Program váš obsahuje všechny maléhavé otázky vysokých škol, které mají být časem uspokojivě vyřešeny v zájmu vědy i v zájmu naší republiky. Sám jsem se zúčastnil vašich porad, sám jsem se přesvědčil na místě o vážnosti a lásce, s jakou jste přistoupili k tomuto důležitému dílu, i o nadšení, jež jste do něho vložili. Považuji, pánové, za milou povinnost, abych vám za vše poděkoval prostým uznáním.

Nemohu se zmiňovati zde o podrobnostech, ale mohu vám jen říci, že ministerstvo školství a národní osvěty rovněž s láskou a plným porozuměním přistoupí k uskutečnění vašich návrhů. Řešení a uskutečňování výsledků vaší práce nezávisí ovšem jen na ministerstvu školství, nýbrž i na jiných faktorech, na celkové situaci státu a ješt v souvislosti s celou řadou sociálních otázek školství všech stupňů.

O jednom však mohu vás ujistiti již nyní: o své dobré vůli i o vůli ministerstva školství a národní osvěty, aby vše bylo vyřešeno co nejdříve, nejučelněji, k vaší plné spokojenosti a k blahu našeho mladého státu. (Bouřlivý potlesk.)

Místopředseda prof. inž. Ursíny: Slovo si vyžádal dále delegát Svazu československého studentstva. Je-li pan delegát přítomen, udělím mu slovo. — Jak vidno, není zde za Svaz nikoho a dovolte, abych přikročil k ukončení schůze.

Vzácní hosté, dámy a kolegové! Myšlenka uspořádati I. říšský sjezd učitelů vysokých škol vznikla v našem ústředí a ústředí učinilo první kroky k jeho uskutečnění. Proto ve chvíli, kdy končíme náš sjezd, dovolte, abych mohl pronésti několik slov.

V první řadě chci konstatovati pronikavý úspěch našeho sjezdu, úspěch po stránce věčné a také po stránce formální. Pojednali jsme o řadě otázek významných nejen pro naše vysoké školy, pro vědu, ale také pro náš národ. Pevně doufám, že naše usnesení dojdou náležitě odezvy a podpory v široké veřejnosti. Po stránce formální myslím, že můžeme být také spokojeni. Snad se tu a tam chyba stala, ale uvažte, že to byl první náš sjezd, a pak nám to odpustíte. Že se sjezd vydařil, o to zásluhu mají kolegové, kteří přednášeli, dále sjezdový výbor v čele s kol. Srdínkem a kol. Beerm. (Hlučný potlesk.) Z vašeho potlesku seznávám, že úplně souhlasíte se mnou, kdž všem těmto činitelům vzdám srdečné díky jménem vašim a jménem ústředního našeho spolku. (Potlesk.)

Leč poděkování, ač milé a povinné, nebylo jediným účelem, proč jsem se ujal slova. Měl jsem příčinu jinou a sice tu, že chci vytknouti několik radostných momentů našeho sjezdu.

Prvním radostným, ano povznášejším momentem bylo, že protektorem I. našeho sjezdu byl první prezident naší republiky prof. M a s a r y k, tedy muž, který vyšel z našich řad. Jsme na to všichni hrdí a myslím, že účast jeho na našem sjezdu je dalším opětným podnětem. abychom vzhlíželi s láskou a oddaností k jeho osobě.

Potěšila nás přítomnost zástupců zákonodárných sborů, vlády a různých čelných korporací. Vidíme v tom zájem o vysoké školy a doufáme, že se nám dostane podpory jich všech, až se bude jednat o řešení nadhrozených otázek.

Druhým radostným momentem našeho sjezdu byla účast zahraniční. Je to projev sympatie vůči nám a národu našemu, za kterou jsme vděční, zejména nás potěšila účast slovanských našich bratří. Po dobytí samostatnosti setkáváme se s nimi po prvé a po prvé můžeme je vítati v našem státě a můžeme s nimi opět navázati přátelské styky. (Potlesk.)

Ale dnešní radost naše není nezkalená. V radostných chvílích vzpomínáme svých ruských kolegů, kteří roztroušeni po celém světě anebo v nešťastné své vlasti za nejtěžších okolností žijí a pracují. Cítíme s nimi a jsem pevně přesvědčen, že souhlasíte se mnou, když jménem I. říšského sjezdu československých učitelů vysokých škol vyslovuji těmto heroům lásky k vědě a lásky k národu svému plně vřelé naše sympatie a když projevují srdečné přání, aby jejich utrpení skončilo co nejdříve, aby se opět klidně a radostně mohli věnovati práci pro svůj národ. (Výborně! Hlučný potlesk. Shromáždění povstává.)

Že i ostatním svým bratřím slovanským, Jihoslovanům, Polákům a Ukrajincům přejeme vše nejlepší, nemusím snad zvlášť zdůrazňovati. (Potlesk.) Také k Francii je náš dík tak nezměrný, že je skutečně těžko jej stupňovati. Francie vyslala opětně delegáty na důkaz lásky k našemu národu. Souhlasíte zajisté všichni se mnou, když vyslovuji francouzskému národu nejvřelejší naše díky a sympatie. (Hlučný potlesk.)

A nyní bych rád nadhodil vám jednu otázku, otázku všeslovanského sjezdu učitelů vysokoškolských. Sjezd ten pokládám za možný i potřebný. Mezi námi Slovany jsou jisté rozpory — bohužel, ale myslím, že na poli kulturním a vědeckém bychom se sejítí mohli. Mám ten sjezd též za potřebný. Bylo by zajisté vhodné, aby proti, byť ne oficiálním, ale přece věcně existujícím blokům učenců jiných národů, stál zde blok učenců slovanských. Jen tak uhlájíme si místo v duševním zápase národů a jen tak se přiblížíme k uskutečnění oné myšlenky, za kterou všichni spějeme, myšlenky kulturního sjednocení nás Slovanů. (Potlesk.) Na podnět kol. rektora Kolessy doplňuji svůj návrh, abychom požádali náš

ústřední výbor, jemuž bychom přikázali plné provedení, aby působil k tomu, aby se utvořila stavovská organizace všech slovanských učitelů vysokých škol. Doufám, že s dodatkem souhlasíte.

A ještě jeden pěkný moment mám z našeho sjezdu. Sešli jsme se zde zástupci vysokých škol různého směru a zástupci různých měst vysokoškolských. A řeknu upřímně: jsou mezi námi neshody a rozpory, ukázalo se to při jednání v několika sekcích, ale, pánové, přes všechno to musím s radostí konstatovati, že jsme se přece sešli a v počtu imposantním, že jsme si porokovali o mnohých otázkách a v četných věcech že jsme se i dohodli. Vidím v tom první projev vznikající solidarity československých učitelů vysokoškolských a konstatuji, že jest v tom zásluha jen našeho ústředního spolku. Doufám, že v tomto směru budeme stále pokračovati, a bude-li toho třeba, bude-li toho žádati zájem vysokých škol a zájem náš stavovský, že budeme v jednom šiku.

Končím a navazuji na to, co řekl kol. dr. S r d í n k o v úvodu. Náš sjezd byl první a jistě ne poslední, bude následovati řada jiných, a proto, když se s vámi jménem ústředního výboru a výboru sjezdového loučím, provolávám vám »na shledanou« na příštím říšském sjezdu československých učitelů vysokoškolských a dá Bůh »na shledanou« na prvním všeslovanském sjezdu učitelů vysokých škol. (Hlučný potlesk.)

(Schůze skončena v 7 hod. 20 min. večer.)

DELEGÁTI.

IV. výkaz.¹⁾

Francie a její university: PhDr. André Tíbal, prof. Karlovy univ. a ředitel francouzského institutu v Praze.

Universita ve Varšavě: prof. PhDr. V. Porzeziński.

Město Brno: starosta města a prof. Masarykovy univ. PhDr. B. Macků.

Ministerstvo školství a nár. osvěty: min. r. JUDr. B. Mathesius, min. r. PhDr. V. Appelt, odb. r. PhDr. J. Jeništa a rozpočtový referent PhDr. O. Placht.

Ministerstvo sociální péče: odbor. přednosta JUDr. A. Tůma, min. radové JUDr. F. Fleischmann a PhDr. P. Zenkl.

Právníká jednota v Praze: starosta prof. JUDr. Hermann-Otavský, rada nejv. spr. soudu JUDr. J. V. Bohuslav a min. r. doc. JUDr. V. Joachim.

Ústřední Jednota českoslov. lesnictva: inž. B. Fürst, prof. Fr. Matějka v Hranicích a inž. dr. K. Šiman.

Društvo jugoslávských tehničara v Praze: cand. inž. J. Randić a cand. inž. B. Hribar.

ČLENOVÉ SJEZDU.

IV. výkaz (od 10. května).²⁾

Dr. St. Bechyně, prof. čes. vys. uč. techn. v Praze.

Dr. K. Bělohradský, docent Masarykovy univ.

O. Blažiček, prof. č. vys. uč. techn. v Praze.

Dr. J. Bulíř, doc. č. vys. uč. techn. v Praze.

Dr. Vr. Bušek, doc. Karlovy univ.

Dr. J. Čada, doc. vys. šk. obchodní v Praze.

Inž. A. Danihelka, hon. doc. vys. šk. báňské v Příbrami.

Arch. inž. dr. A. Engel, prof. č. vys. uč. techn. v Praze.

Dr. A. Ernest, adjunkt a suplent č. vys. uč. techn. v Praze.

H. Folkman, prof. čes. vys. uč. techn. v Praze.

Dr. Bř. Foustka, prof. Karlovy univ.

Dr. Zd. Frankenberg, prof. lublaňské university.

¹⁾ Viz I. výkaz na str. 10—11, II. výkaz na str. 29—30, III. výkaz na str. 49.

²⁾ Viz I. výkaz na str. 16—20, II. výkaz na str. 33—36, III. výkaz na str. 49—51.

Dr. O. V. Hykeš, ass. vys. šk. zvěrolékařské v Brně.

Dr. V. Chaloupecký, doc. Komenského univ.

Dr. K. Chotek, prof. Komenského univ.

Dr. J. Kabelík, doc. Masarykovy univ.

Inž. dr. V. Kaizler, prof. vys. uč. techn. v Praze.

Dr. K. Kavina, prof. vys. uč. techn. v Praze.

Inž. Jan Košťál, prof. vys. uč. techn. v Praze.

Inž. J. Kožoušek, prof. vys. uč. techn. v Praze.

Dr. Jar. Kříženecký, doc. vys. šk. technické v Brně.

Dr. P. Kučera, prof. Masarykovy univ.

Dr. B. Macků, prof. Masarykovy univ.

Inž. K. Novák, prof. vys. uč. techn. v Praze.

Dr. Fr. Nušl, prof. vys. uč. techn. v Praze.

Inž. arch. Dr. S. Ondřej, prof. vys. uč. techn. v Praze.

Dr. A. Ostrčil, prof. Masarykovy univ.

Dr. E. Ott, prof. Karlovy univ.

Dr. J. Petřivalský, prof. Masarykovy univ.

Dr. Fr. Rádl, doc. vys. uč. techn. v Praze.

Dr. J. Sigmond, prof. vys. uč. techn. v Praze.

Dr. J. Schráníl, doc. Karlovy univ.

Inž. dr. B. Stočes, prof. vys. šk. báňské v Příbrami.

Dr. J. Stoklasa, prof. vys. uč. techn. v Praze.

Dr. J. V. Šimák, prof. Karlovy univ.

Dr. E. Šimek, doc. Karlovy univ.

Dr. J. Šlemr, prof. vys. šk. obch. v Praze.

Inž. L. Šrámek, adjunkt vys. uč. techn. v Praze.

Inž. K. Vaňouček, h. doc. vys. uč. techn. v Praze.

Inž. arch. K. Vávra, prof. vys. uč. techn. v Praze.

Dr. Vergun, prof. vys. šk. obchodní v Praze.

Dr. O. Zich, prof. Masarykovy univ.

ÚČASTNÍCI SJEZDU.

II. výkaz.³⁾

Dr. A. Bayer, suplent vys. šk. obch. v Praze.

Fr. Brábek, lektor Karlovy univ.

Dr. Fr. Dreischuh, lékař v Náměšti u Brna.

Dr. J. Flajšhansová, lektorka Komenského university.

Dr. F. Hrejsa, prof. Husovy fakulty v Praze.

L. Janáček, prof. mistrovské šk. konservatoře v Brně.

J. Jiráček, lektor Masarykovy univ.

Dr. J. Kořínek, ass. Karlovy univ.

Dr. Fr. Linhart, doc. Husovy fakulty v Praze.

Dr. Fr. Pavelek, zemský inspektor škol. v Opavě.

O. Pižl, lektor Karlovy univ.

Dr. S. Prát, ass. Karlovy univ.

³⁾ Viz I. výkaz na str. 51.

Jos. Sýkora, prof. přidělený hvězdárně v Staré Ďale.
K. Štěpánek, lektor Karlovy univ.
Dr. Al. Vilkov, prof. ruské fakulty právnické v Praze.
Dr. L. Viniklář, ass. Karlovy univ.
Dr. J. Voženilek, prof. reálky na Král. Vinohradech.

*
Recepce sjezdu p. presidentem republiky byla v neděli dne 14. května večer o 8. hod. na hradě.
* * *

Sjezdový výbor dával na počest zahraničních hostů oběd v pondělí dne 15. května o 12:30 v Obecním domě. Mezi jinými pronesl zástupce Francie p. prof. dr. André Tibal tento přípitěk:

Monsieur le Ministre, Messieurs et chers Collègues,

Hier, à la séance d'ouverture de votre Congrès, j'admirais en moi-même ce concert de voix slaves qui s'élevaient tour à tour, à mesure que parlaient les représentants des Universités tchécoslovaques, yougoslaves, polonaises, russes, ukrainiennes. Permettez-moi de vous dire que pour un étranger d'une autre race, ce n'était pas là le trait le moins frappant de cette assemblée. On voyait réunis dans cette salle les représentants de presque toutes les branches de cette grande famille slave, de ce tronc si plein de vie, de cette race qui renferme tant de possibilités d'avenir. Vous jouez déjà dans la culture européenne un rôle important; le monde entier sait que vous y jouerez de jour en jour un rôle plus important et qui peut dire quel appoint décisif apportera l'élément slave dans la civilisation des prochains siècles? Cette culture slave, nous pouvons dire, nous, Français, que nous sommes déjà en étroit contact avec elle; nous sommes allés à elle, elle est venue à nous. Je ne parle pas ici du domaine immense de la littérature et des beaux-arts où Français et Slaves se sont déjà mutuellement tant empruntés. Mais pour me borner au domaine particulier de la science et de l'activité universitaire, chacun de vous, Messieurs, peut nommer des professeurs français qui ont enseigné ou enseignent dans des Universités slaves; nos étudiants vont chez vous; nos savants contribuent avec honneur au progrès des études slavistiques. Inversement combien d'étudiants slaves sont passés par nos Universités depuis qu'ils ont pris le chemin de l'Occident combien en ont été les hôtes pendant la guerre, combien de milliers en avons-nous encore aujourd'hui, combien de savants et de professeurs slaves viennent travailler chez nous, à combien offrons-nous l'hospitalité dans les malheurs des temps, combien en invitons-nous à prendre la parole devant le public de nos Universités. Ce nombre d'étudiants et de professeurs qui viennent d'un côté s'initier à notre culture française et de l'autre nous révéler les

aspects infiniment variés de la grande culture slave, nous souhaitons qu'il aille toujours en augmentant. Et puisque ce Congrès tenu par l'initiative des Universités tchécoslovaques, est une si belle fête de l'intelligence slave, permettez-moi au nom des Universités françaises que j'ai l'honneur de représenter ici, de souhaiter la grandeur et la prospérité des Universités slaves et plus particulièrement des Universités tchécoslovaques dont nous sommes les hôtes. C'est le vœu de la France: vivant, croissant et fleurant.

* * *
Pan ministr školství a nár. osvěty pořádal večeri na počest účastníků sjezdu v pondělí 15. května o 20^{1/2} hod. v hotelu »U zlaté husy«. Mezi mnohými jinými ujal se slova zástupce Francie p. prof. dr. André Tibal a řekl:

Monsieur le Ministre, Messieurs et Chers Collègues,

Nous voici parvenus trop rapidement à la clôture de ce Congrès. Vos diverses commissions avaient élaboré un vaste programme qui touche à presque toutes les questions à l'ordre du jour de l'enseignement supérieur. Les rapports déposés, les propositions votées, prouvent que ce programme n'existe pas seulement comme un schéma, mais que les questions ont déjà été l'objet d'une élaboration approfondie et permettent d'espérer que les résultats pratiques ne se feront pas attendre. Parmi ces questions, certaines n'intéressent que l'enseignement supérieur tel que les circonstances l'ont fait en Tchécoslovaquie. Mais beaucoup d'autres ont un intérêt qui dépasse vos frontières: je pense aux travaux de votre deuxième commission sur la coopération internationale des Ecoles supérieures et des Sociétés scientifiques, sur la propagande rationnelle à l'étranger des travaux scientifiques tchèques, sur les études de vos étudiants à l'étranger, etc. Ici vous nous tendez la main, nous la saisissons avec empressement. Comment ne nous intéresserions-nous pas également aux grandes entreprises scientifiques par lesquelles vous voulez faire connaître à l'étranger votre jeune République: votre Encyclopédie tchécoslovaque et votre Atlas géographique et statistique? Il y a enfin tout un ordre de questions qui, pour l'enseignement supérieur, ne se posent pas seulement chez vous mais encore chez beaucoup d'autres peuples et en France en particulier: soit des questions plus purement pédagogiques, comme l'organisation de l'année scolaire dans l'enseignement supérieur ou l'importance de l'étude des langues classiques pour l'enseignement supérieur; soit des questions proprement morales et sociales. M. le Président de la République a mentionné hier ces dernières dans son beau discours d'ouverture du Congrès, avec l'élévation de la pensée et la pénétration de l'avenir qui caractérisent chez lui à la fois le sociologue, l'homme politique et le grand citoyen. Comment rapprocher l'enseignement supérieur du peuple,

comment éviter le danger du nivellement de l'instruction, ce sont là des problèmes à la solution desquels nous travaillons comme vous et nous désirons sur ces points vos lumières et vos conseils. Je citerai encore une question bien actuelle aussi chez nous: la situation morale et sociale des professeurs de l'enseignement supérieur après la guerre. Je crois que j'importunerai souvent votre Comité d'organisation du Congrès pour obtenir le plus rapidement possible communication des documents concernant ces questions; ainsi je pourrai les porter à la connaissance de l'enseignement supérieur français et lui faire savoir à quoi ont abouti vos réflexions et vos travaux. Ainsi s'ajoutera un nouveau lien, un nouvel échange d'idées entre l'enseignement supérieur français que j'ai l'honneur de représenter ici et au nom duquel je souhaite encore une fois la grandeur et la prospérité de l'enseignement supérieur tchécoslovaque.

SEMINÁRŮ
Hist.-práv.



KNIHOVNA
oddělení